НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ. П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

10 квітня 2025 р.

м. Київ

УДК 327:355.01(477)(470+571-651.1)

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2025. 374 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямами роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:
Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2025
© Автори, 2025

СЕКЦІЯ 1.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Любовець Олена Миколаївна,
доктор історичних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ – ВИТОКИ ТА ТРАДИЦІЇ

Одним із важливіших атрибутів суверенної держави є її зовнішньополітична діяльність, опредметнена сферою дипломатії. Традиція розв'язання спірних питань шляхом переговорів і домовленостей сягає в далеку давнину, починаючи з архаїчних форм державності. Історія свідчить, що долі народів і держав часто-густо залежали від ефективності дипломатичних служб та зовнішньополітичних рішень.

Українська дипломатія має давні сталі традиції, процес її розвитку розглядається науковцями відповідно до етапів становлення української державності. Перші державницькі об'єднання на нашій території не були етнічно українськими. Водночас такі державні об'єднання як Кіммерія, Велика і Мала Скіфія, Сарматія, давньогрецькі міста-держави, Боспорське царство та ін. включали до свого складу регіони з праслов'янським населенням, що суттєво плинуло на процеси зародження, формування та розвитку державотворення у східних слов'ян (зокрема, антів і склавинів, які вважаються предками українців).

Перші відомості про дипломатичну практику східних слов'ян знаходимо у візантійських джерелах V–VI ст., автори яких пишуть про постійні напади на землі імперії антів і склавинів. Так, Прокопій Кесарійський констатує їхні постійні військові рейди за Дунай, вторгнення у Фракію, спроби захоплення візантійської столиці. В ході цих війн Візантія пробувала домовитися щодо межі слов'янських поселень вздовж кордону імперії шляхом укладання відповідних угод. Для слов'янських вождів це був початковий досвід дипломатичних перемовин із постійним політичним суперником. Першим відомим дипломатичним візитом вважається поїздка київського князя Кия у 527 р. до столиці Візантії Константинополя.

Важливим кроком у розвитку стародавньої дипломатії Києва вважається руське посольство в 838–839 рр. у Константинополь до візантійського імператора Феофіла та в Інгельгейм – столицю Франкської держави до Людовіка Благочестивого. Відомості про це є в Бертинській хроніці, написаній в документах єпископа Пруденція.

Початок державної дипломатії науковці пов'язують з періодом Київської Русі. Своєрідним дипломатичним визнанням Русі став договір 967 р. київського

князя Аскольда з Візантією. Наступним київським князям вдалося створити одну з найбільшим держав Європи доби раннього Середньовіччя. Її ствердженню на міжнародній арені сприяли торговельні договори з Візантією – як результат вдалих військових походів; встановлення дипломатичних стосунків із європейськими державами; шлюбна дипломатія Володимира Великого та Ярослава Мудрого тощо.

Дипломатичні традиції Київської Русі продовжила її спадкоємиця – Галицько-Волинська держава (Королівство Русі). Завдяки географічному розташуванню, зовнішня політика та дипломатія цієї держави були спрямовані, насамперед, на Захід – активними були дипломатичні стосунки з Угорщиною, Польщею, Німеччино, Римом. Під час монголо-татарської навали Данилом Галицьким були здійснені дипломатичні кроки щодо створення антиординської коаліції з метою створення спільної стратегії протидії Золотій Орді. Загалом, можна констатувати, що дипломатія Галицько-Волинської Русі завжди була важливим чинником політичного життя тогочасної Європи.

З втратою незалежності Галицько-Волинської держави українські землі перейшли під зверхність Великого Литовського князівства та Польщі, а згодом стали складовою Речі Посполитої. В цей період говорити про українську дипломатію не доводиться, адже українські землі не мали суб'єктності. Водночас представники українських князівських родів, шляхти активно залучалися як Литвою, так і Польщею до владних структур, в тому числі й у сфері дипломатичної діяльності.

Відродження традицій вітчизняної дипломатії активізувалося з розвитком козацтва, яке поступово перетворилося на носія української державності. Козацька держава – Запорізька Січ – з самого початку свого існування вела самостійну зовнішню політику, ставши суб'єктом і об'єктом міжнародних відносин. В 1594 р. Січ уклала договір з представниками християнського союзу держав «Священною лігою» про спільну боротьбу проти Османської імперії, ставши повноправним учасником міжнародної коаліції. Військова активність і низка вдалих походів проти Кримського ханства та Османської імперії зміцнили міжнародне становище Січі. Із запорожцями намагалися встановити дипломатичні стосунки і Польща, і Московія, і Крим, і Туреччина, і папа Римський, і німецький імператор. У дипломатичні стосунки з іноземними державами від імені Січі вступав кошовий отаман. Обов'язки міністра закордонних справ покладалися на писаря, який вів дипломатичне листування, приймав на зберігання універсали, укази, листи. Загалом, Запорізька Січ наприкінці XVI – початку XVII ст. була впливовим військово-політичним чинником у Східній та Південно-Східній Європі.

Зі створенням Б. Хмельницьким в середині XVII ст. Козацько-Гетьманської Держави (Війська Запорізького) роль дипломатії посилюється. З моменту свого утворення нова держава опинилася в так званому «трикутнику смерті» між Річю Посполитою, Московським царством і Отаманською імперією, які прагнули розширення власної території за рахунок українських земель. Тому, поряд із успішними військовими кампаніями велике значення мали дипломатичні зусилля гетьманів щодо відстоювання суб'єктності Української Козацько-

Гетьманської держави, її ствердження на міжнародній арені. На жаль, в силу низки зовнішніх і внутрішніх чинників не вдалося відстояти Гетьманську державу. Наприкінці XVIII ст. залишки української автономії були ліквідовані Катериною II. Після розподілів Польщі українські землі опинилися в складі двох імперій – Російської та Австрійської. Втрата державності означала й втрату можливості репрезентувати українські землі на міжнародній арені через дипломатію.

В роки Української революції 1917-1921 рр. основним пріоритетом діяльності всіх українських урядів було відродження національної держави, ствердження її на міжнародній арені, встановлення рівноправних дипломатичних відносин з іноземними країнами. Українська Центральна Рада проробила величезну роботу щодо створення державної системи зовнішньополітичних органів Української Народної Республіки (УНР). У червні 1917 р. утворюється Генеральний секретаріат міжнаціональних справ, який в грудні 1917 р. трансформується у Генеральний секретаріат міжнародних справ. З січня 1918 р. починає діяти міністерство закордонних справ УНР. Певною ознакою визнання міжнародної суб'єктності УНР можна вважати переїзд до Києва військових місій Англії, Франції, Італії, Японії, Румунії, Бельгії та Сербії, а також призначення дипломатичних представників Англії та Франції при уряді УНР. У Швейцарії розпочалася робота зі створення постійного представництва України за кордоном. Безперечним досягненням молодої вітчизняної дипломатії є підписання Брестського мирного договору в лютому 1918 р., за яким УНР де-юре визнавалася незалежною державою.

Незважаючи на інші ідеологічні підвалини, Українська Держава гетьмана П. Скоропадського продовжила розвивати дипломатичні традиції та практики. Головним завданням зовнішньополітичної діяльності гетьманського уряду була боротьба за міжнародне визнання України. Міністерство закордонних справ діяло досить активно – за кордоном було відкрито 11 дипломатичних і близько 50 консульських представництв, в Україні – 12 дипломатичних і 42 консульських представництв. Було встановлено політичні та економічні відносини з Кримом, Доном, Кубанню, підписано мирний договір з радянською Росією (12 червня 1918 р.). Велася дипломатична боротьба з Австро-Угорщиною щодо східно-галицьких земель та Холмщини.

Активну дипломатичну діяльність розгорнула Директорія УНР. Опинившись в колі фронтів, її лідери через перемовини з РСФРР, Антантою, Польщею намагалися розв'язати існуючі суперечки. Дипломатичні зусилля були спрямовані на ствердження УНР на міжнародній арені, пошуку військово-політичних союзників у справі захисту УНР. Велика увага приділялася поширенню ідеї української державності серед європейських політиків. З цією метою за кордон відправлялися українські місії, зокрема, Дипломатична місія УНР, яка діяла в Лондоні в 1919-921 рр. Як дипломатичні представництва існували консульські установи в Берліні, Брюсселі, Відні, Женеві, Гаазі, Гельсінкі, Лондоні, Мюнхені, Парижі, Стокгольмі, Цюриху та ін. містах. Оскільки Директорія УНР фактично втратила контроль над територією, то вона не мала можливості приймати іноземних дипломатичних представників.

Власні дипломатичні представництва і посольства мала й Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) – у Відні, Празі, Будапешті, Бухаресті, Лондоні, Берліні, Вінніпегу, Оттаві, Вашингтоні та ін. містах. Важливим завданням цих установ було об'єднання з УНР, здобуття прихильності країн Антанти, налагодження відносин з Чехо-Словацькою республікою, Угорщиною, Румунією та ін. країнами з метою збереження незалежності, територіальної цілісності і здобуття міжнародного визнання. Беззаперечним досягненням дипломатії українських республік став Акт Злуки УНР і ЗУНР.

Незважаючи на встановлення радянської влади на більшості території України наприкінці 1920 р., більшовики змушені були рахуватися з українським національно-визвольним рухом і погодитися на створення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). Формальне проголошення незалежності УСРР уможливило утвердження її міжнародно-правової суб'єктності. В січні 1919 р. було створено Народний комісаріат закордонних справ (НКЗС), у функції якого згідно з положенням «Про НКСЗ УСРР» від 5 червня 1921 р. входило – захист за кордоном інтересів УСРР та її громадян, а також проведення від імені УСРР за кордоном взаємовідносин із державними й приватними установами. З 1920 р. до початку 1923 р**.** УСРР вдалося встановити дипломатичні відносини з 15 державами, стати учасницею понад 80 міжнародних договорів та угод з європейськими країнами. Розширення міжнародної діяльності УСРР припинилося в наслідок утворення СРСР 30 грудня 1822 р. Вже влітку 1923 р. було ліквідовано НКЗС УСРР.

Ситуація змінилася на завершальному етапі Другої світової війни. Потреба посилення власної позиції на міжнародній арені змусила радянське керівництво піти на певні поступки щодо міжнародної діяльності УРСР. У березні 1944 р. було відновлено НКЗС УРСР. Україна стала одним із засновників ООН. Як член ООН УРСР стала членом 15 організацій системи ООН, 60 її постійних або тимчасових органів. Важливе значення мало членство України в таких організаціях як Економічна комісія для Європи, Всесвітня організація охорони здоров'я, Всесвітній поштовий союз, Всесвітня метеорологічна організація, Міжнародний Союз електрозв'язку, ЮНЕСКО, Міжнародне агентство з атомної енергетики та багатьох ін. Зрозуміло, що УРСР не мала самостійної позиції на міжнародній арені, яка б кваліфікувала її як справді суверенну державу і як суб'єкт міжнародного права та світової політики, її зовнішньополітична діяльність здійснювалася в фарватері загальносоюзної зовнішньої політики. Водночас, робота в міжнародних організаціях сприяла поширенню інформації про Україну в світі, накопиченню досвіду роботи в міжнародних структурах, а головне – після здобуття незалежності Україні не потрібно було проходити процедуру включення до їхнього складу.

Після проголошення незалежності України в 1991 р. дипломатія молодої держави стала основним інструментом її просування на міжнародній арені. За ці роки розроблено законодавчу базу зовнішньополітичної діяльності держави та функціонування дипломатичної служби. 22 грудня (день створення Генерального секретаріату міжнародних справ УНР) проголошено державним професійним святом працівників дипломатичної служби – Днем дипломатії.

Сучасна українська дипломатія пройшла складний процес організаційного становлення дипломатичних структур як закордонних, так і внутрішніх, і перетворилася на потужну державну інституцію. На сьогодні Україна має розгалужене дипломатичне представництво за кордоном – 75 посольств, 25 генеральних консульства, 95 почесних консульств, 22 постійних представництв при ООН, ЄС, НАТО та ін. міжнародних організаціях. На території України знаходиться 129 посольств та консульських установ іноземних держав, а також представництв міжнародних організацій. За допомогою цих дипломатичних структур Україна просуває свої національні інтереси, здійснює захист своїх громадян за кордоном.

З початком російсько-української війни значно зросла роль дипломатії. Ключовими пріоритетами сучасної української дипломатії в умовах війни є:

– поширення правдивої інформації щодо причин, цілей та перебігу війни, заподіяння російській пропаганді;

– сприяння організації зусиль світового співтовариства на підтримку та допомогу Україні в війні;

– міжнародні гарантії національної безпеки та відновлення територіальної цілісності;

– вступ України до ЄС і НАТО;

– захист прав та інтересів українських громадян і бізнесу за кордоном.

Сьогодні Україна успішно розвиває напрями «новітньої дипломатії», серед яких варто виділити:

– багатостороння дипломатія;
– публічна дипломатія;
– громадська дипломатія;
– гуманітарна дипломатія;
– економічна дипломатія;
– аграрна дипломатія;
– енергетична дипломатія;
– цифрова дипломатія;
– наукова дипломатія;
– освітня дипломатія;
– культурна дипломатія;
– релігійна дипломатія;
– спортивна дипломатія;
– туристична дипломатія;
– кулінарна дипломатія.

Отже, українська дипломатія має сталі традиції, які сягають давнини й спираються на вітчизняний державотворчий досвід. Сьогодні українські дипломати гідно представляють державу на міжнародному рівні, наполеглево працюють над поширенням всебічної інформації щодо внеску українського народу в розвиток світової культури та науки, скріпленню демократичних принципів державного управління, дбають про ствердження позитивного іміджу країни.

Горобець Віктор Миколайович,
доктор історичних наук, професор,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО: ЧИ ВСІ ДОРОГИ ВЕЛИ ДО ПЕРЕЯСЛАВА?

Війна РФ проти України й, особливо, її трансформація з 24.02.2022 р. в повномасштабну й геноцидальну фазу, що серед іншого має на меті кардинальне розмивання української національної ідентичності та її підміни різними покручами на кшталт малоросійської чи новоросійської, підживили інтерес українців до власної історії, передовсім тієї її частини, яка, з одного боку, допомагає зрозуміти логіку формування модерної української нації, а з іншого – збагнути обставини потрапляння України в залежність від Москви. У контексті такої інструменталізації знань про минуле неминучим є переосмислення ролі Богдана Хмельницького в цих складних процесах. І якщо на етапі становлення незалежної України, постать гетьмана для переважної більшості українців асоціювалась із його заслугами у визвольних змаганнях козацтва та розбудові Української держави, то в умовах екзистенційного протистояння з РФ фокус уваги переміщується на провину за Переяславську раду 1654 р. та не верифіковане у джерелах, але неодноразово задекларованe в імперських наративах його москвофільство, яке, начебто, й обумовило цю раду та проголошене нею «возз'єднання» з «великим російським народом».

Ведучи ж мову про імперські наративи, важливо пам'ятати, що йдеться не лише про такі собі музейні артефакти – зразки імперської ідеології давньої пори, часів існування імперії Романових, але й про сьогодення. Адже ідеологічне підґрунтя так званої «СВО», як пам'ятаємо, було сконструйоване Кремлем в опублікованій влітку 2021 р. статті В.Путіна «Про історичну єдність росіян та українців», присвяченій саме запереченню існування окремої української нації, ствердженню «закономірностей возз'єднання 1654 р.» та, відповідно, їх проекції на сучасне та майбутнє України. А два роки по тому Федеральне архівне агентство спільно з РДГУ підготовило публікацію 800-сторінкового фоліанта «Про історичну єдність росіян і українців», аби купюрами з архівних джерел уже постфактум легітимізувати озвучені в цій статті ідеологеми. Публікація є вельми красномовною у сенсі інтеграції сучасної російської історичної науки в предметне поле новоімперських ідеологем, що активно продукуються Кремлем. Передовсім це помітно в тому, що із сучасних академічних текстів з історії ранньомодерної доби зникає із вжитку політонім «Україна», який повсюдно замінюється схваленими Путіним ідеологічно зарядженими замінниками: «Подніпров'я», «Південно-Західна Русь», «Малоросія». Реанімуються старі імперські історіографічні схеми, в немає місця політичній суб'єктності України, відповідно, й дипломатії Богдана Хмельницького. Адже, згідно імперського наративу, вже перше письмове звернення гетьмана до царя Олексія Михайловича від 8 червня 1648 р. засвідчило «бажання Війська Запорозького возз'єднатися з Росією». Хоч аналіз змісту листа вказує на те, що його відправка була передовсім

спробою утримати царя від реалізації таємної угоди з Варшавою 1646 р. щодо надання військової допомоги Речі Посполитій у війні з татарським військом, яке вступило на українські землі на допомогу повсталому козацтву.

Але чи насправді московська карта була єдиною на дипломатичному столі Хмельницького? Як писав польський історик Л.Кубаля, «здається, не було й дня, щоб Хмельницький не приймав чужоземних послів, дипломатичних агентів, кур'єрів та посланців і не посилав своїх». Тож одночасно із запрошенням на польський трон царя, з аналогічною пропозицією Хмельницький звертався і до трансільванського князя Дйордя І Ракоці, пропонуючи йому особисто чи його синам втрутитися в елекційну боротьбу в Речі Посполитій. Так само й згодом московська карта була лише однієї з багатьох, за допомоги яких планувалося звільнення з-під влади короля: трансільванської, кримської, османської, молдово-волоської, згодом шведської. На середину 1653 р. вибір можливостей звузився до альтернативи – московська чи османська, і, до слова, саме на турецькому треку зовнішньополітичної активності Хмельницькому вдалося досягти більших успіхів. У той час, як Москва тривалий час вагалась у надані військово-політичної допомоги Війську Запорозькому, Стамбул у травні 1653 р. надіслав гетьману згоду на перехід України під протекцію Високої Порти. Оцінивши реальну тогочасну неспроможність Порти повноцінно заангажуватись у воєнне протистояння з Річчю Посполитої через незавершену війну з Венеціанською республікою, Хмельницький не став актуалізувати цю опцію, натомість використав її як козир у дипломатичній грі з Москвою. Джерела свідчать, що саме загроза переходу України під протекцію Порти – «чтоб их не отпустить в подданство турскому султану или крымскому хану» – врешті-решт і змусила Москву наважитись на задоволення прохання Хмельницького щодо протекції царя над Україною.

Водночас, як свідчать джерела, визнання протекції відбулося на договірній основі – «статьях, на которых им быть под ево государевою высокою рукою», які, з одного боку, регламентували умови перебування під протекцією царя, а з другого – гарантували надання ним військової допомоги.

Порушення цих гарантій провокувало напруження та врешті неодноразові розриви стосунків України з Москвою. Причому, всупереч імперській традиції зображувати Хмельницького як вірного слугу царя, а вже його наступників виставляти порушниками політичного заповіту Богдана про збереження вірності Романовим, перша серйозна корекція зовнішньополітичного курсу Гетьманату і відходу від духу Переяславської ради, мала місце ще за життя Хмельницького. Спровокували ж цю корекцію сепаратні дії Москви по налагодженню союзницьких стосунків з Річчю Посполитою (Віленське перемир'я 1656 р.), а їх наслідком стала участь Війська Запорозького у війні з Річчю Посполитою на боці Шведського королівства 1657 р., причому, за умов, коли Московське царство навпаки перебувало в стані війни зі Швецією та перемир'я з Річчю Посполитою.

Верстюк Владислав Федорович,
доктор історичних наук, професор,
Варшавський університет (м. Варшава, Польща)

УКРАЇНА МІЖ АНТАНТОЮ ТА ЧЕТВЕРНИМ СОЮЗОМ НАПРИКІНЦІ ТА ПО ЗАВЕРШЕННЮ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1917 – 1919)

Сучасна російсько-українська війна гостро поставила питання міжнародної підтримки України та її зовнішньополітичної орієнтації, що змушує ще раз звернути увагу на уроки минулого. Зокрема, на історію становлення української державності в часи Першої світової війни та Української революції. Що ж ми мали на той час. Україна із зрозумілих причин не була суб'єктом Першої світової війни. Але обидві воюючі сторони, розпочинаючи 1914 р. війну, проголошуючи себе поборниками свободи і демократії, захисниками малих народів, борцями за справедливе вирішення національної проблеми, намагалися зрозуміти природу українського руху і використати його насамперед в своїх інтересах. Німці і австрійці підтримали створення Союзу визволення України, який ставив за свою мету побудову незалежної української держави. Німеччина і Австро-Угорщина робили заяви про прихильне ставлення до можливості заснування такої держави. Але далі декларацій справа не йшла. Жодних реальних планів і намірів в цьому керунку до кінця 1917 р. в урядах Німеччини і Австро-Угорщини не існувало. Серед німецького істеблішменту довший час панувала думка про можливість досягнення взаємних домовленостей між Росією і Німеччиною і підписання сепаратного миру з метою позбутися другого фронту.

Падіння самодержавства, бурхливий розвиток українського руху весною 1917 р. змусив німецький уряд до ретельного вивчення українського питання, але не більше. В підриві боєздатності Росії німці робили ставку на більшовиків, партію яких щедро фінансували. І лише наприкінці літа 1917 р. після успішного контрнаступу на Східному фронті, в Німеччині почали брати гору думки про поразку і поділ Росії. Саме в цей час з'явилася монографія професора Фердінанда Фреха «Значення України для світової війни», в якій була сформульована і розвинута ідея, що в разі окупації німецькими військами території України, Росія втратить здатність до опору. Окрім того, робився ще один важливий висновок. Оскільки Німеччина буде не в змозі контролювати таку велику територію у повоєнній перспективі, то цілком бажаним було б створення української держави. Німецький генштаб, спираючись на аналітику професора Фреха, вважав, що втрата України призведе до поразки Росії, а створення української держави послабить вплив Росії на Балканах і буде противагою відновленій Польщі. Однак, і надалі ці ідеї не виходили за межі їх обговорення і не мали планів практичної реалізації.

Після провалу російського літнього наступу 1917 р. уряди Франції і Великобританії були серйозно занепокоєні станом своєї союзниці та її можливостями продовжувати війну. 3 липня довірена особа французького міністра озброєнь Альбера Тома Жорж Петі передав до Парижа таку інформацію:

«Німецький елемент зацікавлений у тому, щоб підштовхнути Україну до руху, який шваби сподіваються довести до розпаду Росії». Тобто український рух розглядався французьким посадовцем як шкідливий, сепаратистський. Новий французький посол у Росії Жозеф Нуланс був налаштований проти автономії України і при зустрічі з Олександром Шульгиним не радив Центральній Раді ускладнювати ситуацію Тимчасовому урядові. Країни Антанти не бачили потреби розчленовувати Росію. Їх національним інтересам відповідало збереження територіальної цілісності Росії, а «українське питання» розглядалося лише як внутрішня проблема Росії. Англія і Франція схилялися до ідеї перетворення Росії в демократичну країну, в якій українці отримають культурну автономію.

Глянемо на ситуацію з українського боку. Взявши на озброєння гасло національно-територіальної автономії України в складі федеративної демократичної Росії, лідери Української Центральної Ради зовнішньополітичну діяльність цілком і повністю віддали в руки російському уряду і довший час не шукали контактів із зовнішнім світом та каналів для поширення інформацій про український рух і його мету. Це було грубим прорахунком.

Після падіння Тимчасового уряду в Петрограді та проголошення Центральною Радою Української Народної Республіки зацікавлення Антанти Україною значно зросло. В розбурханому революцією російському морі Україна виглядала як острів із відносним порядком. Це творило надії на можливість продовження боротьби на Східному фронті, передусім на Південно-західному фронті, який розташовувався на території України. У листопаді 1917 р. французький посол Нуланс запропонував українській державі позику на придбання необхідного військового спорядження. З проголошенням УНР та невизнанням більшовицького РНК центральним урядом Росії Центральна Рада мусила розпочати власну міжнародну діяльність. О. Шульгин 27 листопада (9 грудня) 1917 р. уперше звернувся з офіційною нотою до урядів Антанти, в якій повідомив про брак у Росії центральної влади, а також про те, що Генеральний Секретаріат є повноцінним незалежним урядом.

З огляду на це 5(18) грудня 1917 р. представник Франції генерал Ж. Табуї за дорученням французького уряду спеціальною нотою встановив відносини Франції з Україною та обіцяв допомогу. На пропозицію англійського уряду 23 грудня 1917 р. у Парижі було проведено англо-французьку конференцію в справі України. Конференція виявила, що ні британський, ані французький уряди знають ситуацію в Україні недостатньо а, отже, не можуть її належно оцінити. Тому конференція вирішила надати допомогу Україні, але ще не визнавати її уряду. Країни Антанти загалом і надалі будуть дотримуватися русофільського курсу. Така позиція не могла викликати задоволення в українських урядових колах.

Жовтневий переворот у Петрограді наніс відчутний удар по проантантівських російських силах. Проблема закінчення війни стала чи не найголовнішою, що відкривало перед Четверним союзом перспективу повного виведення Росії з війни. Вже 9 листопада в Німеччині було створено спеціальне урядове бюро для підготовки мирного договору, яке очолив міністр Гельферіх,

того ж дня уряд рейху виділив 15 млн марок на здійснення політичних завдань в Росії.

Більшовики теж не зволікали з початком переговорів, які почалися у Брест-Литовському 20 листопада. Союз визволення України телеграфно інформував УЦР про те, що коли вона не візьме участь у мирних переговорах, то Четверний союз підпише його з більшовиками.

Українська влада добре розуміла політичну ціну миру, в III Універсалі підкреслювалось прагнення УЦР твердо стояти «на тому, щоб мир було встановлено якнайшвидше». 21 листопада Мала рада присвятила своє надзвичайне засідання справі миру та перемир'я, на якому було вирішено негайно приступити до перемир'я та повідомити про це союзників. 11 грудня Генеральний секретаріат оголосив про свій намір стати «на дорогу самостійних міжнародних відносин». О. Шульгін на VIII загальних зборах УЦР наголосив, що уряд УНР йде відмінним від більшовиків шляхом, український уряд хоче повного припинення війни і підписання загального мирного договору. Зрозуміло, що це було сказано в надії бути почутими у Парижі та Лондоні. Однак напівофіційні стосунки з Францією та Великобританією так і не вдалося перевести у статус офіційних, більше того суттєво негативно вплинуло на взаємини. Тим часом німці швидко зрозуміли, що присутність українців у Бресті дасть їм додаткові важелі впливу на переговорний процес. Тому вже 13 грудня 1917 р. делегації Німеччини та її союзників на переговорах у Брест-Литовському повідомили Київ, що «готові привітати участь представників Української Народної Республіки в мирових переговорах».

Перше пленарне засідання мирної конференції у Брест-Литовську розпочалося 28 грудня 1917 р. (9 січня 1918 р. за н. ст.). Виявилось, що не лише для українців, але і для німців, і для австрійців договір мав важливе значення. Український економічний ресурс, насамперед збіжжя, давав шанс на успішне продовження війни, без нього країни Четверного союзу чекала близька катастрофа. Рівно через місяць 9 лютого було підписано договір, який засвідчував завершення стану війни між договірними сторонами, їх бажання жити в мирі та дружбі. В ньому не було жодних анексіоністських та контрибуційних вимог. Договір допоміг уряду УНР здобути союзника у боротьбі з більшовицькою Росією. До кінця квітня 1918 р. більшовицькі війська були витіснені з України, уряд УНР і УЦР повернулися до Києва. Однак далі стосунки між союзниками стрімко зіпсувалися. Спроби української влади проводити самостійну політику успіху не мали. Результатом конфлікту став підготовлений німецьким Oberkomando державний переворот 29 квітня 1918 р. В підсумку Центральна Рада зійшла з політичної сцени, поступившись чільним місцем гетьманському режиму П. Скоропадського. Останній перебував під контролем та впливом німців. В зв'язку з цим в українській історіографії продовжуються дискусії і про природу гетьманської влади, і про характер німецького чинника. Грубше кажучи, як слід визначати останній, як союзника, чи окупанта, який переслідував свої прагматичні військово-економічні інтереси та розглядав Україну як додатковий ресурс на критичному етапі завершення світової війни.

1918 р. виявився вирішальним в історії Першої світової війни, на осінь стало зрозумілим, що Антанта буде святкувати перемогу. В листопаді в Австро-Угорщині і Німеччині відбулися революції. Ці зміни не обійшли Київ. Спроби П. Скоропадського налагодити відносини з Антантою були невтішними. Без підтримки німців і австрійців його режим виявився нежиттєздатним. Прихід до влади Директорії відкрив нову сторінку в історії Української Народної республіки.

Зміцнення влади більшовиків у Росії, революції в Німеччині і Австро-Угорщині створювали ілюзію швидкого і неминучого вибуху всесвітньої комуністичної революції. Володимир Винниченко, голова Директорії був під сильним впливом цих ілюзій. Українська влада в черговий раз стала перед необхідністю вибору. Довший час українські політики вагалися, якою має бути влада в Україні. Тим часом капітуляція Четверного союзу розв'язала руки російським більшовикам, вони денонсувала Брестський мирний договір і оголосила про невизнання України незалежною країною та розпочали чергову російсько-українську війну. Це підштовхнуло Директорію до пошуків порозуміння з Антантою. Останній було важко зрозуміти характер нової української влади, яка здавалася ферментом неспокою. В попередніх контактах представники Антанти висунули цілий шерег вимог, які стосувалися зміни складу Директорії, встановлення французького контролю над українськими фінансами та залізницями, підпорядкування армії французькому командуванню, запровадження грошової компенсації земельним власникам. Вони виявилися неприйнятними для Директорії. Українці покладали сподівання продовжити переговори на Паризькій мирній конференції, яка мала визначити характер світового порядку після завершення Великої війни.

Альянти, як вже зазначалиося вище, мали дуже поверхові знання про українців як окремий народ. Вони перебували в полоні формули про триєдину (великороси, малороси, білоруси) російську націю і робили ставку на «білу» Росію. Українське питання мало розглядатись лише в межах загальноросійських проблем. Важливу роль в такій постановці питання відіграла особисте несприйняття України прем'єром Клемансо. Його ідеєю фікс було якомога сильніше приниження Німеччини, а Україна Берестейським мирним договором дуже сильно пов'язала себе з Німеччиною.

Не визнана за незалежну державу Україна не була допущена до офіційних засідань конференції. Українська проблема фактично була знята з порядку денного і Паризької мирної конференції, і очільників Антанти. Спроби уряду УНР стати членом Ліги Націй теж не мали успіху. Можна сказати, що відсутність міжнародної підтримки стала однією з головних причин поразки Української революції. Фактично ні Антанта, ні Четверний союз не ставилися до України як до незалежного суб'єкта міжнародного права, а розглядали її через власні інтереси як фрагмент великої геополітичної гри. Новий версальський світопорядок не був справедливим для України, її території були поділені між чотирьох сусідніх держав. Питання незалежності України було відкладене майже на століття.

Солдатенко Валерій Федорович,
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

РЕВОЛЮЦІЯ-ВІЙНА-ДИПЛОМАТІЯ: ДЕТЕРМІНАЦІЯ ВЕКТОРІВ НА ПОЧАТКОВИХ СТАДІЯХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ (АНАЛІЗ ДОСВІДУ 1917-1920 рр.)

Означені феномени – «революція», «війна», «дипломатія» – на перший погляд, не можуть виступати у логічному взаємозв'язку, тим більше – взаємодії, взаємодоповненні через свою органічну несумісність, різноспрямованість, мотивацію досягнення мети. Насправді ж досвід доводить, що їхні одночасні або в межах окремих періодів прояви не лише гіпотетично ймовірні, а й у певні моменти мають доволі серйозну детермінацію.

Причому, якщо зв'язок між революцією і війною видається зрозумілим у випадках немирних варіантів розвитку процесів суспільних рухів, або прагненні дій антиреволюційних сил з допомогою збройного чинника не допустити торжества, прогресивних ідеалів історичного поступу, то орієнтація на використання дипломатичних можливостей виглядає якщо не абсолютно недоцільною, то вкрай проблематичною.

Не вдаючись в теоретичні обґрунтування зведення чи поєднання різних векторів в певну органічну цілість, гадається варто навіть побіжно, в межах вкрай обмеженого ліміту публікації, звернуться до конкретних фактів періоду 1917-1920 рр., щоб, як мінімум, переконатися у наявності значного обсягу емпіричного матеріалу для аналізу і вартих уваги узагальнень. При цьому слід мати на увазі, що за різних конкретних обставин сутність усіх згаданих феноменів неминуче й калейдоскопічно змінювалася, набуваючи кожного разу особливих, специфічних характеристик і перспектив їх результативних реалізацій.

Коли на етапі здійснення загальноросійської буржуазно-демократичної революції, процесу децентралізації Росії в окремий революційний напрямок, ефективний суспільний потік оформилася Українська національно-демократична революція з перспективою запровадження широкої національно-територіальної автономії України, виникла можливість узгодження курсів обох революцій без доведення суперечностей, протистояння, що виникло, до воєнної фази. Центральна Рада вдало скористалася можливостями українсько-російських переговорів (зовсім непростих і небезконфліктних) до згоди Тимчасового уряду на впровадження в реалію стратегічної вимоги української сторони.

Однак, коли після перемоги жовтневого повстання в Петрограді, за його прикладом, розгорнулася масштабна боротьба за встановлення влади Рад в Україні, внутрішні суперечності дійшли до перших залпів, а потім і вибуху громадянської війни, в якій активну допоміжну (а зрештою вона виявилася вирішальною) роль відігравала Радянська Росія, досягти розрядки конфлікту між Раднаркомом Росії і Центральною Радою УНР виявилося неможливим.

Програвши військове протиборство, Центральна Рада дієво оспорила опанування України радянською владою, домігшись дипломатичними зусиллями приходу в Україну австро-німецьких окупантів. Знищивши радянську владу, нові господарі становища – іноземні союзники не могли змиритись не лише зі зрушеннями, принесеними соціальною революцією, а й з результатами національно-демократичної революції, зрадивши духу і букві Брестського миру, закрили можливості бодай наближення до вимріяних планів соборності українства.

Однак внутрішній потенціал нації, непримиренні настрої, що нуртували всередині основного масиву нації – селянства, значною мірою наблизили і крах окупаційно-гетьманського режиму, і вплинули на процес визрівання революційних процесів в Німеччині й Австро-Угорщині. Невщухаюча, наростаюча повстанська боротьба не давали шансів на будь-яке, навіть тимчасове замирення.

В той же час з травня до листопада 1918 р. в Києві відбувалися мирні переговори між РСФРР і Українською Державою, які, попри локальні досягнення, не могли закінчитися успіхом через антагоністичність двох сформованих державних режимів.

Повернення України на революційний шлях в результаті антигетьманського повстання під проводом Директорії, відновлення Української Народної Республіки відкривали певні можливості для налагодження мирних параметрів співіснування між Україною і Росією, чим спробувала скористатись Директорія, Рада народних міністрів УНР, направивши в умовах офіційно проголошеної війни дипломатичну місію до Москви. Об’єктивно сприятливі перспективи мирного залагодження українсько-російських стосунків були зірвані «партією війни» в Україні.

Паралельно закінчилися великим розчаруванням спроби проантантських сил заручитися підтримкою всесильних переможців у світовій війні через переговори з інтервентами в Одесі й Бірзулі.

Військові перипетії 1919-1920 рр., які межувалися такими дипломатичними акціями як договір командування Української галицької армії з Добровольчою армією, намаганнями знайти порозуміння частин Дієвої армії з підрозділами Червоної армії, також не мали позитивного результату, приводили до кризових явищ, з яких було так непросто виплутатися.

Треба зауважити, що розвивалися не лише односпрямовані процеси (як, наприклад припинити лихо – війну й досягти благополуччя – миру), а й зворотні тенденції. Так, Брестський мир для України означав не лише тимчасове припинення військових дій, досягнення тактичної мети, а й таїв у собі ескалацію, новий виток революційної війни проти окупації й породженого нею авторитарного гетьманського режиму. Варшавський договір (21 квітня 1920 р.) був прямим прологом нової війни проти України й вів до катастрофічного загострення, поглиблення проблем національної державності.

Не спиняючись на локальніших проявах дій таких чинників як революція, війна й дипломатія, гадається є сенс присвятити зачепленим аспектам спеціальні

дослідження, чого явно бракує сучасній історіографії. Окрім іншого є небезнадійні сподівання на отримання в результаті доволі повчальних уроків.

Кудлай Олександра Борисівна,
кандидат історичних наук,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

МІНІСТЕРСТВО МІЖНАРОДНИХ СПРАВ РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ УНР: ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ, СКЛАД ТА ЗАВДАННЯ (1917-1918 рр.)

З проголошенням Української Народної Республіки (УНР) ІІІ Універсалом (7 листопада 1917 р.) Української Центральної Ради (УЦР) розпочався процес відродження української державності. Новопостала країна, декларуючи збереження федеративного зв'язку з Росією, поступово виходила на арену світової міжнародної політики. Процес формування, розвитку і підтримки зовнішньополітичних зносин України перебрало на себе Генеральне секретарство міжнаціональних справ, яке через місяць після оприлюднення Універсалу, 8 грудня 1917 р., підготувало та відправило до канцелярії УЦР лист, яким пропонувалося розглянути проект постанови про перейменування секретарства міжнаціональних на секретарство міжнародних справ [1, оп. 1, спр. 12, арк. 18-19], оскільки перше створювалося для вирішення виключно національних питань у межах краю.

Проект організації секретарства міжнародних справ головні завдання відомства визначив чотирма пунктами: відання політичними зносинами Української Народної Республіки з іншими державами; захист інтересів українських громадян за кордоном та іноземних громадян в Україні; вироблення відповідних проектів законів; відання міжнародними договорами (в оригіналі документу – «зберігати договори») та різними актами і документами щодо зносин з іншими країнами [1, оп. 2, спр. 1, арк. 1]. Офіційно про перетворення Генерального секретарства міжнаціональних справ на секретарство справ міжнародних на чолі з Олександром Шульгиним було оголошено на VШ сесії УЦР 13 грудня 1917 р. Зауважимо, що закордонне відомство УНР почало виконувати свої функції у часовий проміжок між ухваленням двох універсалів: ІІІ, яким проголошувалося створення УНР, та IV – Українська держава ставала суверенною і незалежною, тобто до остаточної відмови національного проводу від ідеї перебудови колишньої Російської імперії на федеративних засадах та входження до цієї федерації України. Отже, проблеми, які постали перед молодою державою, вимагали відповідного вирішення. Відтак українське

керівництво, реагуючи на виклики, утворило закордонне відомство, а УНР поступово набувала ознак самостійності.

Від початку створення генерального секретарства в грудні 1917 р. його очолював О. Шульгин (УПСФ), який працював на посаді лише місяць. Далі обов'язки міністра виконував голова Ради Народних Міністрів В. Голубович (УПСР). У кабінеті, що діяв з 24 березня 1918 р., керуючим справами міністерства, а фактично міністром, став Микола Любинський (УПСР).

Відповідно до заявлених завдань і функцій формувалася внутрішня структура та складалися штати відомства. З поодиноких документів про організацію секретарства найбільш ранній датований 15 грудня 1917 р. На той час воно мало наступну будову: канцелярія, що складалася з відділів - загального, міжфедеративного, консульського, внутрішнього та літературного [1, оп. 4, спр. 12, арк. 11]. З наказів про призначення кінця грудня випливає, що у відомстві діяв також департамент у справах біженців, бухгалтерсько-господарчий відділ та політична секція.

Згідно проекту організації Міністерства закордонних справ 1918 р. воно поділялося на департамент та політичну секцію. У департаменті передбачалася діяльність п'яти відділів на чолі з завідуючими: 1. *загального* - мав відати призначеннями та звільненнями урядовців міністерства, посольств і консульств, а також реєстратурою; 2. *бухгалтерсько-господарчого* – фінансовими справами відомства, посольств і консульств, а також майном міністерства; 3. *консульського* – охороною інтересів українських громадян за кордоном та іноземних громадян в УНР; 4. *юридичного* – підготовкою законопроектів; 5. *архівно-літературного* – архівом, бібліотекою, інформаційною діяльністю та виданнями міністерства.

Політична секція відала зносинами з іншими державами через своїх представників, готувала акти і договори; завідувала відрядженням місій, представляла міністерство в інших державних органах. Його робота планувалася у складі директора та 12 урядовців для особливих доручень [1, оп. 1, спр. 221, арк. 5].

Штати міністерства на 1918 р. передбачали 68 працівників, у квітні вони збільшилися до 145 [2, оп. 1, спр. 221, арк. 2; 3, оп. 1, спр. 47, арк. 15]. Однак, згідно списку службовців міністерства в березні 1918 р. у ньому працювало, за винятком міністра, лише 40 осіб [1, оп. 2, спр. 15, арк. 45-45 зв].

Загалом можна констатувати, що до кінця існування Центральної Ради та її виконавчого органу Ради Народних Міністрів (29 квітня 1918 р.), у Міністерстві закордонних справ процес внутрішньої організації та набору штату співробітників завершений не був. 19 квітня кабінету міністрів був представлений новий проект структури відомства та його штатів. Але він не був

затверджений - питання відклали до подання штатного розкладу всіма міністерствами кабінету. Наявні документи свідчать, що воно, порівняно з іншими міністерствами, було досить компактним і складалося лише з двох великих підрозділів, департаменту та політичної секції. Слід також додати, що виходячи з відсутності мережі закордонних представництв функції консульського відділу на практиці зводилися до роботи на території УНР [4, с. 84]. Отже, з грудня 1917 р. йшов процес складання закордонного відомства - визначення його завдань, цілей і функцій, структурне оформлення, складання штату співробітників та організації внутрішньої роботи.

Література:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 2592.

2. ЦДАВО України, ф. 3325.

3. ЦДАВО України, ф. 2196.

4. *Вєдєнєєв Д.В.* Становлення зовнішньополітичної служби України в період Центральної Ради. Український історичний журнал. 1997. № 3.

Пиріг Руслан Якович,
доктор історичних наук, професор,
Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)

НІМЕЦЬКА ДИПЛОМАТІЯ В БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ХЛІБ (1918 рік)

Умови укладання Брестського мирного договору між Українською Народною Республікою (УНР) і Центральними державами від 27 січня (9 лютого) 1918 р.), першого в ході Світової війни, хрестоматійно відомі. Головним спонукальним мотивом керівництва Німеччини і Австро-Угорщини до підписання мирних угод була реальна загроза продовольчої кризи та необхідність пошуку доступу до рятівних хлібних ресурсів. Лідери щойно проголошеної незалежною УНР керувалися невідкладною потребою звільнення українських територій від збройної експансії більшовицької Росії і отримання міжнародних безпекових гарантій.

Реалізація положень Брестського миру, який отримав образну назву «хлібний», вимагала від Берліна і Відня високої ціни – зняття з Західного і Балканського фронтів десятків дивізій для забезпечення експорту з України продовольства і сировини. Генеральний штаб Німеччини (П. Гінденбург, Е. Людендорф), уряд (Г. Гертлінг, Р. Кюльман) усвідомлювали необхідність потужного військового і дипломатичного забезпечення поставок українського продовольства, визначеного ще в кулуарах Брестських перемовин у 60 млн пудів.

Начальником штабу німецького командування в Україні (Оберкомандо) був призначений відомий своїми організаторськими здібностями генерал-лейтенант Вільгельм Гренер, який отримав від вищого керівництва Рейху широкі економічні і політичні повноваження. Посольство в середині березня 1918 р. очолив один із найдосвідченіших дипломатів Німеччини Альфонс Мумм, доктор

права, особистий приятель імператора. Відомими спеціалістами були й радник Г. Берхем, генконсул Е. Тілль, інші співробітники місії[1].

26 березня 1918 р. А. Мумм отримав від глави МЗС Ріхарда Кюльмана розгорнуті директиви щодо діяльності німецького представництва в Києві. У них вказувалася головна ціль «нашої окупації» – забезпечення хлібного експорту з України до Центральних держав. Наголошувалося, що в реалізації цієї політики не слід допускати ніяких хитань. Посол добре усвідомлював основні завдання своєї дипломатичної місії у контексті проведення всієї Східної кампанії.

Під час робочих нарад із міністрами уряду В. Голубовича, а згодом й з головою Центральної Ради М. Грушевським А. Мумм переконався в управлінській неспроможності лідерів УНР, зокрема у відсутності впливу на регіони масового зерновиробництва і заготівлі хліба. 12 квітня у телеграмі до МЗС він повідомляв: «постійне співробітництво з цими людьми, які через свої соціалістичні теорії перестають розуміти реальне співвідношення речей, неможливе, а ситуація змушує поступово шукати контакту з більш правими партіями».

А. Мумм після певних вагань підтримав рішучі наміри генерала В. Гренера змінити правління Центральної Ради більш дієздатним і керованим українським урядом. Досвідчений дипломат усвідомлював, що Німеччина постала перед складним вибором: зберегти правління Центральної Ради, але втратити продовольство, або ж привести до влади консервативні кола, які забезпечать обробіток землі, але ліквідують українську державу. Звучало майже пророче.

Як відомо, для отримання необхідних для продовження війни обсягів продовольства німецькі військові і дипломати інспірували 29 квітня державний переворот, ліквідували УНР, офіційно визнану дружню союзну державу, змінили політичний устрій, встановивши авторитарне правління гетьмана П. Скоропадського.

В результаті В. Гренер і А. Мумм отримали фактично необмежені можливості впливу на проведення продовольчої і земельної політики Гетьманату. Вимоги відкинутого Центральною Радою квітневого наказу фельдмаршала Г. Айхгорна стосовно засіву полів, були майже повністю реалізовані в затвердженому гетьманом законі «Про право на врожай 1918 року на території Української Держави». Запланована П. Скоропадським земельна реформа передбачала ліквідацію великоземельної власності. Саме в цьому німці угледіли загрозу великотоварному виробництву зерна – основі продовольчого експорту. Втручання у вироблення українським урядом законодавчої бази реформи стало звичною практикою. Проєкти законів попередньо розглядалися в штабі Оберкомандо та посольстві, висловлювалася незгода з окремими положеннями, а то й вимоги затримати ухвалення законів.

Угоди з УНР про експорт збіжжя і сировини, прийняті П. Скоропадським, виконувалися повільно. До того ж 31 липня 1918 р. закінчився термін їхньої дії, а укладання нових після важких літніх поразок німців на Західному фронті свідомо затягували українські переговорники (міністри С. Гутник, С. Гербель).

[1] У ході Східної воєнної операції Дунайська імперія визнала себе молодшим партнером коаліції. Тому посол Й. Форгач мав діяти суголосно з німецьким колегою.

Посол А. Мумм повідомляв МЗС, що з Гутником не можна працювати «російськими методами». Врешті під тиском Берліна гетьман погодився укласти тристоронню економічну угоду, яка виявилася не менш обтяжливою, ніж попередня. Після цього в середині вересня А. Мумм повернувся до Берліна і невдовзі подав у відставку, а тимчасовим повіреним у справах Німеччини залишився менш авторитетний радник Г. Берхем.

У жовтні новий німецький уряд ліберала М. Баденського, усвідомлюючи невідворотну поразку у Світовій війні і сподіваючись зберегти й в майбутньому джерела отримання продовольства і ринки збуту власної продукції, через посольство надіслав вказівку П. Скоропадському продовжити земельну реформу. Була створена Велика земельна нарада на чолі з гетьманом. Однак геополітичні виклики фіналу Великої війни зняли це питання з завдань вже повністю проросійського уряду і гетьмана, зайнятих рятуванням держави в лоні відновлюваної федеративної Росії.

Отже, укладання Брестського мирного договору (лютий 1918 р.) з УНР було детерміновано насамперед прагматичними інтересами центральноєвропейських імперій в отриманні життєво необхідних продовольчо-сировинних ресурсів для продовження війни з Антантою. Коли ж з'ясувалася неспроможність виконання українською стороною договірних експортних поставок, а також спроб імплементації соціалістичного земельного законодавства, в результаті державного перевороту до влади було приведено правоконсервативне правління, більш компромісне і кероване. Це привело до посилення економічної експлуатації України, але так й не забезпечило виконання взятих владою зобов'язань з експорту продовольства і сировини.

Проданюк Федір Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
технологій та дизайну (м. Київ, Україна)

НІМЕЦЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ТА КОНСУЛЬСЬКІ ПРЕДСТАВНИЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ У 1918 РОЦІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах російсько-української війни зросла роль та значення зовнішньої політики нашої держави, яка надає можливість керівництву України отримати дієву військову допомогу та підтримку у боротьбі проти агресії РФ [1]. Важливе місце в реалізації цих завдань відводиться вивченню та врахуванню попереднього досвіду нашої держави на міжнародній арені. Зокрема, її співпраці з іноземними дипломатичними та консульськими представництвами в Українській Державі у 1918 році.

Різні аспекти діяльності іноземних дипломатичних представництв на території України у 1917-1921 висвітлювали в своїх працях учасники революції та української діаспори Д. Дорошенко, О. Шульгин, П. Христюк, І. Борщак, Н. Полонська-Василенко, В. Трембіцький, В. Косик, М. Королишин та інші.

В незалежній Україні дану проблему проаналізували С. Варгатюк, Д. Вєдєнєєв, І. Дацків, Я. Дашкевич, М. Держалюк, О. Дуброва, П. Гай-Нижник, Т. Заруда, Н. Кравець, О. Кудлай, І. Матяш, О. Несук, В. Павленко, Р. Пиріг, Б. Сергійчук, В. Солдатенко та багато інших науковців [2, с. 17- 40].

В результаті державного перевороту 29 квітня 1918 року до влади в Україні прийшов генерал П. Скоропадський, який заручився підтримкою консервативних сил та зовнішніх чинників. Він проголосив себе гетьманом України й декларував утворення Української Держави. В першому офіційному документі виданому нової влади – «Грамоті до всього українського народу» було проголошено про встановлення одноосібної влади [3].

Важливим напрямом зовнішньо-політичної діяльності гетьмана було визнано налагодження дипломатичних стосунків з країнами Четверного союзу. Серед них пріоритет було надано Німеччині. Перші кроки по встановленню дипломатичних відносин з Німеччиною були зроблемі ще 9 лютого 1918 року у Бересті (Бресті-Литовському), де представники Української Народної Республіки підписали з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною підписали мирний договір.

Дипломатичним представником Німеччини в Києві був відомий на той час дипломат барон Альфонс-Філіп Мумм фон Шварценштайн. Він виконував обовязки посла Німецької імперії в УНР з березня по квітень 1918 року та в Українській Державі з квітня по листопад 1918 року [4]. Радником посольства був граф фон-Берхем, якого після відставки барона Мумма призначили тимчасовим віреним у справах Німеччини в Українській Державі. Генеральним консулом Німецької імперії у Києві став Еріх фон Тіль. Німеччини також відкрила свої консульства в Харкові, Катеринослав, Миколаєві та Одесі [5]. Серед основних функцій посольства та посла були визнані такі: 1) підготовка документів щодо визнання повноважень гетьмана Павла Скоропадського; 2) підготовка документів щодо ратифікації Берестейського мирного договору; 3) виконання Українською Державою економічної частини Берестейського мирного договору; 5) надання допомоги Українській Державі в розбудові власної грошової та фінансово-економічної системи; 5) допомога в організації офіційного візиту гетьмана Павла Скоропадського та Голови Ради Міністрів Федора Лизогуба до Німеччини, підготовка до підписання Фінансової та Економічної угоди між двома країнами [4].

Таким чином, німецьке дипломатичне представництво та його консульські служби мали забеспечити виконання гетьманським урядом економічної частини Берестейського мирного договору. Поряд з цим вони узгоджували з гетьманом багато питань внутрішньої та зовнішньої політики Української Держави. Зокрема, особливо гостро обговорювали такі питання: 1) про втручання німецького військового командування у внутрішні справи Гетьманату; 2) про

утворення дієздатної української армії й військово-морського флоту; 3) про приєднання Криму до України та багато інших.

Література:

1. Horiunova, Y., Shemchuk, V., Lysianskyi, P., Vykhovanets, Z., & Gerasymova, E. (2022). Foreign policy strategy of Ukraine in the context of the Russia-Ukraine war. Amazonia Investiga, 11(60), 75-89. URL: https://doi.org/10.34069/AI/2022.60.12.8

2. Матяш І. М 35 Іноземні представництва в Україні (1917–1919 рр.): державна місія та повсякденність. Київ. 2019. 556 с.

3. Грамота до всього українського народу. // Державний Вістник. 1918. 16 травня. N 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18#Text

4. Гай-Нижник П. П. Альфонс фон Мумм – дипломат і посол Німеччини в Україні: коротка хроніка життя (1859–1924) // Гілея. 2017. Вип. 127 (№ 12). С.45–49. URL: https://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2017doc-mumm.php

5. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 р. 512 с.

Стрілець Василь Васильович,
доктор історичних наук, професор,
Міжрегіональна Академія
управління персоналом (м. Київ, Україна)

ПОЗИЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЇ СОЦІАЛІСТІВ-ФЕДЕРАЛІСТІВ НА УКРАЇНСЬКО-АНТАНТІВСЬКИХ ПЕРЕГОВОРАХ 1919 Р.

Початок 1919 р. став для Української партії соціалістів-федералістів (далі – УПСФ) (правої, по суті, політичної партії, яка в тогочасних революційних умовах взяла соціалістичну назву) періодом інтенсивного пошуку шляхів виходу з критичної для Української Народної Республіки воєнно-політично ситуації. Головна увага керівництва партії зосереджується на спробах досягти порозуміння з представниками країн Антанти, які мали та той час військову присутність на півдні України. 5 лютого 1919 р. в Одесі соціалісти-федералісти А. Марголін і А. Галін від імені Директорії УНР підписали спільну декларацію представників України, Білорусії, Кубані та Дону до військового командування Антанти, у якій говорилося, що питання державного ладу цих чотирьох державно-політичних утворень може знайти відповідне вирішення лише шляхом реалізації принципів державності і порядку в кожному з них. Є підстави вважати, що згаданими представниками УПСФ одночасно велися переговори з представниками Антанти про зміну уряду УНР. Як підтвердження факту проведення цих переговорів можна розглядати нараду представників УПСФ та Української партії соціалістів-самостійників, що відбулася 3 лютого, на якій була вироблена спільна позиція цих партій відносно уряду УНР. Нарада не виключила можливості входження самостійників-соціалістів та соціалістів-федералістів в уряд [1].

Інформація про переговори соціалістів-федералістів з представниками Антанти просочувалася в пресу. Так, газета російських есерів України

«Народноє дело» повідомила, що результатом переговорів може бути входження в новий уряд лідерів УПСФ С. Єфремова, А. Ніковського, В. Прокоповича, К. Мацієвича та О. Шульгина [2].

9 лютого у Вінниці УПСФ разом з Українською народно-республіканською партією оголосили спільний «Меморандум по сучасному моменту», у якому зазначалося, що крайнощі соціальної політики та недемократичний підхід до організації державної влади, що позбавив можливості взяти участь у державному будівництві «всім живим творчим силам», зупинив Антанту в її намірах визнати УНР та позбавив Україну давніх міжнародних симпатій. Оскільки реалізувати всі законні прагнення українського народу, підкреслювалось у меморандумі, в умовах, що склалися, можливо лише з допомогою країн Антанти, то потрібно кардинально змінити політичний курс УНР. Меморандум вимагав забезпечення демократичного волевиявлення всього народу через скликання парламенту на підставі загального, прямого, рівного, таємного та пропорційного виборчого права, що став би вищим чинником проведення аграрної реформи за принципом примусової ліквідації великої земельної власності та збереження дрібної земельної власності з обмеженими правами щодо купівлі-продажу землі; державного регулювання промисловості без перешкод для приватної ініціативи та забезпечення прав робітників (8-годинний робочий день тощо) [3].

Показовою в плані розуміння позиції УПСФ та інших, менш впливових, українських буржуазно-демократичних партій стала стаття «Україна і Антанта» в «Робітничій газеті». У ній ішлося про зростання політичних сил буржуазії в Україні у зв'язку з присутністю на півдні України антантівських військ та, відповідно, про послаблення сил революційної демократії, яка зазнала до того ж руйнуючого впливу політики більшовиків. Стаття поступово підводила до висновку: утворення в Україні влади з елементів, «споріднених» з тодішніми керівними колами держав Антанти, набуття Україною форм буржуазної республіки, є, за наявних умов, єдиним шляхом спонукати Антанту до визнання самостійності України [4].

Таким чином, позиція УПСФ на українсько-антантівських переговорах 1919 р. полягала у прагненні використати їх формат для зміни внутрішньо-політичного курсу УНР в напрямі наближення його до тогочасних західно-європейських буржуазно-демократичних політичних та соціально-економічних форм, що мало б забезпечити підтримку незалежності УНР країнами Антанти.

Література:

1. Партийная жизнь // Столичный голос. Киев, 1919. 4 февр. С. 1.

2. Браун Яков. Без передышки // Народное дело. Киев, 1919. 9 февр. С. 1.

3. Меморандум по сучасному моменту Української партії соціалістів-федералістів і Української народно-республіканської партії // Робітнича газета. Вінниця, 1919. 21 лют. С. 2.

4. Україна і Антанта // Робітнича газета. Київ, 1919. 12 лют. С. 1.

Борчук Степан Миколайович,
доктор історичних наук,
професор, Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИХАЙЛА ЛОЗИНСЬКОГО

Вагомим чинником утвердження суверенітету будь-якої держави є її зовнішньополітична діяльність. Різноманітні державні структури, особливо дипломатичні, покликані всіма доступними їм засобами, згідно з нормами міжнародного права, сприяти формуванню позитивного іміджу своєї держави на міжнародній арені. Засудження злочинної системи тоталітарного режиму жодною мірою не означає повного заперечення минулого. Не можна перекреслювати конкретні людські долі, життя і практичну діяльність багатьох українських дипломатів, чиї зусилля, якщо не прямо, то опосередковано, приносили користь Україні, допомагали як ближнім, так і далеким сусідам ліпше розуміти її історію, оцінювати невичерпний потенціал.

Якщо про М. Лозинського як доктора права, науковця і педагога, публіциста та політичного діяча є певні, хоч і скупі публікації, то про його дипломатичну активність мало відомо. А проте М. Лозинський як дипломат проявив себе великим професіоналом. Висвітлення саме цієї діяльності допоможе глибше розкрити ще одну сторону його всебічного таланту. М. Лозинський був причетний до важливих зовнішньополітичних акцій України, до значних міжнародних подій початку ХХ ст.

Сучасник М. Лозинського І. Кедрин дав йому характеристику: «Людина з високою освітою, публіцист, політик, колишній член Державного Секретаріату ЗУНР, опісля член її делегації на Мирову конференцію у Парижі, був першорядним знавцем тодішніх історичних подій і одним із нечисленних знавців різних закулісних махінацій» [1, с. 7]. Дипломатична діяльність М. Лозинського пов’язана з подіями 1 листопада 1918 р. – початком визвольних змагань українського народу в Східній Галичині.

У ніч на 3 листопада 1918 р. М. Лозинський та Л. Ганкевич за дорученням Президії Української Національної ради, а згодом Ради Державних Секретарів вели переговори з поляками про умови перемир’я. Вже 20 листопада М. Лозинський накреслив загальні чергові умови перемир’я, в яких виступив проти створення запропонованої поляками польсько-української комісії керування Східною Галичиною ще до рішення Мирної Конференції в м. Парижі.

15 грудня 1918 р. М. Лозинський як керівник делегації Української Національної Ради для проведення переговорів з Польським Комітетом Народовим м. Львова подав Й. Пілсудському «Представлення д-ра М. Лозинського…»

25 лютого 1919 р. до м. Львова прибула делегація Державного Секретаріату ЗОУНР для чергових переговорів з поляками про перемир’я. У складі делегації

були: М. Лозинський, державний секретар судових справ О. Бурчанський, д-р С. Витвицький, д-р В. Охримович та ін.

27 лютого 1919 р. разом із французькою місією Ж. Бартелемі М. Лозинський прибув до м. Ходорова, де зустрічається з головним отаманом С. Петлюрою, президентом Української Національної ради Є. Петрушевичем і президентом Державного Секретаріату С. Голубовичем. Описуючи хід даної конференції, М. Лозинський критикує С. Петлюру, який був готовий поступитися полякам Східною Галичиною, щоб досягти миру з Польщею і визнання Антанти.

Діяльність М. Лозинського була належно оцінена і 10 березня 1919 р. на засіданні Виділу Української Національної Ради його призначили товаришем (заступником) державного секретаря закордонних справ ЗОУНР та доручили керівництво секретарством, оскільки державний секретар закордонних справ В. Панейко перебував на Паризькій Мирній Конференції як заступник голови делегації УНР [3, с.32].

17 квітня 1919 р. М. Лозинського як голову Надзвичайної делегації ЗОУНР відрядили до м. Парижа разом із Д. Вітовським та О. Кульчицьким у складі делегації УНР (з В. Панейко та С. Томашівським) для вирішення питання припинення поляками воєнних дій та врегулювання територіальних суперечок. Однак, як свідчать події, ні Антанта, ні більшовики не були зацікавлені в державній самостійності України і не мали наміру перетворювати в життя ці сподівання народу. Крім того, не сприяла і конфліктна ситуація поміж галицьких депутатів. 12 грудня 1919 р. Є. Петрушевич звільнив М. Лозинського з посади делегата у м. Парижі, а натомість призначив графа М. Тишкевича, що мав завдання діяти в дусі варшавської угоди [6, с.44].

Дипломатична діяльність М. Лозинського – це не тільки особиста його участь у різних переговорних місіях, участь у роботі міжнародних конференційй та органів, але й, що особливо важливо, його участь у правотворчій діяльності у складанні проектів міжнародних договорів, заяв, нот, а також наукових праць з проблем міжнародного права, дипломатії.

Як визнаного авторитета в дипломатичній діяльності, М. Лозинського характеризують: «Заява Делегації УНР про проект договору перемир'я між силами польськими й силами українськими» від 12.05.1919 р.; Представлення д-ра М. Лозинського, члена УНР і керівника делегації Української Народної Ради для проведення переговорів з Польським Комітетом Народовим м. Львова до Йозефа Пілсудського, начальника Речі Посполитої Польської у Варшаві від 15.12.1918 р.; Проект основ державного устрою галицької Республіки, запропонований Найвищій Раді і Лізі Націй 30.04.1921 р.; «Галичина на Мировій Конференції в Парижі» (1919); «Галичина в 1918–1920» (1922); «Заграничне заступництво Української Народної республіки» (1920); Підручник «Міжнародне право. Ч.1. Суть і творення міжнародного права» (1922) та багато ін.

Дипломатичний та державотворчий талант М. Лозинського характеризується новими теоретичними положеннями, оригінальністю думок. Низка положень, які здавалися сучасникам М. Лозинського другорядними і навіть утопічними, стали актуальними в нашу епоху.

Численні явища міжнародного життя, на які він посилався для підтвердження своїх ідей і думок, і які в той час тільки зароджувалися (наприклад, забезпечення прав людини міжнародно-правовими актами, боротьба за незалежність окремого народу та ін.), бурхливо розвивається в наші дні. Ідеї М. Лозинського щодо міжнародного управління набули принципово нового звучання, особливо це виявляється на прикладі діяльності ООН, яка зміцнює свій універсальний характер. Відіграючи активну роль у регулюванні міжнародних та регіональних конфліктів, у забезпеченні принципу мирного співіснування між державами.

Незаперечною є і думка М. Лозинського щодо поняття дипломатії, ролі і місця «заграничних заступництв», через посередництво яких держави здійснюють між собою зовнішні зносини. Крім того, уперше описана історія дипломатії ЗУНР та УНР.

В умовах, широкомасштабного вторгнення рф, коли український народ ціною великих жертв виборює свою незалежність, погляди М. Лозинського знаходять своє реальне втілення у суспільно-політичній практиці взагалі і в дипломатії зокрема. Саме дипломатична діяльність у складних умовах сьогодення покликана знаходити ефективні формули компромісу, розблокувати підтримку, попереджати негативний розвиток подій, давати урядам і президентам бездоганно зважені пропозиції та слушні поради.

Література:

1. Кедрин І. Світлі і похмурі роки: «Галичина» М. Лозинського і чому її передруковано // Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Нью-Йорк: Червона Калина, 1970.

2. Кедрин І. Життя – події – люди: спомин і коментарі. Нью-Йорк, 1976.

3. Лозинський М. Галичина на Мировій конференції в Пражі. Камінець, 1919.

4. Лозинський М. Заграничне заступництво Української Народньої Республіки. Календар «Просвіти». Львів, 1921.

5. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922.

6. Лозинський М. Моє співробітництво з президентом Петрушевичем. Львів, 1925.

7. Рубльов О.С. Шляхами на Соловки: Рядянське десятиріччя М.Лозинського Український історичний журнал. 1997. №4.

Осташко Тетяна Сергіївна,
кандидат історичних наук, Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО 1918–1919 рр.

Серед перших українських дипломатів, діяльність яких розпочалася у добу національно-визвольних змагань, було чимало визначних вчених: Д. Дорошенко, О. Лотоцький, С. Шелухин, Ф. Матушевський, В. Залозецький, В. Панейко, О. Шульгин, О. Яковлів, І. Токаржевський-Карашевич, М. Тишкевич та ін. До цієї плеяди належить також визначний український історик, політолог, ідеолог українського консерватизму В'ячеслав Казимирович

Липинський, який протягом 1918–1919 рр. очолював українське посольство у Відні.

Після укладання Берестейського договору з країнами Почвірного союзу Українська Центральна Рада розпочала дипломатичні стосунки з Австро-Угорщиною, Німеччиною, Болгарією і Туреччиною. Після перевороту П. Скоропадський, керуючись вимогами міжнародного права, прийняв на себе всі зобов'язання УНР, і насамперед положення Берестейського договору.

Зовнішньополітичне відомство Української Держави 20 травня 1918 р. обійняв визначний український історик та діяч національно-визвольного руху — Д. Дорошенко [1, с. 327]. Саме він пропонував В. Липинському стати товаришем міністра або очолити міністерство [2, с. 105].

Зрештою, В. Липинський прийняв запрошення взяти на себе обов'язки посла Української Держави в Австро-Угорщині. Це був ключовий дипломатичний напрямок з огляду на те, що саме імперія Габсбургів мала у своєму складі українські і польські землі, що вимагало тут від Української Держави особливо сильної й активної дипломатії. Обізнаність В. Липинського з польською проблемою, його авторитет у впливових галицьких колах і серед українців державницької орієнтації говорили про те, що він є найбільш вдалою кандидатурою на цю важливу дипломатичну посаду.

Офіційне призначення В. Липинського українським послом у Відні відбулося 21 червня 1918 р. постановою Ради Міністрів про тимчасові дипломатичні представництва [3]. Він особисто сформував персональний склад посольства, до якого увійшли: князь І. Токаржевський-Карашевич (згодом вдало продовжив дипломатичну діяльність як посол УНР в Туреччині) – радник посольства; миргородський маршалок В. Полетика – старший секретар; відомий меценат і видавець тижневика «Сніп» М. Біленький – секретар; дідич з Пінщини Ст. Ванькович – аташе; відомий діяч Союзу визволення України А. Жук – відповідальний у справах українців-репатріантів і військовополонених. Загалом українське посольство у Відні було чи не найбільшим за своїм складом [4].

В. Липинський був уповноважений гетьманом провести обмін ратифікаційними грамотами від імені Української Держави з усіма країнами, які підписали Берестейський мирний договір. Він особисто провів обмін ратифікаційними грамотами з уповноваженими Болгарії (15.07.1918 р.), Німеччини (28.07.1918 р.) [5]. 22 серпня радник посольства І. Токаржевський-Карашевич обміняв ратифікаційну грамоту з турецькою стороною [6].

Австро-Угорщина всіляко зволікала з ратифікацією, намагаючись добитися від України низки поступок на свою користь. Як відомо, під час мирних переговорів у Бересті-Литовському між Австро-Угорщиною та УНР було укладено таємну угоду, за якою перша зобов'язувалась перевести поділ Галичини на українську і польську частини. Українська частина мала бути злучена з Буковиною в єдиний український коронний край. Скориставшись з того, що інформація про таємний договір була розголошена в українських дипломатичних колах, Австро-Угорщина під тиском польських антиукраїнських сил анулювала договір. 4 липня 1918 р. австро-угорський посланник в Україні,

граф Йоган Форгач офіційно заявив про це гетьману П. Скоропадському [2, с.150–151].

У листах до міністра закордонних справ Української Держави Д. Дорошенка В. Липинський наголошував на необхідності вжити низку кроків, які могли б унеможливити анулювання договору австрійською стороною і прискорили б ратифікацію Австро-Угорщиною Берестейського миру. На його думку, варто було використати фактор дефіциту продуктів харчування й поставити у пряму залежність виконання Україною економічних зобов'язань від проблеми таємного договору щодо Галичини [7, с.585].

25 жовтня 1918 р. під час офіційного візиту до Відня міністра закордонних справ Української Держави Д. Дорошенка відбулася його консультативна зустріч з В. Липинським. На ній обговорювалася міжнародна ситуація в Європі, пов'язана із розпадом Австро-Угорської імперії, та необхідність заснування дипломатичних представництв України в Австрії, Угорщині і Чехії. Д. Дорошенко виписав офіційне доручення на ім'я В. Липинського, яким підтвердив його повноваження як голови дипломатичної місії в Австрії. До Будапешту для організації дипломатичного представництва запропоновано було відрядити І. Токаржевського-Карашевича, до Праги – В. Полетику. Одночасно В. Липинський отримав від Д. Дорошенка доручення надавати матеріальну підтримку дипломатичним представникам новоутвореного галицького українського уряду [8, с. 364]. Створені Директорією УНР в січні 1919 р. надзвичайні дипломатичні місії в Угорщині, Чехословаччині на початковому етапі своєї діяльності користувались дипломатичною базою українського посольства у Відні.

Після повстання Директорії, яке В. Липинський вважав трагічною помилкою в українській історії, він продовжував залишатися дипломатичним представником УНР в Австрії. Однак його політичні опоненти з українського республіканського уряду намагалися будь-що дискредитувати його і відкликати з посади посла у Відні. 6 січня 1919 р. департамент чужоземних зносин МЗС УНР ухвалив рішення про звільнення всього складу посольства і передачу справ М. Троцькому – секретареві представництва. Причиною цього була інформація, що В. Липинський веде пропольську політику і тенденційно інформує Антанту про українські справи. 16 січня 1919 р. міністерство повідомило В. Липинського про його звільнення і наказувало М. Троцькому перебрати від нього справи посольства. В. Липинський в свою чергу звернувся до МЗС з проханням призначити слідство в цій справі, яке мало б з'ясувати «хто вніс більше плутанини в польсько-українські відносини і хто вів дійсно небезпечну та шкідливу для Української Держави супроти поляків політику, чи центральний уряд УНР чи доручене мені посольство України у Відні» [9].

Принцип підтримки законної української влади, яка хоч-би й не відповідала його політичним поглядам, була притаманним В. Липинському і в 1919 р., коли він продовжував залишатись послом УНР в Австрії. Проте непослідовні політичні кроки Директорії, політичні репресії проти державницьки налаштованих діячів змушують його відмовитись від посади. Останнім поштовхом до цього кроку став розстріл талановитого воєначальника

П. Болбочана, який спробував виступити проти політичного курсу С. Петлюри. У своїй автобіографії В. Липинський писав: «Не погоджуючись з політикою українського республіканського уряду, (при якому він остався на своїм становищі, зазначивши, що він робить це, не міняючи своїх гетьмансько-монархічних поглядів, бажаючи допомогти зберегти рештки української державності і тому, що гетьман звільнив державних урядовців і офіцерів від складеної йому присяги) В'ячеслав Липинський подався до демісії в червні 1919 р. і від того часу перебуває на еміграції в Австрії» [10, с. 461].

Зі своїм політичним чуттям та передбаченням розвитку подій на світовій арені В. Липинський якнайкраще зумів реалізувати власні таланти на посаді очільника української репрезентації в Австро-Угорщині. Він доклав чималих зусиль для поглиблення двосторонніх відносин між Києвом та Віднем, прагнув обстоювати українські національні інтереси в процесі розподілу земель однієї з найбільших європейських імперій.

Література:

1. Павлюк О. Дипломатія незалежних українських урядів (1917–1920) // Нариси з історії дипломатії України. К., 2001. С.314–396.

2. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923 рр. Т. ІІ. К., 2002.

3. Державний вістник. 1918. № 20. 5 липня.

4. Центральний державний архів вищих органів влади України (ЦДАВО України). Ф. 3198, оп. 2, спр. 1, арк. 6.

5. ЦДАВО України. Ф. 3766, оп. 1, спр. 106, арк. 39 зв.; 41.

6. ЦДАВО України. Ф. 3198, оп. 2, спр. 21, арк. 59 зв.

7. Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії: Архів. Листування. Т. 1. К.-Філадельфія, 2003.

8. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле, 1914–1920. К., 2007.

9. ЦДАВО України. Ф.3696, оп.1, спр.19, арк.5, 6, 10, 17.

10. В'ячеслав Липинський та його доба. Кн.2. К., 2010.

Лизень Євген Володимирович,
доктор філософії з історії та археології,
Центр східноєвропейських історико-політичних студій
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ЛОНГИН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ ТА ЙОГО ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Якщо про Лонгина Цегельського як юриста, науковця та педагога, публіциста та політичного діяча є певні, хоч і скупі публікації, то про його дипломатичну активність мало відомо. Однак Л. Цегельський як дипломат проявив себе великим професіоналом. Висвітлення саме цієї діяльності допоможе більш глибше розкрити ще одну сторону його всебічного таланту. Л. Цегельський був причетний до важливих зовнішньополітичних акцій України, а також до значних міжнародних подій у першій чверті ХХ ст.

Наприкінці 1918 р. Л. Цегельський повертається до Східної Галичини де бере активну участь у підготовці й організації Листопадового чину. 2 листопада

1918 р. у Львові в складі представницької української делегації, до якої входили К. Левицький, Р. Перфецький, М. Лозинський, С. Федак, А. Шептицький та інші, він проводить мирні перемовини зі щойно створеним Польським Комітетом Народовим, котрий претендував на отримання всієї повноти влади на західноукраїнських землях. Проте польська сторона не погодилась на запропоновані українською делегацією компромісні умови мирної угоди та зайняла вкрай жорстоку позицію, що зробило неминучим збройний конфлікт між польським та українським військом [4, с. 108–109].

У надзвичайно важких умовах польсько-української війни та міжнародної ізоляції керівництво Західноукраїнської держави приступило до організації власної дипломатичної служби, центрального апарату зовнішньополітичного відомства, завданням яких було встановлення відносин, насамперед, із сусідніми державами, країнами Антанти та пошуки союзників у боротьбі з Польщею. Цей процес розгорнувся на початку 1919 р., коли уряд ЗУНР після втрати 22 листопада 1918 р. м. Львова перебрався до м. Тернополя, а на початку січня 1919 р. до Станіславова (нині Івано-Франківськ). Станіславівський період для Л. Цегельського змінив характер його державотворчої діяльності [3, с. 43].

Очоливши відомство зовнішніх справ ЗУНР, Л. Цегельський зіткнувся із цілою низкою проблем. Він наголошував: «Людей котрі надавалися б до такої служби, можна було полічити на пальцях однієї руки…, не існувало традиції й досвіду в такій політиці» [1, с. 217]. Відтак питання фаховості серед кадрового складу в секретаріаті постало на порядку денному.

Очолюване Л. Цегельським зовнішньополітичне відомство починає будувати міжнародний курс із урахуванням економічних інтересів держави. Зазначимо, курс зовнішньої політики, що реалізувався Л. Цегельським, базувався на основі постанови Української Національної Ради (УНРади) від 10 листопада 1918 р., що визначала стратегічним пріоритетом об’єднання усіх українських земель в єдиній і неподільній державі. Таку постанову тоді було прийнято за активної участі Л. Цегельського, якого вважали одним із найавторитетніших членів УНРади. Таким чином, можна констатувати, що саме цю зовнішньополітичну лінію намагалися проводити й усі його наступники, доки Варшавська угода 1920 р. і пов’язані з нею події остаточно не розірвали державну єдність УНР [4, с. 115–116].

Як найважливішу частину реалізації Державним Секретарем закордонних справ своєї зовнішньополітичної концепції, можна розцінювати участь Л. Цегельського у подальшому процесі возз’єднання УНР і ЗУНР. Він брав безпосередню участь у підготовці «Ухвали Української Національної Ради з дня 3 січня 1919 року про злуку Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою» [2, с. 110]., яку від імені ЗУНР Л. Цегельський підписує спільно з Д. Левицьким.

В успішному проведенні Акту Злуки з ініціативи провідних галицьких і східноукраїнських політиків чи не найвагомішою, якщо йдеться про політичну акцію, була роль Л. Цегельського. Це був найпомітніший аспект його державницьких, зокрема й дипломатичних зусиль.

Водночас не поділяючи своїх поглядів із іншими українськими політиками Л. Цегельський зрікається членства в уряді ЗОУНР. Подавши у відставку, він не відійшов від політичної діяльності. Євген Петрушевич доручив йому переїхати спочатку до м. Відня, а згодом – утворити посольство ЗУНР у м. Вашингтоні [5, с. 45].

Літом 1919 р. Л. Цегельський виїхав у дипломатичній місії за кордон – і вже більше до краю не повернувся. У грудні 1919 р. до м. Відня прибув Є. Петрушевич, який визнав поїздку делегатів до США вкрай важливою. Місію очолив Л. Цегельський, а його заступником і водночас головою місії в Канаді став І. Боберський [4, с. 50]. Їхньою метою було одержання при співучасті українських організацій США та Канади фондів на підтримку ЗУНР, зокрема фондів для допомоги жертвам полько-української війни, фондів на національні інституції в Галичині та Буковині та фондів на ведення політики і державних справ ЗУНР, розвиток українських організацій та утримання уряду [4, с. 67].

До США Л. Цегельський прибув 11 квітня 1920 р. і розмістився у Нью-Йорку. Маючи за мету подвійну місію – гуманітарну та політичну – Л. Цегельський розпочинав свою діяльність дуже обережно, особливо зважаючи на досить ворожий настрій американських українців, одні з яких були великими прибічниками комуністів, інші – прихильниками С. Петлюри.

10 грудня 1921 р. Л. Цегельський самовільно покидає Сполучені Штати та виїжджає до м. Відня. За таких обставин Є. Петрушевич передає усі справи Л. Мишузі, уповноваживши його «тимчасово вести справи дипломатичного представництва Галицької Республіки, а також торговельно-фінансового відділу» [4, с. 120].

Після повернення до США, Л. Цегельський через політичні розбіжності з Є. Петрушевичем, відмовився від виконання обов’язків представника уряду ЗУНР. Згодом, через усім відоме рішення Ради Амбасадорів у березні 1923 р. про передачу Польщі Східної Галичини, припинило своє існування й саме представництво.

Підсумовуючи, слід зазначити, що дипломатичний талант Л. Цегельського характеризується новими теоретичними положеннями, оригінальністю його думок. Низка положень, які здавалися сучасникам Л. Цегельського другорядними, і, навіть утопічними, стали актуальними в нашу епоху. Численні явища міжнародного життя, на які він посилався для підтвердження своїх ідей та думок, і які в той час тільки зароджувалися, бурхливо розвиваються в наші дні. Його ідеї щодо міжнародного управління набули принципово нового звучання, особливо це виявляється на прикладі діяльності ООН, яка зміцнює свій універсальний характер.

***Література*:**

1. Цегельський Л. Від легенд до правди. Спомини про події в Україні зв’язані з Першим листопадом 1918 р. Львів: Свічадо, 2003. 336 с.

2. Дацків І., Полич М. Лонгин Цегельський в історії української дипломатії (до 140-річчя від дня народження). Український історичний журнал. 2015. № 3. С. 108–121.

3. Здоровега М. Лонгин Цегельський біля витоків української дипломатії. Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець». 2009. № 2. С. 42–44.

4. Полич М. І. Громадсько-політична та державотворча діяльність Лонгина Цегельського (1875–1950 рр.): дис. ... канд. історичних наук: 07.00.01. «історія України». Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 240 с.

5. Дацків І. Особливості дипломатичного співробітництва між ЗУНР і УНР. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2011. № 10. С. 41–47.

Вовчук Людмила Анатоліївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили (м. Миколаїв, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ КОНСУЛІВ У МИКОЛАЄВІ (1860-ті рр. - 1921)

Після відкриття у Миколаєві торгового порту та митниці (1862 р.) почався новий етап у розвитку раніше закритого міста. Так, вже через п’ять років до берегів Миколаєва прибуло 211 зарубіжних кораблів, що тим самим засвідчувало важливість міста у торговельно-економічних операціях Російської імперії та іноземних країн.

Подальше економічне піднесення регіону привернуло у місто підприємців, комерсантів, інженерів, технічних спеціалістів (а часом авантюристів, які бажали швидко розбагатіти) з багатьох країн світу. У цій ситуації дії консульських установ іноземних держав, що знаходилися в Одесі, Новоросійську, Таганрозі, Феодосії, Керчі та інших містах по захисту інтересів і прав своїх громадян, які проживали в Миколаєві, членів екіпажів морських суден, що приходили у порт, здійснення контролю за виконання договорів і конвенцій, - були вельми утрудненими. Виникла потреба у відкритті консульських представництв безпосередньо у Миколаєві. Оскільки місто увійшло в Одеський консульський округ. Тут характерним було представництво іноземних віце-консулів і рідше - консульських агентів, нижчого, 4-го консульського рангу: («Консульський статут» ототожнював їх з позаштатними віце-консулами).

За період з 60-х років XIX ст. до початку Першої світової війни у Миколаєві діяли консульські представники Великобританії, Франції, Іспанії, Австро-Угорщини, Італії, Португалії, Бельгії, Нідерландів, Данії, Норвегії, Туреччини, Німеччини, Греції, Румунії, Сербії, США і навіть такої екзотичної країни, як Бразилія [2, с. 62-63].

Проте, початок І Світової війни та вступ Росії до блоку Антанти призвів до того, що консульські установи країн Троїстого союзу, які діяли у Миколаєві, припинили свою діяльність. У результаті на теренах міста залишалися іноземні консульства нейтральних країн та союзного для Росії блоку.

Наприкінці 1917 року ситуація на міжнародній арені змінилася. 22 грудня цього року у Брест-Литовську почалися переговори про укладання миру між Росією, Німеччиною та іншими воюючими з нею країнами. У результаті 3 березня 1918 року між ними був укладений Брестський мирний договір. Таким чином, всі дипломатичні представництва Української Держави на чолі із

гетьманом П. Скоропадським у країнах Четверного союзу – дістали найвищу категорію дипломатичних представників – міністрів-резидентів, які акредитувалися головами держав, до яких відряджалися посольства. В свою чергу і австрійські та німецькі консули повернулися на Південь України. Враховуючи перехід Російської імперії на бік Четверного союзу, її відносини з країнами Антанти були розірваними. В результаті, від 21 листопада за вимогами австро-угорської влади з Миколаєва виїхали консули: англійський – Генріх Джемсович Браун, португальський – Петр Спиродонович Кологерас і французький та бельгійський Адольф Александрович Вадон. Хоча, як відомо, на той момент А.А. Вадон уже помер, проте його прізвище фігурувало у консульських списках.

Серед усіх консульських представників, які на той час перебували у Миколаєві, залишилися: німецький генеральний консул (Г.О. Стоббе або Штоббе), правитель Канцелярії Німецького генерального консула (К.Ф. Воленберг), шведський консул (Р.А. Дандердель), іспанський консул (С.Я. Тепер), нідерландський консул (Л.Д. Торн-Лісон), віце консул (І.П. Зігомола) та бразильський консул (М.М. Ландау) [1, с. 194].

Перебуваючи у місті консульські представники й надалі продовжували здійснювати свої основоположні функції [3, с. 54-59].

У складний період соціальних потрясінь і строкатої картини зміни влади в місті, дії віце-консулів не були припинені. Лише скоротилася їхня кількість до п'яти людей, які представляли 14 держав. Так, англійським, французьким, американським, бельгійським, шведським і нідерландським консульствами управляв І. Торн-Лісон; іспанським і турецьким - С.Я. Тепер; італійським - Р.І. Де-Кірико; грецьким, норвезьким і датським - І.П. Зігомала; бразильським - М.М. Ландау.

У березні 1920 р. при місцевому виконкомі було створено іноземний підвідділ, що фактично припинило діяльність кількох «комплексних» консульських установ, котрі після «евакуації білих» ще діяли у Миколаєві. Їхні керівники – датський віце-консул Віктор Ієнсен (датський підданий), норвезький (Калагеоргій Алкалаєв) і бразильський (Михайло Ландау) консули (українські піддані) – не скористалися можливістю виїхати з міста, в якому мешкали та працювали багато років. За нової влади вони отримали посади у радянських установах і демонстрували «доброзичливе і лояльне ставлення» до іноземного підвідділу. Діяльність іноземних консульств у Миколаєві на тому за радянської влади зупинилася, розірвавши тим самим усталені дипломатичні зв’язки із західним світом [1, с. 195, 202].

Література:

1. Л.Л. Левченко, Л.А. Вовчук, О.В. Волос та ін. Діяльність іноземних консульств у Миколаєві. In: Миколаївщина: нариси історії революції 1917–1921 років. Миколаїв: Іліон, 2017. С. 191-202.

2. Вовчук Л.А. Діяльність консулів іноземних держав у чорноморсько-азовських портах Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.). Дис… канд. іст. наук: 07.00.02; Миколаївський державний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2013. 276 с.

3. Вовчук Л.А. Правова основа діяльності дипломатичних представництв зарубіжних країн на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). Наукові праці: науково-

методичний журнал. Т. 129. Вип. 116: Історія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. С. 54–59.

Силка Оксана Захарівна,
доктор історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРА ДИПЛОМАТІЯ ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ: РЕФЛЕКСІЇ У «ЩОДЕННИКУ» БОРИСА ЛАЗАРЕВСЬКОГО ЗА 1927–1929 рр.

Дослідження культурного середовища української європейської еміграції першої половини ХХ ст. є одним із актуальних напрямків у вивченні проблематики збереження науково-культурної спадщини України в умовах роз'єднаного інтелектуального середовища 20 – 30-х рр. ХХ ст. Актуальність теми зумовлена введенням до українського наукового простору неоприлюднених, або частково представлених в сучасній історіографії, щоденникових записів письменників, науковців, військових, священників, зміст яких, безумовно, доповнить наше уявлення про ментальні риси, психологічні та поведінкові реакції емігрантів, і, відповідно, стане ключем до розуміння контексту історичного періоду та середовища. Одним із таких джерел є «Щоденник» (ймовірно 60 томів) Бориса Олександровича Лазаревського (1871–1936 рр.) – письменника-белетриста, сина відомого українського історика О. М. Лазаревського (1834–1902 рр.) [1–3].

Український митець Олександр Кошиць (1875–1944 рр.) у квітні 1919 р. активно долучився до реалізації програми культурної дипломатії Української Народної Республіки. Виступи Української Республіканської Капели стали унікальним явищем у світовій культурній історії. Б. Лазаревський був знайомий з О. Кошицем, зустрічався у Києві. У еміграції продовжив і підтримував доволі близькі стосунки з Олександром Антоновичем у Празі та Парижі, листувався з ним.

«Щоденник» Бориса Лазаревського містить рукописи О. Кошиця та запити про зустрічі двох друзів. Наприклад, О. Кошиць подекуди різко і з болем пише про низький стан організованості та культури української громади в еміграції, брак досвіду. Про це свідчить, зокрема, лист до Бориса Олександровича від 28.03.1925 р. із Рочестера. У ньому, виділяємо наступні тези: «Цілий майже рік ходжу між «буттям і небуттям», але про це нікому не кажу, та мабуть і всі це бачать, тілько мені не кажуть... Зробився «живим трупом» і єдина різниця від Св. Лазаря, що не смержу. … Невже Ви ще й досі такий ідеаліст, що думаєте, що американські українці цікавляться літературою, та й до того ще й гроші за це платять!?! … Американське українство складається із двох верств: попи і стадо. … Попи ведуть буквально середньовічну релігійну боротьбу, зо всіма аксесуарами ієзуїтських прийомів, та стрижуть своє стадо…».

Маємо також цінний спогад Бориса Олександровича про зустріч із О. Кошицем, після якої композитор власноруч написав у «Щоденнику» автограф пісні «Ой було в брата три сестриці» із підписом «О. Кошиць 7.X-28 р. Шампіньї». Вона була написана синім олівцем на аркуші ніжно-бузкового кольору. У 1928 р. О. Кошиць тимчасово проживав в українського діяча Андрія Чехівського в районі Шампіньї поблизу Парижа. І саме 7 жовтня 1928 р. композитора і відвідав Б. Лазаревський: «Я приїхав у Шампін'ї побачити О. Кошиця. Був незвично красивий, тихий осінній день. Андрій Чихівський зустрів мене… На питання про Кошиця відповів: «Він працює… Книгу пише про хор, укладає рецензії по всіх країнах Земної кулі». Я достатньо довго чекав поки вийшов один з небагатьох, воістину великих людей сучасної Украини… Він не лише говорив, він робив у найтяжчі дні України, – показував усьому світу – наскільки талановитий наш народ та скільки тисяч пісень створив цей народ… І які це пісні… Кошиць О. ніби той аккумулятор, який сконцентрував у собі промені сонячної музики, на яку навіть рабство не вплинуло… Говорили про Україну. Жодним чином не можемо зрозуміти чому росіяни так бояться самостійності і не розуміють, що прагнення до самостійності у нас органічне… Процес, скоріш за все, природній, ніж політичний, а відтак – поза зовнішніх людських вливів» [2, арк. 178–180].

Автор «Щоденника» високо цінує професійну майстерність, а головніше культурницьку місію створеної О. Кошицем «Республіканської хорової капели», яка стала справжнім посланцем-дипломатом до народів світу у тяжкі для України часи визвольних змагань. Б. Лазаревський захоплювався не лише талантом Олександра Антоновича, але й природною силою українського характеру, який «не піддається жодному іноземному впливу, насамперед русифікації». Борис Олександрович також відзначав і беззастережну відданість національній справі О. Кошиця та енергійну безкорисливу громадську роботу над її втіленням.

Із О. Кошицем, його колективом та, і в цілому, з українською культурою, пов'язаний досить цікавий фрагмент «Щоденника». Мова йде про відгук на концерт першого і єдиного туру хорової капели «Думка» із радянської України у Парижі, на якому Б. Лазаревський був присутній 24 лютого 1929 р. Загальна рецензія на виступ – негативна: «Техніка та дисципліна колосальні, але не чутно народних мелодій», «Механізм співу ідеальний, але душі козацької немає, жодної мелодії церковної». На концерті був присутній і О. Кошиць, відгук якого і записав Борис Олександрович: «Страшно, страшно було думати, що усі ці залякані виконавці повинні повернутися до Києва під владу московського Кремля… Боже, як вони придушені. Жодної посмішки» [2, арк. 257–258].

Доля виявились неприхильною до О. Кошиця стосовно його планів повернутися у 1928 р. до України. Йому було відмовлено. Своїми відчуттями Олександр Антонович поділився з Борисом Олександровичем, а той зберіг їх у своєму «Щоденнику»: «… Я весь час мого перебування за кордоном тільки і мріяв про те, щоби працювати для свого народу та його художнього розвитку, найщасливішим моментом свого життя вважав той, коли мене на цю роботу покличуть, коли я буду потрібен Україні. А тут виявляється… що я не потрібен…» [2, арк. 121].

Б. Лазаревський схилявся як перед культурними авторитетами, перед такими людьми як О. Кошиць, перед тими, хто в еміграції поширювали українську культуру. Професійна діяльність Олександра Кошиця була важливим чинником збереження й поширення української культури за кордоном. Його колектив популяризував українську музику, через виконання українського музичного спадку О. Кошиць прагнув зберегти українську ідентичність у складних умовах втрати державності, концерти колективу були не лише мистецькими заходами, а актами культурної дипломатії.

Література:

1. Береговий С. «Щоденники» Б. Лазаревського 1929–1933 рр. і проблема його національної самоідентифікації / С. Береговий, І. Гирич, О. Силка, Л. Синявська // Український історичний журнал. – 2025. – № 1. – С. 182–202; Береговий С. Паризький емігрант з українською душею: рефлексії Бориса Лазаревського на презентацію українства у 1927–1929 рр. / С. Береговий, О. Силка // Вісник Черкаського університету. Серія Історична. – 2022. – № 1. – С. 106–114; Силка О. «Ma Vie»: паризький щоденник Бориса Лазаревського за 1927 – 1929 рр. як джерело до вивчення історії української еміграції / О. Силка, С. Береговий, Л. Синявська, І. Гуржій // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2022. – Вип. 29. – С. 344–362.
2. Лазаревский Б. Ma vie. – Рукопис, 1927–1929. / Б. Лазаревский. – Приватний архів С. І. Берегового.

Сергійчук Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ПЕРШИЙ ОФІЦІЙНО ПРИЗНАЧЕНИЙ ЗА КОРДОН: ПЕРШИЙ СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОВПРЕД ДО ПОЛЬЩІ ТЕОДОЗІЙ СТАРАК

Коли аналізувати міжнародну діяльність щойно відродженої незалежної Української держави 24 серпня 1991 року, то одразу ж впадає в око, що першим її фактичним представником перед світом став Геннадій Удовенко, який до того дня очолював Постійне представництво УРСР при ООН. Він як справді єдиний український посол за кордоном, ще не одержавши ніяких повноважень від нової влади з Києва, узяв на себе ініціативу повідомити про цю подію своїх колег з різних країн, які були акредитовані при ООН, про те, що на карті світу з’явилася нова велика держава – Україна.

Але якщо йдеться про першого офіційно призначеного дипломатичного представника незалежної України за кордон, то таким необхідно вважати Теодозія Старака, котрого вже у вересні 1991 року було спеціально відряджено до Польщі представляти інтереси відродженої Української держави, яка ще не мала міжнародного визнання навіть від Варшави. Відрядити то відрядили, але без грошового забезпечення, приміщення під Посольство, помешкання, транспорту. Тож перший повпред Києва до Варшави змушений був позичати 5

тисяч доларів у знайомих, аби добратися до столиці сусідньої держави й облаштовуватися там.

До речі, був він не фаховим дипломатом, а відомим українським дисидентом-шістдесятником, редактором підпільної газети «Віра батьків» забороненої в СРСР від 1946 року Української греко-католицької церкви. Здібний юнак, якому простелялася дорога у велику науку, за свою патріотичну діяльність змушений був спершу відбути шестирічне ув'язнення в сталінських концтаборах у Казахстані, а вже тоді стати студентом Львівського університету, після закінчення якого міг стати блискучим мовознавцем. Однак другий арешт поставив тоді хрест на його прилюдних наукових дослідженнях. Хоч вони не припинялися, але, як правило, публікувалися під зміненим прізвищем. І так 19 років – аж до відновлення незалежності України в 1991 році.

І ось тоді, коли необхідно було засвідчити перед світом, що відроджена Українська держава готова захищати свої інтереси в світі, то вибір – представляти її в сусідній Польщі – випав саме на Теодозія Старака. Тим паче, що народився він на українських етнічних теренах цієї країни.

Як це відбувалося на перших порах, Теодозій Старак детально повідомив 14 квітня 1992 року голову Комісії в закордонних справах Верховної Ради України Дмитра Павличка та міністра закордонних справ України Анатолія Зленка. Викласти свої роздуми в спеціальній пам'ятній записці його змусила та обставина, що в зовнішній політиці України, в її дипломатичній діяльності він, на жаль, за півроку не побачив ніяких зрушень, «стремління вивести нашу дипломатію на світовий простір, зробити її інструментом справжньої зовнішньої політики незалежної і великої держави. Проімперські, промосковські сили, які ще мають величезний вплив на політичне, економічне, громадське і культурне життя в Україні, роблять усе можливе, щоб загальмувати процес входження України в сім'ю незалежних держав світу. Оскільки відродити УРСР як невід'ємну складову більшовицької імперії тепер уже неможливо, формується нова імперська структура – СНД» [1, с. 171].

Треба наголосити, що Теодозій Старак не був особисто принциповим противником співдружності держав, що виникли на руїнах колишнього СРСР, але він уважав, що «це мусить бути співдружність повністю рівноправних і справді незалежних держав. Співдружність нерівних – абсурд» [1, с. 171].

Те, що відбувалося на його очах, пригнічувало, бо катастрофічно падав престиж України як незалежної держави, багато польських політиків стали сумніватися чи Україна стала незалежною, чи надалі залишається провінцією Росії. А підставою для такого скептицизму було й те, що український уряд довгий час не знаходив можливості утримувати бодай одного дипломата. Але саме так і було: «радять – їдь і відкривай, а гроші, може, колись будуть». Тож Старак запитував у київського начальства: «А хто ж у цьому посольстві мав би працювати? Дурнів, таких, як я, які б поїхали сюди без грошей і без надії їх одержати, на світі небагато. До речі, в цьому році я не одержав ще ні копійки, бо, мовляв, Україна зовсім не має валюти (а яку заробить, треба передати московським благодійникам)» [1, с. 181].

Цей крик душі, до речі, був почутий у Києві, відтак невдовзі зрушила з місця справа облаштування Посольства України в Польщі, бо ж до того воно розміщувалося в приватних помешканнях українців, які постійно опікувалися першим послом Києва у Варшаві. А тепер Кабмін навіть виділив автомобіль, тільки настільки екзотичний для виконання дипломатичних функцій, що «москвич», яким користувався Теодозій Старак, став об'єктом насмішок для представників навіть африканських країн.

Цілком можливо, що молодим дипломатам і сьогодні можуть бути в нагоді ті пропозиції, які тоді висловив Теодозій Старак. Насамперед, він рекомендував очистити дипломатичний корпус відродженої держави від старих кадрів, які не сприймають нових реалій. Зокрема, він уважав, що «на дипломатичній службі можуть бути тільки люди, віддані своїй державі. Як може захищати інтереси держави людина, яка ставиться до неї вороже чи навіть байдуже?» [1. с. 181].

Ще одним завданням, яке висував у квітні 1992 року Теодозій Старак, було різке розмежування з московським центром: «Треба вже негайно організувати повністю незалежну від Росії дипломатичну службу України, забрати всіх представників із російських посольств, припинити їм зарплату через російські посольства. Сам факт перебування українського дипломата в чужому посольстві, а тим більше одержування від нього зарплати, зводить нанівець усі спроби представити такого дипломата виразником інтересів незалежної держави» [1. с. 181).

А ще Теодозій Старак, який продовжував перебувати у Варшаві тимчасово повіреним представником України, протестував проти більшовицької практики призначення колишньої номенклатури на посади послів України без своєрідної люстрації – їх повинні обіймати люди, які мають бездоганну репутацію й довіру. Тому призначення такого відомого дипломата на посаду Посла України в Польщу, як Геннадій Удовенко, він сприйняв з полегшенням, бо ж пропонувалася раніше вкрай одіозна фігура колишнього компартійного апаратника, який продовжував дивитися на Москву.

З Геннадієм Удовенком Теодозій Старак працював два роки як радник досить успішно. Це було поєднання дипломатичного досвіду й життєвих випробувань людини-патріота з великим багажем наукової діяльності. До речі, саме Геннадій Удовенко в червні 1994 року познайомив нас з Теодозієм Стараком, порадив нам обом з'їздити в Подкову Лєсну під Варшавою (вже «мерседесом»!), де відбувалася наукова конференція про українсько-польські взаємини.

Успішно працював і з наступним послом – Петром Сардачуком, організатором консульської служби в Україні. І тільки після семирічної праці у Варшаві Теодозій Старак повернувся на Батьківщину, відроджену незалежну державу якої він вистраждав. Там йому знайшлося місце в Львівському університеті імені Івана Франка, де він очолив Інститут Польщі. І де працював до самої смерті в 1999 році.

Література:

1. Старак Т. Цю державу я вистраждав... Київ: Пам'ятки України, 2021. 480 с.

Коляда Ігор Анатолійович
доктор історичних наук, професор,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
(м. Київ, Україна)

«БУВ ДУЖЕ ШАНОВАНИМ СВЯЩЕННИКОМ У РИМІ»: ДИПЛОМАТИЧНІ ТАЛАНТИ БЛАЖЕННІШОГО ЛЮБОМИРА ГУЗАРА (ІТАЛІЙСЬКИЙ ПЕРІОД)

Блаженніший митрополит, очільник УГКЦ Любомир Гузар став «моральним авторитетом» для багатьох українців, які поступово втрачали довіру до своїх державних очільників, які відчували розчарування та смуток щодо перспектив розвитку нашої країни. Любомир Гузар – людина інтелектуально багата, мудра та розумна, став другом і батьком сотням тисячам греко-католиків, який незважаючи на свої заслуги та регалії залишався простим, відкритим і щирим. Був людиною, яка несла світло Надії, силу Духу, Віру в майбутнє незалежної України. Подальше вивчення біографії Блаженнішого Любомира є актуальною та суспільно значимою і науково важливою проблемою.

1969 року з ініціативи патріарха Й. Сліпого о. Любомир Гузар переїхав до Рима для продовження богословських студій у Папському місійному університеті «Урбаніана». Їхнє знайомство відбулося під час поїздки патріарха Йосипа Сліпого до США. Патріарх Йосиф відмітив, «що священник Стемфордської єпархії отець Любомир Гузара був саме такою людиною, яку йому хотілося мати «під рукою», у своїй команді». Патріарх Йосиф Сліпий – освічена людина, колишній ректор богословської академії – високо ставивши науку, цінував людей, готових навчатися і тому, коли вдруге він мав нагоду спілкуватися з о. Любомиром Гузаром під час відвідин Риму при освяченні собору Святої Софії у вересні 1969 року, він підтримав прагнення молодого священника перебратися до Риму. [6, с. 58].

Для о. Любомира роки перебування у Римі стали не тільки періодом наукових студій, а і роками подальшого духовного зростання, бо перед ним був найяскравіший приклад Христової стійкості й мужності, працьовитості й мудрості – це особистість самого патріарха Йосифа Сліпого. «У Римі я мав нагоду зблизька знати Блаженнішого. Він був велика постать. Це ж був великий сповідник віри, для нас це багато важило» [6, с. 59].

У ці ж роки о. Л. Гузар долучається до активної діяльності Патріарха Йосифа по розбудові УГКЦ за кордоном. Після звільнення з радянських концтаборів, очільник УГКЦ усі свої зусилля направив на процес об'єднання різних громад греко-католиків Європи, Північної та Південної Америки, Австралії в єдину церковну організацію поза межами України. У цій діяльності дипломатичний хист молодого священника о. Л. Гузара став у нагоді Патріарху.

«Коли після звільнення з таборів, Патріарх приїхав до Риму, то упродовж 1960-70-х рр. відвідав усі українські поселення. Україна тоді була поневолена і не могла за себе говорити. Але в різних країнах світу існували українські

громади. Я жив в тих часах. Я… ще був дуже молоденьким священником. Ми мало що знали, що там діється десь в Аргентині, Бразилії, Австралії. Він всюди говорив: «Пам'ятаймо, ми одна Церква». І тими своїми зусиллями він нас об'єднав… Сьогодні ми маємо свідомість, що ми – одна Церква, тому що походимо з одного народу. Це заслуга Йосипа Сліпого» [3].

Патріарха Йосипа приваблювало у молодого священника із США уміння чути й розуміти різні покоління емігрантів, вмінні роз'яснювати й спокійно вирішувати суперечки, гасити конфлікти, переконувати, не дозволяючи навіть важкій розмові перетворитися на сварку. о. Л. Гузар стає особистим посланцем Патріарха, постійно перебуваючи у роз'їздах у патріарших справах [4, с. 252].

Предстоятель Йосиф відправляв о. Любомира вибудовувати діалог з церковними громадами Канади, Парагваю, Бразилії, Австралії та інших країн, де була присутня УГКЦ. «Він приїхав до Риму в 1969 р. ще молодим, ставши співробітником Йосифа Сліпого. Блаженніший Йосиф неодноразово посилав владику Гузара до країн Європи й Америки», – згадує владика Гліб Лончина [1]. «Тоді я зрозумів, що люди скрізь однакові, – з посмішкою згадував той час Гузар. – Їх хвилюють одні і ті ж проблеми, і якщо ви до них добрі, то і вони будуть ласкаві до вас» [5].

«Упродовж 1960-1970-х рр. був дуже шанованим священником в Римі. Ми відчували цей скарб і максимально «експлуатували» його», - згадував о. Борис Гудзяк, президент Українського католицького університету, єпископ УГКЦ [2].

Отже, активна діяльність та участь у всіх акціях патріарха Йосифа посприяла зростанню авторитету Любомира Гузара, виявивши його дипломатичні таланти, що згодом посприяють його подальшій кар'єрі та розбудові УГКЦ уже як її очільника.

Література:

1. Владика Гліб (Лончина) про Патріарха Йосифа Сліпого: «Я дивився на нього, як на ікону». URL: http://ichistory.org.ua/2017/02/14/vladyka-glib-lonchyna-pro-patriarha-josyfa-slipogo-ya-dyvyvsya-na-n-ogo-yak-na-ikonu/
2. Ґудзяк Б.: «Люди бачили у Блаженнішому Любомирі відблиск Бога». URL: https://lb.ua/society/2017/06/06/368295_boris_gudzyak_lyudi_bachili.html
3. Гузар Любомир розповів у Вінниці про Йосипа Сліпого. URL:https://credo.pro/2012/09/69066. URL: https://realno.te.ua/zhyttya/
4. Коляда І. А., Реєнт О. П. Блаженніший Любомир Гузар: «Мудрець сердець нашої нації» / НАН України. Інститут історії України. К.: Парлам. вид-во, 2023. 440 с. (Серія «Політичні портрети»).
5. Фещенко Р. Могутній старець. Як Любомир Гузар став моральним авторитетом нації. «Новое время», №30, 21 серпня 2015. URL: https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/kaleido_digest/60929/
6. Щоткіна К. Любомир Гузар. Хочу бути людиною. Х. : Віват, 2017. 272с. (Серія «Гордість нації»).

Мачинський Назар Олегович,
аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОДВИГ НА СЛУЖБІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ МАРКА БЕЗРУЧКА: ВИМІР ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕРОЯ

31 жовтня 1883 року у місті Великий Токмак на Запоріжжі народився Марко Безручко – генерал-хорунжий армії Української Народної Республіки.

Легендарна особистість, український герой, борець за волю і незалежність свого народу, він відноситься до тих незаслужено забутих імен славних синів і дочок нашого народу, яких свідомо замовчувала радянська історіографія та дискредитувала пропаганда ворожої окупаційної влади північного сусіда.

Початкову освіту Марко Безручко здобув у вчительській семінарії в Переяславі. Згодом закінчив Одеське піхотне юнкерське училище та Миколаївську піхотну академію. Під час Першої світової війни був поранений [1].

«Це був скромний, поважний вояк із крови й кости, добрий психолог, знаменитий тактик, не гординя з приводу свого військового ступеня, заслуг чи становища, а приязно ввічливий супроти кожного, турботливий за вояцтво. Коли старшини чи стрільці називали його «старий», то в цьому слові була і любов, і пошана, і респект». Так малював образ нашого національного героя його побратим, січовий стрілець Дмитро Герчанівський [2].

З точки зору педагогічної оцінки діяльності Марка Безручка та у зв'язку із формуванням у здобувачів освіти ціннісного ставлення до національних героїв маємо звернути увагу на ті віхи біографії видатного військовика, що пов'язані з державотворенням українців, їх боротьбою за визволення з-під московської, більшовицької окупації. Зокрема, відзначимо діяльність Героя нашої розвідки в армії Української Народної Республіки.

Марко Безручко до війська новоствореної української держави вступив навесні 1918 року. Тривалий час служив у Генеральному штабі, а у квітні 1919-го став начальником штабу корпусу Січових Стрільців, яким командував полковник Євген Коновалець – майбутній засновник і лідер УВО і ОУН [2]. Кульмінаційний момент військової кар'єри для Марка Безручка настав у 1920 році, коли Армія УНР разом із Військом Польським діяла проти більшовиків. Безручку доручили командувати 6-ю стрілецькою дивізією Армії УНР, що формувалася в польському Ланьцуті, а потім у Бересті. Постачання дивізії взяло на себе польське військове міністерство [2].

На початку травня 1920 року частини під командуванням Марка Безручка разом із польськими союзниками визволили Київ від більшовиків. Ще одне важливе надбання в переліку тріумфів Марка Безручка над московсько-більшовицькими військами відбулося 23 червня 1920 року поблизу села Рудня (нині Кованка Овруцького району Житомирщини), коли дивізія очолювана

нашим Героєм розгромила 73-ю бригаду 25-ї стрілецької дивізії Червоної Армії. За словами учасника бою, хорунжого Петра Самутіна, «більшовики позалишали свої шинелі, гармати з набоями, покидали всі кулемети… Командир бригади ледве зібрав 40 чоловік… в 10–12 верстах від місця бою» [2].

Найзнаменитіша перемога над більшовиками сталась при обороні Замостя 29-31 серпня 1920 року, коли Марко Безручко [3, с.160] командував силами, що налічували близько 4 тисяч бійців при 12 гарматах і 40 кулеметах. Перша кінна армія Семена Будьонного, яка вела облогу міста мала 13 тисяч червоноармійців, 72 гармати та 400 кулеметів. Тобто, ворог мав чотирикратну перевагу у живій силі та шестикратну перевагу в гарматах (сьогодні історія повторюється). Обороною з українського боку керував саме Марко Безручко, а начальником штабу був полковник Всеволод Змієнко. Впродовж 2 днів малими силами гарнізон успішно стримував більшовицькі війська Будьонного, після чого армія Будьонного почала відступ ледь не опинившись в оточенні польської армії (спільна боротьба УНР та Польщі проти більшовиків за результатами Варшавського договору С. Петлюри «За нашу і вашу свободу!»). За цю перемогу Марка Безручка і Всеволода Змієнка 5 жовтня підвищили до рангу генерал-хорунжих Армії УНР. Обидва походили з південної України (Змієнко був одеситом), тісно дружили один з одним і за півроку пройшли шлях із підполковників у генерали [2].

Цікавим і показовим є факт того, що зупинка армії Будьонного врятувала Польщу від радянської окупації і коли у листопаді 1920 року 6-та стрілецька дивізія зазнала вкрай тяжких втрат під час боїв на Поділлі українці відступити за Збруч, а вже в липні 1921 року Марко Безручко виконував обов’язки військового міністра УНР в умовах інтернування на території Польщі. Коли польський уряд 1938 року нагородив Марка Даниловича найвищим військовим орденом «Virtuti Militari», генерал відмовився його прийняти, заявивши: «Я воював за Україну, а не за Польщу!». Цей факт ще раз підтвердив, що Марко Безручко не шукав особистої слави, не прагнув влади чи багатства, а самовіддано служив справі відбудови української держави до останнього подиху.

Хоч наш Герой і помер 10 лютого 1944-го у Варшаві, його слава і подвиг патріота і національного героя буде жити вічно у нашій пам’яті і наших серцях та слугувати прикладом усім борцям за волю України, особливо у час екзистенційної війни зі споконвічним ворогом.

Сьогодні на честь Марка Безручка названо вулиці у Вінниці, Рівному і Києві, а у Вроцлаві – кругове перехрестя [2].

Література:

1. Інститут національної пам'яті. 1883 - народився Марко Безручко, генерал-хорунжий Армії УНР. URL: https://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/zhovten/31/1883-narodyvsya-marko-bezruchko-general-horunzhyy-armiyi-unr
2. Владлен Мараєв, спеціально для «Українського інтересу». Марко Безручко - українець який врятував Польщу. Український інтерес. URL: https://uain.press/blogs/marko-bezruchko-ukrayinets-yakij-vryatuvav-polshhu-979290
3. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. (2018). «Братня навала. Війни Росії проти України XII-XXI ст.». Видання друге. Київ, 248 с.

Черкасов Олександр Олександрович,
кандидат економічних наук, підполковник поліції,
начальник кримінальної поліції
Миколаївського районного управління поліції
ГУНП в Миколаївській області (м. Миколаїв, Україна)
Біліченко Лідія Сергіївна,
аспірант кафедр історії,
Чорноморського національного університету
ім. Петра Могили (Україна, Миколаїв)

УКРАЇНСЬКО-ШВЕЙЦАРСЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ (1918-1926 рр.)

Ще за часів Центральної Ради було створено Генеральне секретарство національних справ. 9 листопада 1917 р. установу відвідали деякі офіціальні представники іноземних держав, які знаходилися у Києві. Одним із перших відвідав секретарство англійський консул в Києві Дуглас, до якого генеральний секретар національних справ О. Шульгін завітав в свою чергу. О. Шульгін був також у французького консула, з яким вони мали розмову з приводу сучасних подій в Росії і в Україні. Були в генеральному секретарстві по справах своїх консульств данський та перський консули, а також начальник румунського особливого відділу та представник київської французької колонії пан Мулен [3, с. 3].

Як відомо, не всі провідні держави світу навіть після підписання Берестейської мирної угоди визнали самостійність України. Документи свідчать, що намагання українських дипломатів встановити контакти, зокрема, з країнами Антанти виявили повне нерозуміння ними об'єктивних причин утворення Української Народної Республіки, їх сприйняття України як політичної інтриги свого запеклого й уже переможеного ворога - Німеччини.

Дещо кращим було ставлення до УНР з боку нейтральних країн. Голландія, Данія, Іспанія, Іран, Норвегія, Швейцарія, Швеція вели з Україною переговори про встановлення дипломатичних відносин, але з її юридичним визнанням не поспішали. Це змушувало Україну активізувати свою зовнішньополітичну діяльність. Особливий інтерес для неї представляла Швейцарія з її ліберально-демократичним устроєм, традиційним нейтралітетом у світових конфліктах та географічним розташуванням у Центральній Європі. Крім того, ще за часів царської Росії в Одесі, Харкові та Києві діяли консульства Швейцарської Конфедерації, що відігравало неабияку роль у прихильному ставленні цієї країни до намагань нашого народу здобути незалежність [1, с. 11-13].

І в самої Швейцарії українське питання не сходило зі шпальт газет. Так, газета «Bund» багато писала про Україну. „Neue Ztirich er Zeitung" – не так добре була проінформована, але прихильна до України газета [6, с. 5].

Перші офіційні дипломатичні зносини між Україною та Швейцарією були встановлені під час правління гетьмана Павла Скоропадського. Ще на початку

червня 1918 р. український уряд погодив та сформував штат Української дипломатичної місії до Швейцарії. Однак, з невідомих причин виїзд місії до швейцарського уряду затримався [4, с. 4].

Офіційно, Українська дипломатична місія розпочала свою роботу в серпні 1918 р., а з кінця листопада вже представляла інтереси уряду Директорії УНР. Розміщувалася вона в Берні – спочатку на вул. Глюкевені, 4, а з квітня 1925 р. – на Бертольдштрасе, 41. Першим головою української місії став Євген Лукасевич (1871-1929), відомий громадсько-політичний діяч України, один із організаторів медично-санітарної служби УНР та Українського Червоного Хреста, заступник голови Всеукраїнської спілки лікарів, редактор часопису «Українські медичні вісті» [1, с. 11-13].

На порядку денному стояло і заснування консульських установ. У Києві на той момент вже перебував швейцарський консул Гавриїл Гавриїлович Єнні (1860-1936 рр.). За повідомленням української преси: «Швейцарське суспільство надзвичайно прихильно ставиться до України як до нової демократичної держави, котра щойно увільнилась з-під царського ярма. Державний наш лад швейцарці уважають за республіканську форму, що тим більше викликає їх симпатію. Немалу роль відіграє і потреба ринку для Швейцарії, а також український хліб, котрий раніше туди йшов. Країна має сильно розвинену машинну продукцію, відома годинниками, шоколадом – все це незабаром по налагодженню дипломатичних зносин транзитом через Австрію або Німеччину піде в Україну…» [7, с. 2].

У жовтні 1918 р. консулом України у Швейцарії було призначено Є. Соковича, колишнього міністра доріг в кабінеті Голубовича. Зокрема, 30 жовтня 1918 р. Сокович був у міністра закордонних справ України і довго розмовляв з ним у справі свого призначення [5, с. 4].

У 1919 р. у посольстві України в Швейцарії відбулися важливі кадрові перестановки. Наступником Є. Лукасевича у Берні став інший досить відомий український громадсько-політичний діяч, професійний дипломат, барон Микола Василько, представник роду українських землевласників із Північної Буковини. Майже двадцять років він був депутатом буковинського крайового сейму та австро-угорського парламенту, брав активну участь у переговорах у Бересті-Литовському, став одним із засновників Західно-Української Народної Республіки, її дипломатичним представником в Австрії [1, с. 11-13].

15 листопада 1919 р. Директорія УНР ухвалила рішення про скорочення штатів дипломатичних представництв та видатків на їх утримання. У швейцарській місії з 1 грудня мали залишитися 7 штатних співробітників (голова, радник, секретар, аташе, бухгалтер, старший і молодший урядовці).

До кінця 1921 р. становище місії, як й інших українських представництв, значно ускладнилося. Невизнаним офіційно дипломатичним установам, які репрезентували «країну без території» та часто не мали ані фінансування, ані зв’язку з державними органами, виконувати свої функції ставало дедалі важче. Натомість радянський уряд вислав своїх «повпредів» у ключові держави. Після тривалого лікування 7 листопада 1921 р. М. Василько переїхав до Берліна. Його функції відтепер поширювалися й на посольства в Німеччині та місію в

Будапешті.У такому стані, вже формально, місія УНР у Швейцарії проіснувала до 1926 р. [2, с. 103-105].

Таким чином, протягом 1918-1926 рр. Україна та Швейцарія тісно співпрацювали на дипломатичній ниві. У цей період було засновано посольство Директорії УНР у Швейцарії, відкрито консульства України у Берні та діяло швейцарське консульство у Києві.

***Література*:**

1. Архіви України. 1996. № 4-6. С. 11-13.

2. Матяш І. Українсько-швейцарські відносини в 1918–1926 рр.: особливості дипломатичної присутності. *Український історичний журнал.* 2020. № 2. С. 94-106 . URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2020_2_9

3. Секретарство національних справ і чужоземці в Київі. Нова Рада. 1917. №181 (09 листопада).

4. Україна і нейтральні держави. Діло. 1918. №140 (23 червня).

5. Хроніка. Нова Рада. 1918. №200 (30 жовтня).

6. Швейцарія. Книгарь. 1918. №10.

7. Швейцарська надзвичайна дипломатична місія. Нова Рада. 1918. №180. (05 жовтня).

Bilous Alina,
PhD in Philosophy, Associate Professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

OLENA ZELENSKA: DIPLOMAT, CULTURAL AMBASSADOR AND HUMAN RIGHTS ACTIVIST

Olena Zelenska was born on 6 February 1978 in Kryvyi Rih, Ukraine. She entered the Faculty of Civil Engineering at Kryvyi Rih National University and majored in architecture. While studying, she began to communicate with Volodymyr Zelenskyy, a student at the Kryvyi Rih Economic Institute [1]. Thanks to her deep knowledge and desire for development, Olena realised from an early age the importance of cultural and intellectual activity in strengthening national identity.

Prior to becoming the First Lady of Ukraine, she worked in various fields, from journalism to advertising, and organised cultural events. Her interest in international relations and diplomacy became the basis for her subsequent activities at the diplomatic level.

When Volodymyr Zelenskyy became President of Ukraine in 2019, Olena Zelenska not only assumed the role of First Lady, but also became actively involved in political and public activities. She has initiated numerous projects aimed at improving the social situation of women and children, combating domestic violence, and focusing on healthcare, education and the general well-being of citizens. The choice of a strategy of ‘no active political role’ has not prevented her from actively supporting important social initiatives, including numerous cultural projects.

The main focus of her activities is cultural diplomacy. Olena Zelenska actively promotes Ukrainian culture abroad. She is the initiator of numerous international cultural and charity events that showcase the richness of Ukrainian traditions and art

on the world stage. In addition, she has become the face of charitable initiatives that raise funds to help war victims and restore areas damaged by the fighting.

Olena is also an education advocate, particularly supporting international programmes that allow Ukrainian students and young professionals to gain experience abroad and fulfil their potential at the international level. In her public speeches, she has repeatedly emphasised the importance of the European course for Ukraine and its integration into international structures. She actively supports the reform processes in Ukraine, emphasising the importance of international support in this difficult period.

Olena Zelenska also actively supports a number of social initiatives, particularly in the areas of healthcare and women's rights. She has initiated projects to improve access to healthcare services and is also fighting against mental disorders caused by the war. She is actively working to improve access to education, advocating for inclusive reforms that promote the development of young people's intellectual potential and equal opportunities for all citizens.

Olena Zelenska's personal life often attracts public attention, as she is an example of a successful woman who is able to combine family responsibilities, career and public activities. Her image not only as a first lady, but also as a representative of culture and education strengthens the positive perception of Ukraine in the world. She actively supports the development of women's initiatives and fights for equal rights for women and their equal representation in politics. The fight against gender inequality has become one of the main topics in her public speeches.

Olena Zelenska is not only the wife of the President of Ukraine, but also an active public figure, diplomat and cultural ambassador. Her work in the field of cultural diplomacy, as well as her support for social initiatives such as the fight for equality, education and healthcare, has a significant impact on Ukraine's development both internationally and domestically. She is an important symbol of a modern Ukrainian woman who is able to influence the political, cultural and social processes of her country.

***Literature*:**

1. Olena Zelenska (Ukrainian: *Олена Зеленська*), full name *Olena Volodymyrivna Zelenska*, is the First Lady of Ukraine and a prominent public figure. You can find more information about her on her Wikipedia page.

Мороз Олег Васильович,
аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРИКЛАД ЛІДЕРСТВА СЛУЖІННЯ ПЛАТОНА СИМИРЕНКА

Симиренко Платон Федорович (1821-1863) – видатний український підприємець-цукрозаводчик. Народився 21 грудня 1820 року (2 січня 1821-го за новим стилем) в містечку Сміла під Києвом в сім'ї кріпака Федора Симиренка. За родинними переказами, предки Симиренків були козаками, а дід Федора,

Андрій Симиренко разом із сином Степаном (батьком Федора) відмовилися присягати Катерині ІІ, через що були «жалувані» кріпаками графині Браницькій [1].

Батько Платна, Федір був хорошим господарником, організованою людиною із підприємницькою хваткою. Він швидко організував бізнес накопичив ресурси і викупив себе, а також родину із кріпацтва. Він взяв собі за дружину доньку смілянського кріпака Настю Яхненко та заснував фірму «Брати Яхненко-Симиренко», яка стала займатися масштабною торгівлею зерном, борошном, худобою, шкірами.

Саме у родині Федора і Насті народився первісток, якого назвали Платоном. Він був першим із 22 дітей Федора Степановича з яких вижило тільки семеро. З раннього дитинства, а також після закінчення пансіону Золотова в Одесі допомагав батькові на фірмі, часто бував на цукроварних заводах Бобринського, вивчаючи технологію виробництва цукру [2]. Платон здобув освіту в Паризькому політехнічному інституті, де вчився на інженера-технолога з цукрового виробництва, практикувався на провідних цукроварних підприємствах Франції та Німеччини і вже в 22 роки очоли батькову фірму [1].

У 1843 році у селі Ташлик родина Симиренків запустила перший не тільки в Україні, а й у всій Російській імперії паровий пісково-рафінадний завод. Платон продовжив родинну традицію служіння справі розбудови сільськогосподарського бізнесу, розвиваючи економіку краю та впроваджуючи передове на той час машинне виробництво. Центром промисловості згодом стає Млiїв – у 1846 році Симиренко будує тут найсучасніший в Росії завод з виробництва цукру, а через два роки з’являється перший в Російській імперії машинобудівний завод, який випускав устаткування для цукрових заводів.

При цьому, модель поведінки лідерства-служіння була притаманна Платону Федоровичу не тільки у ставленні до своєї справи, а й, насамперед, до людей. Піклуючись про добробут членів трудового колективу у Млієві для робітників звели ціле промислове містечко на 160 будиночків. Для роботи на сучасному обладнанні Платон запросив на роботу 30 зарубіжних фахівців, заробітна плата яких тут була вдвічі більшою, ніж на їхній батьківщині [2]. Тут процвітав так званий «народний капіталізм» – тут існували безкоштовні технічне училище та заводська школа, в якій дітям робітників викладали вчителі з університетською освітою, бібліотека, лікарня на 100 місць, парова лазня, крамниця та їдальня. При школі функціонував спортзал, працював аматорський театр. У містечку був свій водогін і газове освітлення вулиць. Для робітників були створені всі умови для праці, гарантувався соціальний захист на випадок старості чи каліцтва [1].

Платон Федорович організував технічне училище для дітей робітників. Найздібніші після закінчення училища продовжували навчання за рахунок власників і потім обіймали керівні посади на заводах фірми. Так завдяки розумному підходу керівників фірми були виховані кваліфіковані кадри. Ті ж робітники, які тривалий час трудилися на фірму, або ті, хто покалічився на виробництві, одержували пенсію [2].

Платону в усіх мудрих починаннях допомагав його рідний брат Василь і саме брати Симиренки прославили себе як меценати. Великі суми з прибутку

вони віддавали на розвиток української культури. Підтримували діяльність українських письменників, культурних діячів (Т. Шевченка, М. Коцюбинського, М. Лисенка). Відомий факт, що Платон Симиренко прийшов до Шевченка сваритися за те, що на обкладинці «Кобзаря» був напис: «Видано коштом Платона Симиренка». Вартість цього видання оцінювалася значною на ті часи сумою – 1100 рублів. Цікаво, що в 1860 році вийшло два варіанти Шевченківського «Кобзаря»: один з них пройшов чиновницьку цензуру, а другий, не цензурований, був поширений серед вузького кола втаємничених людей.

Українофільська діяльність братів Симиренків насторожила уряд Росії, і в 70-х роках було зроблено все, щоб фірма «Яхненки-Симиренки» зазнала краху. Не витримавши цього, 13 (за новим стилем – 26) січня 1863 року Платон Симиренко помирає, лишивши на руках дружини шестеро малих дітей. Одним із них був Левко Симиренко – майбутній знаменитий помолог і селекціонер. Свій зелений ранет «симиренка» він назве на честь батька [1].

Життєвий шлях Платона Федоровича Симиренка переконливо свідчить про приклад особистого служіння родині, рідному краю, господарському життю, економіці регіону, робітникам та простим людям. Особливо це помітно на прикладі підтримки культури і мистецтва, провідних митців того часу, які презентували українську національну самобутність. Серед якостей нашого героя як «Servant-Leadership» варто відмітити: працьовитість, допитливість, жага знань, зосередженість на професії, підприємливість, впевненість у собі, турбота про людей, емпатія, моральність, господарність, патріотизм, моральність, доброчинність. Саме такі якості описують кластер рис лідерства служіння.

Література:

1. 1820 – народився Платон Симиренко, підприємець і меценат, один із піонерів української промисловості. URL: https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/gruden/21/1861-narodyvsya-yevgen-chykalenko

2. Леонтович О. (2001). Великий Хорс українського відродження: до 170-річчя від дня народження Василя Симиренка. Урядовий кур'єр. 2005. 4 берез. С.8; Слабошпицький М. Симиренко Платон. Слабошпицький М.Ф. Українські меценати: нариси з історії укр. культури. К., 2001. С. 163-179.

Волощук Сергій Віталійович,
аспірант кафедри міжнародних відносин,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ НА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СКЛАД АГРАРНИХ ЗВО У 1920-1930 РР.

Політичні репресії 1920–1930 рр. охопили всі сфери життя радянського суспільства, включаючи освіту та науку. Особливо постраждала аграрна освіта, яка, будучи важливою частиною інтелектуального потенціалу України, опинилася під жорстким контролем радянської влади. Викладачі та науковці

аграрних вищих навчальних закладів зазнавали звинувачень у «буржуазному націоналізмі», «контрреволюційній діяльності» та «ідеологічній ненадійності» [1, с. 5]. Це дослідження аналізує основні механізми репресій та їх вплив на аграрну освіту в Україні.

Значення аграрної освіти в той час полягало не тільки у підготовці кваліфікованих кадрів для сільськогосподарського сектору, а й у впровадженні новітніх методів землеробства та тваринництва. Однак, після репресій, спрямованих проти викладачів і науковців, розвиток цієї галузі науки був значно уповільнений. Більшовицька влада вбачала у вчених небезпечний клас, який міг ставити під сумнів політику партії. Як наслідок, аграрні заклади освіти перетворювалися на осередки ідеологічного виховання, де наукові дослідження поступалися місцем політичній лояльності.

Репресії проти інтелігенції набули системного характеру з початком колективізації та загострилися в період Великого терору (1937–1938) [2, с. 12]. Одним із ключових документів, що визначав політику щодо освітян, була постанова ЦК ВКП(б) 1933 року, яка встановлювала жорсткий ідеологічний контроль у вищій школі [3, с. 27].

Репресивні заходи проти освітян відзначалися масштабністю. Крім арештів і звільнень, влада активно впроваджувала систему стеження та доносів. У закладах вищої освіти створювалися спеціальні комісії, що контролювали ідеологічну «правильність» навчального процесу. Ті викладачі, які навіть опосередковано критикували політику колективізації або висловлювали сумніви щодо економічних реформ, негайно піддавалися переслідуванням. Подібні практики викликали хвилю страху та жорсткої самоцензури серед освітян.

Масові арешти освітян та науковців призвели до знищення провідних фахівців у галузі аграрної освіти. Наприклад, у 1937 році репресовано понад 300 викладачів аграрних вузів, що становило близько 20% професорсько-викладацького складу [4, с. 44]. Систематичні чистки привели до зниження якості освіти та втрати безперервності наукової традиції.

Основними наслідками репресивної політики радянської влади упродовж 1920-1930-х років стали:

- деформація освітньої політики – акцент на ідеологічному вихованні гальмував розвиток наукових знань;

- знищення наукових шкіл, закриття дослідницьких програм, вилучення «неправильних» наукових робіт внаслідок репресій проти видатних передових вчених та науковців;

- кадровий голод – саме через репресивні дії проти інтелігенції, науковців та висококваліфікованих фахівців різних напрямів, у тому числі й аграрної сфери, бракувало кваліфікованих спеціалістів для підготовки нових кадрів;

- зниження рівня студентської підготовки – через надмірно жорстку ідеологізацію навчальних програм, студенти отримували поверхневі фахові знання, що негативно впливало на аграрну сферу.

Прикладом описаного можуть бути події, що відбувалися у цей період у Харківському сільськогосподарському інституті (нині це Харківський національний аграрний університет ім. В. Докучаєва), який став одним із

осередків репресій. У 1937–1938 роках тут було арештовано понад 40 викладачів, включаючи відомого аграрного вченого, професора Івана Голуба, якого звинуватили у «контрреволюційній змові» [5, с. 78]. Це значно послабило науковий потенціал закладу та затримало розвиток української аграрної науки. Схожі події відбувалися і в інших сільськогосподарських навчальних закладах, що призвело до різкого спаду наукової активності.

Отже, репресивна політика радянської влади щодо інтелігенції аграрної освіти в 1920–1930-х роках спричинила значну втрату кваліфікованих кадрів, порушила безперервність наукового процесу та зробила освіту інструментом ідеологічної пропаганди. Дослідження цієї теми є важливим для розуміння механізмів державного терору в СРСР та його впливу на академічне середовище України. Надзвичайно важливо зберігати пам'ять про жертв репресій і проводити подальші дослідження наслідків репресій для сучасної науки.

Література:

1. Папакін Г. Репресії проти науковців у 1930-х роках: наслідки для вищої освіти. – Київ: Наукова думка, 2017. 320 с.
2. Савчук О. Політичний терор в Україні у 1920–1930-х роках. Харків: Академія історичних наук, 2019. 280 с.
3. Рибаков В. Система радянських репресій в освітній сфері. Львів: Видавництво ЛНУ, 2016. 295 с.
4. Петров Д. Аграрна освіта та сталінські чистки. Одеса: Чорноморський університет, 2020. 350 с.
5. Сердюк І. Харківський аграрний інститут у 1930-х роках: історія репресій. Харків: Видавництво ХНАУ, 2021. 210 с.

Цабій Олександр Вікторович,
аспірант, кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

ФОРМУВАННЯ МІЖДЕРЖАВНОГО ДІАЛОГУ МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА ТА УКРАЇНОЮ В 1990-х РОКАХ: ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Початок 1990-х років XX століття був відзначений глибокими геополітичними трансформаціями у Центрально-Східній Європі, що спричинило утворення нових міждержавних зв'язків. У цей період зазнають змін українсько-польські відносини, що було зумовлено розпадом Радянського Союзу та проголошенням незалежності України. Відповідно змінюється зовнішньополітичний вектор співпраці Республіки Польща. Цей період був вирішальним у становленні конструктивного діалогу між двома державами, діалог включав у себе політичну, економічну та соціальну площину.

У політичному вимірі головну роль відіграло встановлення дипломатичних відносин та укладення двосторонніх договорів, зокрема Договору про добросусідство, дружні відносини та співробітництво (18 травня 1992 р.) [1], який став базовим політичним документом, що регулював принципи

двосторонньої взаємодії. Польща була однією з перших, яка визнала незалежність України, а згодом взяла на себе відповідальність бути головним лобістом євроінтеграційних прагнень України.

Далі було підписано ще низку важливих документів, зокрема: Декларація про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин (1996 р.), яка поглиблювала стратегічне партнерство; Протоколи про співпрацю між міністерствами оборони, що визначали спільні кроки в сфері безпеки (одним з результатів цієї співпраці стало створення у 1997 р. українсько-польського миротворчого батальйону «УкрПолБат», який діяв у складі сил KFOR на Балканах) [2]; Угоду про малий прикордонний рух (підписаний 1992 р.), яка полегшила транскордонну мобільність для мешканців прикордоння; Угода про співпрацю у сфері охорони прав меншин (1992 р.), що зобовязувала сторони сприяти розвиткові культурних, освітніх і релігійних прав українців у Польщі та поляків в Україні [5].

Між Україною та Республікою Польщею було закладено основи стратегічного партнерства, яке охоплювало не лише політичний діалог, а й реальні кроки щодо безпеки, демократичного розвитку та підтримки європейського вектору України.

Економічна співпраця зосередилась на розвитку торгівлі, енергетичному партнерстві та прикордонній інфраструктурі. Незважаючи на труднощі перехідного періоду були напрацьовані основи для подальшої економічної взаємодії, зокрема через створення спільних підприємств та реалізацією прикордонних програм. У жовтні 1992 р. була створена Українсько-Польська міжурядова комісія з економічного співробітництва, що стала важливим механізмом координації двосторонніх проєктів [3].

Одним із прикладів розвитку прикордонного співробітництва того часу варто згадати відкриття міжнародного пункту пропуску «Шегині-Медика» у 1993 р., завдяки якому активізувалася транскордонна торгівля та пасажиропотік. У сфері інвестицій активно почали розвиватися спільні підприємства, серед яких «Bartex» (підприємство яке займалось переробкою аграрної продукції), а також активізація спільних логістичних ініціатив у містах Перемишль, Львів, Луцьк [3].

Важливу роль у співпраці відіграли і міжнародні програми, зокрема «Польська допомога для розвитку», яка фінансувала перші транскордонні проєкти у сферах охорони довкілля, місцевого самоврядування та малого бізнесу. У 1997–1998 рр. Польща була одним з головних постачальником енергоресурсів для західних регіонів України. Незважаючи на складнощі трансформаційного періоду, саме в 1990-х рр. було закладено основи для подальшої інтеграції обох країн у спільний європейський економічний простір [2].

Соціальний аспект міждержавного діалогу проявився у розширені контактів між громадянами, розвитку культурного обміну та співпраці освітніх закладів. Особливої уваги набули питання історичної пам’яті, які нерідко ставали джерелом напруги, але водночас і мотивували обидві сторони до діалогу та примирення. У 1991 р. було підписано міжурядову угоду про співпрацю у галузі науки й освіти, яка стала основою для розвитку програм академічного обміну.

Одним із перших прикладів такої взаємодії стала участь українських студентів у програмах польських вишів, зокрема у рамках стипендії Польського уряду та програм від Фонду Стефана Баторія. Університети Варшави, Любліна та Жешува стали основними партнерами українських вишів Львова, Києва та Івано-Франківська [7].

У сфері культури активно діяли товариства українсько-польської дружби, зокрема товариство «Україна–Польща», яке організовувало виставки, дні польської культури в Україні та української в Польщі. Уже з 1994 р. проводилися спільні форуми-зустрічі інтелігенції обох країн, а з 1996 р. – відбувались регулярні зустрічі науковців у рамках польсько-українських історичних семінарів [6, с. 220].

Отже, діалог України та Польщі у період 90-х років XX ст. був спрямований на розвиток двосторонніх політичних, економічних та соціальних відносин, зокрема через співпрацю у питаннях безпеки, інтеграції до міжнародних організацій та економічної підтримки. Це дозволило закласти основи для стратегічного партнерства, яке стало важливим елементом стабільності в Центрально-Східній Європі.

Література:

1. Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. Варшава, 18 травня 1992 р. Офіційний вісник України. 1992. № 5.

2. Гарань О. В. Україна і Польща: досвід стратегічного партнерства. Наукові записки НаУКМА. 2001. Т. 19. С. 34–41.

3. Кресіна І. О. Українсько-польські взаємини: політичний і етносоціальний вимір. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2003. 288 с.

4. Володимирський В. І. Історична пам’ять у міждержавних відносинах: українсько-польський досвід. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2006. Вип. 11. С. 112–118.

5. Łossowski P. Stosunki dyplomatyczne Polski z Ukrainą 1991–1999. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001. 312 s.

6. Українсько-польські відносини: документи і матеріали : у 2 т. / упоряд. В. А. Смолій. Т. 1: 1918–2000. Київ : Інститут історії України НАН України, 2002. 816 с.

7. Польща і Україна: стратегічне партнерство чи партнерство з необхідності? Національна безпека і оборона. 2003. № 1. С. 17–23.

Ямнич Юлія Володимирівна,
студентка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УНР ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В 1918 р.

Перша світова війна призвела до розпаду Російської імперії. До влади в країні прийшов Тимчасовий уряд, а згодом більшовики. Такі зміни в Росії дали поштовх українському народу розпочати новий етап боротьби за незалежність. Українська революція, яка розпочалась 1917 року, призвела до проголошення самостійної та незалежної Української Народної Республіки 22 січня 1918 року.

Як нова держава УНР почала активно налагоджувати дипломатичні відносини з іншими тогочасними країнами. Перш за все, для проведення такої політики в структурі Ради міністрів УНР було створено Міністерство закордонних справ. Воно повинно було займатись типовими для такого органу функціями, а саме розвитком міждержавних дипломатичних відносин з іншими країнами, опікуватись інтересами українців, які перебували за кордоном, та іноземців, які перебували в УНР [1, с. 60].

Надзвичайно важливим для міжнародних відносин тогочасної України було підписання Брестського мирного договору. Від України цей міжнародно-правовий акт підписав О. Сверстюк, який на той момент був виконувачем обов'язків голови української делегації, німецьку сторону представляв секретар закордонних справ Р. фон Кюльман, від Австро-Угорщини був присутній міністр закордонних справ О. фон Чернін, з болгарської сторони підписав договір голова Ради міністрів В. Радославов, а Туреччина була представлена Великим візиром Мехмедом Талат-паша [2]. Значення цього договору з точки зору дипломатії та міжнародного права було ключовим для УНР – він став першим актом міжнародного визнання держави. Також важливим положенням цього договору було те, що в ньому передбачалось налагодження дипломатичних відносин між УНР та учасниками Четверного союзу через відкриття дипломатичних та консульських установ. Унаслідок цього О. Сверстюк став тимчасовим представником УНР у Німеччині, а М. Левицький став представником у Туреччині.

На цьому українська дипломатія не припинила свій розвиток. УНР здійснила дипломатичну місію до Швейцарії на чолі з М. Шрагою, яка також у своїй діяльності, окрім Швейцарії, охоплювала розбудову відносини з Італією, Іспанією та Францією.

Для того, щоб у національну праві унормувати порядок та правила, за якими мали встановлюватись дипломатичні відносини з іншими країнами, в УНР був представлений проєкт закону «Про закордонні установи УНР». У ньому містились положення про дипломатичні місії, посольства, консульства, консульські агенції та функції кожного з них. Передбачались цим законопроєктом і дипломатичні ранги, такі як посол, посланник або повноважний міністр, міністр-резидент, повірений у справах [1, с. 60].

У планах влади УНР було відкрити 68 різних дипломатичних представництв у 23 державах та окремих регіонах колишньої Російської імперії. Навіть почалась підготовка кадрів для роботи на дипломатичній та консульській службі. Так, за ініціативою професора М. Туган-Барановського було створено Українське товариство економістів, на базі якого було відкрито спеціальні консульські курси, які почали підготовку консульських працівників. Важливу роль відіграв академік А. Кримський: завдяки його зусиллям у Києві почав працювати Близькосхідний інститут, у складі якого було відкрито консульський факультет [3]. Однак, попри таку активну діяльність, реалізувати ці плани так і не вдалось, адже вже 29 квітня 1918 року до влади приходить гетьман Павло Скоропадський. Внаслідок цього держава УНР припинила своєї існування, а на її місці було утворено Українську Державу.

Отже, незалежність УНР було проголошено в надзвичайно складні часи, тому викликів для нової держави не бракувало. Усвідомлюючи необхідність підтримки з боку іноземних держав, УНР активно почала працювати у сфері дипломатії: було укладено Брестський мирний договір, яким, серед іншого, визнавалась нова держава – УНР. Окрім цього, здійснювались дипломатичні місії, направлялись представники УНР у країни Четверного союзу, встановлювались дипломатичні відносини з іншими європейськими державами. Важливими також були напрацювання в національному законодавстві, зокрема проєкт закону «Про закордонні установи УНР». Активно розпочалась підготовка спеціалістів для роботи на дипломатичній службі. Однак, на жаль, бажаних результатів досягти не вдалось через прихід до влади гетьмана П. Скоропадського.

Література:

1. Марущак М. Й. Історія дипломатії XX століття: Курс лекцій. Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2003. 304 ст.

2. Брест-Литовський мирний договір 1918. *ВУЕ*. URL: https://vue.gov.ua/Брест-Литовський_мирний_договір_1918.

3. ЗП УНР 1917 – 1921 рр. *Зовнішня політика Центральної Ради (березень 1917- квітень 1918р.)*. URL: http://kimo.univ.kiev.ua/MVZP/59.htm.

Алятін Миколай Святославович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ (1917-1921 рр.)

Відомо, що лише під час Першої світової війни, світ дізнався про існування незалежної Української держави та народження української дипломатії.Становлення зовнішньополітичної служби України тісно пов’язано з головними віхами нашого державотворення початку минулого століття. З першого дня існування уряду УНР – Генерального секретаріату (Другий універсал Центральної Ради від 16 липня 1917 р.) в його складі розпочало діяльність Генеральне секретарство з міжнаціональних справ, що ще тоді стало попередником сучасного українського зовнішньополітичного відомства.

1. 22 грудня 1917 року Голова Генерального Секретаріату УНР Володимир Винниченко і Генеральний секретар з міжнаціональних справ Олександр Шульгин підписали законопроект «Про створення Генерального секретарства міжнародних справ». Саме цю дату в сучасній Україні взято за основу святкування Дня працівників дипломатичної служби.

2. Було встановлено обов'язки Генерального секретарства міжнародних справ, а саме: здійснення міжнародних зносин держави, охорона інтересів — українських громадян поза межами УНР, а тимчасово — також загальне влаштування національних непорозумінь в межах УНР.

3. «Батьком української дипломатії» був Олександр Шульгин – видатний громадський і державний діяч, який свого часу передбачав розвиток сьогоденних демократичних процесів, вдало ставив «діагнози» розпаду Радянського Союзу та існування і розвитку Об'єднаної Європи.

4. Розпочато активну роботу зі створення системи дипломатичної служби молодої Української держави, яка б забезпечила їй повномасштабне входження до європейської та світової спільноти.

5. В січні 1918 р. Генеральне секретарство було перейменовано в Народне міністерство закордонних справ, на чолі якого був Олександр Шульгін.

6. Прийнятий 9 січня 1918 р. IV Універсал Центральної Ради проголошував державну незалежність України (без цього було юридично неможливо підписати Договір у Брест-Литовську з Центральними державами).

7. В Універсалі наголошувалося, що «з усіма державами, а саме: з Росією, Польщею, Австрією, Румунією,Туреччиною й іншими державами ми бажаємо жити в згоді й приязні, але ніяка з них не може вмішуватися в життя самостійної Української Республіки» .

8. Було відкрито низку посольств, консульств, місій, які представляли молоду незалежну країну в інших державах і міжнародних організаціях. Прапори багатьох зарубіжних країн майоріли й над зарубіжними місіями і посольствами у Києві.

9. У 1917–1921 рр. Україна підтримувала міжнародні відносини із Німеччиною, Австрією, Угорщиною, Францією, Болгарією, Туреччиною, Фінляндією, Великобританією, США, Бельгією, Грецією, Данією, Естонією, Республіками Закавказзя, Італією, Латвією, Польщею, Румунією, Чехо-Словаччиною, Швецією, Швейцарією та іншими країнами.

10. В період першого українського державотворення в XX столітті сформувався й корпус українських дипломатів, вони відстоювали національні інтереси держави, яка тільки-тільки з'явилася на карті Європи.

11. У 1918–1921 рр. У країнах Європи та Азії функціонувало близько 70 закордонних дипломатичних та консульських установ УНР. Всього УНР мала свої представництва у 33 країнах світу, майже стільки ж держав відкрили у цей період свої дипломатичні місії у Києві.

12. Вдосконалення структури першого українського МЗС та законодавчої бази його діяльності відбулося за Міністра Дмитра Дорошенка.

13. У червні 1918 р. було прийнято «Закон про посольства і місії Української Держави», а в липні того ж року «Закон про українську консульську службу».

14. Перші вітчизняні Консульські курси — передвісник сучасної підготовки кадрів у Дипломатичній академії при МЗС України розпочали діяльність ще в період Гетьманського уряду. З'їзди послів і глав українських дипломатичних місійувійшли в практику української зовнішньополітичної служби за часів Директорії.

Висновки:

1. Важливою складовою на початку минулого століття була діяльність вітчизняних дипломатів щодо захисту інтересів як молодої держави, так і своїх громадян і саме ця традиція покладена в основу роботи сучасного МЗС України за кордоном.

2. В добу Директорії УНР завдяки зусиллям дипломатів із країн, де перебували українські полонені, було організовано їхнє повернення на Батьківщину, а при представництвах у Берліні, Відні та Римі існували військово-санітарні місії для військовополонених.

3. Виклики, що постали перед вітчизняною дипломатичною службою періоду Української революції 1917–1921 рр., зумовили потребу розроблення методів ефективної міжнародної інформаційної діяльності та контрпропаганди, здатної забезпечити формування уявлення про Україну як про незалежну державу, що має глибоке історичне коріння, та є самостійним зовнішньополітичним гравцем.

4. Впродовж 1917–1921 рр. українська дипломатична служба не лише постала як державний інститут, але й було закладено підґрунтя формування інструментарію публічної дипломатії та її складової частини – культурної дипломатії, поглиблене дипломатією української еміграції під час перебування України у складі СРСР та відроджене й розширене сучасною дипломатичною службою нашої країни.

Література:

1. Матяш І. Українська дипломатична служба 1917-1921 рр.: формування інструментарію публічної й культурної дипломатії. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184520/06-Matiash.pdf?sequence=1

2. Кудряченко, А.І. (2010) Дипломатична еліта. // Політичний клас у сучасній Україні: специфіка формування, тенденції розвитку: [монографія] / Ф.М. Рудич [та ін.]; заг. Ред. Ф.М. Рудич. К.: Парламент. вид-во. С. 153-184.

Пойманова Рая Іванівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ДОБУ УНР ТА ЗУНР

Становлення української дипломатії в період 1917-1921 років стало одним із ключових чинників міжнародного визнання національної державності. Від початку Української революції 1917-1921 років дипломатична служба УНР, ЗУНР та Директорії відігравала важливу роль у налагодженні міжнародних

зв’язків, укладанні союзів і боротьбі за підтримку української незалежності на міжнародній арені. Незважаючи на складні геополітичні умови, українським дипломатам вдалося досягти значних успіхів, хоча врешті-решт українська державність не змогла закріпитися через внутрішні та зовнішні чинники.

Українська Народна Республіка (УНР) виникла після Лютневої революції 1917 року, коли Центральна Рада проголосила автономію України у складі Росії. Першим кроком до міжнародного визнання стало проголошення Третього Універсалу (листопад 1917 року), а згодом і Четвертого Універсалу (22 січня 1918 року), який офіційно проголосив незалежність УНР.

Одним із найважливіших дипломатичних досягнень УНР стало підписання Брест-Литовського мирного договору (9 лютого 1918 року) з країнами Четверного союзу (Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Османською імперією). Це стало першим міжнародним визнанням української державності. За умовами угоди, Центральні держави визнавали УНР, а Україна отримувала територіальні поступки та військову допомогу в боротьбі з більшовиками. Однак залежність від Німеччини та Австро-Угорщини викликала внутрішнє незадоволення, що сприяло приходу до влади гетьмана Павла Скоропадського.

Після падіння Гетьманату в грудні 1918 року Директорія УНР відновила дипломатичну діяльність. УНР прагнула здобути підтримку Антанти та країн Західної Європи, зокрема Франції, Великої Британії та США. Проте західні держави більше підтримували Польщу, що ускладнювало ситуацію для української дипломатії. УНР встановила дипломатичні контакти з багатьма країнами, зокрема Швецією, Фінляндією, Чехословаччиною, Румунією та Естонією, проте ці зусилля не привели до реальної військової чи економічної підтримки.

Дипломати УНР брали участь у Паризькій мирній конференції 1919 року, де українська делегація на чолі з Григорієм Сидоренком та Андрієм Лівицьким намагалася відстояти незалежність України. Однак союз Польщі з Антантою та політика невизнання української державності призвели до того, що УНР залишилася без міжнародної підтримки.

Своєю чергою Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) виникла після розпаду Австро-Угорщини в листопаді 1918 року. Її уряд на чолі з Євгеном Петрушевичем прагнув забезпечити міжнародне визнання та військову підтримку у війні з Польщею за Галичину.

Одним із перших кроків дипломатії ЗУНР стало направлення делегацій до європейських країн, зокрема до Австрії, Німеччини, Угорщини, Швейцарії та США. Уряд ЗУНР також спробував заручитися підтримкою Антанти, але західні держави підтримали Польщу, що значно ускладнило становище молодої республіки.

У січні 1919 року відбувся Акт Злуки УНР і ЗУНР, який мав зміцнити міжнародні позиції України. Однак на практиці дві республіки продовжували діяти окремо, і дипломатія ЗУНР була зосереджена на захисті прав українців у Східній Галичині. Українські дипломати намагалися представити питання української незалежності на Паризькій мирній конференції, проте 1919 року

Антанта ухвалила рішення передати Галичину Польщі, що стало ударом по міжнародним зусиллям ЗУНР.

Уряд ЗУНР у вигнанні продовжив дипломатичну боротьбу, намагаючись привернути увагу міжнародної спільноти до українського питання. Петрушевич вів переговори з країнами Балтії, Туреччиною та навіть більшовицькою Росією, але реальної допомоги отримати не вдалося.

Таким чином дипломатії як УНР, так і ЗУНР відіграли важливу роль у намаганнях здобути міжнародну підтримку для української незалежності. Попри певні успіхи, зокрема Брест-Литовський договір та Варшавський договір, українська дипломатія не змогла забезпечити довготривалу незалежність держави. Це пояснюється несприятливими геополітичними умовами, відсутністю єдиної зовнішньої стратегії та впливом сильніших міжнародних гравців. Водночас досвід того періоду став важливим уроком для майбутньої української дипломатії, яка продовжує боротьбу за міжнародне визнання та територіальну цілісність України.

Література:

1. Дипломатія. Із книги Олександра Шульгина «Без території». URL: https://unr.uinp.gov.ua/photohistory/diplomatiya

2. Овсій І.О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року). URL: http://politics.ellib.org.ua/pages-140.html

3. Пеленська Оксана. 30 років Незалежності України: досвід дипломатії від часів УНР допомагає перемагати. URL: https://www.radiosvoboda.org/amp/rokiv-nezalezhnosti-dyplomatiya-zchasiv-unr/31429292.html

Petrovska Ruslana,
student of the Faculty of Economics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Supervisor - ***Bilous A.A****., PhD in Philosophy, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

LENA ZERKAL: CONTRIBUTION TO UKRAINIAN DIPLOMACY AND INTERNATIONAL RELATIONS

Olena Volodymyrivna Zerkal widely known as Lana Zerkal, is a Ukrainian diplomat. Lana Zerkal is undoubtedly one of the most prominent figures in Ukrainian diplomacy, whose professional qualities and leadership skills have earned her significant recognition on the international stage. As a diplomat, she has played a pivotal role in shaping Ukraine's foreign policy over the past decades, actively engaging with some of the most challenging issues such as international litigation, strengthening energy security, and building global partnerships. In this article, we will delve into her journey in diplomacy, key achievements, and her enduring impact on Ukraine's international relations.

Born in Kiev, Lana Zerkal developed an interest in international relations from an early age. In the 1990s, she enrolled in the Law Faculty of Kyiv National University,

where she acquired essential knowledge in international law — a foundation that would later become crucial to her successful diplomatic career. After completing her studies, Zerkal began her professional career at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, where her expertise in international law quickly made her stand out as a highly skilled specialist. She was entrusted with key responsibilities in shaping Ukraine's foreign policy, particularly in regard to its relations with the European Union and other major global players [1].

One of the most significant milestones in Zerkal's career was her appointment as Deputy Minister of Foreign Affairs of Ukraine. In this role, she was at the forefront of building Ukraine's foreign economic and political relations with a range of countries and international organisations. A particularly noteworthy aspect of her work was her involvement in strengthening Ukraine's position in international litigation and legal proceedings. For example, she played an instrumental role in the landmark case of Ukraine v. Russia at the UN International Court of Justice, in which Ukraine accused Russia of violating international law. This trial marked a crucial turning point in Ukraine’s efforts to restore justice and defend its territorial integrity.

Additionally, Zerkal made significant contributions to addressing Ukraine's energy security concerns, particularly in the aftermath of Russia’s annexation of Crimea. She worked tirelessly to develop Ukraine's strategy to overcome its dependence on Russian energy supplies, focusing on diversification and securing alternative sources. Zerkal's efforts in this domain were pivotal in enhancing Ukraine's national security and fostering its independence from external energy influences.

Her diplomatic style is often described as one marked by professionalism, a strategic mindset, and a remarkable ability to find compromises even in the most challenging and high-stakes negotiations. Throughout her career, Zerkal played a key role in strengthening Ukraine's relations with the European Union, as well as Eastern European countries, while also working to foster deeper cooperation with states in Asia and Africa.

Furthermore, Zerkal’s efforts in promoting Ukraine’s integration into broader international frameworks were instrumental in advancing Ukraine’s strategic interests. She played a pivotal role in supporting Ukraine's initiative to deepen cooperation with NATO and other international organisations, thus contributing to the strengthening of security and stability in Europe. Her diplomatic contributions have, without a doubt, played a crucial role in enhancing Ukraine's position on the global stage.

Despite the successes, Zerkal's career was not without its challenges. Working in an environment of political instability and facing significant military threats from neighboring countries, she encountered numerous obstacles that tested her resolve. One of the most testing moments came in 2014 with Russia's illegal annexation of Crimea and the ongoing armed conflict in Donbas. Throughout this period, Zerkal, alongside other Ukrainian diplomats, worked tirelessly to bring international attention to Russia’s actions and to rally support for Ukraine’s position. Her role in advocating for Ukraine in international courts, such as the UN, was critical in securing global recognition of Ukraine's territorial integrity and defending its sovereignty on the international stage.

In conclusion, Lana Zerkal is an exemplary diplomat whose professionalism and resilience have enabled her to achieve significant successes in international politics.

Her career has showcased an exceptional ability to navigate complex geopolitical challenges and protect the interests of her country on the global stage. Zerkal's contributions to Ukrainian diplomacy are monumental, and her legacy as a diplomat who demonstrated unwavering dedication to her nation cannot be overstated. She exemplifies the qualities of diplomats whose work not only requires profound knowledge but also moral strength, responsibility, and a deep sense of duty to their country and the world. Amid the global challenges of our time, Zerkal's diplomatic efforts continue to serve as a beacon of inspiration for future generations of diplomats and political leaders.

***Literature*:**

1. Zerkal, L. (n.d.). Lana Zerkal. Wikipedia. Retrieved April 5, 2025, from https://en.wikipedia.org/wiki/Lana_Zerkal

Коляда Ігор Анатолійович,
доктор історичних наук, професор,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)
Семеній Богдан Андрійович, *студент,*
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)

КОМАНДУВАЧ ЗСУ ВАЛЕРІЙ ЗАЛУЖНИЙ ПРО ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА – НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.

В умовах повномасштабної агресії РФ проти України наша країна змушена звертатися за допомогою до міжнародного співтовариства. Повномасштабне вторгнення вимагав забезпечення суттєвих фінансових потреб для підтримки України, постачання значної кількості озброєння та боєприпасів для сил оборони, посилення санкційного тиску на Росію та її союзників, забезпечення енергетичної стійкості України та відновлення критичної інфраструктури, гуманітарного розмінування, повернення викрадених Росією українських дітей, обмін та повернення військових та цивільних полонених, реалізації спільних політико-дипломатичних заходів на рівні міжнародних організацій тощо.

Україні наодинці важко подолати противника, адже її військові перспективи на фронті залежать не лише від рівня професійності Командування Збройних Сил України, героїчних зусиль українських військових, а й від обсягів і темпів надання західної військово-технічної допомоги. Як наголошують керівники ЗСУ В. Залужний та М. Забродський, «головною особливістю військового протистояння з зс рф є навіть не суттєва відмінність в чисельності сил і засобів сторін на користь росіян, і навіть не значні просторові показники стратегічної операції проти України. Визначальною є вирішальна диспропорція в спроможностях. Найбільш показовим її втіленням є різниця в граничній досяжності засобів ураження. Якщо для зс рф вона становить до 2000 км з

урахуванням дальності польоту крилатих ракет повітряного базування, то для ЗСУ вона фактично обмежена 100 км дальністю польоту ракет і глибини розташування стартових позицій застарілих ОТРК» [2].

Демократична коаліція, очолювана США, рішуче стала на сторону України і об'єднала понад п'ятдесят держав – США, Велику Британію, країни Балтії і Центральної Європи, великі країни Західної і Південної Європи – Францію, Німеччину, Італію, Португалію, Іспанію, а також Австралію, Нову Зеландію, Японію і Південну Корею. Насамперед НАТО стало майданчиком для обговорення та сприяння новому формату забезпечення оборонної підтримки України створенням Контактної групи під проводом США, так званого формату «Рамштайн» (за назвою американської військової бази в Німеччині, де 27 квітня 2022 року відбулося перше засідання Групи), що наразі об'єднує вже понад 50 країн. Формат «Рамштайн» став формою реалізації гарантій Україні за Будапештським Меморандумом [1].

Варто зазначити, що держави-члени НАТО станом на 2023 р. надали Україні зброї на 40 мільярдів доларів, і ще більше планується надати у майбутньому [4, с. 165].

Міжнародна допомога Україні являє собою широкий спектр номенклатури військових предметів (озброєння, військової техніки, ракет і боєприпасів, засобів індивідуального захисту, медикаментів, інших матеріалів та обладнання, запровадження навчальних програм для персоналу). Забезпечення сектору безпеки і оборони України здійснюється у тісній взаємодії уряду України, народу України, підприємств та організацій усіх форм власності, міжнародних партнерів [4, с. 173].

У рамках Контактної групи з питань оборони України (формат «Рамштайн») потужним комунікаційним інструментом стало створення різних коаліцій, зокрема танкової коаліції, коаліції F-16, ІТ-коаліції, а також коаліції спроможностей [5, с. 19].

Стратегічний курс України на набуття членства в Європейському союзі й НАТО, який були закріплені у Конституції України у 2019 р., має стати також одним із важливих чинників у протистоянні агресії РФ. За оцінкою Головнокомандуючого ЗСУ (27.07.2021 -8.02.2024 рр.) В. Залужного, стандарти НАТО «в питаннях управління, в питаннях планування, в питаннях підготовки повністю вже розробили… щоб ми стали НАТО… необхідне… політичне рішення. Ми вже готові» [3].

Отже, в умовах повномасштабної війни РФ проти України, за оцінкою Головнокомандуючого ЗСУ (27.07.2021 -8.02.2024 рр.) В. Залужного, важливу роль відіграє військово-політична підтримка міжнародної коаліції у форматі «Рамштайн» та прискорення реалізації стратегічного курс України на набуття членства у НАТО.

Література:

1. Бєлкін Л. Допомога Україні за програмою «Рамштайн» в контексті реалізації гарантій за Будапештським меморандумом 1994 року // Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р. С. 155-157

2. Залужний В., Забродський М. Перспективи забезпечення воєнної кампанії 2023 року: український погляд. УКРІНФОРМ. 07.09.2022. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u- 2023-roci-ukrainskij-poglad.html
3. Кушнерик Т. Ми готові до вступу в НАТО – головнокомандувач ЗСУ. URL: https://glavcom.ua/country/politics/mi-gotovi-do-vstupu-v-nato-golovnokomanduvach-zsu-786562.html
4. Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції 30 листопада 2023 р. К.: НУОУ, 2024. 342 с.
5. Українська призма: Зовнішня політика 2023. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка». К., 2024. 336 с.

Shevchuk Daryna,
student, Specialty «Accounting and Taxation»,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
Supervisor: ***Iryna Rozghon,*** Oberlehrer, *National University of Life and*
Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

UKRAINE IN THE UN: CONTRIBUTION TO GLOBAL DIPLOMACY

Ukraine has been a part of the United Nations (UN) for a long time, and it is interesting to see how this helps with global diplomacy. The UN is an organization where countries are committed to maintain peace and security, develop friendly relations among nations, and promote human rights and better living standarts. Ukraine joined the UN way back in 1945 as one of the first members, even though it was part of the Soviet Union then. Now, as an independent country since 1991, Ukraine keeps doing things in the UN that matter. This paper looks at what Ukraine does in the UN, like being in the Security Council, helping with peacekeeping, and asking for support during the war. It is not complicated, but it shows Ukraine isn't just sitting there – it's active.

First, Ukraine was one of the original countries that started the UN in 1945. Back then, it was called Ukrainian Soviet Socialist Republic, and it got a place because the Soviet Union wanted more votes. According to the UN's own history page, 51 countries signed the UN Charter, and Ukraine was one of them [1]. It was a small victory, because even though Ukraine wasn't fully independent, it still had a voice. Ukraine was active in the UN after the explosion of Chornobyl Nuclear Power Plant in 1986, participating in making rules about nuclear safety. Ukraine also pushed for talks about human rights back in the 1990s, which indicates that they cared about global issues and wanted to help. After 1991, when Ukraine became its own country, it stayed in the UN and started doing more on its own. It is like a fresh start to show the world what Ukrainians can do.

One big thing Ukraine did was being on the UN Security Council a few times. The Security Council is one of the six main organs of the UN, and its primary responsibility is to maintain worldwide security and peace. Ukraine was a non-permanent member in 1948–1949, 1984–1985, 2000–2001, and 2016–2017. The

membership in 2016–2017 was very important because Russia had just taken Crimea in 2014, and Ukraine used its spot to tell everyone about it. They didn't stop the war, but they made sure people knew what was happening. It was said, that Ukraine pushed for talks about human rights and security in eastern Ukraine too. It wasn't easy since Russia is a permanent member with a veto, but Ukraine tried hard to get its story out.

Another way Ukraine helps with is peacekeeping missions. Before the war occurred, more that 300 blue helmets from Ukraine participated in 6 UN missions [2]. For example, Ukrainian troops went to places like Georgia and Congo. Also Ukraine helps with medics, helicopters, and equipment. Another great example to mention is that, no matter the war, Ukrainian government sent people and humanitarian aid to Turkey in 2023, when they suffered an earthquake and loads of people were hurt. Therefore, it shows, that Ukraine is eager to help when somebody is in need.

Speaking of the war, Ukraine's been using help of the UN a lot since Russiainvaded on February 24, 2022. Eleventh emergency special session of the UN General Assembly was held on February 28, 2022, four days after the invasion. In March 2022, 141 countries supported a resolution against Russia, which means they had to immediately withdraw all of its military forces [3]. Ukraine's diplomats did a great job, talking to everyone to get that vote. They also got humanitarian aid through the UN, like food and medicine for people who had to leave their homes. It's not like the UN stopped the war, but it gave Ukraine a place to ask for support and show the world what's going on.

Sometimes, however, Ukraine's role in the UN isn't perfect. Russia's veto power in the Security Council makes it difficult for Ukraine to get big decisions passed. Like, in 2014 and 2022, Russia just blocked requests, that would've helped Ukraine more [4]. It is frustrating because the UN is supposed to stop conflicts, but it can't do that when one country says no. Still, Ukraine keeps fighting for their independency and bright future. They use speeches and meetings to keep issues on the table.

In conclusion, it can be stated, that Ukraine's time in the UN shows it is a country that wants to be heard. From the early days in 1945 to now, we've done good actions like peacekeeping and speaking up during the war. We do not hold a huge power like the US or China, but still make difference. The Security Council seats and the votes in 2022 prove that Ukraine can get attention. In the future, maybe Ukraine will keep using help of the UN to rebuild country after the war or push for more peace projects. It is not always easy, but Ukraine is a part of global diplomacy for sure.

***Literature*:**

1. United Nations. "History of the United Nations". https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un

2. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. "Ukraine and the UN". https://un.mfa.gov.ua/en/ukraine-and-un

3. UN News. "General Assembly Condemns Russia" 2022. https://news.un.org/en/story/2022/03/1113152

4. UN News. "UN Security Council action on Crimea referendum blocked". https://news.un.org/en/story/2014/03/464002-un-security-council-action-crimea-referendum-blocked

ПОЙМАНОВА Рая Іванівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Зміна дипломатичного курсу України після Революції Гідності є важливим етапом в історії української зовнішньої політики. Революція Гідності, що відбулася в 2013-2014 роках, призвела до суттєвих змін в українському суспільстві, політиці та міжнародних відносинах. Основною метою нової влади стало зміцнення незалежності та суверенітету України, а також інтеграція країни в європейські та євроатлантичні структури.

Після Революції Гідності Україна зосередила свої зусилля на формуванні нової зовнішньої політики, що базується на проєвропейських цінностях та прагненні до вступу в Європейський Союз. Важливими кроками в цьому напрямку стали підписання Угоди про асоціацію з ЄС у червні 2014 року та впровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Ці заходи сприяли економічній інтеграції України в європейський ринок і сприяли залученню інвестицій, що стало важливим для подолання економічної кризи, спричиненої конфліктом на сході України.

Зміна дипломатичного курсу також відбулася у контексті загострення відносин з Росією. Після анексії Криму та початку війни на Донбасі Україна була змушена активізувати свої зусилля в сфері безпеки. Зокрема, країна звернулася до міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО та ОБСЄ, за підтримкою у вирішенні конфлікту. Залучення міжнародних партнерів стало ключовим елементом української зовнішньої політики, адже безпека держави залежала від міжнародної підтримки. Країни Заходу запровадили санкції проти Росії, що також вплинуло на динаміку міжнародних відносин.

Одним із важливих аспектів зміни дипломатичного курсу України стало активне налагодження співпраці з країнами-членами НАТО. Україна стала активним учасником програм партнерства, що дозволило зміцнити обороноздатність та модернізувати Збройні Сили. У 2017 році Україна отримала статус партнера розширених можливостей НАТО, що підкреслює її прагнення до інтеграції в євроатлантичні структури.

Крім того, нова українська влада акцентувала увагу на розвитку стратегічного партнерства з США, що стало ще одним важливим елементом зміни дипломатичного курсу. Сполучені Штати стали не лише політичними союзниками, але й важливими економічними партнерами. Відзначається, що з моменту Революції Гідності США надали Україні значну фінансову та військову допомогу, що допомогло зміцнити обороноздатність країни та підтримати реформи в різних сферах. Наприклад, у 2020 році США надали Україні 250

мільйонів доларів на військову допомогу, що підкреслює важливість співпраці між країнами.

Зміна дипломатичного курсу також включала зусилля щодо покращення відносин із сусідніми державами. Україна прагнула налагодити співпрацю з країнами Центрально-Східної Європи, зокрема з Польщею та Литвою, які активно підтримують євроінтеграційні прагнення України. Це стратегічне партнерство дозволило Україні підвищити свій міжнародний авторитет та залучити нові інвестиції. Важливою складовою цього партнерства стало спільне проведення військових навчань і співпраця в сфері безпеки.

У результаті всіх цих змін, дипломатичний курс України після Революції Гідності став більш проактивним і орієнтованим на європейські цінності. Він включає в себе не лише інтеграційні процеси, але й активну участь у міжнародних безпекових структурах, що свідчить про прагнення України стати повноцінним членом європейської спільноти. Важливо відзначити, що в умовах глобальних викликів, таких як тероризм, зміни клімату та пандемія COVID-19, Україна також прагне інтегруватися в міжнародні програми співпраці.

Таким чином, зміна дипломатичного курсу України після Революції Гідності відображає глибокі трансформації в українському суспільстві та політиці, а також свідчить про прагнення до європейської інтеграції, безпеки та стабільності в регіоні.

Література:

1. Суспільне, новини. URL: https://suspilne.media/amp/182598-8-rokiv-pisla-revolucii-gidnosti-ak-zminilasa-ukraina-na-slahu-do-evrointegracii-dumki-diplomativ/

2. Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-antifake/3354127-ak-revolucia-gidnosti-zminila-ukrainu-10-zdobutkiv.html

3. Форбс. URL: https://forbes.ua/money/na-99-perestribnuli-prirvu-desyat-rokiv-tomu-revolyutsiya-gidnosti-peremogla-a-ukraintsi-zvilnilisya-vid-vladi-kleptokrativ-21-grafik-pro-te-yak-zminilasya-ukraina-22022024-19363

4. Україна відзначає десятиріччя Революції Гідності: які зміни відбулися за 10 років. URL: https://www.rfi.fr/uk/україна/20231121

КУХАР Віталіна Романівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВІД БУДАПЕШТСЬКОГО МЕМОРАНДУМУ ДО СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ЯКІ УРОКИ МАЄ ВИНЕСТИ УКРАЇНА?

Будапештський меморандум 1994 року став знаковим документом для України, закріпивши її без'ядерний статус в обмін на гарантії безпеки від США, Великої Британії та Росії. Проте події 2014 року та повномасштабне вторгнення

Росії у 2022 році довели неспроможність цих гарантій захистити Україну від агресії. Це змушує переглянути уроки, які Україна має винести з цього досвіду, та сформувати нові принципи зовнішньої політики.

Будапештський меморандум був підписаний 5 грудня 1994 року між Україною, США, Великою Британією та Росією. В обмін на відмову України від третього за величиною ядерного арсеналу у світі підписанти надали їй гарантії безпеки, зокрема:

- повагу до суверенітету та територіальної цілісності України;
- утримання від застосування сили чи загрози силою;
- невикористання економічного тиску проти України;
- допомогу у випадку, якщо вона стане жертвою агресії.

Проте ці гарантії не мали юридично зобов'язуючого характеру. У 2014 році Росія порушила всі положення меморандуму, анексувавши Крим та розпочавши війну на Донбасі. Реакція США і Великої Британії обмежилася дипломатичними заявами та економічними санкціями, що продемонструвало недостатність міжнародних механізмів для забезпечення реального захисту України.

Ключові помилки України:

1. Відсутність юридично обов'язкових механізмів – Україна мала наполягати на підписанні міжнародного договору, який би передбачав конкретні механізми захисту.

2. Переоцінка міжнародних гарантій – Українська дипломатія довгий час вважала, що меморандум гарантує їй реальний захист, що не відповідало дійсності.

3. Відмова від ядерної зброї без альтернативних механізмів безпеки – Україна не отримала членства в НАТО або інших надійних системах колективної оборони.

Уроки для сучасної дипломатії України:

1. Безпека через колективну оборону.

Одним із головних уроків є необхідність інтеграції до системи колективної безпеки. Будапештський меморандум показав, що без реальних військових союзників жодні дипломатичні документи не можуть гарантувати безпеку. Це підкреслює важливість курсу України на членство в НАТО, що надасть юридично обов'язкові гарантії відповідно до статті 5 Вашингтонського договору.

2. Підсилення власної обороноздатності.

Жодні міжнародні договори не замінять сильної армії. Після 2014 року Україна значно зміцнила свою військову сферу, однак війна 2022 року довела необхідність постійного розвитку оборонних технологій, локалізації виробництва зброї та посилення внутрішньої безпеки.

3. Політика стримування агресора.

Замість сподівань на дипломатичні запевнення Україна має розробити стратегію стримування, що включає:

- розширення військово-технічного співробітництва з союзниками (США, країнами ЄС, Великою Британією);
- розвиток власної ракетної та оборонної промисловості;

- посилення кібератаки як елемента асиметричної війни.

Геополітичні висновки для майбутньої дипломатії:

1. Вимога конкретних гарантій

Будь-які майбутні домовленості щодо безпеки України повинні включати конкретні механізми реагування у разі агресії. Це можуть бути:

- двосторонні договори з країнами-гарантами про військову допомогу;
- розміщення військових баз союзників на території України;
- посилена присутність України в європейських оборонних структурах.

2. Зміцнення міжнародних альянсів.

Після 2022 року Україна значно посилила дипломатичні відносини з НАТО, США та ЄС. Подальше поглиблення цих зв'язків має залишатися пріоритетом.

3. Баланс між дипломатією та військовою силою.

Дипломатія ефективна лише тоді, коли за нею стоїть реальна військова міць. Україна має зберігати баланс між переговорами та оборонною стратегією, щоб не опинитися в ситуації 1994 року, коли безпекові гарантії виявилися порожніми словами.

Будапештський меморандум став для України гірким уроком про ненадійність міжнародних гарантій безпеки. Головний висновок полягає у необхідності забезпечення власної обороноздатності та інтеграції до ефективних систем колективної безпеки, таких як НАТО. Україна має формувати свою дипломатію на основі реалістичного підходу, спираючись на військову силу та стратегічні альянси. Майбутні домовленості щодо безпеки повинні мати юридично зобов'язуючий характер, включати механізми реагування та гарантувати реальну допомогу у разі нової агресії. Лише поєднання сильної армії, ефективної дипломатії та міжнародної інтеграції дозволить Україні забезпечити свою безпеку в майбутньому.

Література:

1. Гарантії безпеки для України: невивчені уроки Будапештського меморандуму. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/12.pdf

СЕКЦІЯ 2.

ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Шинкарук Василь Дмитрович,
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

> Сьогодні світ зазнає кардинальних змін і вимагає якісно нових підходів до розв'язання міжнародних питань. При цьому дипломатія не зникає, замінюючись іншими типами взаємодії, а створює нові напрями та форми [1, с. 178].

Зростаюча інтеграція держав у міжнародну спільноту і розвиток інформаційних технологій створюють як нові можливості, так і виклики для підтримання позитивного образу країни на світовій арені. Публічна дипломатія є важливим інструментом сучасних міжнародних відносин, що спрямований на формування позитивного іміджу держави за кордоном. Вона відрізняється від традиційної дипломатії тим, що орієнтована не лише на офіційні урядові структури інших країн, а й на широку громадськість, експертне середовище, культурні та освітні інституції. Основна мета публічної дипломатії – вплив на суспільну думку задля просування національних інтересів держави у глобальному просторі.

Україна не змогла побудувати власний національний імідж на етапі створення державності, зазначає А. Осмоловська, оскільки на його формування здійснювала вплив в інформаційному полі сусідня країна – Росія [3]. На початку 90-х років XX століття після розпаду Радянського союзу Москва не змирилася з тим, що Україна стала незалежною державою.

Американський дипломат Едмунд Есбері Гулліон, один із найуспішніших кар'єрних послів країни, відзначив, що «публічна дипломатія пов'язана із впливом суспільних відносин на формування і здійснення зовнішньої політики. Її діяльність охоплює ті аспекти міжнародних відносин, які перебувають за рамками традиційної дипломатії: формування урядом однієї країни громадської думки в іншій країні; взаємодія неурядових організацій однієї країни з відповідними організаціями в іншій країні; офіційні повідомлення про міжнародні відносини та вплив таких повідомлень на політику; здійснення комунікації між дипломатами та закордонними кореспондентами; процес

міжкультурної комунікації. Головне у публічній дипломатії – транснаціональний потік ідей та інформації» [2].

Сучасна публічна дипломатія здійснюється через різні канали комунікації, зокрема засоби масової інформації, соціальні мережі, міжнародні освітні програми, культурні заходи і співпрацю з іноземними неурядовими організаціями. Публічна дипломатія допомагає створювати сприятливе інформаційне середовище, у якому формуються довіра, симпатія і підтримка до певної держави. Завдяки цьому країна може більш ефективно реалізовувати свої зовнішньополітичні ініціативи і зміцнювати свої позиції на міжнародній арені. Формування зовнішньополітичного іміджу держави є комплексним процесом, який включає як офіційні дипломатичні зусилля, так і роботу з міжнародною громадськістю. Успішна публічна дипломатія допомагає державам створювати образ надійного партнера, демократичного суспільства і привабливого місця для інвестування й туризму. Зокрема, країни з позитивним іміджем мають більше шансів на підтримку своїх політичних рішень у міжнародних організаціях та на розвиток економічних зв'язків.

Одним із ключових інструментів публічної дипломатії є культурна дипломатія, яка передбачає поширення національної культури, мистецтва, традицій і мови за межами країни та сприяє зміцненню міжкультурного діалогу, встановленню дружніх зв'язків між народами і популяризації цінностей, які поділяє держава. Наприклад, Франція використовує свої культурні інститути для поширення французької мови і культури, що підсилює її вплив у світі. Освітня та наукова співпраця є також важливим напрямом публічної дипломатії, а саме: стипендіальні програми, академічний обмін, підтримка міжнародних дослідницьких проєктів допомагають формувати покоління іноземних фахівців, які мають позитивне ставлення до країни, що надала їм можливості для навчання і розвитку. Такі ініціативи сприяють довгостроковому зміцненню двосторонніх відносин між державами.

Значну роль у публічній дипломатії відіграє цифрова дипломатія, яка використовує можливості соціальних мереж і цифрових платформ для просування іміджу країни. Завдяки сучасним технологіям уряди можуть оперативно реагувати на міжнародні події, розповсюджувати офіційну інформацію і спростовувати дезінформацію. Наприклад, Україна активно використовує соціальні медіа для протидії російській пропаганді та формування позитивного сприйняття своєї боротьби за незалежність.

Таким чином, в епоху глобалізації та інформаційних технологій роль публічної дипломатії стає дедалі важливішою для будь-якої країни, яка прагне зміцнити свої позиції у світі. Публічна дипломатія є потужним засобом формування зовнішньополітичного іміджу держави, оскільки дозволяє ефективно впливати на міжнародну громадську думку, зміцнювати міжнародні відносини і створювати сприятливі умови для досягнення національних інтересів.

Література:

1. Berridge G. (2010). Diplomacy Theory and Practice. 272 c. (in English)

2. Cull N. (2006). Public diplomacy before gullion: the evolution of a phrase. [online]. URL: https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase. (in English)

3. Осмоловська А. (2021). Політика формування іміджу України в інформаційному просторі закордонних держав після 2014 р. URL: https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9853

Яремчук В'ячеслав Дмитрович,
доктор політичних наук,
Інституту політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ СУБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Початок широкомасштабної російсько-української війни у 2022 р., потреба мобілізації всіх ресурсів на відбиття агресії надало потужного поштовху у розвитку публічної дипломатії (ПД) України (вплив на громадськість зарубіжних країн з метою формування позитивного іміджу України, просування її національних інтересів шляхом тощо [1]), яка в нових умовах стала дієвим додатковим інструментом зовнішньої політики держави. Помітні зрушення щодо інституалізації ПД були здійснені після Революції Гідності, які зумовили залучення до цієї сфери ресурсу громадянського суспільства – зрілої суспільної сили з якої походили ініціативи, що реалізовувалися з користю для всієї спільноти, сприяючи демократичній консолідації, налагодженню ефективної взаємодії влади і суспільства [2, с. 6].

Наслідком розуміння цієї потреби стало осучаснення методів діяльності МЗС України в структурі якого були створені підрозділи ПД, які мали функціонувати у координації з громадським сектором. Ця проблема була актуалізована і в «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки». Згадані реалії, а також рефлексії на світові тренди наукових досліджень активізували в середовищі вітчизняних дослідників пошук нових підходів до проблеми ПД. Низка з них (Т. Андрущенко, К. Балабанов, Н. Качинська, А. Лузан, Є. Макаренко, Л. Мицик, І. Сухорольська, П. Сухорольський, Я. Турчин, О. Чорний, В. Ціватий та ін.) були переконані у доцільності використання нових термінів, які відображали новий рівень спільнодії держави та громадянського суспільства – *громадська дипломатія, нова громадська дипломатія, громадянська дипломатія*. Мова йшла як про зміну суб'єктів традиційної ПД, так і методів та інструментів її здійснення, позбавлення надмірного контролю з боку держави натомість посилення ваги організацій громадянського суспільства (ОГС). Однак втілення у практику цього бачення тривалий час виглядало як бажане, далеке від реалій.

Ситуація в Україні докорінним чином змінилася у вже у перші дні російського вторгнення у 2022 р., коли громадянське суспільство заявило про себе як про надійного помічника держави, потужну силу здатну до вирішення (часто явочним порядком) нагальних проблем, які через масштабність були не в стані задовільнити наявні суспільні інституції (надання допомоги мільйонам біженців та тимчасово переміщених осіб, допомога силам оборони, консолідація

українського суспільства на відбиття небезпечної навали). Наростаючу роль ОГС відігравали і у сфері ПД – участь в адвокації інтересів України, донесення до закордонної громадськості правдивої інформації про війну та військові злочини агресора, мирні ініціативи держави, подолання негативних стереотипів сприймання України, досягнення взаєморозуміння щодо шляхів відбиття російського вторгнення, зміцнення міжнародної безпеки. Свідченням дієвості ОГС стало те, що у перші місяці широкомасштабної війни на громадянський сектор припадало понад 80% гуманітарної допомоги, яка надійшла до України з-за кордону. За підсумками 2022 р. завдяки активності організованого громадянства (волонтерського руху) Україна у Світовому рейтингу благодійності (World Giving Index) зайняла почесну другу позицію [3, с. 383.]. Високі потенційні можливості громадянського суспільства України у справі захисту держави було відзначено і у Звіті правозахисної організації Freedom House. У 2022 р. керівник правозахисної ГО «Центр Громадянських Свобод» О. Матвійчук була нагороджена Нобелівською премією миру.

Вкрай важливою виявилася участь ОГС і в таких знакових заходах, як Міжнародні конференції з питань відновлення України. На першій з них (м. Лугано; Швейцарія; 2022 р.) було оприлюднено Маніфест громадянського суспільства України в якому були сформульовані головні принципи і цінності, які об'єднали суспільство в обороні країни – Україна є державою з європейською ідентичністю; Україна є представницькою демократією, захищеними правами людини; Україна є відкритою ринковою економікою та ін. Були визначені і «червоні лінії», перетин яких був неприйнятний – втрата державної незалежності та територіальної цілісності країни, демонтаж демократичних інститутів, відмова від європейської та євроатлантичної інтеграції. Високий потенціал «третього сектору» України, довіра до нього з боку зарубіжних партнерів були засвідчені і на Лондонській (2023 р.) та Берлінській (2024 р.) конференціях на яких з боку громадянського суспільства було представлено бачення подальшої модернізації країни як демократичної європейської держави. Особливу увагу громадянське суспільство України надавало і у популяризації мирних ініціатив України. Зокрема напередодні відкриття Глобального саміту миру (2024 р.), який здійснив серйозний крок у просуванні Української формули миру, з боку провідних ОГС був оприлюднений заклик до світових лідерів з вимогою посилити санкції проти російського енергетичного сектору, що розглядалося як дієвий інструмент у досягненні миру

Загалом після 2022 р. активна участь громадянського суспільства у сфері ПД не лише посилило її результативність, зв'язки з іноземною аудиторією, але й сприяло зміцненню авторитету України, сприяло створенню потужної міжнародної коаліції навколо нашої держави. Останні події дають підстави для оптимізму щодо втілення нових громадських ініціатив у сфері ПД, а відтак зростання довіри до України, як країни з демократичними і ліберальними цінностями, досягнення перемоги у війні, переходу до успішної відбудови, залучення України до кола цивілізованих країн світу.

Література:

1. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. 2021–2025. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf
2. Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації : аналіт. доп. К.: НІСД, 2019. 112 с.
3. Яремчук В. Д. Громадянське суспільство в ситуації війни. С. 377–414. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Adaptyvni-zminy-politychnoho-polia-Ukrainy_kol.-monohrafiia.pdf

Зінченко Алла Григорівна,
кандидат історичних наук,
доцент, Національний університет
«Києво-Могилянська академія» (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобалізації імідж держави визначає спроможність країни бути почутою та підтриманою на міжнародній арені. Від того як країна сприймається світовою спільнотою залежать її геополітична значущість, інвестиційна привабливість, залучення економічних ресурсів, а також розширення можливостей у сферах бізнесу, торгівлі, туризму та інноваційного розвитку.

Особливу роль у процесі формування позитивного іміджу країни відіграє публічна дипломатія. Джозеф Найем розглядає публічну дипломатію як інструмент «soft power» (м'якої сили), що підвищує вплив та ефективність зовнішньополітичних заходів країни і має три виміри. Перший вимір полягає у висвітленні та роз'ясненні внутрішньої та зовнішньої політики держави. Другий вимір («стратегічне спілкування») передбачає цілеспрямоване обговорення як на національному, так і на міжнародному рівнях найважливіших політичних питань, які стосуються інтересів країни задля формування спільних підходів до вирішення проблем. Третій вимір, який сприяє підтримці міжнародного діалогу та взаєморозуміння – це наукові, освітні, культурні ініціативи [1].

Стратегія публічної дипломатії Міністерство закордонних справ України на 2021-2025 роки визначає публічну дипломатію як стратегічний напрям діяльності який передбачає комунікацію та взаємодію з громадянами інших країн задля формування сприятливої для України громадської думки, довіри та взаєморозуміння, а також просування національних інтересів і досягнення зовнішньополітичних цілей України [2, с.9-10]. Публічна дипломатія охоплює широкий спектр форматів взаємодії, включаючи культурну, економічну, кулінарну, експертну, науково-освітню, спортивну та цифрову дипломатію.

Ефективність публічної дипломатії значною мірою залежить від залучення представників громадянського суспільства, бізнесу, академічного середовища та окремих громадян. Такий підхід сприяє поширенню національного наративу у формі «людина-людина», що набуває особливого значення в цифрову епоху.

В умовах російсько-української війни саме завдяки доступу до цифрових каналів комунікації значно посилився вплив українців як суб'єкта публічної дипломатії на іноземний бізнес, який не вийшов із РФ, на керівництво європейських держав та США (наприклад, заклики на початку війни «Закрийте небо», флешмоб 2023 року #FreeTheLeopards) тощо.

Серед основних викликів у формуванні позитивного іміджу України є все ще низький рівень обізнаності про країну у світі, а також поширені стереотипи, пов'язані з війною, корупцією, бідністю та трудовою міграцією. Велику роль у подоланні цих стереотипів, поширенні інформації про країну можуть відіграти громадяни країни, неурядові організації, заклади освіти та культури в рамках цифрової, культурної, науково-освітньої дипломатії. Це допоможе поділитися особистою історією та особистим досвідом, яким більше довіряють і які є більш цінними для впливу на публічну думку.

Таким чином, формування позитивного іміджу України потребує більш активному залученні недержавних суб'єктів, а також активному використанні сучасних технологій публічної дипломатії. Потребує оновлення Стратегія публічної дипломатії МЗС, яка має враховувати комплексний, гнучкий і проактивний підхід до публічної дипломатії. Потребують змін і наративи публічної дипломатії. Як зазначають автори Brand Ukraine 2024 потрібно відійти від виключно безпекового дискурсу та акцентувати увагу на економічних успіхах, міжнародному партнерстві та стабільності, які спрямовані на формування сприйняття України як важливого й надійного партнера та члена європейської спільноти [3, с.42].

Література:

1. Дмитро Заєць. Стан та перспективи розвитку публічної дипломатії України під час широкомасштабної російсько-української війни. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 2024, Т. 16, No 1, с. 180-187. URL: https://doi.org/10.15421/352434

2. Стратегія публічної дипломатії Міністерство закордонних справ України на 2021-2025 роки. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf)

3. Звіт про сприйняття України у світі 2024. BRAND UKRAINE. 2025. 48 с. URL: https://brandukraine.org.ua/uk/analytics/ukraine-global-perception-report-2024/

Шевчук Олександр Володимирович,
доктор політичних наук,професор,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили (м. Миколаїв, Україна)

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ РОЗВ'ЯЗАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Поняття «медіація» походить від латинського mediare – «посередничати». У науковій літературі існує безліч визначень медіації, автори яких поклали в основу її прикладний характер та галузеву специфіку. З точки зору міжнародно-

політичної науки, медіацію можна розглядати як один із видів міжнародних переговорів, що дозволяє вирішити суперечку з мінімальними втратами для конфліктуючих сторін. Так, Конвенція ООН про міжнародні мирні угоди, досягнуті в результаті медіації, від 20 грудня 2018 р. визначає медіацію як процедуру, за допомогою якої сторони намагаються досягти дружнього врегулювання конфлікту за сприяння третьої особи, «медіатора», яка не має повноважень наказувати сторонам розв'язати суперечку [1].

Медіація як спосіб вирішення міжнародних конфліктів знайшла відображення у ст. 33 Статуту ООН, відповідно до якого сторони, що беруть участь у будь-якій суперечці, повинні насамперед намагатися вирішити суперечку шляхом переговорів, посередництва або іншими мирними засобами на свій вибір. Ці ж положення знайшли підтвердження у Манільській декларації про мирне вирішення міжнародних суперечок 1982 р., відповідно до якої держави повинні прагнути до якнайшвидшого врегулювання своїх міжнародних суперечок за допомогою будь-якого з таких засобів, як переговори, посередництво чи примирення [2].

Проте, необхідно враховувати, що реалізація медіації є досить складним або взагалі неможливим процесом, якщо одна із сторін:

- не має наміру йти на примирення;
- вважає, що медіація є способом втручання у внутрішні справи держави і цим порушує один із загальновизнаних принципів міжнародного права;
- має певну вигоду з конфлікту;
- зацікавлена у продовженні конфлікту;
- не бажає визнавати ситуацію, що склалася як міжнародний конфлікт;
- внаслідок впливу третьої сторони, зацікавленій у продовженні напруженості між сторонами конфлікту чи регіоні загалом.

Все це досить яскраво проявилось на першому етапі російсько-української війни (2014 – 2022 рр.), який можна визначити як гібридний. І ще у більш гіпертрофованій формі після розв'язання росією повномасштабної війни проти України.

Медіація як одна з форм здійснення міжнародного переговорного процесу має лише їй властиві риси. Насамперед вона характеризується неформалізованістю та гнучкістю: необов'язково виробляти правила процедури, повістку дня та регламент роботи. Порядок роботи визначається за домовленістю сторін і не завжди оформляється письмово. Достатньо того, щоб сторони виявили бажання розпочати пошук взаємоприйнятного рішення, що вичерпує конфлікт.

Таким чином, міжнародна медіація – це неформальна, конфіденційна, рівноправна, відверта комунікація з урегулювання конфлікту. Основним компонентом медіації є міжнародний переговорний процес, а його учасниками є медіатор як посередник (організатор) та сторони конфлікту. Медіатор організує переговори таким чином, щоб сторони дійшли до взаємоприйнятної угоди. Угода, досягнута таким чином, не вимагає примусового виконання, оскільки сторони задоволені нею та зацікавлені у її втіленні в життя. Міжнародна медіація є одним із самих ефективних способів вирішення конфліктів. Медіація може

бути ефективною в тих випадках, коли сторони конфлікту прагнуть до врегулювання, кандидатура медіатора узгоджена та одностайно прийнята, медіатор користується загальною повагою та довірою. Навіть тоді, коли сторони не дійшли консенсусу і не виробили взаємоприйнятне рішення, медіація дозволяє значно знижувати міжнародну напруженість в окремо взятому регіоні та створити умови для діалогу.

Література:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про міжнародні мирні угоди, досягнутих у результаті медіації, від 20 грудня 2018 р. URL: https://mediation-eurasia.pro/wp-content/uploads/2019/04/singapurskaja-konvencija-s-rezoljuciejgeneralnoj-assamblei-oon.pdf.

2.ям Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів [Електронний ресурс] : прийнято резолюцією 37/10 Генеральної Асамблеї від 15 лист. 1982 р. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/manila_declaration.shtml.

Верховцева Ірина Геннадіївна,
доктор історичних наук, доцент,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
(м. Київ, Україна)

ВИКЛИКИ КІБЕРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПРОТИДІЯ УКРАЇНИ ДЕСТРУКТИВНИМ МАСОВОІНФОРМАЦІЙНИМ ВПЛИВАМ

Стрімкий розвиток цифрових технологій останнім майже півстоліттям зумовлює накопичення у небачених досі обсягах і надшвидкі темпи поширення інформації. Зумовлені цим якісні зміни в соціальних комунікаціях та формування особливого, «інформаційного», способу життя насамперед пов'язані з новими комунікаційними можливостями кіберпростору (буквально – надтериторія, інформаційне середовище, віртуальний простір), який, крім іншого, переформатовує і міжнародні публічні комунікації.

Осмислення викликів, що постають перед ними за умов кіберизації, перебуває у фокусі уваги вітчизняних (Г. Почепцов, М. Требін, Н. Ніколаєнко, М. Закіров, О. Зернецька та інші) та західних (М. Кастельс, М. Макклюен, М. Лібіцкі та інші) науковців. Порушено широке коло проблем – від адаптації до нових комунікаційних практик і до проблем глобальної взаємодії між соціумами країн, міжнародних регіонів у форматах громадських, політичних, етнокультурних тощо. Однак питання протидії України деструктивним масовоінформаційним впливам у цьому контексті висвітлюється побіжно й фрагментарно. Тому акцентуємо увагу на основних проблемах кіберизації міжнародних публічних комунікацій та зумовлених ними нагальних завданнях у аспекті протидії нашої держави вказаним впливам.

Як наголошують дослідники, масова інформація є результатом соціальної взаємодії в рамках масової комунікації і пов'язана із наданням інформаційних послуг населенню. ЗМІ є основним джерелом масової інформації. Серед ознак масовості інформації вказують на її спрямованість на масу (на все населення) при

відсутності безпосереднього контакту, незалежно від розмірів і просторової розосередженості аудиторії; відповідність потребам мас у інформації; прагнення до консолідації, тобто вироблення спільної для багатьох позиції. Крім того, інформація має бути доступною читачам за змістом і формою, написаною простою мовою, а також доступною економічно, тобто продаватися за невеликі гроші. Оскільки сталої моделі реальності тепер не існує, її доводиться переосмислювати, що призводить до більшої індивідуалізації та персоналізації, «демасифікує» масові комунікації загалом. Це має не тільки позитивні наслідки (зокрема, в освітній та загалом культурній сфері), а й негативні також [4, с. 13–15].

Кіберпростір, у рамках якого нині взаємодіють народи, країни, уряди, міжнародні структури тощо, не має кордонів, є трансграничним і транснаціональним. Правила взаємодії у цьому віртуальному світі неусталені, правові засади таких контактів лише розробляються. У форматі масових комунікацій серед позитивних новацій сучасної цифрової епохи, або епохи кіберизації, – це формування глобального інформаційного середовища як поля взаємодії та як сфера можливостей для впливів громадськості на політичні процеси тощо. Негативними явищами стали деструктивні масовоінформаційні впливи, що поширюються цифровими каналами, насамперед соціальними мережами, породжуючи нові глобальні загрози для публічної сфери, аж до спотворення іміджу цілих країн і цивілізацій. Завдяки цифровим масмедіям як ніколи легкими стали організація і ведення інформаційних війн на світових економічних і політичних полях – для цього часто лише потрібно наповнити віртуальний простір деструктивною масовою інформацією, маніпулюючи масовою свідомістю.

Реаліями сучасного буття стала інформаційна агресія – людина піддається їй щоденно через Інтернет, радіо, телебачення тощо, які нав’язують своє розуміння життя. Завдяки маніпулятивному ефекту це впливає на світогляд цільової аудиторії. Однак основна мета інформаційної агресії – не тільки вплив на свідомість, а й на підсвідомість, щоб «скорегувати» громадську думку всередині країни-жертви та країни-агресора. Процеси маніпулювання масовою та індивідуальною свідомістю за допомогою ЗМІ, особливо електронних, шляхом інформаційної агресії набувають широкого розмаху. Згідно із звітом Digital-2023, підготовленим дослідними групами з Meltwater та We Are Social, станом на січень 2023 р. кількість користувачів інтернету в світі становила майже 5,16 млрд осіб (64,4% населення планети), з яких понад 4,76 млрд є активними користувачами соціальних мереж. У США приблизно 53% громадян послуговуються соціальними мережами для одержання новин [1, с. 289-291; 2, с. 26].

За таких умов масовим явищем стало поширення інформаційного насилля. Як компонента соціального насилля та нематеріальний вплив (дія) на ментальну сферу, що суперечить закономірному перебігу подій і непомітно, засобом нав’язування опоненту власних переконань чи спотвореної інформації, воно прямо передбачає інформаційну взаємодію та змінює характер соціальних комунікацій в аспекті асиметричних відносин, трансформуючи духовну й

психологічну структуру особистості засобом пропаганди та інших технологій, продукованих засобами масової інформації. Емоції, насамперед страх, а також інші, зумовлені застосуванням інформаційного насилля, є такими ж потужними регуляторами поведінки людей, як і загроза прямої фізичної розправи. Більшість дослідників інформаційне насилля та всі його прояви розглядають у контексті інформаційних війн як особливої форми міжнародного протистояння, котра, хоча історично існує з давнини, нині, за умов цифровізації та функціонування новітніх, цифрових, технологій комунікацій, набула специфічних характеристик. При цьому наявність застосування тактики примусу шляхом залякування дає підстави для застосування терміну «інформаційний тероризм», якими б не були його мотиви [1, с. 290–292].

Розпочата в 2014 р. гібридна агресія росії проти України, складником усього комплексу силових дій якої стала антиукраїнська інформаційна діяльність (пропаганда, маніпуляції інформацією, дезінформації, фейки), цілком відповідає поняттям «інформаційне насилля» та «інформаційний тероризм», оскільки, крім ворожих інформаційних впливів деструктивного характеру, має на меті змінити ідентичність українців, переконструювати й «перекодувати» український соціум загалом, адже мішенню російської інформаційної агресії є все українське – влада, держава, соціум, культура та ідентичність українців. Задовго до початку військової інвазії в Україну російські пропагандисти вели обробку світового співтовариства з метою подати картину у вигідному для країни-агресорки світлі й знайти для неї союзників, а також підірвати міжнародний авторитет України, спотворити її імідж, не допустити широкомасштабну військову, економічну, фінансову допомогу західних країн [6, с. 26-28]. Після початку повномасштабного військовго вторгнення в Україну в 2022 р. дезінформування вийшло на новий рівень. Ворог опановує нові інструменти для війни – штучний інтелект (ШІ). Російська мережа «Правда», створена у квітні 2022 р., завалює інфопростір кремлівськими фейками, у тому числі штучний інтелект по всьому світові (LLM, великі мовні моделі тощо). У 2024 р**.** «Правда» «пропхнула» 3,6 млн фейкових статей, внаслідок чого у західних системах ШІ їх відповіді стали зараженими російськими фейками: аудит NewsGuard виявив, що провідні чат-боти зі штучним інтелектом повторювали такі неправдиві інформаційні посили [3].

Україна вживає чимало заходів з протидії інформаційній агресії росії: інформаційне просвітництво, фактчекінг, інформаційне волонтерство тощо. Вагому роль відіграють різноманітні інститути протидії дезінформації, що створюються при відповідних відомчих органах влади. Однак як один із найбільш ефективних засобів протидії деструктивним масовоінформаційним впливам розглядається кібердипломатія. На погляд більшості дослідників – вітчизняних і західних, вона включає весь комплекс дипломатичних заходів і здійснюється в кібепросторі. Павутина кібердипломатії розширюється і поглиблюється швидкими темпами, поступово створюючи кіберміжнародне суспільство. Міжнародна спільнота має на меті розширити ефект управління кіберпростором від регіональних, національних ініціатив до глобального уніфікованого підходу. Зважаючи на міждисциплінарний характер цієї сфери,

наголошується, що кібердипломатія не є суто технічним питанням. Державні та урядові суб'єкти мають мати структури та можливостей, пов'язані з нетехнічними інструментами безпеки та влади також. З огляду на це, кібердипломатія має як технологічний вимір, так і суто публічно-дипломатичний, пов'язаний з відповідними комунікаціями соціального характеру [5, с. 65-67; 6, с. 27-29].

Американські науковці, залежно від суб'єкта здійснення заходів у публічній дипломатії, виокремлюють два основні види публічної дипломатії: 1) діяльність, яка здійснюється державою, під її керівництвом чи за державні кошти в рамках зовнішньої політики держави для реалізації національного інтересу – громадська/публічна дипломатія (*public diplomacy*); 2) діяльність, яка здійснюється різноманітними фізичними і юридичними особами, інститутами громадянського суспільства незалежно від держави в інтересах держави, суспільства чи усього людства (громадянська/народна дипломатія, *citizen /civil diplomacy*). У межах обох напрямів метою є встановлення постійних контактів між інститутами громадянського суспільства різних країн, розвиток міжнародних мереж та участь у їх діяльності за умов послаблення державного контролю й створення атмосфери довіри та рівноправності. У США, зокрема, згідно з концепцією citizen/civil diplomacy, кожен громадянин має право чи навіть обов'язок допомагати державі здійснювати зовнішню політику. Суб'єктами реалізації такої дипломатії можуть бути студенти, викладачі, науковці, спортсмени, представники бізнесу тощо – у такий спосіб лобіюються громадські інтереси. Відтак, citizen/civil diplomacy може стати повноцінним інструментом кібердипломатії у протидії інформаційній агресії росії проти України [6, с. 27]. Уявляється, що українські науковці, політики, журналісти, студентство й громадськість загалом засобом підготовки та викладення на медіаплатформах, у соцмережах контенту, що розвінчує фейкові, дезінформаційні та пропагандистські наративи антиукраїнського характеру, сприятимуть просуванню українських інтересів у світі та в такий спосіб впливатимуть на позитивний імідж Української держави, даючи свою відповідь на виклики киберизації міжнародних публічних комунікацій.

Література:

1. Верховцева І.Г. Інформаційний тероризм у кіберпросторі: вимір міжнародних соціальних комунікацій. *Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні (м. Київ, 14 листопада 2024 р.).* Київ: ДУІКТ, 2024. С. 289–293.

2. Макарова М. Соціальні мережі як провідні джерела інформації в умовах війни. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 10. С. 25–31.

3. **Негода Т.** Як росіяни через ШІ пхають брехню в голови мільйонам користувачів. 27.03.2025. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3975488-ak-rosiani-cerez-si-phaut-brehnu-v-golovi-miljonam-koristuvaciv.html?fbclid=IwY2xjawJjGuFleHRuA2FlbQIxMQABHs4y0PVKeA_Q6nX1Yzg2uRLZCCz_gzfc4Xmqo0G8ZpqMQ3wKdonjwZtYglPD_aem_UqeomAn4TB7ET5IpvkaWzg

4. Тяпкіна Н.І. Теорія масової інформації. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. 76 с.

5. Attatfaa A., Renauda K., De Paolib S. Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review. *Procedia Computer Science.* 2020. Vol. 176. P. 60-69.

6. Verkhovtseva I. Ukraine's Cyber Diplomacy In Countering Russian Informational Aggression. *Library Science. Record Studies. Informology. 2024.* Vol. *20(3).* P. 21–31.

Лисенко Олександр Євгенович,
доктор історичних наук, професор., член-кор. НАНУ, ІІУ НАНУ,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ «УМИРОТВОРЕННЯ АГРЕСОРА»: ІСТОРИЧНІ АСОЦІАЦІЇ ТА СУЧАСНІ НАСЛІДКИ

У всі часи прагнення відвернути можливу війну вважалося вершиною дипломатичного мистецтва – надто велику ціну доводилося платити за вторгнення ворога. З часом засоби замирення розширювалися, однак слід визнати, що випадків відмови агресорів від своїх попередніх намірів через зусилля дипломатів і перемовини сторін конфлікту історія знає небагато. Як правило, до війн готуються тривалий час, витрачаючи на це значні матеріальні ресурси, тому змінювати рішення про напад на іншу країну керівники держав-агресорів можуть переважно під тиском несприятливих обставин чи усвідомлення безперспективності воєнних авантюр. Та, як би там не було, лише у ХХ та на початку ХХІ століть відомо кілька спроб попередити збройні зіткнення мирним шляхом, які мали різні результати і вплив на міжнародну ситуацію.

Класичним прикладом політики «умиротворення» агресора вважаються дії європейських демократій, спрямовані на стримування лідерів держав з тоталітарними режимами, насамперед, нацистської Німеччини і фашистської Італії, які відкрито проголосили курс на територіальні завоювання і протистояння зі «старими» імперіями – Великою Британією і Францією. У науковому дискурсі якось випадає ще один «молодий хижак» з неабиякими глобальними апетитами – більшовицький СРСР, який в особі Й. Сталіна націлювався на роль світового гравця. Не слід залишати поза увагою те, що Лондон і Париж, попри всі зусилля, спрямовані на створення системи колективної безпеки на континенті, у середині 1930-х років намагалися шляхом переговорів знайти прийнятне місце для СРСР у складній системі міжнародних координатів. Але амбіційний кремлівський лідер не піддався на умовляння західних дипломатів і продовжував реалізовувати власну зовнішньополітичну стратегію, засновану на силі й експансії.

У 1935-1936 рр., за фактичної бездіяльності Ліги Націй як інструменту стримування агресорів Італія вела війну проти Ефіопії, в результаті якої анексувала цю країну.

У березні 1936 р., порушивши Локарнську угоду 1925 р., Німеччина ввела свої війська до Рейнської демілітаризованої зони. Ліга Націй обмежилася осудом Берліна за порушення міжнародного договору. Натомість впливові держави фактично усунулися від протидії реваншистам. Тодішній прем'єр-міністр Великої Британії С. Болдуїн висловив переконання, що агресивний крок Німеччини «не несе загрози воєнного конфлікту». У такий спосіб було де-факто визнано право Райху на «повернення німецьких історичних земель».

Поступки з боку традиційних опонентів тільки додали впевненості керівникам агресивних держав. Контакти з Берліном, який демонстрував усе

рішучішу позицію, зрештою, підштовхнули британське і французьке керівництво до «компромісних» кроків. Однак спочатку жертвою такого курсу стала Австрія, яку А. Гітлер без жодних негативних наслідків окупував та приєднав до ІІІ Райху («аншлюс», березень 1938 р.), а потім – Чехословаччина («Мюнхенська змова», вересень 1938 р.) В аналогічній парадигмі слід трактувати поступки Угорщині, яка, скориставшись складним становищем Праги, окупувала частину території цієї держави, а також Карпатську Україну – молоду українську державу, що постала на місці автономної Підкарпатської Русі.

Москва розв'язала «Зимову війну» проти Фінляндії, «відрізавши» від маленького скандинавського сусіди шмат стратегічно важливої у балтійському регіоні території.

Одним із прямих наслідків політики «умиротворення» стало німецько-радянське зближення, закріплене низкою двосторонніх договорів. Поділ Центральної та Східної Європи на «сфери впливу», згідно з «пактом Молотова-Ріббентропа» між СРСР і ІІІ Райхом, став прелюдією Другої світової на континенті, що принесла справжню гуманітарну й економічну катастрофу, насамперед для України.

Однак уроки історії погано засвоюються тими, хто отримує надто багато влади і можливостей, але не спроможний мислити у категоріях історичної відповідальності.

Усіляко підігруючи путінській Росії у її прагненні «піднятися з колін», західний демократичний світ так і не усвідомив природу російського імперсько-колоніального світосприйняття. Декларуючи загальнолюдські цінності, принципи свободи, поваги до вибору кожного народу, дотримання територіальної цілісності інших держав, Захід і РФ фактично сповідують «право сильного». Сприяючи економічному зростанню Росії (а фактично – збагаченню олігархічних груп, наближених до Путіна), провідні світові гравці заохочували апетити російського диктатора. Події у Придністров'ї, Грузії, Україні не знайшли гідної відповіді. Навпаки, намагаючись завдяки поступкам домогтися злагіднення курсу на реінкарнацію Російської імперії, західні лідери зміцнили позиції Кремля і дали йому карт-бланш на агресивні війни. Про те, як економічні поступки та політичні реверанси «замирювали» російського вождя і як це поставило світ перед необхідністю вдовольняти його забаганки, доказово і яскраво розповідається у книзі американської дослідниці Рейчел Меддоу «Прорив» [1]. Ставши членом «клубу світових лідерів», кремлівський правитель цілковито ігнорує міжнародне право, принципи співіснування в рамках ООН, диктує іншим країнам власну волю.

Переконавшись у тому, що жодна держава світу не стане на заваді поверненню «перлини Російської імперії» – України до її лона, Путін після тривалої гібридної війни вдався до відкритої агресії, захопивши Кримський півострів і частину українського Донбасу. А що ж гаранти безпеки для України, які підписали Будапештський меморандум і залишили Україну без зброї, здатної захистити її на випадок війни? Попри гучні заяви про «стурбованість» ситуацією, яка постійно погіршувалася й погіршується, вони й далі сповідують засади політики «умиротворення» агресора. Навесні 2014 р. у рамках Женевського

формату (Росія, Україна, США і ЄС) підписано угоду про припинення будь-яких форм насильницького розв'язання «конфлікту», розпуск незаконних збройних формувань, створення моніторингової місії Організації з безпеки та співробітництва у Європі, на яку покладалося спостереження за дотримання угоди. Однак Росія продовжила курс на створення «Новоросії» у південно-східних регіонах України, що спричинило початок українською стороною Антитерористичної операції.

У рамках «Нормандського формату» були підписані т. зв. Мінські угоди, якими внормовувалися питання припинення вогню та умови врегулювання «конфлікту». І вкотре в торгах з Росією західні лідери йшли на поступки Путіну. Так, восени 2015 р. міністр закордонних справ ФРН Ф.-В. Штайнмаєр запропонував українському керівництву надати тимчасовий статус т. зв. «ДНР» і «ЛНР». Така позиція по суті підігрувала Кремлю і сприяла просуванню його лінії на переговорах і саботуванню Мінських угод.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну спричинило шок у європейської та американської політичної еліти, але докорінно не змінило стратегічного курсу та методи стримування Росії. Економічні санкції проти РФ значною мірою амортизувалися акумульованими накопиченнями та новими надходженнями від продажу вуглеводневих енергоносіїв. Нерішучість Заходу у забезпеченні України необхідними видами та обсягами озброєння, магічний страх перед «червоними лініями», якими окультно маніпулює Москва, розчищають дорогу російській агресії та віддаляють мирне врегулювання.

Радник з національної безпеки президента США Д. Трампа у 2017-2018 рр., генерал-лейтенант сухопутних військ Герберт Макмастер у книзі «Поля битв. Боротьба за захист вільного світу» констатував: «У лютому 2022 року стало до болю очевидно, що Україна, Сполучені Штати Америки та їхні західні партнери зробили недостатньо, аби переконати Владіміра Путіна, що той не досягне своїх цілей в Україні шляхом нового брутального вторгнення. Президент Сполучених Штатів Америки Джо Байден та європейські лідери, як і їхні попередники, доклали всіх можливих зусиль, аби задобрити російського президента та запевнити його у своєму прагненні розвивати стабільні відносини. Байден кинув виклик Конгресу, відмовившись накласти санкції на газогін «Північний потік-2», в односторонньому порядку продовжив виконання з боку США умов нового Договору про скорочення стратегічних озброєнь (Росія аналогічного кроку не зробила) і вже під час своєї першої закордонної поїздки вшанував Путіна двостороннім самітом. Поки російський лідер накопичував війська на кордонах України, Байден вивів військово-морські сили США із Чорного моря, відмовився відправити Україні додаткове озброєння» [2].

Прихід до влади у США Д. Трампа знаменує нову фазу політики «умиротворення». Недалекоглядні й некомпетентні, часто спонтанні дії сучасної американської адміністрації підживлюють сподівання військово-політичного керівництва РФ на те, що вдасться розколоти союз США і Європи і захопити Україну. Цілком очевидно, що люди при владі у Вашингтоні погано знають історію та її уроки. Час неминуче вкаже на їхні стратегічні помилки, які так дорого коштують Україні, Америці і всьому людству.

Отже, брак політичної волі, стратегічного прогнозування й адекватних рішень, спроби «умиротворення» агресора спричиняють катастрофічні збройні зіткнення, які мають довготривалі негативні наслідки і супроводжуються величезними людськими і матеріальними втратами.

Література:

1. Меддоу Рейчел. Прорив. Корумпована демократія, держава-вигнанка Росія і найбагатша, найбільш руйнівна промисловість на земній кулі. / Пер. з англ. А.Акуленко. К.: Вид група. КМ-БУКС, 2020.

2. Макмастер Герберт. Поля битв. Боротьба за захист вільного світу. /Передм. Надії Коваль. К: Наш Формат, 2023. С. 412.

Білан Сергій Олексійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗЛАМ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ПРОВІДНИХ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ У 2025 р.

Зовнішня політика будь-якої держави формується багатьма факторами, і важко передбачити раптові зміни. До таких ризиків належить низка факторів, що впливають на формування та реалізацію зовнішньої політики держав, зокрема, зміна керівництва, геополітичні потрясіння, економічні виклики, внутрішньополітичні зміни, трансформації у відносинах з ключовими партнерами, зміна клімату та екологічні виклики. Ще одним рушієм змін зовнішньої політики провідних країн Європи залишається російсько-українська війна, яка стала каталізатором значних змін.

Після приходу до влади в США Дональда Трампа в січні 2025 р. та його гучних заяв щодо світової ситуації, світ почало лихоманити. Європейські лідери провідних країн, зокрема Великої Британії, Німеччини та Франції, активізували своє прагнення зміцнити власну стратегічну автономію у сфері безпеки та оборони, а також у зовнішній політиці загалом. Це включає поглиблення співпраці в рамках ЄС, розвиток власного військового потенціалу та формування більш незалежної позиції на міжнародній арені.

Відбулося певне переосмислення відносин з росією, яке залежить від розвитку російсько-української війни та загальної геополітичної ситуації, країни Західної Європи продовжують політику стримування, або ж можуть проводити дискусії щодо можливості відновлення діалогу за певних умов. Російсько-українська війна стала каталізатором суттєвих змін у зовнішньополітичних орієнтаціях провідних країн Західної Європи. У 2025 році ці зміни, ймовірно, лише поглибляться, формуючи новий геополітичний ландшафт.

Серед питань, що обговорюються, можна виділити, перш за все, посилення стратегічної автономії ЄС. Війна показала вразливість Європи в питаннях безпеки та енергетичної залежності, що, своєю чергою, стимулює країни, особливо Францію та Німеччину, до посилення стратегічної автономії ЄС. Це включатиме збільшення витрат на оборону, розвиток власного військового

потенціалу та поглиблення співпраці в рамках ЄС у сфері безпеки та оборони. Також ці країни намагатимуться зменшити енергетичну залежність від росії шляхом диверсифікації джерел енергії та розвитку «зеленої» енергетики.

Західноєвропейські країни виступають за зміцнення трансатлантичних зв'язків, оскільки війна показала важливість співпраці між Європою та США, особливо в рамках НАТО, однак, можливі розбіжності щодо торговельних питань та кліматичної політики. На тлі гучних заяв Дональда Трампа, відомого своїм скептичним ставленням до НАТО та міжнародних організацій, він може зменшити підтримку США Україні, що змусить європейські країни взяти на себе більшу відповідальність за власну безпеку. Це може призвести до посилення розбіжностей між США та Європою відносно політики щодо росії, що, своєю чергою, послабить трансатлантичний альянс.

Відбувається посилення європейської стратегічної автономії. В умовах можливого зменшення підтримки з боку США, країни Західної Європи, особливо Франція та Німеччина, мають посилити свої зусилля щодо зміцнення європейської стратегічної автономії. Це включатиме збільшення оборонних витрат, розвиток власних військових спроможностей, поглиблення співпраці в рамках ЄС у сфері безпеки та оборони. Країни Європи прагнутимуть зменшити залежність від США у питаннях безпеки.

З іншого боку посилюється увага до країн Східної Європи, які є важливими для безпеки всього континенту, насамперед до України та Молдови, і включатиме економічну допомогу, військову підтримку та політичну протекцію євроінтеграції цих країн.

Відносини з росією переосмислюються, оскільки війна зруйнувала давні надії на співпрацю з російською федерацією. Країни Західної Європи продовжуватимуть політику стримування росії, посилення санкцій та підтримки України, хоча ця підтримка доволі дозована. Спостерігалися деякі розбіжності в політиці щодо росії, оскільки Дональд Трамп продемонстрував неоднозначне ставлення до російської федерації, що певною мірою призводить до розбіжностей між США та країнами Західної Європи стосовно політики щодо цієї країни. Європейські країни, які підтримують Україну, можуть опинитися у скрутному становищі, намагаючись збалансувати відносини з США та росією, це також загострює розбіжності всередині Європейського союзу стосовно обсягів та характеру підтримки України. Посилюється тиску на Україну, з метою пошуку дипломатичного рішення, для закінчення війни.

Водночас спостерігається певна внутрішня нестабільність в країнах Західної Європи, зростає популізм, націоналізм та антиамериканські настрої. Це може вплинути на зовнішню політику, зробивши її більш національно-орієнтованою та менш схильною до міжнародної співпраці.

Таким чином, глобальний баланс сил у світі змінюється, оскільки зміни в політиці США після повернення до влади Дональда Трампа можуть призвести до значних викликів для країн Західної Європи, посилюючи роль Китаю та росії. Європейські країни будуть змушені адаптуватися до цих змін, що може призвести до перегляду їхніх зовнішньополітичних пріоритетів, переосмислення зовнішньої політики та посилення їхньої ролі на міжнародній арені.

Пашков Віктор Олександрович,
кандидат політичних наук, доцент,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна (м. Харків, Україна)

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА США: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Наступного року виповниться тридцять років з моменту проголошення між Україною та США відносин стратегічного партнерства. За цей час двосторонні відносини країн пройшли складний і суперечливий шлях, траєкторія якого схожа на американські гірки: етапи пожвавлення та розвитку відносин чергувалися з періодами стагнації та навіть кризи. Разом із тим, після кожного такого циклу (2005, 2014, 2022 рр.) українсько-американські відносини переходили на більш високий щабель розвитку, посилюючи взаємозв'язки та партнерство країн.

У 1993-1996 рр. політика США щодо України не була чітко вираженою та послідовною, оскільки у Вашингтоні на той момент ще не мали повної стратегічної визначеності щодо Києва. Успішне вирішення проблеми ядерного роззброєння сприяло перенесенню центру українсько-американських відносин із зосередженості на питанні ядерної зброї на всебічний розвиток політичної, регіональної, військової та економічної співпраці.

Під час візиту до Вашингтону 20-22 лютого 1996 р. президент Л. Кучма запропонував створити міждержавну комісію, яка б координувала ключові напрямки двосторонньої співпраці. Своєю чергою після нетривалих обговорень у травні 1996 р. США представили своє бачення цієї комісії, яка мала складатися з чотирьох галузевих комітетів – з питань зовнішньої політики, безпеки, стабільного економічного співробітництва, торгівлі та інвестицій.

19 вересня 1996 р. у рамках візиту до США секретаря РНБО В. Горбуліна була опублікована спільна заява про створення Українсько-Американської міждержавної комісії (УАМК). У заяві вперше у політичному діалозі була вжита формула «стратегічне партнерство» щодо відносин країн. Згідно з документу, метою роботи комісії була реалізація потенціалу двосторонніх відносин.

У жовтні 1996 р. Держсекретар США В. Крістофер і міністр закордонних справ України Г. Удовенко охарактеризували відносини країн як стратегічне партнерство. Тоді ж український посол у Вашингтоні Ю. Щербак визначив цей термін таким чином: «стратегічне партнерство сторін передбачає близькість, а в ряді випадків і тотожність цілей і оцінок міжнародної ситуації і в той же час не виключає можливостей існування різних поглядів, розбіжностей, які вирішуються і налагоджуються в ході активного діалогу» [1, с. 256].

Період становлення стратегічного партнерства України та США (1995-2000) характеризується інтенсифікацією політичного діалогу. Київ у цей період відвідали головні американські високопосадовці: двічі президент Б. Клінтон (1995, 2000), віце-президент А. Гор (1998), Держсекретарі В. Крістофер (1996) та двічі М. Олбрайт (1998, 2000), міністри оборони В. Перрі та У. Коен.

Після приходу до влади у Сполучених Штатах Дж. Буша-молодшого (2001) обидві країни підтвердили прихильність відносинам стратегічного партнерства, але тональність двостороннього діалогу швидко трансформувалась із дружньої на формально-дипломатичну, а атмосфера відносин стала прохолодною.

«Кольчужний скандал» (2002), подальше українсько-російське зближення призвели до кризи відносин Києва та Вашингтона, яка була подолана лише після «Помаранчевої революції» 2004 р. Прихід до влади в Києві прозахідних сил на чолі з президентом В. Ющенко ознаменував відновлення стратегічної дружби між Україною та США. У цей період в українсько-американських відносинах стався якісний прорив. Так адміністрація Дж. Буш-молодшого надавала всебічну підтримку економічним і політичним перетворенням в Україні, її європейській та євроатлантичній інтеграції, сприяла вступу України до СОТ (2008), надала їй статус країни з ринковою економікою, скасувала дію поправки Джексона-Веніка. Натомість В. Ющенко проводив чітку проамериканську зовнішню політику.

Під час правління В. Януковича українсько-американські відносини пережили один із найбільш складних періодів. Від початку етапі обидві сторони прагнули до вибудовування відносин на практичній основі з акцентом на енергетичні та економічні питання, деполітизації порядку денного, підтримуючи риторику стратегічного партнерства.

Ставлення адміністрації Обами щодо України формувалося її політикою перезавантаження відносин із РФ, яка передбачала зменшення інтенсивності політичного діалогу з Києвом та увагу до пострадянського простору, зняття з порядку денного питання вступу України до НАТО при збереженні співпраці. Тому американська дипломатія демонструвала пасивність щодо України. Разом із тим, через переслідування новою українською владою політичних опонентів з українсько-американські відносини середини 2011 р. почали погіршуватися. Курс режиму В. Януковича на згортання демократичних процесів і ігнорування ним американських попереджень призвели до глибокої кризи у відносинах країн.

«Революція Гідності» відкрила новий етап в українсько-американських відносинах. Економічна та військово-технічна допомога США Україні виявилася найвагомішою серед західних країн і значною мірою допомогла стабілізувати ситуацію в Україні в умовах гібридної агресії РФ на Донбасі. У 2014-2021 рр. обсяги американської допомоги Україні стабільно зростали, а двосторонні відносини знову набули стратегічного характеру. Якщо в 2014 р. адміністрація Б. Обами надала Україні $320 млн. допомоги, то за часів адміністрації Д. Трампа її обсяги склали $696 млн. у 2019 р. і $698 млн. у 2020 р. на ці потреби. Також в цей період США почала постачати Україні летальні озброєння – ПТРК «Javelin» і бойові катери Mark VI, що якісним проривом у наданні військової допомоги. Адміністрація Дж. Байдена в 2021 р. виділила Україні $753 млн. допомоги [2].

Політичним підсумком цього етапу стала підписана 10 листопада 2021 р. оновлена Хартія стратегічного партнерства Україна-США. Документ структурує двосторонні відносини на сучасному етапі, окреслює їх порядок денний і напрямки співпраці, засади американської політики щодо України, закріплює досягнутий рівень партнерства між країнами.

Основними завданнями політики США щодо України визначені зміцнення її спроможності захищатися від зазіхань Росії та підтримка всеохоплюючих реформ, необхідних для інтеграції України у західні економічні та безпекові структури. Серед переліку внутрішніх реформ в Україні першочергове значення очікувано відводиться боротьбі з корупцією, реформі правосуддя та реформі корпоративного управління державними компаніями [3, с. 40].

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну США в 2022-2024 рр. надали нашій країні $123 млрд. допомоги, з яких $69,2 млрд. становила військова допомога та $31,5 млрд. – пряма бюджетна підтримка. Зокрема Україна в якості військової допомоги отримала 5000 армійських автомобілів Humvee, понад 300 бойових машин піхоти «Bradley», 189 бронетранспортерів «Stryker», 23 танки та 32 РСЗВ, 198 155-мм гаубиць і понад 3 млн 155-мм артилерійських снарядів, понад 3000 ракет Stinger і 10 000 ракет Javelin, три батареї ракетних комплексів «Patriot» і 12 систем ППО «NASAMS» [4].

В умовах російської агресії між Україною та США сформувалося тісне військово-політичне партнерство з елементами союзництва. Водночас з огляду на відмінні цілі та політичні інтереси країн між Києвом і Вашингтоном виникли принципові протиріччя щодо базових питань, пов'язаних із завершенням війни, таких як бачення української перемоги, повоєнні кордони України, перспективи членства Києва в НАТО та можливі гарантії безпеки, необхідність переговорів з російським диктатором В. Путіним. Непоступливість України та США у своїх позиціях щодо цих ключових питань зумовила постійну кулуарну напруженість в українсько-американських відносинах.

Література:

1. Біловус Л. І. Гомотюк О. Є. Недошитко І. Р. Вплив української діаспори США на міждержавне співробітництво: Україна-США (1991-2018). Zaporizhzhia Historical Review. 2021. Vol. 4 (56). С. 253-263.

2. Єльченко В. Протягом 2021 року допомога Україні з боку США складе понад 700 млн доларів. УНН. 20 січня 2021 р. URL: https://unn.ua/news/protyagom-2021-roku-dopomoga-ukrayini-z-boku-ssha-sklade-ponad-700-mln-dolariv-posol

3. Пашков В. Відносини України та США напередодні повномасштабної російсько-української війни. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2024. Т. 50. С. 32-44.

4. U.S. Security Cooperation with Ukraine. Fact Sheet. U.S. Department of State. December 30, 2024. URL: https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/

Грушецький Богдан Павлович,
кандидат політичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МИРОТВОРЧІ МІСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

Миротворча діяльність Європейського Союзу (ЄС) є невіддільною складовою його зовнішньої політики. Із запровадженням Спільної політики безпеки й оборони (СПБО) ЄС отримав мандат на здійснення місій у галузі

управління кризами, що включають гуманітарну допомогу, миротворчі, стабілізаційні та постконфліктні дії відповідно до принципів Статуту ООН.

На нормативному рівні правову основу для миротворчих дій ЄС становить стаття 42 Договору про Європейський Союз, яка передбачає здійснення місій за межами території ЄС з метою запобігання конфліктам, врегулювання криз та підтримання миру. Починаючи з 2003 року, Європейський Союз реалізував понад 40 миротворчих місій у понад 20 країнах світу. До географії місій входять Балкани (Боснія і Герцеговина, Македонія), Кавказ (Грузія, Вірменія), Східна Європа (Україна, Молдова), Близький Схід (Палестина, Ірак), а також країни Африки (Малі, Сомалі, Чад, Центральноафриканська Республіка, ДР Конго). Серед них були як військові, так і цивільні місії. Наприклад, військова операція «EUFOR Алтея» у Боснії і Герцеговині є прикладом стабілізаційної присутності після конфлікту, тоді як місія EULEX у Косово мала на меті реформу судової системи і забезпечення верховенства права.

До значних досягнень миротворчих ініціатив ЄС можна віднести масштабну присутність на світовій арені: станом на 2023 рік діяли 24 активні місії (13 цивільних, 10 військових та одна змішана), у яких брали участь близько 5000 осіб. Гнучка модель участі дозволяє кожній державі-члену самостійно визначати рівень свого внеску, що дає змогу формувати місії залежно від конкретних ресурсів і політичної волі. Водночас ЄС активно залучає до співпраці треті країни: було підписано понад 20 рамкових угод із партнерами, зокрема США, Канадою, Туреччиною, Україною, що свідчить про міжнародну довіру до безпекової діяльності ЄС.

Однак діяльність ЄС у цій сфері не позбавлена викликів. По-перше, обмеження ресурсного потенціалу унеможливлює проведення масштабних військових операцій без участі інших структур, таких як НАТО. Попри існування Європейського оборонного агентства та ініціативи PESCO, ЄС усе ще відчуває брак оперативної спроможності. У порівнянні з НАТО, ЄС має слабше озброєння, менш розвинену військову інфраструктуру та залежить від окремих країн-членів, таких як Франція, Німеччина чи Італія, які беруть на себе основний тягар участі. Це створює дисбаланс та породжує феномен «вільного пасажирства».

По-друге, міжурядовий характер ухвалення рішень у сфері СПБО гальмує швидке реагування, особливо у випадках, коли держави-члени мають різні зовнішньополітичні орієнтири. Відомі випадки, коли внутрішньополітичні міркування окремих держав гальмували рішення про розгортання місій або продовження їх мандату.

Крім того, спостерігається тенденція до зменшення масштабності операцій: від активного військового втручання ЄС переходить до більш локалізованих тренувальних місій. Це частково пояснюється фінансовими обмеженнями, але також – зміною концепції безпеки в бік м’якої сили та стратегічного партнерства.

Не менш значущим є й виклик координації з третіми країнами. Незважаючи на те, що вони можуть брати участь у місіях, вони не мають повноцінного доступу до етапу планування, що послаблює інтерес до участі в операціях ЄС і породжує асиметрію у відповідальності.

Перспективи вдосконалення миротворчої діяльності ЄС передбачають кілька напрямів: по-перше, це посилення стратегічної автономії через створення постійного оборонного потенціалу в межах PESCO (Permanent Structured Cooperation) і Європейського оборонного фонду; по-друге, необхідна реформа механізмів ухвалення рішень для забезпечення швидкого реагування; по-третє, розширення можливостей цивільних місій та модернізація засобів технічного забезпечення.

Крім того, важливим кроком є посилення співпраці з ООН, НАТО та регіональними організаціями, такими як Африканський Союз, що дозволить уникати дублювання функцій і підвищити ефективність миротворчих дій ЄС. Також слід активніше впроваджувати цифрові технології для моніторингу ситуацій, аналізу ризиків та управління місіями в режимі реального часу.

Отже, Європейський Союз виступає важливим і унікальним суб'єктом у сфері міжнародної миротворчості. Його діяльність базується на багатосторонньому підході, спираючись переважно на м'яку силу, права людини та верховенство права. Проте задля збереження ефективності миротворчої ролі ЄС необхідно подолати внутрішні суперечності, забезпечити стратегічну автономію та продовжувати інституційну реформу. Тільки за цих умов ЄС зможе повноцінно реалізувати свої амбіції як глобальний гарант миру.

Махінько Анна Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського»
(м. Київ, Україна)

НАПРЯМИ ГУМАНІТАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ООН

Військові конфлікти та збройні сутички, техногенні катастрофи, стихійні лиха та інші фактори нестабільності завжди руйнують життя цивільного населення і, особливо, найбільш вразливі його групи: літні люди, жінки та діти, особи з інвалідністю. Вирішення гуманітарних проблем великого масштабу та швидке повернення життя людей до нормального русла, зазвичай, є важким випробуванням для урядів постраждалих країн. У таких випадках на допомогу приходять, насамперед, гуманітарні організації, провідною з яких є Організація Об'єднаних Націй. Відтак, метою повідомлення є огляд та аналіз напрямів її гуманітарної діяльності.

Зважаючи на досвід Другої світової війни, у статуті ООН передбачено метою її діяльності також здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні проблем гуманітарного характеру [1]. Для цього у структурі організації передбачено органи різного цільового напряму для координації дій та надання допомоги нужденним. Провідним серед них є Управління з координації гуманітарних питань, що є підрозділом у системі Секретаріату ООН. Завданням його діяльності є погодження дій гуманітарних організацій для оперативного

реагування у надзвичайній ситуації будь-якого характеру: від збройного конфлікту до стихійного лиха [2, с. 52]. Працівники даної установи об'єднують відповідні міжнародні та регіональні організації, визначають спільний план їх дій щодо усунення наслідків певної гуманітарної катастрофи.

Гуманітарні проекти пов'язані з наданням допомоги біженцям та переміщеним особам координуються Управлінням Верховного комісару у справах біженців (УВКБ). Основним його завданням, відповідно мандату, є нагляд за дотриманням прав біженців, що гарантовані правовими актами міжнародного рівня, зокрема, відповідною Конвенцією 1951 р., а також захист і допомога не тільки особам, які шукають безпечного притулку, а й тим, хто повертається до місця колишнього мешкання, особам без громадянства та внутрішньо переміщеним особам [3]. Також у структурі ООН є організація регіонального спрямування метою діяльності якої є безпосередня допомога палестинським біженцям.

Для підвищення ефективності роботи з 2002 р. розпочав свою діяльність відділ, що безпосередньо опікується питаннями внутрішньо переміщених осіб, а у 2007 р. розгорнула роботу Служба підтримки з питань переміщення та захисту, яка співпрацює з місцевими відділеннями, та з групами країн у напрямку управління та функціонування таборів для тимчасового перебування таких осіб [2, с. 53]. Діяльність цих установ фактично є предметною роботою з означеною соціальною групою щодо забезпечення їх безпеки, прав та надання відповідної допомоги. Зазначимо, що робота вище згаданих організацій, за винятком Управління з координації гуманітарних питань як загального керуючого центру, пов'язана з наданням допомоги та ліквідацією наслідків збройних конфліктів щодо цивільного населення, а також швидкого їх повернення до мирного та безпечного життя на покинутих раніше територіях.

Окремим і винятковим напрямом діяльності щодо подолання збройних конфліктів є миротворчі місії під егідою ООН відповідно санкціоновані мандатом Ради Безпеки щодо застосування збройної сили у випадку масових і грубих порушень прав людини, що можуть бути усунені іншими механізмами, а також загрози розповзання конфлікту [4, с. 249 - 250]. Для цього залучаються відповідні збройні формування, переважно органів забезпечення внутрішнього порядку, держав не пов'язаних з конфліктом, управляння якими координується органами ООН. Аналіз цієї роботи цього напряму може бути представлений окремим повідомленням.

Координацію зусиль щодо подолання наслідків стихійного лиха здійснює Програма розвитку ООН (ПРООН), структурний підрозділ її Генеральної Асамблеї. Ця установа має широкий спектр діяльності: від боротьби з бідністю, міграціями до наслідків змін клімату. Його підрозділи здійснюють моніторинг кліматичних ризиків у регіонах потенціальної небезпеки, здійснюють фінансування гуманітарних проектів [5, с. 13 - 14]. Також координатори організації здійснюють місію допомоги на регіональному рівні щодо швидкого і дієвого подолання наслідків гуманітарного лиха.

Структура ООН не є сталою, тому у результаті її оптимізації 2005 р. було створено Центральний фонд реагування на надзвичайні ситуації (СЕРФ). Його

діяльність сприяє збереженню людей у постраждалих регіонах шляхом надання фінансової допомоги та координації дій відповідних міжнародних та регіональних організацій задіяних у заходах щодо подолання надзвичайної ситуації у вигляди стихійного лиха (повіни, посухи, землетрусу) чи техногенної катастрофи.

Організація постачання продовольства постраждалим забезпечується структурним підрозділом Генеральної Асамблеї Всесвітньою продовольчою програмою ООН (ВПП). Її функціональним обов'язком є виділення і транспортування продовольства щодо проектів допомоги біженцям, що координуються УВКБ [6]. Організацією продовольчої допомоги також займається Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО), проте її сферою є допомога сільськогосподарським виробникам постраждалим після повеней, спалахів епідемій худоби та інших надзвичайних ситуацій. Працівники цієї організації разом з різнопрофільними партнерами здійснюють моніторинг у сфері продовольства і сільського господарства щодо її безпеки та стабільності, попереджають про проблеми і надзвичайні ситуації [7].

Безпосередня координація питань пов'язаних з наданням медичної допомоги та вирішенням епідемічних ситуацій є завданням роботи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), що є спеціальною установою Економічної та соціальної ради ООН. Окрім здійснення моніторингу сфери охорони здоров'я, ВООЗ встановлює стандарти охорони здоров'я, надає допомогу країнам щодо реалізації доступності медичної допомоги та ліків, здійснює наукові дослідження для покращення медико-санітарних потреб [8].

Прикладом гуманітарних місій в Україні під патронатом ООН з 2022 р. є виділення фінансування від СЕРФ обсягом близько 60 млн доларів на організацію допомоги нужденним [9]; організація Всесвітньої продовольчої програми здійснює продовольчу і грошову допомогу близько 10 млн осіб, а більше 80 % допомоги направляється мешканцям районів бойових дій [10]; виділення багатоцільової грошової допомоги постраждалим від бойових дій та внутрішньо переміщеним особам, особам, які повернулися та особливо вразливим категоріям на життєво необхідні потреби по лінії УВКБ, а також започатковано програму «Прихисток» для забезпечення безоплатним житлом внутрішньо переміщених осіб, організовано правові консультації тощо [11].

Отже, гуманітарні проекти під егідою ООН, що безпосередньо координуються та здійснюються установами у її структурних підрозділах у взаємодії з національними урядами, міжнародними та регіональними неурядовими організаціями спрямовані на збереження життя та здоров'я людей у постраждалих регіонах, послабити їх страждання шляхом забезпечення елементарних умов життя, що не принижує їх гідність. Це в свою чергу є дієвою гарантією нормативних актів міжнародного рівня щодо дотримання прав людини.

Література:

1. Charte des Nations Unies (version intégrale). URL: https://www.un.org/fr/about-us/un-charter/full-text.

2. Балдинюк О. В. Гуманітарна діяльність ООН у контексті врегулювання збройних конфліктів (1990 – 2000 рр.): дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2000. 222 с.

3. Mandate UNHCR. URL: https://www.refworld.org/unhcr/mandate.
4. Шульга Д.В. Міжнародні миротворчі операції: особливості правового регулювання. *Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського*: матеріали міжнар. конф. м. Одеса, 22-23 жов. 2010 р. Одеса, 2010. С. 248-250.
5. Программа развития ООН. Ежегодный доклад за 2023 год. URL: https://annualreport.undp.org/assets/Annual-Report-2023-Russian.pdf
6. Site Web le Programme alimentaire Mondial. URL: https://fr.wfp.org/qui-sommes-nous?_ga=2.254832008.1841121745.1743938192-100600355.1743938191
7. Site Web l'Organisation pour l'alimentation et l'agriculture. URL: https://www.fao.org/about/about-fao/fr.
8. Site Web l'Organisation mondiale de la Santé URL: https://www.who.int/fr/our-work
9. Центральный фонд реагирования на чрезвычайные ситуации – «история успеха». URL: https://news.un.org/ru/story/2022/12/1435702
10. L'Ukraine un an plus tard: Le directeur pays du PAM évoque les champs de mines, les menaces imminentes et les 1,3 milliard de repas fournis à des millions de civils dans le besoin. Site Web le Programme alimentaire Mondial. URL: https://fr.wfp.org/histoires/lukraine-un-plus-tard-le-directeur-pays-du-pam-evoque-les-champs-de-mines-les-menaces?_ga=2.245514372.1841121745.1743938192-100600355.1743938191
11. Гуманітарна ситуація в Україні. URL: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fdata.unhcr.org%2Fes%2Fdocuments%2Fdownload%2F107347&psig=AOvVaw33yYbwOQjB3N9ttGcwdtNd&ust=1743957767797000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAYQrpoMahcKEwigx8WLq8GMAxUAAAAAHQAAAAAQBA

Svitlana Kachmarchyk,
Candidate of Pedagogy, Associate Professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

GLOBAL TRENDS IN THE FORMATION OF A MULTIPOLAR SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS

Following the collapse of the USSR, the bipolar structure of international relations at the global level transitioned into a unipolar system dominated by the United States. This new order initially presented an opportunity for a period of relative stability. However, this phase concluded with the financial and economic crisis of 2007–2008. At that time, the U.S. economy exhibited significant structural imbalances, with a substantial portion of GDP generated within the financial sector, while the industrial sector experienced a sharp decline. Only strategic and highly profitable industries managed to sustain growth. Consequently, it is unsurprising that the crisis originated in the United States, specifically within the financial services sector –mortgage lending. Given that the U.S. served as the sole pole in the international system, the crisis rapidly assumed a global scale.

The U.S.'s status as the primary center of power entailed responsibility for maintaining the stability of the global system of international relations. A shift toward prioritizing domestic concerns at the expense of global stability would have signified

relinquishing global dominance. In an effort to sustain its hegemonic position, the U.S. opted to generate excessive and unwarranted dollar liquidity, which temporarily masked underlying structural weaknesses rather than resolving them. Instead, these imbalances intensified. By the early 2020s, investment in the real economy had significantly diminished in comparison to the financial sector.

These internal crises within the singular global power center reverberated through global political, economic, and security structures. Efforts to mitigate these crises necessitated enhanced governance. A notable attempt was made in response to the COVID-19 pandemic, yet it proved unsuccessful due to the absence of universally acceptable crisis-management strategies. By mid-2022, an uncontrolled global financial and economic crisis emerged, directly impacting political stability, security, food supply, and various other dimensions of global society. It became evident that the unipolar power was no longer capable of ensuring global stability, thereby diminishing its leadership and appeal to other nations.

At present, no single state possesses the capacity to function as a global regulator. Numerous countries have strengthened their positions but remain influential only within specific geographic regions. With the weakening of a singular global authority, these nations will increasingly seek to expand their influence. This will likely propel the international system into a period of disorder, followed by the emergence of regional clusters governed by alternative principles. These principles will be shaped by national development needs, resource availability, and the synergies arising from international cooperation.

During this period of disorder, the existing global financial and economic system is expected to deteriorate, exacerbating tensions among leading global powers such as the United States, China, and Russia. The disruption and contraction of supply chains formed during globalization will lead to increased economic fragmentation, complicating the production of high-tech goods and reinforcing the trend toward economic self-sufficiency within geopolitical clusters. The resulting isolation and heightened competition for control over buffer zones will prioritize the containment of rival powers, thereby increasing the likelihood of conflicts, including potential nuclear engagements.

The transition from unipolarity to a chaotic state, and subsequently to a multipolar international order, constitutes the defining trajectory of global relations. The emergence of this multipolar system will shape additional geopolitical and economic trends in the years to come.

A crucial aspect of this transition is the evolving role of international institutions. Historically, organizations such as the United Nations, the International Monetary Fund, and the World Trade Organization played pivotal roles in stabilizing global relations. However, as the influence of a single dominant power wanes, these institutions may struggle to maintain their authority. Instead, new regional organizations are likely to emerge, catering to the specific needs of distinct geopolitical clusters.

The technological race will also become a defining feature of the multipolar world. Emerging powers, particularly China and India, have made substantial investments in artificial intelligence, space exploration, and quantum computing.

These advancements may shift the balance of power, challenging the traditional technological dominance of the West. Additionally, cyber warfare and digital infrastructure security will become central concerns, as nations seek to protect their technological assets from cyber threats and espionage.

Energy resources will remain a major geopolitical factor in shaping the multipolar order. As traditional energy sources such as oil and natural gas continue to be significant, the push for renewable energy and sustainability will introduce new dimensions of competition. Nations rich in rare earth minerals, essential for green technologies, will gain geopolitical leverage, while those lagging in renewable energy adoption may face economic and strategic vulnerabilities. Energy independence will become a key goal for many states, fostering new alliances based on resource availability and technological capabilities.

Ultimately, the trajectory of global relations will be shaped by the ability of states to navigate this transition effectively. Those that adapt to the shifting geopolitical landscape, invest in sustainable economic models, and foster diplomatic relationships based on mutual interests will likely emerge as influential actors in the new multipolar order. The coming decades will witness significant geopolitical realignments, technological advancements, and economic transformations, defining the next phase of global history.

Хвіст Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ ЦЕНТРАЛЬНОАЗІЙСЬКИХ ДЕРЖАВ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Після здобуття незалежності у 1991 році країни Центральної Азії – Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Киргизстан та Таджикистан – пережили складний етап формування власної зовнішньої політики. Цей процес був неможливий без врахування численних викликів, зокрема збереження національної безпеки, економічної стабільності, а також інтеграційних процесів на регіональному і глобальному рівнях. Важливо зазначити, що кожна з цих країн обрала власну дипломатичну стратегію залежно від своїх геополітичних інтересів, історичних традицій та економічних потреб.

Основними чинниками, що визначили зовнішньополітичний курс країн Центральної Азії після здобуття незалежності, стали:

Історична спадщина. Період входження цих держав до складу СРСР залишив значний відбиток на їхній політичній свідомості та зовнішній політиці. Центральна Азія була важливою частиною радянського простору, і багато з цих країн мали тісні економічні та політичні зв’язки з Росією.

Геополітичне розташування. Центральна Азія розташована між потужними глобальними гравцями: Росією, Китаєм, Індією та Іраном, що визначало важливість регіону для зовнішньої політики цих країн.

Економічні фактори. Великий потенціал Центральної Азії в енергетичних ресурсах (нафта, газ) став важливим фактором при розробці дипломатичних відносин. Крім того, країни регіону стикалися з необхідністю диверсифікації своїх економік, що визначало необхідність розвитку економічних зв'язків як з сусідніми державами, так і з міжнародними фінансовими організаціями.

Період після здобуття незалежності можна поділити на кілька етапів, кожен з яких мав свої особливості:

1. 1991–2000 роки: початковий етап

У цей період країни Центральної Азії, здобувши незалежність, зосереджувалися на стабілізації внутрішньої ситуації, визначенні свого місця на міжнародній арені. Всі країни прагнули зберегти тісні зв'язки з Росією, але одночасно шукали шляхи до взаємодії з іншими міжнародними акторами, такими як США, Китай, Європейський Союз. Казахстан, наприклад, підписав договір про стратегічне партнерство з Росією і активно шукав нові ринки для своїх енергетичних ресурсів.

2. 2000–2010 роки: посилення регіональних ініціатив

Цей період був позначений активнішими спробами створити регіональні об'єднання та союзи. Протягом цього часу країни Центральної Азії почали формувати спільні платформи для вирішення регіональних проблем, таких як боротьба з тероризмом, економічна співпраця та водні питання. Створення Організації Центральноазіатського співробітництва (ЦАС) та інші регіональні ініціативи допомогли створити механізми для взаємодії в умовах глобальних змін.

3. 2010–2020 роки: багатоходова дипломатія

Починаючи з цього періоду, країни Центральної Азії все більше намагаються збалансувати свої зовнішньополітичні зв'язки, орієнтуючись на багатовекторність. Вони шукають можливості для економічної інтеграції як на регіональному, так і на глобальному рівнях, прагнучи використовувати свої геополітичні позиції для залучення інвестицій та зміцнення своєї безпеки.

Головні напрямки зовнішньої політики країн Центральної Азії:

Зовнішньополітична орієнтація на Росію. Протягом усього періоду незалежності, найбільш тісні дипломатичні та економічні відносини країни Центральної Азії підтримували з Росією. Це виражалося в численних угодах щодо безпеки, енергетики, а також в рамках Організації договору про колективну безпеку (ОДКБ), де ці країни співпрацюють у військово-політичній сфері.

Взаємодія з Китаєм. З початку 2000-х років Китай став важливим економічним партнером для країн Центральної Азії, особливо для Казахстану та Туркменістану, що має значні енергетичні ресурси. Китай активно інвестує в інфраструктуру та добувну промисловість цих країн, а також сприяє розвитку торгових зв'язків.

Взаємовідносини з США та Європою. Країни Центральної Азії намагалися знайти партнерів серед глобальних акторів, таких як США та Європейський

Союз, для отримання допомоги в демократизації, розвитку економіки та реалізації програм безпеки, зокрема для боротьби з тероризмом і наркоторгівлею.

Також центральноазійські країни були залучені до низки регіональних ініціатив та організацій:

Шанхайська організація співпраці (ШОС). Країни Центральної Азії активно брали участь в ініціативах ШОС, що об'єднує держави, які прагнуть до безпеки, стабільності та економічної співпраці в Азії.

Організація Центральноазіатського співробітництва (ЦАС). Цей організм був створений для поліпшення економічних зв'язків між центральноазіатськими країнами та зниження внутрішньорегіональних конфліктів.

Виклики, з якими зіткнулись країни Центральної Азії:

Конфлікти та нестабільність. Протягом перших років незалежності країни Центральної Азії стикалися з численними внутрішніми та міжетнічними конфліктами, що вимагали вирішення на міжнародному рівні.

Тероризм та радикалізація. Після 11 вересня 2001 року тероризм став однією з найбільших загроз для Центральної Азії, оскільки в регіоні активно діяли терористичні угрупування.

Екологічні проблеми. Країни Центральної Азії також зіткнулися з екологічними викликами, зокрема з висиханням Аральського моря, що вимагало міжнародного співробітництва для вирішення екологічних проблем.

Висновок. Дипломатія центральноазіатських держав у період незалежності була багатоаспектною та динамічною. Країни Центральної Азії намагалися збалансувати свої відносини між великими глобальними та регіональними гравцями, шукаючи можливості для економічного розвитку та політичної стабільності. Багатовекторність і прагнення до дипломатичної незалежності відображають характер зовнішньої політики цих держав. Водночас, співпраця на регіональному рівні стала важливим фактором забезпечення безпеки та стабільності в Центральній Азії.

Равікович Ірина Вікторівна,
історик, асоціація вчителів-репатріантів
ІГУМ (м. Кірьят-Хаім Хайфа, Ізраїль)

ОСОБЛИВОСТІ ІЗРАЇЛЬСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ, ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ, КЛЮЧОВІ МІЖНАРОДНІ АКТОРИ

Ізраїльська дипломатія є унікальним явищем у міжнародних відносинах через специфічні історичні, політичні та геополітичні чинники. Вона формувалася під впливом конфліктів із сусідами, необхідності забезпечення безпеки держави та пошуку союзників у світі.

Основним завданням ізраїльської дипломатії є захист інтересів держави в умовах постійних загроз (війни, тероризм, ворожі сусіди). Як зазначає М. Орен, «Ізраїль розглядає дипломатію як продовження політики безпеки, де кожне

рішення має враховувати можливі військові наслідки» [1, с.45]. Дипломатія часто поєднується із силовими методами (наприклад, операції Моссаду, превентивні удари). Важливим елементом стратегії безпеки є співпраця Ізраїлю з НАТО (військова підготовка та навчання, обмін розвідданими, технологічний обмін).

До ключових стратегічних пріоритетів належать: зміцнення відносин із США та ЄС, США – головний союзник Ізраїлю у військовій, економічній та дипломатичній сферах; противага ізоляції в ООН та інших міжнародних організаціях; розвиток відносин із країнами Азії та Африки.

Ізраїль активно використовує «soft power», зокрема через технологічний та інноваційний впливи на міжнародну спільноту. За даними Д. Росса, «ізраїльські стартапи та оборонні технології є важливим дипломатичним інструментом для залучення партнерів» [2, с.122]. А також через культурну дипломатію – популяризацію ізраїльського кіно, музики, єврейської спадщини, івриту та допомогу у надзвичайних ситуаціях (медичні місії, рятувальні операції після катастроф).

Ізраїльські дипломати часто застосовують неформальний стиль переговорів (діють прямо, іноді агресивно, уникаючи бюрократичних процедур), використовують нестандартні підходи (наприклад, публічні звернення в соцмережах для формування наративу, хакерські атаки як інструмент впливу, наприклад, проти Ірану, ХАМАСу) та багаторівневий підхід до конфлікту (одночасно силові дії та перемовини), готовність до тимчасових угод (наприклад, угоди в Осло), але з жорсткими умовами безпеки. Для підтримки зовнішньої політики активно використовує розвідку (Моссад, АМАН) в операціях зі збору інформації.

Також важливу роль відіграє діаспора, яка лобіює інтереси Ізраїлю в різних країнах, особливо в США та Європі. Завдяки організованим громадським структурам, таким як AIPAC (Американсько-ізраїльський комітет з громадських дій), діаспора ефективно лобіює інтереси Ізраїлю на міжнародній арені. Як зазначає Д. Голд, «без підтримки єврейських громад у США політика Ізраїлю втратила б значну частину свого впливу у Вашингтоні» [3, с.134]. Діаспора залишається ключовим елементом ізраїльської дипломатії, забезпечуючи політичну, економічну та інформаційну підтримку. Однак її вплив потребує балансу, щоб уникнути зворотних ефектів у міжнародних відносинах.

Основними механізмами впливу є: політичне лобіювання – діаспора фінансує виборчі кампанії політиків, які підтримують Ізраїль, і тим самим формує прозраїльську політику в ключових країнах; інформаційна діяльність через ЗМІ, соціальні мережі та академічні програми – діаспора формує позитивний імідж Ізраїлю; економічний тиск – бойкоти або, навпаки, інвестиції в залежності від позиції тієї чи іншої держави щодо Ізраїлю. Прикладами успішного впливу є діяльність AIPAC, що домігся схвалення численних законопроєктів про військову допомогу Ізраїлю з боку США, а також активна протидія єврейських організацій руху BDS (бойкот, дивестиції, санкції) через лобіювання в парламенті у Великій Британії.

Незважаючи на історичну напруженість, у 2020-х роках Ізраїль досяг значних успіхів у нормалізації відносин із деякими арабськими державами (Угоди Авраама). Проте, як зазначає Ш. Фельдман, «палестинське питання залишається головним викликом для ізраїльської дипломатії» [4, с.78]. Незважаючи на союз із Заходом, співпрацює з Росією та Китаєм, Індією у певних сферах. Російсько-ізраїльські відносини дещо напружені через війну з Україною.

Отже, ізраїльська дипломатія є динамічною та адаптивною, що дозволяє країні ефективно захищати свої інтереси в умовах складного регіонального середовища. Ця модель може бути прикладом для інших малих, але амбітних держав, які прагнуть захистити свої інтереси у складному геополітичному середовищі.

Література:

1. Орен, М. (2007). *Power, Faith, and Fantasy: America in the Middle East.* Нью-Йорк: W.W. Norton, 832 с.

2. Росс, Д. (2015). *The Israel Peace Puzzle: How to End the Conflict.* Вашингтон: Brookings Institution Press, 320 с.

3. Голд, Д. (2019). The Rise of Israel's Lobby: AIPAC and U.S. Foreign Policy. Нью-Йорк: Palgrave Macmillan, 280 с.

4. Фельдман, Ш. (2020). *Israeli Diplomacy in the Middle East.* Лондон: Routledge, 256 с.

Гурковська Світлана Сергіївна,
кандидат технічних наук, доцент,
Технічний університет «МЕТІНВЕСТ Політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)

РОЛЬ ВЕБ-ДИЗАЙНУ В ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ В ЦИФРОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПОРТАЛІВ

У XXI столітті цифрова дипломатія набула статусу повноцінного інструменту зовнішньополітичної діяльності, спрямованої не лише на комунікацію між урядами, а й на активне залучення міжнародної аудиторії через цифрові медіа. В умовах глобальної інформаційної взаємодії особливого значення набувають веб-ресурси, які представляють державу на міжнародній арені. Зокрема, офіційні сайти дипломатичних представництв виступають як ключові канали цифрової присутності країни, що виконують як інформаційно-комунікативні, так і репутаційні функції.

Сайт дипломатичного відомства сьогодні є більше, ніж просто джерело новин чи контактів. Це – візуальне та змістове уособлення державної політики, культури, цінностей і навіть геополітичної позиції. Тому принципи веб-дизайну, застосовані до подібних порталів, мають прямий вплив на формування іміджу країни в очах міжнародної спільноти. Чітка структура, зручна навігація, багатомовність, адаптивність до різних пристроїв, а також естетична привабливість інтерфейсу – усе це стає критично важливим у боротьбі за увагу й довіру цифрової аудиторії.

Грамотно реалізований UX/UI-дизайн дозволяє покращити взаємодію користувача з сайтом, забезпечити легкість доступу до важливої інформації та формувати позитивні враження про країну як про сучасного, відкритого і технологічно прогресивного актора міжнародних відносин. У цьому контексті ключовим є розуміння культурної специфіки цільової аудиторії, що вимагає не лише перекладу контенту, а й адаптації дизайну до звичних візуальних кодів і практик користування мережевими ресурсами в різних країнах.

Дослідження кращих практик реалізації дипломатичних порталів, зокрема офіційних сайтів МЗС таких країн як Швеція [1], Канада [2] чи Естонія [3] демонструє високий рівень інтеграції візуальної айдентики з загальнонаціональною стратегією публічної дипломатії. Використання національних кольорів, елементів культурного коду, сучасної типографіки й зрозумілої мовної структури не лише підвищує впізнаваність, а й формує емоційний зв'язок користувача з контентом.

Отже, веб-дизайн в цифровій дипломатії слід розглядати не як другорядний технічний елемент, а як стратегічний інструмент, що сприяє побудові міжнародного іміджу держави. У майбутньому розвиток технологій, таких як віртуальна реальність чи інтерактивні мультимедійні елементи, відкриє ще ширші можливості для зміцнення цифрової присутності країни в глобальному інформаційному просторі.

Література:

1. Посольство Швеції в Україні. URL: https://www.swedenabroad.se/uk/embassies/ukraine-kyiv/ – Назва з екрана.

2. Посольство Канади в Україні. Global Affairs Canada. URL: https://www.international.gc.ca/country-pays/ukraine/kyiv.aspx?lang=eng – Назва з екрана.

3. Посольство Естонії в Києві. URL: https://kyiv.mfa.ee/ – Назва з екрана.

Асатуров Сергій Костянтинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕЛЬЗАС І ЛОТАРІНГІЯ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ФРАНЦУЗІВ І НІМЦІВ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Регіони Ельзасу та Лотарингії історично завжди були предметом німецько-французьких конфронтацій. Дві провінції протягом Середньовіччя постійно переходили з рук в руки. До складу Французького королівства Ельзас увійшов в кінці XVII сторіччя, а Лотарингія стала частиною королівства з часів Тридцятилітньої війни. За підсумками Паризького, 1871 р., миру обидві області відійшли Німеччині, що допомогло закріпити кордони створеної того ж року Німецької імперії. Цікаво, що в той час, коли місцеве населення отримало право обирати громадянство, переважна більшість вирішила залишитись французами. Але, Німеччина не розглядала здобуття цих територій як тимчасове явище, вони мали міцно закріпитись у складі Німецької імперії. Тож, почалась активна

германізація населення та регіону вцілому. В серпні 1873 р. єпископ міста Нансі (місто залишилось французьким), закликав свою паству молитись за повернення Ельзасу та Лотарингії до лона Франції. У відповідь, німецький канцлер Бісмарк висунув до французького уряду вимогу репресій стосовно священнослужителя-сепаратиста. Дана історія привела до дипломатичної кризи.

За результатами Першої світової війни Ельзас та Лотарингія знову стали французькими. Потім, у 1940 р. їх окупувала Німеччина. Після закінчення Другої світової війни обидва регіони остаточно були повернуті Франції. Більше того, саме Страсбург став одним із центрів загальноєвропейських інститутів: тут засідає Рада Європи, знаходиться резиденція Європейського суду з прав людини та штаб квартири деяких інших міжнародних організацій. Місто стало символом Європи, який змиває національні кордони.

Питання переосмислення й позбавлення тягара минулого постав на порядку денному.

Сьогодні приєднання Ельзасу та Лотарингії до складу Німеччини є практично нездійсненним. Причин є декілька. Зокрема, це могло б повністю зруйнувати систему колективної безпеки Європи й призвести до катастрофічної нестабільності на континенті. Окрім того, приєднанню Ельзасу та Лотарингії заважає важливий економічний чинник. Ці дві області є постачальниками продукції, аналогічну якій виробляють у Рурській області Німеччини. Це створило б конкуренцію для Ельзасу та Лотарингії в об'єднаній німецькій державі. Таких проблем не існує у Франції, де ці області є практично монополістами у постачанні залізних руд та устаткування для металургії [1, с. 97].

Тож, на сьогодні більш дискусійним є питання не територіальної, а культурної приналежності Ельзасу та Лотарингії. Особливе геополітичне положення Ельзасу та Лотарингії як зв'язуючої ланки між Францією та Німеччиною обумовили своєрідність культурного розвитку регіонів. Кожна з держав, як тільки Ельзас чи Лотарингія підпадали під їх юрисдикцію, вводили політику примусового насадження власної мови, культури тощо. Спільнота регіону реагувала по-різному. З одного боку зростало покоління, яке радо приймало ідею прихильності до Німеччини чи Франції, з іншого – відбувалось й відторгнення, місцеві громади були змушені гуртуватись в прагненні зберегти своє культурне коріння. Так, у 1920-х рр. активно розвивалась, навіть, ідея самостійного існування Ельзасу-Лотарингії на мапі Європи [2, с. 161]. Хоча, в більшості випадків, висувались більш приземлені лозунги: за культурну автономію, повагу політичних, культурних та соціальних прав. В театрах ставились вистави на місцевих діалектах та за місцевою історико-культурною тематикою. А от 1940-і роки характеризувались постійно змінюючими одна одну хвилями франкофілії та германофілії [3].

Якщо говорити про наш час, то питання культурної ідентичності регіонів Ельзасу та Лотарингії знову активно піднялось у зв'язку з адміністративно-територіальною реформою 2014-2015 рр. У результаті реформи було створено регіон Гранд-Ест, який об'єднав Ельзас, Лотарингію, Шампань та Ардени. Причинами реформи були переважно економічні та політичні міркування. Ельзас

та Лотарингія активно виступили проти такого об'єднання. Прокотилась хвиля протестів й мітингів (особливо в Ельзасі). Хвилю обурення дещо вдалось вгамувати підписанням у червні 2015 р. трьох конвенцій між державою та місцевою ельзаською спільнотою, які були спрямовані на розвиток багатомовності в системі освіти й сприянню розвитку мовно-культурної ідентичності регіону [4]. Різні багатовікові політичні механізми з асиміляції, інтеграції, культурної експансії та культурного плюралізму, що впроваджувались на території Ельзасу та Лотарингії як Францією так і Німеччиною, звичайно ж наклали свій відбиток на культуру обох регіонів. Як вважає Г. Ісакова [5], сьогодні Ельзас та Лотарингія є зоною потенційного мовного конфлікту через проблему місцевих діалектів. Обидва регіони мають власні діалекти, які тривалий час репресувались і сьогодні занепадають. Окрім того, їх дедалі активніше витісняють французька та німецька мови які є більш вживані. Менш з тим, лотарингський, зокрема, залишається незамінним в сільській місцевості і є єдиною мовою спілкування для людей певного віку [6]. Для підтримки та збереження місцевих діалектів як в Ельзасі, так і Лотарингії місцеві громади докладають чимало зусиль. Зокрема в Ельзасі, деякі школи пропонують вивчення діалекту, а більшість міст Ельзасу мають громадські знаки та вивіски написані двома мовами [7].

Звичайно, мова є важливим елементом культури кожного народу, але в даній ситуації французька та німецька мови повною мірою є частиною лінгвістичного та культурного надбання регіонів і надають їм особливий характер.

В наш час Ельзас є платформою для міжкультурної комунікації в Європі. Страсбург був обраний як міжнародне місто в якому засідають Рада Європи та Європейський парламент, що є свого роду символом примирення двох країн – Франції та Німеччини. В той самий час, локальна культура обох регіонів поступово згасає, розчиняючись у загальноєвропейській. Також, населення як Ельзасу так і Лотарингії не відчуває сьогодні себе приналежним конкретно до французької чи німецької культури, тим більш що шенгенська зона вже давно стерла кордон чіткого розмежування. При цьому, спільноти обох регіонів завзято цінують свою територіальну приналежність, свою історію та культуру сьогодення, яка набула особливого колориту саме завдяки німецько-французькому впливу. Як бачимо, наведений у розвідці приклад історичної ідентичності та пам'яті народів має конкретні висхідні данні – пограничная територія, що належала двом сусіднім державам в різні періоди. Але історія відносин французько-німецького пограниччя складалась по-різному, а конфлікти що виникали не схожі один на інший. Тим не менш, міжкультурний діалог посів важливе місце у двосторонніх взаєминах сусідніх країн. Багато років проблема пограниччя пронизувала і в різною мірою продовжує пронизувати суспільство сусідніх держав. Тому міжкультурна взаємодія залишається основою для історичного порозуміння, прийняття та шанування один одного членами сусідніх спільнот.

Література:

1. Етнополітична карта світу 21 століття / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. Т.: Мандрівець, 2000. 240 с.
2. Fischer C. Alsace to the Alsatians?: Visions and Divisions of Alsatian Regionalism / Christopher J. Fischer. Oxford: Berghahn Books, 2010. 254 c.
3. Boswell L. From Liberation to Purge Trials in the “Mythic Provinces”: Recasting French Identities in Alsace and Lorraine, 1918–1920 [Електронний ресурс] / Laird Boswell. – 2000. URL: http://www.swisswuff.ch/alsace-pn.html.
4. Daune-Anglard G. L’Alsace signe pour l’identité régionale [Електронний ресурс] URL: http://www.lalsace.fr/bas-rhin/2015/06/02/lalsace-signe-pour-l-identite-regionale.
5. Исакова Г. Анализ понятия конфликта в современной социолингвистике URL: http://www.rusnauka.com/14_NPE_2015/ Philologia/3_193120.doc.htm.
6. Pourquoi l’Alsace ne veut pas d’une fusion? [Електронний ресурс] // Agora Vox. 2014. URL: http://www.agoravox.fr/actualites/politique/article/pourquoi-l-alsace-ne-veutpas-d-159004
7. Gordon A. Playing Tug Of War [Електронний ресурс] / Aaron Gordon // Sports on earth. 2014. URL:http://www.sportsonearth.com/article/83096308/watching-francegermany-world-cup-along-border-alsace.

Мазур Валерія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СУЧАСНА ДИПЛОМАТІЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Дипломатія є одним із ключових механізмів міжнародних відносин, що сприяє мирному вирішенню конфліктів, налагодженню співпраці та захисту національних інтересів держав. У сучасному світі вона зазнає значних трансформацій під впливом глобалізаційних процесів, технологічного прогресу та нових викликів міжнародної безпеки. Це зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до дипломатії та адаптації її інструментів до сучасних реалій.

Сучасна дипломатія базується на класичних засадах, закладених ще в епоху Вестфальської системи (1648 р.), проте зазнала суттєвих змін у XX-XXI століттях. Різні школи міжнародних відносин – реалізм, лібералізм, конструктивізм – по-різному пояснюють роль дипломатії у світовій політиці. З одного боку, вона виступає інструментом державного суверенітету, з іншого – є механізмом багатостороннього співробітництва.

У XXI столітті відбувається зміщення від класичної дипломатії, що базується на офіційних міждержавних контактах, до багатовекторної дипломатії, яка включає:

- публічну дипломатію – використання медіа, соціальних мереж і культурних ініціатив для формування позитивного іміджу держави.
- економічну дипломатію – активне залучення економічних механізмів (інвестиції, торгівля, санкції) для реалізації зовнішньополітичних цілей.
- цифрову дипломатію – використання інформаційних технологій для дипломатичного спілкування, аналізу та прогнозування міжнародних подій.

Попри розвиток дипломатичних механізмів, сучасна дипломатія стикається з низкою викликів:

- геополітична нестабільність – зростання кількості регіональних конфліктів, загострення суперництва між великими державами (США, Китаєм, ЄС);
- деградація багатосторонньої дипломатії – криза міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, СОТ) через політичні розбіжності між ключовими гравцями;
- гібридні загрози – кібератаки, інформаційні війни, втручання у вибори як нові форми недипломатичного впливу;
- кліматична дипломатія – необхідність глобальної координації у боротьбі зі змінами клімату, що часто наштовхується на економічні інтереси держав.

Безумовно, сучасна дипломатія активно використовує механізми "м'якої сили" (soft power), що передбачає:

- культурну дипломатію (поширення мови, мистецтва, освіти);
- гуманітарні ініціативи (допомога під час катастроф, програми розвитку);
- брендинг держави (створення позитивного міжнародного іміджу через спорт, кіно, технології).

Відповідно у дипломатичному процесі зростає роль таких недержавних акторів, як:

- транснаціональні корпорації (Apple, Google, Tesla);
- глобальні неурядові організації (Amnesty International, Червоний Хрест);
- лідери громадської думки, що впливають на дипломатичні процеси через медіа та соцмережі.

Перспективи розвитку дипломатії у XXI столітті:

- подальша цифровізація та впровадження штучного інтелекту в аналітику міжнародних відносин;
- посилення ролі регіональної дипломатії в умовах багатополярного світу;
- розвиток "зеленої дипломатії" та глобальних екологічних ініціатив;
- поглиблення взаємозалежності між дипломатією та безпекою у сфері кіберпростору.

Отже сучасна дипломатія є динамічним і багатогранним явищем, яке потребує адаптації до нових глобальних викликів. Традиційні дипломатичні механізми поєднуються з інноваційними підходами, такими як цифрова дипломатія, "м'яка сила" та участь недержавних акторів. Головним завданням дипломатів XXI століття є пошук ефективних стратегій співпраці, збереження міжнародної стабільності та захист національних інтересів у мінливому світі.

Література:

1. Вдовенко Н. М. Сучасна дипломатія: виклики та перспективи розвитку. Міжнародні відносини. 2022.

2. Зеркаль О. В. Міжнародна дипломатія у світлі глобальних змін. Політичні студії. 2021. №3.

3. Коппель О. Ю. Публічна дипломатія в умовах інформаційної війни. Український дипломатичний журнал. 2020.

Хоменко Анна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

Вивчаючи дисципліну "Міжнародні відносини", стає очевидним, що сучасна дипломатія є надзвичайно динамічною сферою, яка постійно адаптується до нових реалій глобалізованого світу. Розуміння як теоретичних засад, так і практичних аспектів дипломатичної діяльності є ключовим для майбутніх фахівців у цій галузі. Дані тези присвячені аналізу основних тенденцій та проблем сучасної дипломатії, спираючись на доступні наукові матеріали.

Розглядаючи основи дипломатичної практики, не можна не згадати класичні праці, зокрема дослідження Г. Ніколсона [2]. Його аналіз ключових принципів дипломатії, таких як ведення переговорів та представництво інтересів держави, залишається актуальним і сьогодні. Однак, сучасний контекст міжнародних відносин значно змінився, зокрема під впливом розвитку інформаційних технологій та нових форм міжнародної взаємодії.

Одним з найбільш помітних трендів сьогодення є цифровізація дипломатичної діяльності. У дослідженні О. М. Балануци та О. В. Балануци (2023) [1] детально розглядаються процеси цифровізації в дипломатичній службі України та Кувейту. Автори підкреслюють як переваги використання цифрових інструментів у роботі дипломатів, так і виклики, пов'язані з кібербезпекою та необхідністю адаптації до нових цифрових форматів. Це дослідження демонструє важливість врахування цифрового виміру в сучасній дипломатичній практиці.

Також заслуговує на увагу аналіз новітніх трендів у дипломатії, який підкреслює трансформацію дипломатичного ландшафту під впливом технологічних змін та нових викликів. Ці зміни вимагають від дипломатів не лише традиційних знань та навичок, але й здатності ефективно використовувати нові інструменти та підходи. До ключових тенденцій можна віднести зростання

ролі публічної дипломатії, використання соціальних медіа для комунікації та формування громадської думки, а також необхідність врахування впливу різних недержавних акторів.

Виклики, що постають перед сучасною дипломатією, також включають аналіз складних історико-політичних проблем сучасного світу, таких як конфлікти, міграційні кризи та глобальні загрози. Ефективне вирішення цих проблем вимагає від дипломатів глибокого розуміння контексту, здатності до пошуку компромісів та використання різноманітних дипломатичних інструментів.

Таким чином, сучасна дипломатія є складною та багатогранною сферою, що постійно еволюціонує. Вивчення та аналіз актуальних проблем, представлених у наукових роботах та матеріалах, таких як збірник "Сучасна дипломатія: теорія та практика" [2], а також більш конкретних дослідженнях цифровізації [1] та новітніх тенденцій, є важливим кроком для розуміння сучасних викликів та підготовки до професійної діяльності в галузі міжнародних відносин.

Література:

1. Балануца, О. М., Балануца, О. В. (2023). Сучасні процеси цифровізації в дипломатичній службі України та Кувейту. Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. URL: https://cusu.edu.ua/images/autoreferats/2023/Balanutca/dis_BalanutcaOO.pdf

2. Сучасна дипломатія: теорія та практика: Матеріали науково-практичного круглого столу. (2017). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/5c4ba29b20eefd65d89a4c6192572193.pdf

Білоцерковець Валерія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дипломатія в умовах глобалізації набуває особливого значення, оскільки сучасний світ дедалі більше характеризується взаємозалежністю держав, міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій та громадянського суспільства. Глобалізаційні процеси сприяють розширенню міжнародного співробітництва, проте водночас створюють нові виклики, які потребують адаптації традиційних дипломатичних методів. Зміна балансу сил у світі, посилення ролі регіональних лідерів, а також зростаючий вплив недержавних

акторів змушують дипломатію виходити за межі виключно міжурядових переговорів та враховувати ширший спектр інтересів.

Одним із ключових викликів дипломатії в умовах глобалізації є необхідність реагувати на міжнародні конфлікти та кризи, що виникають у різних регіонах світу. Війни, тероризм, економічні санкції, енергетична безпека, кліматичні зміни та міграційні процеси вимагають від дипломатів вироблення комплексних стратегій для досягнення стабільності. Важливою проблемою залишається деградація багатосторонніх міжнародних механізмів, таких як ООН та СОТ, через загострення суперечностей між провідними державами. Крім того, сучасна дипломатія стикається з викликами інформаційних війн та поширенням фейкових новин, що може впливати на довіру між країнами та ускладнювати процес переговорів.

Глобалізація також створює нові можливості для дипломатії, відкриваючи перспективи розвитку публічної, цифрової та економічної дипломатії. Публічна дипломатія сприяє покращенню іміджу держави на міжнародній арені, розширюючи взаємодію з громадянським суспільством та культурними інституціями. Цифрова дипломатія дозволяє використовувати новітні інформаційні технології, що пришвидшує комунікацію між урядами та сприяє ефективному розповсюдженню офіційних позицій через соціальні мережі. Водночас економічна дипломатія стає потужним інструментом впливу, оскільки міжнародна торгівля, інвестиції та санкції дедалі більше впливають на геополітичну ситуацію.

Серед перспектив сучасної дипломатії важливу роль відіграє розширення міжнародного співробітництва в питаннях сталого розвитку, боротьби з кліматичними змінами та забезпечення продовольчої безпеки. Активізація дипломатичних зусиль у регіональному форматі може сприяти стабілізації міжнародної системи та зміцненню зв’язків між державами. Використання штучного інтелекту та великих даних у дипломатичній діяльності відкриває нові можливості для аналізу міжнародних процесів та прогнозування кризових ситуацій.

Отже, дипломатія в умовах глобалізації проходить етап трансформації, коли традиційні методи поєднуються з новими технологічними та комунікаційними підходами. Незважаючи на значні виклики, сучасна дипломатія має широкі можливості для розвитку, використовуючи багатосторонні формати співпраці, цифрові інструменти та інноваційні підходи до врегулювання міжнародних питань. Головним завданням залишається пошук ефективних механізмів для досягнення миру, стабільності та гармонійного розвитку у світі, який стає дедалі більш взаємозалежним.

Література:

1. Гуменюк Б. Диполоматія доби глобалізації: нові виклики та завдання. URL: https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2009-15-1/svit-2009-15-1-23-gumenyuk.pdf

2. Дипломатія. Навчальний посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня», 2024. 340 с.

3. Фліссак К.А. Глобалізація і нові виклики економічній дипломатії. URL: https://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/04/ea-V118-03.pdf

Пашинська Уляна Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович***,
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ

Гібридні конфлікти поєднують військові, економічні, інформаційні та кібероперації, що ускладнює їхнє врегулювання. Традиційна дипломатія часто виявляється неефективною в умовах гібридних загроз, що вимагає нових підходів.

Своєю чергою дипломатія як інструмент реагування на гібридні загрози передбачає:

- санкції та дипломатична ізоляція є ключовими методами стримування агресорів;
- боротьба з дезінформацією через дипломатичні заяви та міжнародні ініціативи стає важливим аспектом дипломатичної діяльності;
- кібердипломатія спрямована на формування міжнародних правил у сфері кібербезпеки та колективний захист від кібератак;
- військові альянси, такі як НАТО, відіграють вирішальну роль у стримуванні гібридних загроз.

Інформаційна дипломатія та маніпуляції в міжнародних відносинах пов’язана з тим, що:

- держави використовують дипломатів для поширення вигідних наративів та дезінформації;
- соціальні медіа стають інструментом як для просування дипломатичних позицій, так і для маніпуляцій громадською думкою;
- міжнародні організації розробляють механізми перевірки фактів та спростування фейкових новин;
- культурна дипломатія (освітні програми, культурні обміни) допомагає формувати позитивний імідж держави та протидіяти інформаційній агресії.

З іншого боку дипломатія примусу у гібридних конфліктах передбачає такі напрями і сценарії:

- санкційна дипломатія є ефективним, але обмеженим засобом впливу, оскільки залежить від міжнародної координації;
- судові процеси в міжнародних судах можуть мати як політичний, так і символічний ефект у гібридних війнах;
- військово-дипломатичне стримування (нарощування військової присутності, підтримка союзників) залишається важливим елементом політики держав у гібридних конфліктах;

• РФ та Китай використовують дипломатію примусу через економічні важелі, пропаганду та військовий тиск.

Ключові виклики, що постають перед багатосторонньою дипломатією в умовах гібридної війни:

• міжнародне право відстає від сучасних гібридних викликів, що дозволяє агресорам уникати відповідальності;

• ООН та інші міжнародні організації мають обмежені можливості для прямого втручання у гібридні війни;

• баланс між державним суверенітетом і необхідністю міжнародного втручання залишається проблемним питанням;

• гібридні конфлікти можуть перерости у відкриті війни через дипломатичні прорахунки або недостатнє стримування агресора.

Майбутнє дипломатії в умовах нових гібридних викликів передбачає:

• створення нових міжнародних угод і норм для регулювання гібридних загроз є необхідним кроком;

• економічна дипломатія, включаючи санкції, торговельні обмеження та фінансові інструменти, посилюватиме свій вплив;

• недержавні актори (НУО, корпорації, медіа) відіграватимуть дедалі більшу роль у дипломатичних процесах;

• майбутнє міжнародної дипломатії залежатиме від здатності держав адаптуватися до змін та ефективно координувати дії для протидії гібридним загрозам.

Література:

1. Galeotti Mark.Armies of Russia's War in Ukraine. URL: https://www.ospreypublishing.com/uk/armies-of-russias-war-in-ukraine-9781472833440/

2. Nye Joseph. Smart Power. The Huffington Post. Archived from the original on October 7, 2017. Retrieved March 23, 2021.

3. Rid Thomas. Cyber War Will Not Take Place. Journal of Strategic Studies. 2011. 35: 5–32.

Ревенко Дарина Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ КОГЕРЕТНОСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН ТА ДИПЛОМАТІЇ

Геополітичні зміни XXI століття суттєво вплинули на міжнародні відносини, зробивши їх більш складними та багатовимірними. Світ більше не є

біполярним чи однополярним, як це виглядало або було прийнято вважати до завершення так званої Холодної війни, пов'язаної насамперед з «падінням Берлінської стіни». Сьогодні міжнародна система характеризується багатополярністю, де ключову роль відіграють не лише традиційні великі держави, зокрема США, колишній Радянський Союз, нині Російська Федерація, а також останнім часом Китай, а й інші потужні гравці, такі як ЄС та решта представники так званої великої 20-ки, а також інші регіональної ваги гравці. Така зміна світового порядку суттєво трансформувала дипломатію, зробивши її більш гнучкою, адаптивною та багатовекторною.

У сучасних умовах дипломатія розвивається в кількох напрямах. По-перше, держави все частіше використовують багатовекторну політику, тобто намагаються балансувати між різними центрами сили, щоб уникнути надмірної залежності від одного геополітичного партнера. По-друге, набуває важливості концепція "м'якої сили", коли країни просувають свої інтереси через культуру, освіту, інформаційні технології та міжнародні гуманітарні ініціативи. По-третє, значний вплив на дипломатію справляє розвиток цифрових технологій, зокрема соціальних мереж, які стали новим засобом ведення переговорів, поширення інформації та впливу на міжнародну громадську думку. Крім того, у зовнішній політиці зростає значення неурядових організацій, експертних спільнот та бізнесу, що свідчить про перехід від традиційної державоцентричної дипломатії до більш децентралізованої моделі міжнародних відносин.

У світі великих геополітичних гравців особливу роль відіграють малі держави. Вони стикаються з низкою викликів, серед яких обмежені ресурси, залежність від військових та економічних гарантій з боку великих держав, а також необхідність маневрування між світовими центрами сили. Однак вони мають і певні переваги, зокрема гнучкість у зовнішній політиці, можливість бути нейтральними посередниками у конфліктах та активне використання дипломатії як головного інструменту впливу. Стратегії малих держав можуть включати нейтралітет (як у випадку Швейцарії), активну участь у міжнародних організаціях (наприклад, країни Балтії в ЄС та НАТО), регіональну інтеграцію (як у межах АСЕАН) та економічну дипломатію, спрямовану на залучення інвестицій та розвиток торгівлі. Прикладом успішної дипломатії малої держави є Катар, який, попри свої невеликі розміри, активно виступає посередником у міжнародних конфліктах, використовує інформаційні ресурси (Al Jazeera) та зміцнює свій вплив через спортивні ініціативи, як-от проведення Чемпіонату світу з футболу 2022 року.

Водночас сучасні міжнародні відносини залишаються висококонфліктними. Причинами цього є геополітична конкуренція між великими державами, боротьба за ресурси, етнічні та релігійні суперечності, а також нові форми конфронтації, зокрема гібридні війни, кібератаки та інформаційні війни. В таких умовах дипломатія відіграє ключову роль у запобіганні та врегулюванні конфліктів. Це досягається через переговори, посередництво, застосування санкцій та економічних стимулів, культурну дипломатію та механізми раннього попередження. Прикладами успішного дипломатичного врегулювання є Іранська ядерна угода 2015 року, яка була досягнута завдяки багатостороннім

переговорам, а також мирний процес у Колумбії, що завершив п’ятдесятирічний конфлікт за посередництва Норвегії та Куби.

Отже, геополітичні зміни зробили дипломатію ще важливішим інструментом у міжнародних відносинах. У багатополярному світі вона стає більш динамічною та різноманітною, включаючи цифрові технології, м’яку силу та залучення нових акторів. Малі держави, хоч і мають менші ресурси, можуть ефективно просувати свої інтереси через активну дипломатичну діяльність, а сама дипломатія залишається головним механізмом для запобігання конфліктам і стабілізації світового порядку.

Література:

1. Багатостороння дипломатія як чинник урегулювання міжнародних конфліктів і кризових ситуацій. URL: https://www.researchgate.net/publication/338994244_Bagatostoronna_diplomatia_ak_cinnik_ureguluvanna_miznarodnih_konfliktiv_i_krizovih_situacij

2. Еволюція сучасної моделі дипломатії. URL: https://doaj.org/article/c8728dbd41ef4135a16bbfc5d5183c36?utm_source=chatgpt.com

3. Капітоненко М.Г. Міжнародні конфлікти: Навчальний посібник. К.: Либідь, 2009. 352 с.

4. Україна як поле зіткнення світових геополітичних гравців. URL: https://glavcom.ua/columns/tarasvoznyak/124184-ukrajina-jak-pole-zitknennja-svitovih-geopolitichnih-gravtsiv.html

Барановська Анна Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ТА БРЕНДИНГУ ДЕРЖАВИ

Публічна дипломатія – це сукупність заходів, спрямованих на встановлення та підтримку комунікації держави з іноземною громадськістю для формування позитивного сприйняття та зміцнення міжнародного іміджу. Вона включає культурні, освітні, інформаційні програми та інші інструменти “м’якої сили”.

Відповідно роль публічної дипломатії у формуванні зовнішньополітичного іміджу держави насамперед полягає у:

• формуванні позитивного іміджу: публічна дипломатія сприяє створенню привабливого образу держави, підкреслюючи її культурні, наукові та соціальні досягнення;

• впливові на громадську думку за кордоном: через взаємодію з іноземною аудиторією держава може впливати на сприйняття її політики та цінностей, що полегшує досягнення зовнішньополітичних цілей;

• розширенні міжнародних зв'язків: публічна дипломатія сприяє встановленню та зміцненню відносин з іншими країнами через культурні та освітні обміни, спільні проекти та заходи.

Водночас як досить дієвий інструмент державного брендингу публічна дипломатія сприяє:

• створенню національного бренду: публічна дипломатія допомагає сформувати унікальний образ держави, який відображає її цінності, культуру та досягнення, що робить її впізнаваною на міжнародній арені;

• підвищенню конкурентоспроможності: сильний національний бренд може залучати інвестиції, туристів та таланти, підвищуючи економічний потенціал країни;

• посиленню ефекту "м'якої сили": через позитивний імідж та привабливий бренд держава може збільшити свій вплив у міжнародних відносинах без застосування примусових заходів.

Серед численних прикладів успішного використання публічної дипломатії чільне місце належить таким:

• Польща: після вступу до ЄС Польща активно використовувала публічну дипломатію для зміцнення свого іміджу, підкреслюючи культурні та історичні аспекти, що сприяло її інтеграції в європейське співтовариство;

• Туреччина: завдяки культурним програмам, таким як популяризація турецького кіно та серіалів, Туреччина змогла покращити свій міжнародний імідж та залучити більше туристів.

Природно, що перед публічною дипломатією постає низка викликів та перспектив, зокрема:

• адаптація до цифрової ери: з розвитком технологій держави повинні використовувати нові платформи для комунікації з глобальною аудиторією;

• боротьба з дезінформацією: необхідно протидіяти негативним інформаційним кампаніям, які можуть підривати імідж держави;

• забезпечення сталості стратегій: публічна дипломатія вимагає довгострокових зусиль та узгодженості дій різних державних інституцій.

Література:

1. Савельєва І.В. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 39.

2. Ткаченко О.В. Публічна дипломатія як інструмент формування іміджу держави в контексті державного управління / Магістерська робота, Чорноморський національний університет імені Петра Могили. 2019.

3. Міністерство закордонних справ України. Публічна дипломатія є засобом формування стійкості України до гібридних загроз та ефективним інструментом просування позитивного іміджу нашої держави у світі. 2020.

4. Горбач О.С. Публічна дипломатія як інструмент «м'якої сили»: досвід України та світу. Грані. №2. 2021.

5. Ковальчук А.Ю. Брендинг держави в системі сучасної публічної дипломатії. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2020. Вип. 142.

Барановська Каріна Тарасівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****, доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ПРОСУВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

У сучасному світі, особливо, зважаючи на глобалізацію, роль публічної дипломатії є ключовою у просуванні національних інтересів на міжнародній арені. Вона спрямована на встановлення та підтримку комунікації з іноземною аудиторією, формування позитивного іміджу держави та зміцнення міжнародних відносин.

Публічна дипломатія є важливим інструментом політичного впливу на міжнародній арені. Вона допомагає формувати глобальну підтримку, захищати суверенітет та незалежність, впливати на політичні рішення інших держав та забезпечувати вигідні міжнародні альянси.

Це система заходів, які мають на меті допомогти державі просувати комунікацію з громадськістю інших країн, впливаючи на формування суспільної думки та сприяючи реалізації своїх зовнішньополітичних цілей. Ці заходи включають інформаційні кампанії, культурні обміни, освітні програми та інші форми взаємодії, спрямовані на зміцнення міжнародного авторитету держави.

Для України публічна дипломатія є важливим інструментом у зміцненні міжнародної підтримки, особливо в контексті протидії агресії та відстоювання суверенітету. Вона сприяє донесенню правдивої інформації про події в країні, формуванню коаліцій та залученню міжнародної допомоги.

Глобалізація закликає до необхідності адаптуватися до швидких змін, особливо в інформаційному просторі, протидіяти дезінформації. Перспективи розвитку публічної дипломатії пов'язані з активним використанням цифрових технологій, розширенням кола міжнародного партнерства та інвестуванням у людський капітал.

Можна виокремити різні інструменти та методи публічної дипломатії, а саме медіа та комунікації (використання засобів масової інформації та цифрових платформ для поширення інформації про політику, культуру та суспільство країни). Також культурна дипломатія має велику роль – організація подій, які демонструють культурне надбання країни та сприяють міжкультурному діалогу. Освітні програми та академічні обміни – надання стипендій, участь у міжнародних наукових проєктах.

Публічна дипломатія – це, перш за все, стратегічний інструмент зовнішньої політики. Вона має певні цілі для своєї держави, наприклад популяризація національного бренду, який робить країну впізнаваною та привабливою для співпраці, інвесторів, туристів та партнерів. Підвищення міжнародного авторитету через ефективне представлення досягнень держави у політичній, економічній, науковій та культурній сферах. Україна активно працює над формуванням свого іміджу як демократичної, стійкої та європейськоорієнтованої держави. Кампанія "Ukraine NOW", ініційована урядом, є яскравим прикладом брендингу країни на міжнародному рівні.

Публічна дипломатія сприяє налагодженню та зміцненню міждержавних відносин через дипломатичний діалог на рівні громадськості, підтримку союзників та партнерів. В умовах сучасної гібридної війни інформаційний простір стає головною ареною боротьби за міжнародну підтримку та довіру. Завдяки публічній дипломатії можна пояснювати міжнародній спільноті реальний стан справ.

Отже, публічна дипломатія є ефективним механізмом просування національних інтересів на міжнародній арені. Вона охоплює різні сфери – від культурної та освітньої дипломатії до інформаційного протиборства та залучення міжнародних партнерів. Ефективна публічна дипломатія має вирішальне значення у зміцненні міжнародної підтримки, посиленні безпеки та розвитку держави.

Література:

1. Стан впровадження публічної дипломатії як складової системи стратегічних комунікацій в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-12/az-publichna-diplomatiya_chernenko_20122021.pdf

2. Стратегія публічної дипломатії України на 2021-2025 роки / Міністерство закордонних справ України. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf

3. Черненко Т. В. Сучасний вимір публічної дипломатії в системі стратегічних комунікацій». URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/chernenko.pdf

Ящук Анастасія Петрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Кравченко Наталія Борисівна****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ГЛОБАЛЬНА ГУМАНІТАРНА КРИЗА: ПРОБЛЕМИ І РІШЕННЯ

Глобальна гуманітарна криза є одним із найгостріших викликів сучасності, що охоплює мільйони людей у всьому світі, які страждають від збройних

конфліктів, бідності, голоду, переселення та природних катастроф. Нестача ресурсів, нерівномірний доступ до медичної допомоги й освіти, а також порушення прав людини вимагають термінового реагування як на національному, так і на міжнародному рівнях. У цьому контексті особливо важливими стають пошук ефективних рішень, консолідація зусиль урядів, міжнародних організацій і громадськості та впровадження довгострокових стратегій допомоги постраждалим.

М. Фіннемор та М. Барнетт зазначають, що «глобальна гуманітарна криза – це масштабне порушення життєдіяльності мільйонів людей унаслідок збройних конфліктів, природних катастроф, пандемій, бідності, голоду чи масових переселень. Вона охоплює ситуації, коли населення не має доступу до основних ресурсів: безпечної питної води, продуктів харчування, медичної допомоги, житла та засобів для виживання. Такі кризи часто супроводжуються порушенням прав людини, нестабільністю, насильством і соціальною ізоляцією постраждалих груп» [3, с.238].

Особливістю глобальної гуманітарної кризи є її міждержавний характер – вона не обмежується межами однієї країни й вимагає колективної відповідальності та міжнародної солідарності. Її подолання потребує залучення гуманітарних організацій, урядів, волонтерських рухів та приватного сектору, а також формування системного підходу до попередження криз і швидкого реагування. У центрі уваги таких дій мають бути збереження людського життя, гідності та підтримка найуразливіших верств населення.

Е. Карр стверджує, що глобальна гуманітарна криза є надзвичайно складним явищем, що охоплює цілу низку проблем, пов’язаних із життєдіяльністю мільйонів людей у різних частинах світу. Однією з основних причин таких криз є збройні конфлікти, які змушують людей залишати свої домівки, втрачаючи доступ до базових потреб – безпеки, їжі, води, медичної допомоги. Ситуація ускладнюється тоді, коли держави, охоплені війнами, втрачають контроль над територіями, і громадяни опиняються без належного захисту та підтримки [2, с.124].

Серйозною проблемою також є масове переселення населення. Біженці та внутрішньо переміщені особи стикаються з труднощами інтеграції в нове середовище, де часто відсутні належні умови для проживання, освіти й працевлаштування. Це викликає соціальну напругу не лише в країнах, що постраждали від конфліктів, а й у державах, які приймають велику кількість переселенців.

Порушення прав людини та гендерна нерівність теж входять до переліку гуманітарних викликів. У кризових умовах особливо страждають жінки та діти, які частіше стають жертвами насильства, торгівлі людьми, дискримінації. Відсутність правового захисту та доступу до правосуддя лише поглиблює проблему.

Доцільно встановити, що також вагомим аспектом є недостатня координація гуманітарної допомоги. Часто ресурси розподіляються нерівномірно, а міжнародні програми стикаються з бюрократичними перепонами та нестачею фінансування. Без ефективного глобального управління, постійного моніторингу

та чіткої співпраці між державами та гуманітарними організаціями подолати масштаби цієї кризи неможливо [1].

Відповідно до цього, варто встановити можливі рішення проблем глобальної гуманітарної кризи:

– посилення міжнародної співпраці: координація зусиль між урядами, ООН, гуманітарними організаціями, волонтерами та приватним сектором для швидкого реагування на кризові ситуації;

– збільшення фінансування гуманітарних програм: виділення коштів на підтримку постраждалих регіонів, включаючи продовольчу безпеку, медичну допомогу, освіту та забезпечення житлом;

– протидія збройним конфліктам і дипломатичне врегулювання: активна участь міжнародної спільноти у миротворчих процесах, підтримка мирних ініціатив і санкційний тиск на агресорів;

– забезпечення доступу до базових потреб: налагодження систем постачання чистої води, їжі, медикаментів, санітарних засобів і базового житла для постраждалого населення;

– покращення умов для біженців та переселенців: створення центрів прийому з належними умовами проживання, медичного обслуговування, освіти та професійної адаптації.

Отже, глобальна гуманітарна криза є серйозним викликом для сучасного світу, який потребує негайної уваги та комплексного підходу до вирішення. Збройні конфлікти, бідність, голод, пандемії, порушення прав людини й екологічні катастрофи щороку позбавляють мільйони людей гідного життя та безпеки. Гуманітарні кризи – це виклик не лише для постраждалих країн, але й для всього світового співтовариства. Їх подолання вимагає системного підходу, довгострокових стратегій та послідовного впровадження рішень. Кожна держава, міжнародна організація або окрема людина може внести свою лепту – від фінансової підтримки до волонтерства та інформування. Лише об’єднавши зусилля, людство зможе протистояти цій кризі та запобігти її поглибленню.

Література:

1. Гуманітарна інтеграція у сучасних міжнародних відносинах: поняття, види, правомірність. URL: http://studopedia.com.ua/1_126778_gumanitarna-integratsiya-u-suchasnih-mizhnarodnih-vidnosinah-ponyattya-vidipravomirnist.html

2. Карр Е. Г. Двадцять років кризи, 1919–1939: Вступ до вивчення міжнародних відносин. Київ: Наш формат. 2020. 336с.

3. Фіннемор М., Барнетт М. Правила для світу: Міжнародні організації в глобальній політиці. Львів: Видавництво старого Лева. 2021. 384 с.

Сивириненко Анастасія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

У світі, що переживає численні кризи — від геополітичних до економічних і технологічних, українська дипломатія постала перед новими і складними викликами. Національні інтереси України потребують не лише захисту, а й активного просування в умовах, коли глобальна політика і економіка змінюються швидше, ніж будь-коли. Від стратегії протидії військовій агресії до інтеграції в світову економіку та використання цифрових платформ для публічної дипломатії — українські дипломати мають пристосовувати свої методи до нових реалій, шукаючи не лише відповіді на існуючі загрози, але й можливості для розвитку та зміцнення міжнародних позицій країни. У цьому контексті дипломатичні зусилля України виявляються не лише реакцією на події, а й активним формуванням майбутнього її присутності на світовій арені.

Геополітична нестабільність, зокрема військова агресія з боку Росії, змушує Україну активно використовувати дипломатичні інструменти для мобілізації міжнародної підтримки та санкцій проти агресора. Завдяки зусиллям українських дипломатів, у 2024 році було досягнуто значного посилення санкційного тиску на Росію з боку Європейського Союзу та США, що свідчить про ефективність дипломатичних зусиль у консолідації міжнародної спільноти навколо українського питання [1]. Крім того, українські дипломати ефективно використали гуманітарний аспект війни, підкреслюючи наслідки агресії для цивільного населення, що дозволило не тільки залучити підтримку з боку міжнародних організацій, але й спонукало уряди багатьох країн ініціювати нові проекти допомоги Україні. Яскравим прикладом стала ініціатива щодо відкриття «коридорів для мирних жителів», яку активно підтримали Великобританія та Франція. Ці дипломатичні зусилля не тільки підняли гуманітарне питання на міжнародний рівень, але й змусили країни, що раніше не підтримували санкцій проти Росії, переглянути свою політику.

Не менш важливою стала і роль інформаційної дипломатії. Українські дипломати змогли максимально ефективно використовувати міжнародні платформи для донесення правди про події на фронті.

Економічна глобалізація відкриває нові можливості для України, але водночас ставить перед нею завдання інтеграції у світову економіку на вигідних умовах. Українська дипломатія активно працює над укладанням угод про вільну торгівлю та залученням іноземних інвестицій. Наприклад, у 2024 році Європейський Союз

погодив черговий пакет допомоги Україні на суму 18 млрд євро [2]. Ця угода є частиною більш широкої ініціативи, спрямованої на підтримку економічної стабільності та розвитку України в умовах глобальних викликів. Завдяки цим коштам планується реалізація низки реформ та інвестиційних проектів, що сприятимуть інтеграції України в європейський економічний простір.

У листопаді 2024 року ЄС ініціював «Заклик до висловлення зацікавленості» для залучення приватних інвестицій у відбудову України. Ця ініціатива спрямована на стимулювання європейського бізнесу до участі в критичних секторах української економіки, що постраждали від війни. Компанії з країн ЄС, включаючи спільні підприємства з українськими партнерами, були запрошені подавати свої інвестиційні пропозиції до 1 березня 2025 року. Ці пропозиції ретельно розглядалися та співвідносилися з інвестиційними проектами, фінансованими в рамках Ukraine Investment Framework.

Завдяки цим зусиллям, Україна змогла залучити значні фінансові ресурси для відновлення та розвитку ключових секторів економіки, що сприятиме її інтеграції в європейський економічний простір на вигідних умовах.

Технологічні зміни та діджиталізація впливають на трансформацію публічної дипломатії. Використання цифрових платформ дозволяє Україні доносити свою позицію до світової спільноти, оминати традиційні інформаційні бар'єри та протидіяти дезінформації. Наприклад, створення офіційних акаунтів МЗС України в соціальних мережах сприяє оперативному інформуванню міжнародної аудиторії про події в Україні та позицію держави щодо ключових питань [3].

Як висновок, можна стверджувати, що українська дипломатія, незважаючи на складні умови глобальних криз, продемонструвала неймовірну адаптивність та креативність у своїх діях. В умовах жорсткої геополітичної напруги та економічних викликів Україна змогла не тільки ефективно захистити свої інтереси, а й активно впливати на глобальну політику. Дипломати України стали справжніми архітекторами міжнародної коаліції, яка підтримала країну у боротьбі проти агресії та спільно працювала над забезпеченням її безпеки. Українська дипломатія в умовах глобальних криз стала не просто реакцією на зовнішні загрози, але й потужним інструментом формування майбутнього країни. Вона продовжує шукати нові можливості для розвитку, зміцнення співпраці з міжнародними партнерами та утвердження України як важливого гравця на світовій арені.

Література:

1. Владишевська В. В. Дипломатія воєнного часу: сучасні виклики та протокольні реалії. Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів: матеріали круглого столу (м. Одеса, 10 лютого 2023 р.). Одеса: НУ «ОЮА», 2023. С. 91–93.

2. Трофименко М. В. Трансформація публічної дипломатії в умовах глобалізації та діджиталізації: методологічні засади й практичні аспекти (український кейс). Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2023. Вип. 35–36. С. 141–154.

3. Войтюк О., Литвинчук О., Шевчук А. Роль дипломатичної стратегії України в умовах глобальних трансформацій: пошук ефективних інструментів взаємодії. Геополітика України: історія і сучасність. 2024. № 2(33). С. 101–112.

Караульний Нікіта Сергійович
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Білан Сергій Олексійович,***
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БАГАТОСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Багатостороння дипломатія є фундаментальним механізмом сучасної міжнародної системи, що сприяє взаємодії між державами та міжнародними організаціями для вирішення глобальних проблем. На відміну від двосторонньої дипломатії, яка передбачає переговори між двома державами, багатостороння дипломатія залучає одночасно багато акторів, сприяючи досягненню компромісів та колективному прийняттю рішень. Основними платформами для багатосторонньої дипломатії є Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Африканський Союз (АС) та інші міжнародні інституції, які встановлюють норми і механізми мирного вирішення конфліктів [1].

Багатостороння дипломатія відіграє кілька важливих ролей. По-перше, вона зміцнює глобальну стабільність, забезпечуючи рамки для обговорення державами спільних викликів, досягнення домовленостей та запобігання конфліктам. По-друге, вона сприяє вирішенню транснаціональних питань, таких як зміна клімату, міжнародна безпека, захист прав людини та економічне співробітництво [2]. По-третє, вона є життєво важливим інструментом для малих і середніх держав, дозволяючи їм захищати свої інтереси нарівні з великими світовими державами шляхом колективних переговорів і створення коаліцій.

Однією з найважливіших сфер багатосторонньої дипломатії є міжнародна безпека. ООН відіграє центральну роль у миротворчих місіях, запровадженні санкцій та врегулюванні конфліктів [1]. Наприклад, Рада Безпеки ООН має повноваження накладати санкції на держави, які порушують міжнародне право, або санкціонувати миротворчі операції для відновлення стабільності в конфліктних регіонах. НАТО, як ще один ключовий гравець у багатосторонній дипломатії, забезпечує колективну оборону та військову співпрацю між країнами-членами [5]. Роль організації у врегулюванні криз та стримуванні демонструє ефективність багатосторонніх безпекових механізмів у підтримці глобальної стабільності.

Економічний вимір багатосторонньої дипломатії проявляється в діяльності таких інституцій, як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. Ці організації регулюють міжнародну торгівлю, надають фінансову допомогу країнам, що розвиваються, та сприяють економічній інтеграції [2]. За допомогою багатосторонніх угод країни

встановлюють спільні стандарти, усувають торговельні бар'єри та сприяють сталому економічному розвитку. СОТ, наприклад, відіграє вирішальну роль у врегулюванні торговельних суперечок та забезпеченні безперебійного функціонування глобальної торговельної системи [2].

Іншим ключовим аспектом багатосторонньої дипломатії є вирішення глобальних викликів, включаючи зміну клімату, пандемії та транснаціональну злочинність. Паризька угода про зміну клімату є прикладом того, як держави співпрацюють для вирішення екологічних проблем, встановлюючи зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів та просування сталої енергетики [3]. Так само Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) координує міжнародні заходи реагування на пандемії, забезпечуючи глобальну співпрацю у сфері профілактики захворювань та управління кризовими ситуаціями у сфері охорони здоров'я [4]. Пандемія COVID-19 підкреслила важливість багатосторонньої дипломатії в організації глобальних ініціатив у сфері охорони здоров'я та розподілу вакцин через такі механізми, як COVAX [4].

Отже, багатостороння дипломатія залишається важливим інструментом координації міжнародних відносин, що дозволяє державам колективно вирішувати глобальні проблеми, підтримувати стабільність і сприяти співробітництву. Вона відіграє ключову роль у підтримці міжнародної безпеки, сприянні економічному розвитку та захисту прав людини.

Література:

1. United Nations. Peacekeeping Missions and Security Council Resolutions. URL: https://www.un.org/en/peacekeeping

2. World Trade Organization. Principles and Functions of WTO. URL: https://www.wto.org

3. Paris Agreement on Climate Change. Goals and Implementation Mechanisms. URL: https://unfccc.int

4. World Health Organization. Global Health Initiatives and Crisis Management. URL: https://www.who.int

5. NATO. Collective Security and International Cooperation. URL: https://www.nato.int

Степанець Юлія Олегівна,
студентка спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федорович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕЛІТИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Світ перебуває у передчутті значних змін, які вимагають ефективного лідерства з боку представників владних кіл, оскільки світова еліта відіграє ключову роль у протіканні глобальних політичних процесів.

Еліта як група осіб з високим соціальним статусом, значними багатствами та впливом, суттєво впливає на політичні, економічні, військові, наукові та

культурні процеси у суспільстві завдяки своїм освітнім та професійним перевагам. Прийнято розірзняти декілька груп еліт, які ідентифікується, окрім іншого, зважаючи на сферу докладання їхнього впливу. Відповідно, прийнято розрізняти:

- політичну еліту – відіграє ключову роль у формуванні державної політики та прийнятті рішень;
- економічну еліту – суттєво впливає на економічний розвиток країни через контроль над ресурсами та капіталом;
- мілітарну еліту – забезпечує пітримання національної безпеки, перебуваючи у стані тісних зв'язків з політичною елітою [1, с.84];
- наукову еліту – формує ідеологічні та науково-технічні напрямки розвитку суспільства;
- культурну (медійну) еліту – впливає на суспільну думку та культурні тенденції через засоби масової інформації та мистецтво [2, с.522].

Таким чином актуальність досліджуваної теми зумовлена ключовою роллю еліти у визначенні напрямку глобальних змін. Еліта займає центральну позицію у формуванні цінностей і особливостей політичних процесів, що суттєво впливає на соціальну структуру та культурні норми.

Українська політична еліта підтримує громадян під час російської агресії. Президент Володимир Зеленський очолює ці зусилля. Підтримка з боку інших держав включає фінансову допомогу, гуманітарну підтримку та військові поставки. Ці дії відбуваються протягом останніх трьох років повномасштабної війни.

США. Зміни в адміністрації США під керівництвом Дональда Трампа мали суттєвий вплив на внутрішню та зовнішню політику країни. Його діяльність сприяла економічному націоналізму та зростанню виробництва всередині країни, але загострила соціальні протиріччя та політичний розкол. Зовнішня політика США під керівництвом Трампа призвела до перегляду міжнародних угод і союзів, що зміцнило позиції США в деяких аспектах, але послабило довіру з боку традиційних партнерів. Політика 47-го Президента Сполучених Штатів Америки ставить під загрозу територіальну цілісність і суверенітет України. Вплив економічної еліти, яскравим представником є Ілон Маск, його вплив на політику викликає занепокоєння щодо потенційної втрати демократичних інститутів та зростання влади економічної еліти в політиці.

Польща. Президент Анджей Дуда активно лобіює надання Україні статусу кандидата в члени ЄС та підтримує вступ до НАТО. Польща надала значну гуманітарну допомогу Україні, включаючи модульні містечка для переселенців та медичне обладнання. Заблокований кордон між Україною та Польщею викликав значне розчарування серед українців, особливо через те, що країна вважалася близьким союзником України.

Таким чином в умовах глобалізації та трансформації політичних структур роль еліти стає ще більш значущою, оскільки вона здатна адаптуватися до нових викликів і формувати стратегії, що відповідають сучасним реаліям. Нова еліта повинна демонструвати ефективне лідерство для того, щоб успішно вирішувати сучасні глобальні виклики та забезпечувати стабільність і розвиток світу.

Література:

1. Цюрупа М. В. Військова еліта України: її місце і роль у структурі правлячого класу. Наукові записки. 2018. Випуск 45. С.84. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tsiurupa_viiskova.pdf

2. Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми / від. ред. Ігор Соляр, упоряд. Олег Муравський, Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Кн. 1. Львів, 2023. С.522.

Кухар Віталіна Романівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ООН, G7, G20 ТА ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Міжнародні організації відіграють ключову роль у підтримці стабільності, розвитку та співпраці між державами. Серед найважливіших міжнародних об'єднань виділяються Організація Об'єднаних Націй (ООН), Велика сімка (G7) і Велика двадцятка (G20). Їхня діяльність спрямована на розв'язання глобальних проблем, забезпечення миру та економічного розвитку.

ООН була створена у 1945 році і є центральною платформою для міжнародного співробітництва, об'єднуючи 193 держави-члени з метою підтримки міжнародного миру та безпеки [1]. Основні функції організації включають:

- запобігання конфліктам та миротворчі місії;
- захист прав людини (через Ради ООН з прав людини, Верховного комісара ООН з прав людини тощо);
- сприяння сталому розвитку (Цілі сталого розвитку ООН);
- надання гуманітарної допомоги (ЮНІСЕФ, ВООЗ, ВПП).

G7 – це неформальне об'єднання Заснована у 1975 році і складається з семи найбільш розвинених економік світу: США, Канади, Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії та Японії. Хоча рішення G7 не мають обов'язкової сили, вони часто впливають на формування міжнародної політики та ініціатив. Основні напрямки діяльності G7:

- обговорення фінансових та економічних питань;
- підтримка демократичних цінностей та прав людини;
- спільна боротьба з кліматичними змінами.

G20 об'єднує 19 найбільших економік світу та Європейський Союз, представляючи близько 85% світового ВВП та 75% світової торгівлі. Створена у 1999 році. На відміну від G7, G20 включає як розвинені країни, так і ті, що розвиваються. Основні завдання G20:

- регулювання світової економіки;
- реакція на глобальні фінансові кризи;
- співпраця у сфері торгівлі та інвестицій.

G7 та G20 відіграють важливу роль у врегулюванні міжнародних конфліктів, хоча їх підходи та ефективність можуть відрізнятися. G7, завдяки більш однорідному складу та спільним цінностям, часто демонструє швидку реакцію на гострі кризи, використовуючи економічні санкції та політичний тиск. Наприклад, у відповідь на агресію Росії проти України, G7 активно застосовувала санкції та дипломатичні заходи. G20, маючи ширше представництво, зосереджується на довгострокових стратегіях, спрямованих на економічний розвиток та запобігання конфліктам через співробітництво та розвиток [2].

Окрім ООН, G7 та G20, значну роль відіграють такі організації:

- Світова організація торгівлі (СОТ) – регулює міжнародну торгівлю;
- Міжнародний валютний фонд (МВФ) – надає фінансову допомогу країнам;
- Світовий банк – сприяє економічному розвитку через фінансування проєктів;
- НАТО – забезпечує колективну безпеку та оборону;
- Європейський Союз **(ЄС)** – економічний та політичний союз європейських країн.

Міжнародні організації, такі як ООН, G7, G20 та інші, відіграють ключову роль у підтримці глобального порядку, сприяючи миру, безпеці та розвитку. Їхня діяльність забезпечує платформу для діалогу, координації політики та спільного вирішення глобальних проблем, що сприяє стабільності та процвітанню на міжнародному рівні.

Література:

1. Міжнародні організації: Програма розвитку ООН. URL: https://intent.press/publications/world/2022/mizhnarodni-organizaciyi-programa-rozvitku-oon/

2. Участь клубів G7 та G20 в урегулюванні міжнародних конфліктів: амбіції та реалії. URL: https://uaforeignaffairs.com/uk/journal-article/

Петрова Анастасія Костянтинівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТЕОРІЇ СИСТЕМНИХ КРИЗ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Системна криза в міжнародних відносинах – це явище, що охоплює не окремі конфлікти, а всю структуру світового порядку, включаючи розподіл сил,

інституційні механізми та базові норми взаємодії держав. Такі кризи виникають тоді, коли наявні моделі регулювання перестають відповідати зміненому балансу можливостей між провідними акторами та глобальними викликами, що призводить до структурних збоїв і потенційної трансформації системи. Історичний аналіз демонструє циклічний характер таких криз: Вестфальська система після Тридцятирічної війни забезпечила стабільність європейських держав, однак війни Людовика XIV та наполеонівські війни показали вразливість системи, а Віденський конгрес 1815 року лише тимчасово відновив баланс. Першу світову війну спричинили структурні нерівності та економічні суперечності, а Друга світова війна остаточно змінила міжвоєнний порядок і призвела до формування біполярної системи.

Теорія довгих циклів пропонує макроісторичний підхід, за яким міжнародна система проходить повторювані сторічні цикли, що включають глобальні війни, фазу світового лідерства, деконцентрацію влади та зростання конкуренції. Гегемонні війни, на думку Роберта Гілпіна, виникають, коли держава-претендент набирає достатньо потужності, щоб кинути виклик існуючому лідеру, а існуючі інституції не дозволяють мирно змінити статус-кво. Класичним прикладом є конфлікт Великої Британії та Німеччини на початку XX століття, який призвів до Першої світової війни.

Теорія переходу влади пояснює системну нестабільність через нерівномірне економічне зростання та поступове наближення держав-претендентів до паритету з гегемоном. Сценарій потенційного конфлікту залежить від задоволеності претендента існуючим порядком: якщо держава задоволена своїм становищем, вона інтегрується в систему, інакше прагне її реструктуризації. Ця логіка застосовна і до сучасного протистояння США та Китаю у сфері технологій та економічного впливу.

Структурний реалізм Кеннета Уолтца підкреслює, що зміни у розподілі матеріальних можливостей визначають динаміку союзів, балансування сил та ймовірність конфлікту. Біполярні системи зазвичай стабільніші завдяки чіткій логіці стримування, тоді як багатополярні — більш нестабільні через складність коаліцій та підвищену невизначеність. Теорія балансу загроз Стівена Уолтца додає, що держави балансують проти комплексних загроз, що включають силу, географічну близькість, наступальні можливості та агресивні наміри, що може призводити до поляризації міжнародної системи.

Інституційні підходи наголошують на ролі міжнародних організацій у забезпеченні стабільності та зниженні транзакційних витрат. Коли інституції втрачають ефективність або перестають відображати новий розподіл влади, виникає ризик системної кризи. Сучасні приклади — обмежена адаптивність Ради Безпеки ООН та криза механізмів Світової організації торгівлі.

Конструктивістські та англійська школи міжнародних відносин розглядають кризи через призму змін у нормах, цінностях та колективних ідентичностях. Руйнування нормативного консенсусу та поява альтернативних моделей легітимності здатні спровокувати нестабільність, навіть якщо матеріальні ресурси не змінюються істотно. Сучасний «глобальний безлад» Річарда Хааса демонструє, що влада у світі розпорошена між державними і

недержавними акторами, а традиційні механізми дипломатії та балансу сил часто виявляються недостатніми для вирішення глобальних проблем, таких як пандемії, міграційні кризи та кліматичні виклики.

Регінальні комплекси безпеки, аналізовані Баррі Б'юзеном та Оле Вейвером, показують, що взаємозалежність безпеки у межах регіону може посилювати або трансформувати глобальні кризи. Технологічні революції та демографічні зміни є додатковими факторами, що прискорюють системні трансформації: від четвертої промислової революції зі штучним інтелектом та біотехнологіями до глобальної міграції та урбанізації, які змінюють розподіл економічної та військової потужності між державами.

Узагальнюючи, системні кризи виникають на стику економічних, технологічних, демографічних та нормативних трансформацій. Комплексний аналіз цих процесів дозволяє прогнозувати потенційні ризики та механізми переходу світового порядку, що мають ключове значення для формування стратегій державної політики та міжнародного співробітництва.

Івченко Богдана-Юлія Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Александрук Богдан Валерійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Сучасний глобалізований світ зіштовхується з новими викликами та загрозами, які включають не лише традиційні питання безпеки, а саме: збройні конфлікти, тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, але й нові аспекти, такі як кіберзагрози. Наукові дослідження у галузі міжнародних відносин та міжнародного права надають різні підходи до визначення поняття «міжнародна безпека», що пояснюється відсутністю єдиної методології та різноманітністю поглядів на цю проблему.

Міжнародна безпека, загалом, характеризує стан стабільності і захищеності у системі міжнародних відносин. Вона є ключовим аспектом сучасних міжнародних відносин, оскільки, в умовах швидких глобальних змін і зростаючої взаємозалежності між державами, виникають нові виклики і загрози для миру та стабільності.

Основні міжнародно-правові документи, зокрема Пакт Бріана Келлога 1928 р., Статут ООН 1945 р. та Декларація ООН 1970 р. визначають, що головною метою міжнародної безпеки є її ефективне забезпечення, і закликають держави утримуватися від дій, які загрожують миру в інших країнах. Водночас ці

документи не надають чіткого визначення поняття «міжнародна безпека», що ускладнює його однозначне трактування.

Міжнародна безпека є фундаментальною категорією міжнародних відносин, що визначає взаємодію між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами світової політики. Це поняття має багатовимірний характер і охоплює політичні, економічні, соціальні та військові аспекти, що робить його невід'ємною частиною розвитку міжнародних відносин. Зміст міжнародної безпеки включає низку ключових компонентів, таких як:

- *військова безпека* – рівень захищеності держав від зовнішніх військових загроз, потенційні конфлікти та стан збройних сил. Військова безпека спрямована на подолання військових загроз і є невід'ємною частиною національної безпеки;
- *політична безпека* – збереження стабільності політичних систем і режимів як у межах окремих держав, так і на міжнародній арені;
- *економічна безпека* – підтримання стабільності глобальних ринків, міжнародної торгівлі та інвестицій, а також раціональне управління ресурсами та захист економічних інтересів держави від зовнішніх впливів***;***
- *соціальна безпека* – захист добробуту населення у міжнародному контексті, зокрема у сфері охорони здоров’я, освіти, соціального захисту та боротьби з насильством;
- *екологічна безпека* – збереження природних ресурсів і запобігання екологічним кризам, як-от зміна клімату та забруднення довкілля, що сприяє стійкості глобальної економіки;
- *кібербезпека* – захист інформаційних систем та інфраструктури від кібератак та інших загроз у кіберпросторі.

Ключові компоненти міжнародної безпеки залежать від впровадження продуманої та збалансованої національної політики країн, що сприяє інтеграції у міжнародне середовище. Державам необхідно забезпечувати як національну, так і міжнародну безпеку, співпрацюючи з іншими країнами та враховуючи глобальні виклики, такі як тероризм, війни, кіберзагрози, зміна клімату, економічна нестабільність тощо.

Отже, відповідно до наведених аргументів, поняття «міжнародна безпека» є складною і багатогранною категорією, що включає різні аспекти. Складність факторів, що впливають на глобальне середовище, вимагає розробки нових концептуальних підходів до забезпечення міжнародної безпеки.

Міжнародна безпека є ключовою концепцією, що визначає умови життя та функціонування держав і їх громадян. Аналіз питань міжнародної безпеки є надзвичайно важливим, оскільки вони стосуються збереження миру, запобігання конфліктам та підтримання стабільності на глобальному рівні, що є необхідним елементом для існування людства.

Сичук Анастасія,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНІ ІНІЦІАТИВИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Цифровізація та нові технології в дипломатії.

Цифрові технології кардинально змінюють дипломатичні практики, зокрема через використання соціальних медіа, онлайн-платформ та інформаційних технологій для здійснення публічної дипломатії. Зокрема, цифрова дипломатія дозволяє країнам швидко реагувати на кризові ситуації, а також активно взаємодіяти з громадськістю та міжнародними партнерами в реальному часі.

Міжнародна співпраця для вирішення глобальних проблем.

Сучасні дипломатичні ініціативи активно сприяють розв’язанню глобальних проблем, таких як зміна клімату, пандемії, тероризм та міграція. Взаємодія через міжнародні організації, зокрема ООН, СОТ, Світову організацію охорони здоров'я, стає основним механізмом для вирішення цих проблем, адже вони вимагають узгоджених дій багатьох держав.

Публічна дипломатія та «м'яка сила».

Публічна дипломатія та використання «м'якої сили» набувають особливої важливості для держав, що прагнуть покращити свій міжнародний імідж і сформувати позитивне сприйняття серед інших країн. Включення культурних, наукових та освітніх ініціатив є важливим компонентом сучасної дипломатії, що дозволяє будувати довготривалі та ефективні відносини.

Багатостороння дипломатія як інструмент глобального управління.

Зараз важливу роль у вирішенні глобальних проблем відіграють багатосторонні дипломатичні платформи, такі як ООН, СОТ, ЄС, Група двадцяти. Багатостороння дипломатія дозволяє країнам координувати свої зусилля в міжнародній політиці, економіці та безпеці, що є важливим інструментом для вирішення кризових ситуацій та збереження миру.

Геополітичні виклики та зміни в міжнародних відносинах.

Сучасна дипломатія також стикається з новими геополітичними викликами, такими як підвищення напруженості в міжнародних відносинах, глобальні конфлікти, а також зміни у політичних альянсах та економічних блоках. Ці фактори вимагають від дипломатії постійної адаптації до нових умов і готовності до реагування на непередбачувані ситуації.

Дипломатія в умовах сучасності стикається з безліччю викликів, які включають цифрову трансформацію, вирішення глобальних проблем через міжнародну співпрацю, активне використання публічної дипломатії та «м'якої

сили», багатосторонні платформи для вирішення конфліктів і глобальних проблем, а також постійні геополітичні зміни. Адаптація до нових умов, ефективне використання цифрових інструментів, розвитку взаємодії на багатосторонніх форумах та забезпечення стабільності в міжнародних відносинах – все це є ключовими складовими успішної дипломатії в умовах сучасних викликів.

Література:

1. Аптекар О. М. Цифрова дипломатія: концептуальні засади та практика. Український журнал міжнародних відносин, 2022, с. 44-47.

2. Мельник В. П. Міжнародна співпраця в умовах глобалізації: виклики та можливості. Міжнародна політика, 2023, с. 79-82.

3. Гірняк В. «М'яка сила»: концепція, засоби, практика. Вісник Львівського університету, 2022, с. 25-30.

4. Солдатенко Т. Багатосторонні дипломатичні форуми в умовах глобальних викликів. Міжнародні відносини, 2021, с. 93-97.

5. Гребенюк А. Геополітичні виклики сучасності та роль дипломатії. Український дипломатичний журнал, 2021, с. 118-122.

Нейман Микита Олександрович,
студент, юридичний факультет,
Західноукраїнський національний університет
(м. Тернопіль, Україна)

ДІЯННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ, ЯКІ СУПЕРЕЧАТЬ НОРМАМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми: Аналіз діяльності ООН під час російсько-української війни є надважливим важливим, оскільки ця організація відіграє ключову роль у підтриманні міжнародного миру та безпеки.

Мета роботи: Проаналізувати рух ООН та дипломатичний вплив у російсько-українській війні.

Виклад основного матеріалу: ООН була створена після Другої світової війни для підтримки міжнародного миру та безпеки. Основним документом, що регулює її діяльність, є Статут ООН, ухвалений 26 червня 1945 року та чинний з 24 жовтня 1945 року. Основні принципи ООН передбачають суверенну рівність держав, заборону застосування сили (ст. 2.4) і вирішення міжнародних спорів мирними засобами [2]. Проте у контексті російсько-української війни ООН продемонструвала неефективність своїх механізмів. Зокрема, Рада Безпеки виявилася паралізованою через право вето Російської Федерації, а Генеральна Асамблея може ухвалювати лише рекомендаційні резолюції. Це підриває основні норми міжнародного права, зокрема: принцип незастосування сили; принцип відповідальності за агресію; обов'язок виконання міжнародних рішень.

1. Дисфункція Ради Безпеки через право вето.

1.1. Статут ООН та обов'язки Ради Безпеки.

Рада Безпеки є основним органом, відповідальним за підтримання миру (ст. 24 Статуту ООН). Вона має повноваження ухвалювати рішення, які є

обов’язковими для всіх членів ООН (ст. 25 Статуту ООН). Згідно зі ст. 39–42, Рада Безпеки може застосовувати санкції та військові заходи щодо агресора.

1.2. Використання права вето Росією

Відповідно до ст. 27(3) Статуту ООН, п’ять постійних членів Ради Безпеки (США, Велика Британія, Франція, Китай і Росія) мають право вето. Російська Федерація неодноразово блокувала резолюції щодо власної агресії, зокрема: 25 лютого 2022 року – вето на резолюцію, що засуджувала вторгнення РФ в Україну; 30 вересня 2022 року – вето на резолюцію щодо незаконної анексії українських територій. Це суперечить принципу неупередженості міжнародного права та підриває функціональність Ради Безпеки [2].

2. Генеральна Асамблея: відсутність примусових механізмів.

2.1. Статус резолюцій Генеральної Асамблеї.

Генеральна Асамблея ухвалює рішення, які мають лише рекомендаційний характер (ст. 10 Статуту ООН). Приклади: Резолюція ES-11/1 (2 березня 2022 року) – засудження російської агресії; Резолюція ES-11/4 (12 жовтня 2022 року) – невизнання анексії українських територій [3, 4].

2.2. Відсутність механізмів виконання.

ООН не має механізму примусового виконання своїх рішень. Це суперечить принципу pacta sunt servanda (ст. 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року), який вимагає обов’язкового виконання міжнародних угод.

3. Вибіркове застосування міжнародного права.

3.1. Санкції та подвійні стандарти

ООН активно вводила санкції проти інших держав, зокрема: Санкції проти Іраку (1990) – після вторгнення в Кувейт; Санкції проти Югославії (1992) – через війну на Балканах.

Проте жодних санкцій проти Росії Рада Безпеки не запровадила через її право вето. Це свідчить про вибірковість у застосуванні міжнародного права.

3.2. Порушення статті 5 Статуту ООН.

Відповідно до ст. 5 Статуту ООН, Генеральна Асамблея може позбавити державу-члена прав у разі порушення принципів ООН. Росія, яка: здійснила акт агресії (ст. 2.4 Статуту ООН); порушила Гаазькі конвенції (1907); вчинила воєнні злочини (Римський статут МКС, 1998). Проте не була виключена з Ради Безпеки, що демонструє подвійні стандарти в роботі ООН [1, 2].

Висновки.

ООН у своєму сучасному вигляді не здатна ефективно реагувати на грубі порушення міжнародного права. Основні проблеми: Параліч Ради Безпеки через право вето; Відсутність примусового механізму виконання рішень; Подвійні стандарти у застосуванні міжнародного права; Недостатність санкційних механізмів проти агресорів.

Без глибоких реформ ООН ризикує втратити свій статус як гаранта міжнародного миру та безпеки.

Література:

1. Гаазькі конвенції 1907 року: міжнар. документ. URL: https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conventions-1907.

2. Статут Організації Об'єднаних Націй : міжнар. документ від 26.06.1945 р. URL: https://www.un.org/en/about-us/un-charter.

3. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 «Агресія проти України» : міжнар. документ від 02.03.2022 р. URL: https://digitallibrary.un.org/record/3959039.
4. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН ES-11/4 «Територіальна цілісність України» : міжнар. документ від 12.10.2022 р. URL: https://www.un.org/press/en/2022/ga12458.doc.htm.

Костюк Юлія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович***,
доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОНЦЕПТ М'ЯКОЇ СИЛИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НЕОЛІБЕРАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

У 80-х роках минулого століття у США, а далі у світі була оприлюднена та поступово набрала визнання концепція «м'якої сили». Її авторство асоціюється з американським державним і політичним діячом, мислителем і аналітиком Джозефом Найєм та меншою мірою з Робертом Оуеном Кохейном, які в партнерстві написали і опублікували у 1972 році книгу «Транснаціональні відносини і світова політика», а згодом у 1977 році – «Влада і взаємозалежність: світова політика в перехідний період».

Контекст, що послугував ідейною основою для концепції безпосередньо пов'язаний з неоліберальною ідеології і водночас світоглядною парадигмою. Саме в останній чверті минулого століття неолібералізм потіснив неоконсерватизм як ідеологічне підґрунтя діяльності 42-го президента США Білла Клінтона та його адміністрації. А отже відбулося зміщення уваги із засобів та інструментів тиску, тобто жорсткої сили, на потенціал переконання та вподобання, як ключових інструментів м'якої сили. Відмова від загрози застосування сили або економічних санкцій чи іншого роду примусу на користь широкого спектру засобів дипломатії, не лише і не стільки класичної, стільки так званих культурної та народної дипломатії, а також комунікативних технологій оперування і донесення інформації, ознаменувало собою в масштабах світу відхід від «холодної війни». Очевидно, виявилося, що в гонці озброєнь переможців, очевидно, принципово не буде. Економічні інструменти тиску на противника теж продемонстрували свою малоефективність у випадку, коли мова йде про протистояння між розвинутими країнами або світовими гігантами, якими на той час насамперед були США та СРСР. Тому виникла потреба у радикальному перегляді принципів взаємодії на користь таких, які б дозволяли досягти бажаних результатів без завдавання збитків для навколишнього середовища та нанесення фізичної шкоди людям. Згаданий перегляд у викладі Джозефф Найя та Роберта Кохейна і став концепцією м'якої сили.

З часом акцент змістився з концептуальності м'якої сили на її інструментальність та/або функціональність. Йдеться про те, що м'яка сила почала асоціюватися із консолідованим засобом впливу, відмінним від примусу та насилля. Відтак м'яка сила набирає ознак певного ірраціонального явища, яке безпосередньо апелює до переживань суб'єкта, досить часто поза його критичним мислення або й здоровим глуздом. Тобто м'яка сила перетворюється на такий собі «в'язкий інструмент», оскільки переважно передбачає «м'яке», тобто таке, що не викликає опору чи спротиву, приховане чи аргументоване нав'язування.

У іншому випадку м'яка сила пов'язується з симпатію. Однак в такому разі м'яка сила б мала носити стихійний характер. А цього допустити суб'єкти міжнародних відносин принципово не можуть, оскільки прагнуть контролювати процеси, створюючи умови для реалізації спектру визначених інтересів. Відповідно м'яка сила все більше розглядається як набір інструментів, засобів та технологій, за допомогою яких можливо досягти бажаної цілі поза застосуванням примусу і насилля, як правило, з руйнівними наслідками як для самої людини (смерть, каліцтво, психічні розлади тощо), так і для інфраструктури, оточуючого середовища тощо, а також економіки та інших сфер.

Існує також проблема щодо визначеності із суб'єктом м'якої сили, який нею оперує або від імені якого оперують. Часто у такому випадку ототожнюють державу та країну, а з іншого боку, управлінців та/або політиків з колективним суб'єктом, хай то буде держава чи та ж таки країна, себто з тим таки колективним суб'єктом. Тобто цілеспрямована, а частіше доведена до автоматизму за посередництва марнославства популяризація політиком чи управлінцем себе у світі насамперед подається як популяризація держави та/або країни, а також народу та/або нації, з якими він асоціюється. Зрештою, попри наявність широкого спектру різночитань змісту поняття «м'яка сила», явище, позначуване згаданим поняття, все ж доцільно ідентифікувати як набір інструментів і засобів досягнення поставленої цілі у руслі взаємодії і комунікації, уникаючи насилля і примусу, а отже і явного або й будь-якого спротиву.

Дослідженням м'якої сили, як самого явища, так і особливостей оперування нею, м'якою силою, займаються численні як зарубіжні, а також вітчизняні установи і організації, так і ціла плеяда окремих дослідників та науковців. Серед зарубіжних організацій і установ чільне місце належить Інституту світової політики, Інституту Кеннеді, Центру публічної дипломатії при Університеті Південної Каліфорнії, Інституту з проблем урядування, Британській раді та консалтинговій компанії «Комунікації Портленду». Серед українських наукових та дослідницьких установ провідне місце в питанні дослідження «м'якої сили» належить Українському інституту, Українському інституту міжнародної політики, Українському інституту майбутнього та Центру стратегічних комунікацій.

***Література*:**

1. Магда Є.В. 2021. М'яка сила, поняття. Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка». 773 с.

2. Nye Jr. Joseph S. 2004. Soft Power: The Means to Success in World Politics. PublicAffairs Books. New York.

Кот Катерина Василівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Кравченко Наталія Борисівна****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гібридна війна – це комплексна форма сучасного конфлікту, котра поєднує військові, економічні, інформаційні та політичні методи боротьби. Одним з ключових елементів таких воєн є інформаційний складник, котрий використовується для маніпулювання суспільною думкою, дезінформації та підриву довіри до державних інституцій [1]. Україна, зокрема, стикається з цими викликами в контексті російсько-української війни. Інформаційні загрози набувають дедалі більшого значення, оскільки сучасні технології дозволяють швидко та масштабно поширювати неправдиву інформацію, що ускладнює процес виявлення та нейтралізації таких атак [2].

Сучасні війни значною мірою ведуться в інформаційному просторі. Основними знаряддями є дезінформація та фейки, пропаганда через соціальні мережі та ЗМІ, кібератаки та маніпуляція цифровими платформами [2]. Пропагандистські кампанії можуть формувати спотворене сприйняття реальності серед населення, створювати розкол у суспільстві та поширювати недовіру до уряду. Прикладами є впливові інформаційні операції через анонімні Telegram-канали, втручання у виборчі процеси шляхом маніпулювання фактами, використання ботів та тролів для поширення фейкових наративів [3]. Важливим аспектом інформаційних атак є їхня спрямованість на створення паніки, хаосу та дестабілізації суспільства. Це відбувається через розповсюдження неправдивих новин, підроблених документів і перекручених фактів, які можуть суттєво впливати на політичні та економічні процеси в країні [1]. Крім того, застосовується технологія так званих «глибоких фейків», коли за допомогою штучного інтелекту створюються фальшиві відео або аудіозаписи, що імітують реальні висловлювання політиків чи суспільних діячів [3].

Україна активно розбудовує механізми боротьби з інформаційними атаками, зокрема створення Центру протидії дезінформації, блокування ворожих пропагандистських ресурсів, популяризацію фактчекінгу та медіаграмотності [2]. Важливим кроком у боротьбі з інформаційною агресією стало впровадження санкцій щодо медіаресурсів, які активно поширюють ворожу пропаганду. Також проводяться міжнародні консультації щодо координації інформаційної безпеки та обміну передовими практиками з країнами-партнерами [3]. Водночас важливу роль відіграє співпраця України з міжнародними технологічними корпораціями,

такими як Meta, Google та Microsoft, у сфері виявлення та блокування дезінформаційних кампаній [2].

Інформаційна безпека є критичним аспектом національної безпеки в умовах гібридної війни. Важливими заходами є розвиток стратегічних комунікацій, посилення контролю за інформаційним простором та підвищення рівня медіаграмотності населення. Одним з головних завдань залишається формування стійкості суспільства до дезінформаційних впливів, що може бути досягнуто через систему освіти, інформаційні кампанії та залучення незалежних медіа. В Україні діє низка програм, спрямованих на підвищення цифрової грамотності серед молоді та держслужбовців, що сприяє ефективнішому виявленню та запобіганню маніпуляціям [3]. Також важливим напрямом є розробка та впровадження національних стратегій інформаційної безпеки, котрі дозволяють ефективно реагувати на загрози та формувати стійкість інформаційного простору держави [1]. Досвід України може бути прикладом для інших держав, що стикаються з аналогічними викликами [3].

Отже, інформаційна складова гібридної війни відіграє критичну роль у сучасних конфліктах. Вона охоплює методи маніпуляції свідомістю, дезінформацію, пропаганду та інформаційно-психологічний вплив на населення, військових і політичні еліти. Інформаційна війна є невід'ємною частиною гібридного конфлікту, і успішна протидія їй є ключем до національної безпеки.

Література:

1. Концепція «гібридної» війни та її складові. ULR: https://censs.org/concept-of-hybrid-warfare-and-its-components/
2. Аналітичні звіти Центру протидії дезінформації. ULR: https://cpd.gov.ua
3. Звіти НАТО щодо інформаційних загроз у гібридних конфліктах. ULR: https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2025/02/07/index.html

Основенко Марія Андріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Любовець Олена Миколаївна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГІБРИДНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: ЯК РОСІЯ ВИКОРИСТОВУЄ ПЕРЕГОВОРИ В РОЛІ ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ МАНІПУЛЯЦІЇ

Сучасні міжнародні відносини дедалі більше зазнають впливу нетрадиційних методів ведення дипломатії, серед яких особливе місце займає гібридна дипломатія. Це явище поєднує класичні дипломатичні підходи з дезінформацією, політичним тиском і маніпуляціями громадською думкою. Одним із найбільш показових прикладів застосування гібридної дипломатії є

діяльність Російської Федерації, яка використовує переговорний процес не лише як інструмент досягнення компромісу, а й як механізм маніпуляції, спрямований на досягнення власних стратегічних цілей.

Гібридна дипломатія – це стратегія ведення міжнародних відносин, що поєднує класичні дипломатичні методи з агресивними інформаційними та психологічними впливами, зокрема дезінформацією, політичним тиском, економічним шантажем і пропагандою. Особливо яскраво це проявляється у стратегії Російської Федерації, яка використовує переговорні процеси не для досягнення мирних рішень, а як механізм гібридної дипломатії, що доповнює її військову агресію та інформаційну війну.

Переговори стали для керівництва Росії інструментом маніпуляції, який виконував кілька завдань. По-перше, затягування процесу дозволяло РФ перегрупувати свої війська, адаптувати стратегію та водночас вводити в оману західних партнерів України. По-друге, інформаційний супровід переговорів у російських державних медіа був спрямований на дискредитацію України, зображення її як ненадійного партнера, який нібито не хоче миру. [1, ст.120]

Росія використовує дипломатію не для досягнення реального миру, а як механізм затягування часу. Під час Мінських угод 2014–2015 років адміністрація Росії імітувала переговорний процес, продовжуючи підтримку бойовиків на Донбасі та використовуючи цей час для зміцнення своїх позицій. У 2022 році тактика повторилася: Москва брала участь у перемовинах, але водночас нарощувала військову агресію та проводила активну інформаційну кампанію, намагаючись переконати світ у своїй «конструктивності». [2, ст.31]

Адміністрація Кремля поширювала меседжі про необхідність поступок з боку України, апелюючи до «втоми» європейських суспільств від війни та економічних наслідків санкцій. Це створювало додатковий тиск на західних лідерів, стимулюючи дискусії про можливість «мирних ініціатив», які фактично означали б заморожування конфлікту на умовах країни-агресорки. Під час переговорів Росія використовувала тактику дезінформації, навмисно поширюючи неправдиві дані щодо своїх намірів. Наприклад, на початку березня 2022 року, коли РФ нібито демонструвала готовність до компромісів, її війська готувалися до ескалації бойових дій та масових злочинів, як це сталося в Бучі. [2, ст.32]. Це підтверджує, що для Росії переговори є не інструментом пошуку рішень, а складовою гібридної війни, яка дозволяє створювати ілюзію дипломатичного процесу, одночасно реалізовуючи силові сценарії. [2, ст.33]

Державні ЗМІ, соціальні платформи та бот-мережі перетворилися на потужні інструменти впливу, які Росія активно використовує для просування своїх інтересів, особливо в контексті міжнародних переговорів. РФ застосовує ці ресурси для формування вигідної інтерпретації переговорних процесів, маніпулюючи громадською думкою як у середині країни, так і за її межами. [4, ст.13]

Росія давно зрозуміла, що контроль над інформацією — це не просто управління медійним простором, а ключ до впливу на політичні процеси. Державні медіа, такі як «RT» та «Sputnik», стали основними каналами для поширення пропаганди, в тому числі й у контексті міжнародних переговорів.

Через ці канали Росія формує наративи, що сприяють її інтересам, намагаючись переконати міжнародну спільноту в «миролюбних» намірах Кремля, одночасно дискредитуючи опонентів і нав'язуючи своє трактування подій. Наприклад, під час переговорів між Україною і Росією у 2022 році ці медіа активно висвітлювали позицію країни-агресорки про те, що саме Україна та її західні партнери винні у затягуванні конфлікту, а Росія нібито готова до мирного процесу, хоча її агресія тривала безперервно. [2, ст.26]

Крім того, Росія широко використовує бот-мережі для маніпулювання інформаційними потоками. Ці штучно створені акаунти, які працюють через соціальні мережі, активно просувають кремлівську пропаганду, розповсюджуючи вигідні Росії наративи, поширюючи фейки. Соціальні платформи також відіграють важливу роль у просуванні вигідних Росії інтерпретацій переговорів. Адміністрація РФ використовує їх для дезінформаційних кампаній, поширюючи інформацію, яка підриває довіру до офіційних джерел та міжнародних організацій. [3, ст.60]

Отже, гібридна дипломатія, що поєднує традиційні методи переговорів з елементами дезінформації, маніпуляцій та політичного тиску, стала важливим інструментом зовнішньої політики Росії в умовах сучасних міжнародних конфліктів.

***Література*:**

1. Білоусов, М. В., Алєйник, В. Г. (2023). Російська гібридна війна: загрози і кібервиклики для європейської інформаційної безпеки. Регіональні студії.No33. С.119–125.

2. Галіпчак, В. (2023). Інформаційна війна як складова гібридної війни в умовах російської агресії. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія.No15 (1). С.26–32.

3. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне глобалізаційне явище. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: "Юридичні науки". Т. 7, № 2. 2020. С. 56-61.

4. Сащук, Г. М., Рихлік, В. А. (2022). Інформаційний складник гібридної війни Росії проти України. Політологічний вісник КНУ ім. Т. Шевченка.No89. С.133–146.

Куцолабська Анастасія Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Кравченко Наталія Борисівна****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ФЕМІНІСТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СУЧАСНИЙ МЕГАТРЕНД В ЧАСИ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Плин історії суттєво змінив сприйняття людей та їхнє розуміння повсякденних процесів існування. Людство зробило значний крок у розвитку

соціального середовища, поступово відходячи від ідеологій, що порушували права людини за різними особистісними ознаками. Нині прийнято вважати, що сучасний світ просякнутий толерантністю та рівноправ'ям щодо всіх спільнот, які не порушують загальноприйнятих норм моралі. Однак у такому випадку постає питання: чи справді жінки досягли рівності з чоловіками? Часто можна почути думку, що права жінок почали навіть переважати чоловічі, проте це не відповідає дійсності. Для підтвердження цієї тези варто детальніше розглянути сферу світової політики, зокрема дипломатію, де жінки досі змушені виборювати своє місце.

У 2022 році, з нагоди Міжнародного жіночого дня, Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш опублікував статтю, в якій підкреслив необхідність забезпечення гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя [1]. Підтримка рівності є визначальним чинником для побудови стійкого суспільства, проте сьогодні гендерна нерівність зберігається і продовжує гальмувати соціальний прогрес. Жінки й надалі стикаються зі зверхнім ставленням, особливо в політичному керівництві. Наприклад, у 2020 році жінки становили лише 25% у національних парламентах і 36% в органах місцевого самоврядування. Щодо жінок у дипломатії, зокрема серед послів, ситуація також залишається незадовільною [1]. Згідно зі звітом Дипломатичної академії ім. Анвара Гаргаша, країни Північної Європи мають найвищий відсоток жінок-послів у світі—40,6%, тоді як у Європейському Союзі цей показник становить лише 23,4%. Це свідчить про те, що ціль ще не досягнута, і питання гендерної рівності потребує подальшого розгляду та суспільного обговорення.

Поняття «феміністична дипломатія» або «феміністична зовнішня політика» з'явилося на світовій арені в рамках діяльності ООН ще у 1970-х роках під час Всесвітніх конференцій з питань жінок, що проходили в Мехіко, Копенгагені та Найробі [2, с.121]. Однак воно виходить за межі традиційного розуміння фемінізму. Феміністична дипломатія – це стратегічний підхід держави до міжнародних відносин, що передбачає пріоритетне врахування принципів гендерної рівності, захист прав жінок та інших традиційно маргіналізованих груп. Такий підхід вимагає значних ресурсів для своєї реалізації та спрямований на демонтаж патріархальних владних структур шляхом використання всіх доступних механізмів зовнішньополітичного впливу.

Попри чітко визначені цілі, феміністична дипломатія зіткнулася з критикою у відповідь на глобальні виклики. Показовим прикладом є ситуація в Німеччині. Після оголошення правлячою коаліцією про впровадження феміністичної зовнішньої політики, деякі політики та громадські діячі почали закликати до її скасування ще до фактичного старту ініціативи. Це сталося після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року [3]. Основною причиною критики стало уявлення про феміністичну дипломатію як про політичний інструмент мирного часу, а не воєнного періоду. Однак таке сприйняття є продуктом стереотипного мислення, що не визнає потенціалу феміністичної дипломатії у боротьбі з імперіалістичною агресією. Насправді ж під час війни гендерні питання стають ще більш нагальними: жінки зазнають вимушеного переміщення, сексуального насильства, а також нерідко

використовуються як «засіб психологічного впливу». Водночас чимало жінок добровільно беруть участь у захисті своєї держави, що спростовує твердження про їхню роль виключно у мирний період.

Отже, можна зробити висновок, що боротьба за рівноправ'я триває, незалежно від держави чи історичного контексту. Феміністична дипломатія є яскравим прикладом цієї боротьби, оскільки жінки й досі змушені докладати додаткових зусиль для повноцінної участі у державному управлінні та міжнародній політиці, незалежно від глобальних викликів чи історичних обставин.

***Література*:**

1. An era for Feminist Diplomacy.URL: https://unric.org/en/an-era-for-feminist-diplomacy/

2. Тихоненко І. Феміністична дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держави та багатостороннього міжнародного співробітництва у XXI ст. Acta de Historia & Politica : Saeculum XXI. 2023. Vol. VI. P. 118–125.

3. Balbon N. Feminist Foreign Policy for Ukraine – A Case of Hardship? URL: https://gppi.net/2025/02/10/feminist-foreign-policy-for-ukraine-a-case-of-hardship

Марусич Анна Ігорівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Шевченко Наталія Володимирівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ЖІНОК У ДИПЛОМАТІЇ: ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ СТЕРЕОТИПІВ

Історично склалося так, що дипломатія була сферою, традиційно домінованою чоловіками. Гендерні стереотипи довгий час обмежували участь жінок у політичних процесах, а особливо в таких престижних галузях, як міжнародні відносини. Жінок часто сприймали як менш кваліфікованих, менш рішучих і менш здатних до ведення переговорів на високому рівні. Проте, жінки-дипломати щодня доводять хибність цих упереджень. Вони демонструють високий рівень професіоналізму, глибокі знання, аналітичні здібності та вміння вести переговори. Їхній внесок у врегулювання конфліктів, просування миру та міжнародної співпраці є неоціненним.

Традиційно жінки мали обмежений доступ до ключових позицій у дипломатії через гендерні стереотипи та соціальні бар'єри. У XIX столітті та на початку XX століття дипломатія була майже виключно чоловічою сферою, і лише після Першої та Другої світових війн почали з'являтися перші помітні дипломатки. Проте, навіть у цей час, жінки часто брали участь у міжнародних відносинах через допоміжні або неофіційні ролі.

В XXI столітті відбуваються зміни в сприйнятті жінок у дипломатичній діяльності. Аналізуючи ситуацію, можна казати, що з кожним роком все більше жінок займають високі посади в урядах, міжнародних організаціях та дипломатичних місіях. Цьому сприяють кілька факторів. Зокрема, суспільство стає більш відкритим до гендерної рівності, а жінки отримують більше можливостей для реалізації свого потенціалу. Відбувається збільшення кількості жінок з вищою освітою, зокрема в галузі міжнародних відносин і політології. Феміністські організації та активістки борються за права жінок і їхню рівну участь у політичному житті.

Варто відзначити, що дослідження показують, що жінки-лідери часто демонструють такі якості, як співпраця, консенсус, емпатія, що можуть бути особливо важливими в міжнародних відносинах. Окрім того, жінки частіше акцентують увагу на гуманітарних питаннях, правах людини, освіті та гендерній рівності – темах, що набувають дедалі більшого значення у сучасному дипломатичному дискурсі.

Жінки відіграють важливу роль у сфері міжнародних відносин та дипломатії, роблячи значний внесок у розвиток миротворчої діяльності, міжнародного співробітництва та глобальної політики. Їхня участь на різних рівнях дипломатії – від послів і міністрів до радників і експертів – поступово зростає, хоча історично ця сфера довго залишалася домінованою чоловіками.

Історія знає безліч прикладів жінок, які зробили значний внесок у міжнародні відносини та дипломатію. Їхні досягнення доводять, що жінки можуть бути ефективними лідерами на світовій арені та сприяти вирішенню глобальних проблем. Наприклад, Анна Ярославна – королева Франції, донька київського князя Ярослава Мудрого. Вона відігравала важливу роль у політичному житті Франції, підтримувала дипломатичні зв’язки між Київською Руссю та Європою, а також брала участь в ухваленні державних рішень. Марія Терезія, австрійська імператриця, яка правила в складний для Європи період. Вона проводила активну зовнішню політику, укладала союзи та брала участь у війнах. Серед сучасних представниць можна згадати Ангелу Меркель, першу жінку-канцлера Німеччини, яка очолювала країну протягом 16 років. За час її правління Німеччина стала одним з найвпливовіших гравців на європейській арені. Мадлен Олбрайт, перша жінка-державний секретар США, яка зробила значний внесок у розширенні НАТО та зміцненні демократії у світі. Важливе місце у підтримці України в російсько-українській війні займає Урсула фон дер Ляєн, яка є першою жінкою головою Європейської комісії.

В українській політиці також кількість жінок – дипломаток з кожним роком зростає. Як приклад кваліфікованою фахівчинею в сфері міжнародних відносин є Лана Зеркаль колишній заступник міністра закордонних справ України, яка брала активну участь у переговорах щодо врегулювання конфлікту на Донбасі та Оксана Маркарова колишній міністр фінансів України, яка відіграла важливу роль у проведенні реформ та залученні міжнародної фінансової допомоги. Безумовно, неоціненною сьогодні є роль першої леді Олени Зеленської в представленні України на міжнародній арені.

Більшість жінок-дипломаток, долаючи стереотипне сприйняття, мають спільні характеристики у здійсненні своєї діяльності: високий рівень професіоналізму (мають вищу освіту, досвід роботи в урядових структурах і глибокі знання в галузі міжнародних відносин), рішучість і наполегливість (не бояться брати на себе відповідальність і приймати важливі рішення), здатність до компромісу (успішна дипломатія вимагає вміння знаходити спільну мову з різними людьми і досягати компромісів), бачення майбутнього (ці жінки мають чітке уявлення того, яким вони бачать світ і які зміни хочуть в ньому бачити). Жінки часто вносять особливий вклад у питання, пов’язані з миротворчістю, правами людини та гуманітарною допомогою. Згідно з дослідженнями, участь жінок у переговорах щодо миру підвищує ймовірність успіху мирних угод, а також сприяє довготривалому вирішенню конфліктів.

Також жінки активно працюють у сфері захисту прав людини на міжнародному рівні. Багато з них займаються питаннями боротьби з торгівлею людьми, захистом прав біженців, жертв насильства та іншими гуманітарними проблемами. Жінки-дипломати часто стикаються з труднощами при суміщенні вимог служби з сімейними обов'язками.

Отже, участь жінок у дипломичних процесах вже довела свою ефективність у зміцненні міжнародного миру та стабільності, і ця тенденція, ймовірно, продовжить зміцнюватися у майбутньому. Україна також активно працює над підвищенням ролі жінок у дипломатичній службі. За останні роки спостерігається зростання кількості жінок на керівних посадах у Міністерстві закордонних справ. Українські дипломатки активно беруть участь у міжнародних переговорах, сприяють зміцненню міжнародного іміджу України та захисту її національних інтересів.

Література:

1. Клиніна Т. Жіноче обличчя американської дипломатії. Схід, 2022. URL: https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/186918

2. Gender and Diplomacy / ed. by J. A. Cassidy. Routledge, 2017. URL: https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315270777/gender-diplomacy-jennifer-cassidy-mary-robinson

3. Ideas for Peace. Is Diplomacy Gendered? A Feminist Analysis. 2021. URL: https://ideasforpeace.org/content/is-diplomacy-gendered-a-feminist-analysis/

4. Journal I. R. Women and Hegemonic Masculinity in Diplomacy: Changing Norms and Practices. International Relations Journal. 2018.

5. ResearchGate. Gendered Diplomacy: An Analysis of Women's Participation in International Relations. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/369799379_Gendered_Diplomacy_An_Analysis_of_Women%27s_Participation_in_International_Relations

6. ResearchGate. Gender, Feminism and Diplomacy: Analysing the Institution through the Lenses of Feminist International Relations. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/359776253_Gender_Feminism_and_Diplomacy_Analysing_the_Institution_through_the_Lenses_of_Feminist_International_Relations

7. Women, Diplomacy and International Politics since 1500 / ed. by G. Sluga, C. James. Routledge, 2015

Клименко Юлія Дмитрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького (м.Черкаси, Україна).

ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Ще зовсім нещодавно дипломатія була переважно чоловічим світом – за щільно зачиненими дверима міжнародних перемовин рідко лунав жіночий голос. Та сьогодні все змінилося. Сучасна дипломатія все частіше має жіноче обличчя –впевнене, освічене, емпатійне. Жінки не просто присутні у великій політиці, вони формують її порядок денний, ведуть складні перемовини, захищають права людини та стоять на передовій глобальних змін.

До XX століття дипломатія залишалась майже виключно чоловічою цариною, жінки були відсторонені від політичного ухвалення рішень як на національному, так і на міжнародному рівнях. Проте з поширенням ідей фемінізму та поступовим розширенням прав жінок ситуація почала змінюватись. У 1922 році Люсіль Атчерсон стала першою жінкою, яка зайняла дипломатичну посаду в Державному департаменті США, встановивши початок поступового, але стійкого просування жінок на вищі дипломатичні позиції в цьому відомстві. У Європі зрушення в участі жінок в дипломатії відбулося значно пізніше, часто через значний опір з боку урядових структур. Жінки неодноразово стикались з численними бар'єрами: формальними заборонами на дипломатичну службу, упередженнями щодо «жіночої емоційності», обмеженим доступом до освіти та відсутністю професійної підтримки. Проте з кожним десятиліттям присутність жінок у дипломатії ставала все більш помітною. Вже в кінці XX століття жінки почали обіймати посади послів, представниць Організації Об'єднаних Націй та очільниць зовнішньополітичних відомств. Окрема 8 стаття Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації стосується залучення жінок до дипломатії і визначає, що держави-учасниці мають забезпечити жінкам можливість на рівних умовах з чоловіками представляти свої уряди на міжнародному рівні і брати участь у роботі міжнародних організацій. Прикладом також послугували Сполучені Штати Америки, в 1997 році Медлін Олбрайт стала першою жінкою, яка обійняла посаду Державного секретаря США. З 2005 по 2009 рік цю посаду займала Кондоліза Райз, а з 2009 року її обіймала Гілларі Клінтон. Дослідження свідчать, що призначення Гілларі Клінтон на посаду Державного секретаря США не тільки вплинуло на політичну картину в США та збільшило залучення жінок, а й мало значний вплив на дипломатичний світ, збільшивши кількість жінок-послів іноземних держав у США. Це явище навіть отримало назву "ефект Гілларі".

На сучасному етапі, жінки у дипломатії виконують роль представниць своєї країни на міжнародному рівні, сприяючи рівноправ'ю та різноманітності у дипломатичному корпусі. Також дипломатки можуть значно сприяти розвитку гендерної дипломатії, тобто стратегій, що враховують гендер та сприяють створенню рівних можливостей у міжнародних відносинах. Крім того,

дипломатки виступають важливими агентами в справі мирного вирішення конфліктів, сприяючи зменшенню насильства та підтримці дипломатичних ініціатив, вони можуть представляти свої країни у гуманітарних та соціальних питаннях, бути чутливішими до соціальних проблем та прав людини.

Щодо переваги жінок на дипломатичних посадах, працівниці зовнішньополітичних відомств країн вказують на різні можливості та переваги, які вони мають. По-перше, жінки-дипломатки мають унікальну можливість аналізувати ситуації з різних перспектив, оскільки вони можуть проводити зустрічі з жінками в країнах, де діють традиційні цінності. Це дозволяє їм подолати гендерні бар'єри і мати більш повне уявлення про ситуацію, а також знаходити ширше коло контактів. Це особливо важливо в консервативних країнах, де жінки активно відіграють роль у суспільстві. По-друге, жінки-дипломати, зазвичай, не викликають підозр у створенні небезпеки, що дозволяє їм отримувати більше інформації під час бесід. По-третє, жінки-дипломати, особливо ті, що очолюють дипломатичні місії, частіше привертають увагу громадськості, що може призвести до більш широкого медіа-висвітлення їхньої роботи в країні праці.

Отже, роль жінок у дипломатії відзначається різноманітністю та важливістю їхнього внеску у формування зовнішньої політики країни. Жінки не лише беруть активну, а й трансформаційну участь у дипломатичних процесах, вони впливають на формування міжнародних відносин, змінюють підходи до ведення міжнародної політики, поглиблюють діалог між країнами та водночас прокладають шлях до більш справедливого й гендерно збалансованого світу. Їхня присутність у міжнародних відносинах збагачує дипломатію новими ідеями, стилями комунікацій та підходами до розв'язання глобальних викликів.

Література:

1. Макаренко Є. А. Гендерна політика у сфері зовнішніх зносин: міжнародна практика і українські реалії. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2008. С.26–32.

2. Подоляк Н. Г. Жінка і влада: новий погляд на європейське минуле. К., 2008. С.35–37.

3. Women in world politics : an introduction / edited by Francine D'Amico and Peter R. Beckman 1995. 230 p.

Клименко Костянтин Вікторович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНІ АСПЕКТИ ЗУСИЛЬ УКРАЇНИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ЧЛЕНСТВА В НАТО

Членство в Північноатлантичному альянсі (НАТО) є одним із ключових зовнішньополітичних пріоритетів України. Від початку незалежності Україна

співпрацювала з Альянсом, проте курс на повноправне членство був офіційно закріплений у Конституції України у 2019 році. У сучасних умовах, особливо після повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році, питання вступу до НАТО набуло ще більшої актуальності. Україна прагне отримати гарантії безпеки, а також стати частиною євроатлантичного безпекового простору. Для досягнення цієї мети Київ активно працює на дипломатичному рівні, проводить реформи в оборонному секторі та адаптує свої Збройні сили до стандартів НАТО. Однак шлях до членства залишається складним через політичні, військові та міжнародні фактори. У цій доповіді розглядаються ключові дипломатичні зусилля України для досягнення членства в НАТО, перешкоди на цьому шляху та перспективи подальшої інтеграції.

Стратегічний курс на вступ до НАТО: Україна задекларувала намір приєднатися до НАТО ще на початку 2000-х років. У 2008 році на Бухарестському саміті НАТО країнам-членам було запропоновано надати Україні План дій щодо членства (ПДЧ), однак через спротив Німеччини та Франції рішення було відкладене. Після подій 2014 року та окупації Криму Україна активізувала свою співпрацю з Альянсом, а в 2019 році на законодавчому рівні закріпила курс на євроатлантичну інтеграцію. (1)

Українська дипломатія активно працює над зміцненням підтримки країн-членів НАТО та доведенням того, що Україна є важливим стратегічним партнером. Основними аргументами на користь вступу є:

– Внесок України в європейську безпеку, зокрема у стримуванні російської агресії.

– Готовність Збройних сил України діяти за стандартами Альянсу.

– Підтримка європейських та трансатлантичних демократичних цінностей.

Поглиблення співпраці з НАТО: Україна активно взаємодіє з НАТО в рамках Річних національних програм (РНП), які спрямовані на адаптацію національної безпекової політики до стандартів Альянсу. Одним із важливих кроків стало надання Україні статусу «Партнера з розширеними можливостями» у 2020 році. Це дозволило отримати розширений доступ до розвідувальної інформації, проводити спільні навчання та підвищити взаємосумісність української армії з військами НАТО. Окрім того, Україна бере активну участь у міжнародних військових навчаннях, таких як «Sea Breeze» та «Rapid Trident», що допомагає покращити бойову готовність і взаємодію з партнерами по Альянсу.

Дипломатична підтримка з боку країн-членів НАТО: Українська дипломатія активно працює над отриманням підтримки серед країн-членів НАТО. Серед основних союзників України – США, Велика Британія, Польща, Литва, Латвія та Естонія. Ці країни неодноразово виступали за прискорення процесу вступу України до Альянсу та надавали значну військову та фінансову допомогу. Однак є й певні труднощі. Деякі країни, такі як Угорщина та Німеччина, висловлюють стриману позицію щодо членства України, мотивуючи це можливим загостренням відносин із Росією або внутрішніми політичними факторами. Українська дипломатія веде переговори з цими країнами, намагаючись подолати розбіжності та заручитися їхньою підтримкою.

Оборонні реформи та адаптація до стандартів НАТО: Однією з ключових умов для вступу до НАТО є реформування оборонного сектору України відповідно до стандартів Альянсу. Українська армія активно переходить на стандарти НАТО в таких сферах, як:

– Організація командування та управління військами.

– Спільна логістика та забезпечення збройних сил.

– Впровадження нових стандартів військової підготовки.

– Посилення демократичного контролю над Збройними силами.

Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародна допомога, зокрема фінансова та технічна підтримка від США, Великої Британії та Європейського Союзу.

Вплив війни на перспективи вступу до НАТО: Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році змінило підхід НАТО до України. Країни Альянсу значно посилили військову та фінансову допомогу Києву, а також розпочали дискусію про можливість спрощення процедури вступу. На Вільнюському саміті НАТО у 2023 році Україна отримала новий пакет безпекової допомоги, однак чітких термінів щодо вступу не було надано. Головним викликом залишається триваюча війна, оскільки НАТО зазвичай не приймає країни, що перебувають у стані активного конфлікту. Водночас, Україна продовжує працювати над гарантіями безпеки в рамках G7, які можуть стати тимчасовим рішенням на шляху до повноправного членства.

Громадська підтримка та роль суспільства: Важливим фактором є підтримка членства в НАТО серед українців. За останні роки рівень підтримки значно зріс, особливо після початку російської агресії. Уряд проводить активні інформаційні кампанії, щоб пояснити громадянам переваги вступу до Альянсу та спростувати російську пропаганду. Крім того, активну роль у просуванні євроатлантичної інтеграції відіграє громадянське суспільство та експертні організації, які співпрацюють із міжнародними партнерами та проводять дослідження щодо перспектив вступу України до НАТО. Україна докладає значних дипломатичних зусиль для отримання членства в НАТО, реформує свою армію та адаптується до стандартів Альянсу. Попри виклики, такі як війна з Росією та певний скептицизм окремих країн-членів, Україна продовжує наполегливо працювати над інтеграцією до НАТО. Перспектива членства залежить від подальших військових успіхів України, підтримки партнерів та здатності української дипломатії переконати всі країни-члени у важливості приєднання до Альянсу. Очікується, що найближчі саміти НАТО визначать подальший курс щодо вступу України.

У висновках хочу наголосити на тому що Україна здійснює значні дипломатичні зусилля для отримання членства в НАТО, використовуючи міжнародні форуми та партнерства для залучення підтримки країн-членів Альянсу. Важливим елементом цього процесу є впровадження комплексних реформ у сферах оборони, безпеки та правової системи, що відповідають стандартам НАТО. Окрім цього, активна участь у міжнародних місіях та спільних військових навчаннях сприяє підвищенню рівня військової сумісності. Україна веде активну дипломатичну діяльність, беручи участь у переговорах, зустрічах високого рівня та інших ініціативах, які наближають її до Альянсу.

Загалом, ці зусилля є частиною стратегії інтеграції до НАТО, яка підкреслює прихильність України до демократичних цінностей і безпеки євроатлантичного простору.

Література:

1. Що станеться, якщо Україна приєднається до НАТО? URL: reuters.com

2. Зеленський заявляє, що членство України в НАТО є досяжним. URL: reuters.com

3. Україна просить НАТО про запрошення до членства наступного тижня, показує лист. URL: reuters.com

4. Очікується, що НАТО обійде заклик України до швидкого запрошення. URL: reuters.com

5 .Україна підніме питання запрошення до НАТО та гарантій безпеки на зустрічі з європейськими союзниками. URL: reuters.com

Шундрик Станіслав Юрійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович***,
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ СТОСОВНО УКРАЇНИ (2014-2025 рр.)

Після Революції Гідності 2014 року та початку російської агресії Німеччина стала одним із ключових європейських партнерів України. Якщо до 2014 року Україна сприймалася Берліном насамперед у контексті програми «Східного партнерства» ЄС, то після початку війни на Донбасі Німеччина посіла особливе місце у врегулюванні конфлікту та підтримці українських реформ. Політика ФРН була багатовекторною, поєднуючи дипломатичні ініціативи, фінансову допомогу, санкційний тиск на Росію та поступову військову підтримку України. При цьому, на початкових етапах війни Німеччина намагалася балансувати між підтримкою України та збереженням діалогу з РФ, що викликало критику з боку союзників.

Одразу після анексії Криму Німеччина стала ключовим гравцем у переговорах між Україною та Росією. Канцлерка Ангела Меркель виступила ініціатором «Нормандського формату», що об'єднав лідерів Німеччини, Франції, України та Росії. В результаті цих переговорів у 2015 році було підписано Мінські угоди, які мали на меті врегулювання конфлікту на Донбасі. Попри те, що Росія не виконувала взятих на себе зобов'язань, Берлін продовжував підтримувати цей формат аж до 2022 року. Після повномасштабного вторгнення

Німеччина остаточно відмовилася від ідеї врегулювання конфлікту дипломатичним шляхом без урахування позиції України.

Після вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року Німеччина кардинально переглянула свою позицію щодо Росії. ФРН підтримала санкції ЄС проти РФ, які включали замороження активів російських банків, обмеження експорту технологій подвійного призначення та відключення низки російських банків від SWIFT. Крім того, німецькі компанії почали масово виходити з російського ринку, що стало суттєвим економічним ударом для РФ. У 2022 році Німеччина заморозила будівництво газопроводу «Північний потік-2», що раніше розглядалося як важливий проєкт у сфері енергетичної співпраці з Росією. Варто зазначити, що до 2022 року ФРН залишалася одним із головних покупців російського газу, що стримувало її санкційну політику.

Починаючи з 2014 року, ФРН стала одним із найбільших донорів України у сфері макрофінансової допомоги. Гроші спрямовувалися на підтримку реформ у сфері енергетики, децентралізації, правосуддя та боротьби з корупцією. Загальний обсяг допомоги, наданої Німеччиною Україні до 2023 року, перевищив 1,5 млрд євро [1]. До цієї суми входили як гранти, так і кредити, спрямовані на розвиток малого та середнього бізнесу, а також підтримку критичної інфраструктури.

Берлін також підтримував євроінтеграційні прагнення Києва. Зокрема, Німеччина активно сприяла наданню Україні безвізового режиму з ЄС у 2017 році та підтримала рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у 2022 році. Німецькі дипломати неодноразово підкреслювали, що підтримують перспективу повноправного членства України в ЄС, хоча офіційні терміни вступу залишаються невизначеними.

До 2022 року Німеччина утримувалася від надання летальної зброї Україні, посилаючись на власну політику обмежень експорту озброєнь у зони конфлікту. Проте після початку повномасштабної війни політика ФРН кардинально змінилася. Уже в березні 2022 року Німеччина схвалила постачання зенітних самохідних установок Gepard, протитанкових ракет Panzerfaust 3 та зенітних комплексів Stinger. У 2023–2024 роках до України було передано зенітні комплекси IRIS-T, танки Leopard 2, бойові машини піхоти Marder, самохідні гаубиці PzH 2000 та системи ППО Patriot. Поставка танків Leopard 2 стала історичною подією, оскільки це рішення вимагало значної політичної волі та координації із союзниками по НАТО.

Станом на 2024 рік військова допомога Україні з боку ФРН перевищила 5 млрд євро [2]. Окрім постачання техніки, німецькі інструктори беруть активну участь у навчанні українських військових. Берлін також підтримав створення європейської коаліції з надання Україні винищувачів F-16 та розглядає можливість передачі ракет дальнього радіусу дії Taurus.

Німеччина стала одним із головних центрів прийому українських біженців після початку повномасштабної війни. Станом на 2024 рік у країні перебувало понад 1,1 млн українців [3]. Берлін надав їм соціальні гарантії, доступ до медицини, ринку праці та освіти. Крім того, уряд Німеччини спростив процес

отримання дозволів на проживання, що дозволило багатьом українцям легально працювати в країні та отримувати соціальну допомогу.

З приходом до влади Олафа Шольца Німеччина оголосила про «зміну епох» у своїй зовнішній політиці. Це передбачало посилення оборонної політики, збільшення військових витрат та активізацію підтримки України. Зокрема, у 2023 році було створено спеціальний фонд у розмірі 100 млрд євро для модернізації Бундесверу, що частково спрямовується на підтримку України [4]. Після 2025 року німецько-українські відносини багато в чому залежатимуть від внутрішньополітичних рішень у ФРН, а також розвитку ситуації на фронті.

Отже, політика Німеччини щодо України в період 2014–2025 років зазнала значної трансформації. Від посередництва у переговорах та економічної підтримки Берлін перейшов до надання військової допомоги, санкційного тиску на РФ та підтримки українських біженців. Майбутнє німецько-українських відносин залежатиме від геополітичної ситуації та політики майбутніх німецьких урядів.

Література:

1. Міністкрство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/sergii_marchenko_met_with_the_newly_appointed_ambassador_of_germany_to_ukraine_martin_jaeger-4135

2. Майже вдвічі більше запланованого: Німеччина збільшить військову допомогу Україні, названо цифру. URL: https://war.telegraf.com.ua/ukr/war-in-ukraine/2024-01-17/5828560-mayzhe-vdvichi-bilshe-zaplanovanogo-nimechchina-zbilshit-viyskovu-dopomogu-ukraini-nazvano-tsifru?utm_source=chatgpt.com

3. У 3,3 рази зросла кількість українців, що виїхали та не повернулись додому торік. URL: https://opendatabot.ua/analytics/ukrainians-emigration-trend-2024?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR097Rj0FgqOOmxVoOn1b0tr5ZzJADEuVoXaQOWwR36QqcB2FriHGMjYp1Y_aem_gmyhDrICIfNLQt944jxcuw

4. Найбільша профспілка Німеччини розкритикувала оборонну політику уряду. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/8/7173101/

Frashchenko Artem,
Berufsbildungszentrum Dr. Jürgen Ulderup (Sulingen, Deutschland)
Wissenschaftlicher Betreuer: ***Siekunova Yu.****,*
Kandidat der Geschichtswissenschaften (Sulingen, Deutschland)

MODERNE DIPLOMATIE ZWISCHEN DER UKRAINE UND DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND: EINE ECHTE HILFE BEI DER LÖSUNG AKTUELLER PROBLEME

Die diplomatischen Beziehungen zwischen der Ukraine und der Bundesrepublik Deutschland haben sich seit der Unabhängigkeit der Ukraine im Jahr 1991 stetig weiterentwickelt. In den letzten Jahren – insbesondere seit der russischen Annexion der Krim im Jahr 2014 und der großangelegten Invasion 2022 – hat sich die deutsch-ukrainische Zusammenarbeit in einem sicherheitspolitisch hochsensiblen Kontext signifikant intensiviert. Deutschland hat sich dabei zunehmend als einer der wichtigsten europäischen Partner positioniert.

Ein bedeutender Aspekt der bilateralen Beziehungen ist die Unterstützung der Ukraine auf dem Weg zur europäischen Integration. Seit Beginn des Assoziierungsprozesses mit der EU im Jahr 2014 hat Deutschland diesen Prozess aktiv gefördert und inhaltlich begleitet [2]. Neben der wirtschaftlichen Transformation spielt auch die Förderung rechtsstaatlicher Strukturen sowie der Zivilgesellschaft eine zentrale Rolle. Verschiedene deutsche politische Stiftungen und Nichtregierungsorganisationen sind in der Ukraine aktiv tätig und tragen zur demokratischen Entwicklung bei.

Die deutsche Ukraine-Politik steht gleichzeitig im Spannungsfeld historischer Verantwortung, geopolitischer Interessen und ökonomischer Verflechtungen. Die Energieabhängigkeit von Russland hat in der Vergangenheit zu einer zurückhaltenden Haltung Berlins gegenüber Moskau geführt. Doch die Zeitenwende-Rede von Bundeskanzler Olaf Scholz im Februar 2022 markierte einen tiefgreifenden Wandel deutscher Außen- und Sicherheitspolitik. In diesem Kontext wurden umfangreiche Waffenlieferungen an die Ukraine beschlossen und ein Sondervermögen für die Bundeswehr eingerichtet [1].

Kritische Stimmen werfen Deutschland jedoch bis heute inkonsequentes Handeln vor. Zwar hat Berlin umfangreiche finanzielle und militärische Hilfen geleistet, jedoch häufig mit Verzögerungen oder unter innenpolitischem Druck. Experten weisen darauf hin, dass Deutschlands Politik teilweise von „Fahren auf Sicht“ geprägt ist, also einer taktischen, reaktiven Strategie ohne langfristige Vision [5].

Dennoch bleibt Deutschland für die Ukraine ein unverzichtbarer Partner. Im multilateralen Rahmen, etwa in der EU und der G7, setzt sich Berlin aktiv für die territoriale Integrität der Ukraine und deren Wiederaufbau ein. Die bilateralen Beziehungen haben auch auf zivilgesellschaftlicher Ebene eine neue Qualität erreicht: Städtepartnerschaften, akademische Kooperationen und private Initiativen zeigen die große Solidarität zwischen beiden Gesellschaften.

Die Zukunft der deutsch-ukrainischen Diplomatie wird maßgeblich davon abhängen, ob es gelingt, strukturelle Hilfe mit strategischer Weitsicht zu verbinden. Nur dann kann Deutschland seinem Anspruch gerecht werden, ein echter Partner bei der Lösung aktueller Herausforderungen zu sein.

Literaturverzeichnis:

1. Auswärtiges Amt: Die Beziehungen zwischen Deutschland und der Ukraine. https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/ukraine-node

2. Bundeszentrale für politische Bildung (bpb): Dossier Ukraine. https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine/

3. DGAP Policy Brief Nr. 15: Zeitschleife statt Zeitenwende. 2023. https://dgap.org/de/forschung/publikationen/zeitschleife-statt-zeitenwende

4. Mangott G. Russland, Ukraine und die Zukunft. Brandstätter Verlag. 2022. https://www.brandstaetterverlag.com/buch/russland-ukraine-und-die-zukunft/

5. Schaller C. Waffenlieferungen an die Ukraine – 'Fahren auf Sicht' – auch was das Völkerrecht angeht. SWP-Aktuell. 2023/A09. https://www.swp-berlin.org/publikation/waffenlieferungen-an-die-ukraine/

Бикодір Нікіта Ярославович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Грушецький Богдан Павлович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС НІМЕЧЧИНИ СТОСОВНО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Зовнішньополітичний курс Німеччини щодо країн Центрально-Східної Європи є важливим елементом загальноєвропейської стабільності та безпеки. Берлін відіграє ключову роль у процесі розширення Європейського Союзу та НАТО, сприяючи інтеграції нових держав через економічну, політичну та військову співпрацю. Після об'єднання Німеччини у 1990 році країна стала ініціатором багатьох політичних процесів, спрямованих на розширення ЄС та НАТО, визнаючи важливість стабільності на східних кордонах. Одним із головних завдань німецької зовнішньої політики у цьому напрямку є створення єдиного європейського простору безпеки та економічного процвітання, що включає інтеграцію країн Центрально-Східної Європи. Берлін активно підтримує розширення ЄС, сприяє реформам у цих країнах та надає фінансову й політичну допомогу, що дозволяє їм ефективніше адаптуватися до стандартів ЄС та НАТО.

Німеччина розглядає інтеграцію цих країн як можливість для економічного розвитку. Завдяки своїй провідній ролі в ЄС вона є одним із головних інвесторів у регіоні, підтримуючи розвиток інфраструктури, модернізацію економік та зміцнення торговельних зв'язків. Велика увага приділяється також питанням енергетичної безпеки, оскільки багато країн Центрально-Східної Європи залежать від російських енергоресурсів. Німеччина намагається сприяти диверсифікації енергетичних поставок та розвитку екологічно чистих джерел енергії, що водночас відповідає її власним стратегічним інтересам.

Євроатлантична інтеграція країн Центрально-Східної Європи є одним із ключових пріоритетів Німеччини. Берлін підтримує розширення НАТО, оскільки вважає, що це сприяє колективній безпеці та посиленню трансатлантичних зв'язків. Особливу роль у цьому процесі відіграє тісна співпраця Німеччини з США, оскільки Вашингтон також зацікавлений у посиленні безпеки східного флангу НАТО. Водночас Німеччина приділяє увагу дипломатичним ініціативам та механізмам врегулювання конфліктів у регіоні, намагаючись знайти баланс між оборонними зобов'язаннями та діалогом із сусідніми країнами, такими як Росія.

Політика Німеччини у цьому напрямку стикається з певними викликами, серед яких можна виділити вплив Росії, внутрішні політичні кризи в країнах-кандидатах, а також розбіжності серед членів ЄС щодо темпів та критеріїв розширення. Росія активно використовує економічні важелі, інформаційні кампанії та політичний вплив, щоб уповільнити європейську та євроатлантичну інтеграцію держав Центрально-Східної Європи. Німеччина змушена шукати компроміси між прагненням зміцнити безпеку Європи та необхідністю підтримувати економічні відносини з Росією. Водночас існують і внутрішні виклики в самих країнах-кандидатах, такі як корупція, політична нестабільність та економічна нерівність, що можуть уповільнити їхній шлях до ЄС та НАТО.

Німеччина й надалі відіграватиме ключову роль у європейській та євроатлантичній інтеграції країн Центрально-Східної Європи. Ймовірно, Берлін зосередиться на підтримці політичних реформ у цих країнах та посиленні їхньої економічної інтеграції в ЄС. Велика увага приділятиметься також спільним безпековим ініціативам у рамках НАТО, що сприятиме посиленню стабільності в регіоні. У перспективі можна очікувати, що Німеччина сприятиме подальшому розширенню ЄС, водночас підвищуючи вимоги до реформ та демократичних стандартів у країнах-кандидатах. Зовнішньополітичний курс Німеччини є вагомим фактором стабільності та розвитку Центрально-Східної Європи. Берлін, як лідер ЄС, сприяє європейській єдності та безпеці, забезпечуючи підтримку реформ і розширення європейського та євроатлантичного простору. Завдяки активній дипломатії, економічній допомозі та стратегічному партнерству з країнами Центрально-Східної Європи Німеччина залишається рушійною силою процесу інтеграції цього регіону у європейську та трансатлантичну спільноту.

Бабаєв Рустам Ібрагімович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Гольцов Андрій Генадійович****, доктор географічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДИПЛОМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ

Південний Кавказ – регіон, де протягом століть переплітаються інтереси великих держав, етнічні та релігійні відмінності, а також історичні образи та претензії. Усе перелічене, як наслідок, призвело до низки конфліктів.

Так, поява вірмено-азербайджанського конфлікту через Нагірний Карабах пов'язана з територіальними претензіями та етнічними протиріччями між вірменами та азербайджанцями. Росія, Туреччина та Іран, відіграють значну роль у цьому конфлікті. Так само гостро стоїть питання грузинсько-російських

конфліктів через Абхазію та Південну Осетію, які виникли після розпаду Радянського Союзу та пов'язані з прагненням Абхазії та Південної Осетії до незалежності від Грузії. Перелічені конфлікти, як і інші потенційні джерела напруженості у регіоні вимагають пильної уваги та зусиль з боку міжнародної спільноти для досягнення сталого миру та стабільності. Дипломатичні засоби відіграють ключову роль у цьому процесі, і їх ефективність залежить від здатності міжнародної спільноти та країн регіону до співпраці.

Так, переговори та діалог є основою дипломатичного врегулювання. Мінська група ОБСЄ, створена у 1992 році, роками намагалася знайти мирне вирішення конфлікту в Нагірному Карабаху, проводячи переговори між Вірменією та Азербайджаном та розробляючи пропозиції щодо врегулювання.

У листопаді 2008 року за сприяння російського президента Д. Медведєва відбулася зустріч президентів Азербайджану І. Алієва та Вірменії С. Саргсяна, результатом якої стало підписання поблизу Москви Майєндорфської декларації. Цей документ засвідчив їхню спільну готовність до мирного врегулювання Карабахського конфлікту шляхом продовження переговорів у форматі Мінської групи ОБСЄ, спираючись на Мадридські пропозиції 2007 року. «10 липня 2009 року у ході саміту «Групи восьми» в італійській Аквілі була прийнята спільна заява президентів країн-співголів Мінської групи ОБСЄ, де були опубліковані оновлені Мадридські принципи врегулювання нагірнокарабахської проблеми…» [3, с. 102]. Проте, незважаючи на тривалі переговори, Мінська група так і не змогла досягти остаточного врегулювання конфлікту, а останні події, зокрема військова операція Азербайджану у 2023 році, показали, що формат Мінської групи вичерпав себе.

Європейський Союз також активно залучений до посередницьких зусиль, спрямованих на сприяння діалогу між Вірменією та Азербайджаном. Для Європейського Союзу ключовим пріоритетом є розв'язання вірменсько-азербайджанського конфлікту, адже його дестабілізуючий вплив на Південний Кавказ ставить під загрозу засади східної політики ЄС. «Так Європейський Союз прагне знизити вплив РФ у регіоні, покращити транспортні комунікації, зважаючи, зокрема, на можливість використання Південного Кавказу для транспортування енергоресурсів із Центральної Азії та потенційно – з Ірану.» [2]

Міжнародне посередництво також відіграє важливу роль як дипломатичний засіб вирішення конфліктів. Міжнародні організації, такі як ООН, ОБСЄ та Рада Європи, надають платформу для діалогу, сприяють дотриманню міжнародного права та надають гуманітарну допомогу. Їх діяльність є важливою також зокрема для підтримання міжнародного тиску на сторони конфлікту.

Серед інших дипломатичних засобів можна також виділити економічну співпрацю. Так, спільні економічні проєкти та інвестиції в регіональну інфраструктуру сприяють економічному розвитку та стабільності в регіоні. Гуманітарні заходи, такі як допомога біженцям та внутрішньо переміщеним особам, є важливими для підтримки постраждалих від конфліктів. Важливим аспектом є також розвиток так званої "народної дипломатії" – налагодження контактів між представниками громадянського суспільства, експертами та культурними діячами різних країн регіону. Такі ініціативи можуть сприяти

подоланню взаємних стереотипів та формуванню спільного бачення майбутнього, що є важливим доповненням до офіційних переговорних процесів.

Крім того, використання інструментів "м'якої сили", таких як освітні та культурні обміни, може поступово змінювати суспільну думку та створювати більш сприятливе середовище для мирного співіснування.

Для досягнення сталого миру на Південному Кавказі необхідно посилити роль міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ, Рада Європи та інших у врегулюванні конфліктів. Діяльність ОБСЄ має певні обмеження, зумовлені двома ключовими принципами. «По-перше, ОБСЄ не може очолити економічний вимір регіональної безпеки, але вона може співпрацювати в цьому напрямку, наприклад, з ЄС. По-друге, ОБСЄ, як і будь-яка інша міжнародна організація, залежить від зусиль країн регіону, які повинні відігравати активну роль у цьому процесі. Будь-яка регіональна стратегія має бути підпорядкована місцевій регіону та його населення.» [1, с. 39]

Отже, дипломатичні засоби є ключовими для врегулювання конфліктів на Південному Кавказі. Переговори та діалог між сторонами за підтримки міжнародних посередників, таких як ООН, ОБСЄ та ЄС, є основою для пошуку мирних рішень. Важливу роль відіграє також економічна співпраця, зокрема спільні проєкти та інвестиції. Не менш значущими є гуманітарні заходи, спрямовані на підтримку постраждалих. Лише комплексне застосування цих дипломатичних інструментів здатне забезпечити довготривалий мир і безпеку у регіоні.

Література:

1. South Caucasus: Regional and International Conflict Resolution, The Centre for Humanitarian Dialogue, Geneva, June 2001 URL: https://www.hdcentre.org/wp-content/uploads/2016/07/South-Caucasus-Regional-and-International-Conflict-Resolution-June-2001.pdf

2. Замікула М. Перспективи врегулювання вірменсько-азербайджанського конфлікту за посередництва Європейського Союзу. НІСД, 2022. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/perspektyvy-vrehulyuvannya-virmeno-azerbaydzhanskoho-konfliktu

3. Поліщук К. Генеза конфліктів у південнокавказькому регіоні: передумови, еволюційні моделі, проблеми врегулювання. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2018. № 45. С. 93–106.

Мамай Вероніка Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Грушецький Богдан Павлович****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ ВІДНОСИН США ТА КНР: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Відносини між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою є одними з найскладніших і найважливіших у сучасній геополітиці.

Їхня історія має глибокі корені, зокрема через ідеологічну конкуренцію та економічну взаємозалежність.

Становлення дипломатичних відносин між США та КНР припадає на час Холодної війни. У 1949 році Китайська Народна Республіка була створена під керівництвом комуністичного уряду на чолі з Мао Цзедуном, але США продовжували підтримувати уряд Тайваню як єдиного легітимного представника Китаю. Це викликало тривале дипломатичне протистояння. Ключовий перелом настав у 1971–1972 роках, коли президент США Річард Ніксон і радник Генрі Кіссінджер здійснили низку стратегічних кроків для нормалізації відносин. Візит Ніксона до Пекіну у 1972 році став історичним моментом, який відкрив нову сторінку в американсько-китайських відносинах [1]. Сторони домовилися про принцип «одного Китаю», визнали геополітичне значення співпраці й розпочали діалог щодо торгівлі та безпеки.

Протягом 1980-х років відносини між США і КНР значно покращилися, зокрема завдяки економічним реформам, які розпочав китайський лідер Ден Сяопін. Китай відкрив свої кордони для американських інвестицій, що стимулювало розвиток двосторонньої торгівлі. США забезпечували технологічну підтримку, а КНР ставала важливим ринком для американських компаній [2].

Втім, неодноразові політичні кризи ускладнювали відносини. Наприклад, події на площі Тяньаньмень у 1989 році викликали засудження США й тимчасове охолодження відносин. Водночас у 2000-х роках, із стрімким економічним зростанням Китаю, між країнами з'явилася нова динаміка суперництва, зокрема у сфері торгівлі [3].

Взаємодія між США та КНР сьогодні має форму стратегічного суперництва, яке охоплює економічні, технологічні та геополітичні аспекти:

- США ввели мита на китайські товари, що викликало симетричні дії з боку КНР. Це значно вплинуло на глобальні ланцюги постачання [4].

- змагання у сферах штучного інтелекту, 5G-технологій та напівпровідників створило напруженість між країнами.

- питання Тайваню та напруженість у Південно-Китайському морі залишаються джерелами конфліктів.

Попри конкуренцію, між США і КНР існують потенційні можливості для співпраці:

- як найбільші забруднювачі атмосфери, країни мають спільні інтереси в скороченні викидів та впровадженні зелених технологій [5].

- торговельні та фінансові зв’язки між країнами створюють стимули для уникнення ескалації конфліктів.

- спільні дії щодо нерозповсюдження ядерної зброї й боротьби з тероризмом можуть стати платформою для діалогу.

Висновок: американо-китайські відносини є ключовим елементом міжнародної політики, що впливає на глобальний порядок денний. Складне суперництво та взаємозалежність створюють як виклики, так і можливості для співпраці. Подальший розвиток дипломатії залежатиме від здатності сторін знайти компроміси у вирішенні критично важливих питань.

Література:

1. Shanghai Communiqué. (1972). Документ про встановлення дипломатичних відносин між США та КНР./ Primary Source Document with Questions (DBQs) URL: http://afe.easia.columbia.edu/ps/china/shanghai_communique.pdf

2. The Four Modernizations, 1979–82. Country Studies./ China Country Studies index. URL: https://country-studies.com/china/the-four-modernizations,-1979-82.html.

3. China-US Trade Dynamics. Динаміка торгових відносин США-Китай./ Statista. URL: https://www.statista.com/topics/4698/sino-us-trading-relationship/.

4. Krishna T. Tit-for-Tat: US trade tariffs and retaliation measures announced so far / Financialexpress. URL: https://www.financialexpress.com/policy/economy-tit-for-tat-us-trade-tariffs-and-retaliation-measures-announced-so-far-3789308/.

5. Sabadosa Z., Rengifo M. C., Resendez P. S., Beato A. R., Said E., Styers K. Trade Titans: The Impact of the U.S.-China Trade War on Global Economics. / Cornell SC Johnson College of Business. URL: https://business.cornell.edu/hub/2024/06/14/trade-titans-impact-us-china-trade-war-global-economics/.

Максакова Марина Владиславівна,
студентка, спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Лановюк Людмила Петрівна****,*
кандидат історичних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУРДСЬКИЙ ФАКТОР В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ БЛИЗЬКОГО ТА СЕРЕДНЬОГО СХОДУ

Курдська проблема залишається одним із найбільш складних і багатовимірних викликів для системи безпеки Близького та Середнього Сходу, оскільки поєднує етнополітичні, територіальні, геостратегічні та міжнародні аспекти. Курди, налічуючи від 30 до 40 мільйонів осіб, є четвертим за чисельністю етносом регіону після арабів, персів і турків та найбільшим народом світу, що не має власної державності. Компактне розселення курдського населення на територіях Туреччини (14,7 млн), Ірану (8,1 млн), Іраку (5,5 млн) та Сирії (1,8 млн) перетворює курдське питання з внутрішньодержавної проблеми на транснаціональний фактор регіональної безпеки, що впливає на баланс сил у регіоні та інтереси глобальних акторів.

Історичні передумови сучасної курдської проблеми безпосередньо пов'язані з розпадом Османської імперії та Версальсько-Вашингтонською системою міжнародних відносин. Севрський мирний договір 1920 р. передбачав створення незалежного Курдистану, однак Лозаннська угода 1923 р. анулювала ці положення, розділивши курдські землі між Туреччиною, Іраком, Сирією та Іраном. Саме цей момент заклав основу для виникнення так званої курдської проблеми, коли курдський народ опинився розділеним між чотирма державами, політика яких грунтувалася на турецькому, перському та арабському націоналізмі з ідеєю створення єдиної нації, що не залишало простору для національного розвитку курдів. Впродовж XX ст. курди неодноразово піднімали повстання проти центральних урядів, зокрема в Туреччині (1925, 1930, 1937-

1938), Іраку (1961-1970, 1974-1975, 1991) та Ірані (1946, 1979), однак усі ці спроби здобути автономію чи незалежність зазнали невдачі внаслідок військового придушення та міжнародної байдужості.

Сучасний етап курдського питання характеризується трансформацією курдського руху з локального в регіональний фактор безпеки, що особливо актуалізувалося після подій Арабської весни 2011 р. та появи Ісламської держави. У Туреччині курдська проблема представлена діяльністю Робітничої партії Курдистану, яка з 1984 р. веде збройну боротьбу за створення автономії або незалежної держави. Турецько-курдський конфлікт призвів до загибелі понад 40 тисяч осіб і став однією з найгостріших внутрішніх проблем Туреччини, що впливає на її зовнішню політику, відносини з НАТО та Європейським Союзом. Анкара розглядає курдські військові формування, зокрема Сили народної оборони в Сирії, як терористичні організації та філії РПК, що створює фундаментальне протиріччя з позицією США та західних партнерів, які співпрацюють із сирійськими курдами в боротьбі проти ІДІЛ.

В Іраку курдський фактор набув особливого значення після падіння режиму Саддама Хусейна в 2003 р., коли Курдський регіональний уряд здобув де-факто автономію та став найстабільнішою частиною країни. Іракський Курдистан зі столицею в Ербілі розбудував власні інститути влади, армію пешмерга, систему освіти та економіку, заснову на видобутку нафти. Спроба проведення референдуму про незалежність у вересні 2017 р. продемонструвала амбіції курдського керівництва, однак зіткнулася з різким опором не лише Багдада, але й Анкари та Тегерана, які побоюються ефекту доміно. Економічна криза, внутрішні протиріччя між Демократичною партією Курдистану та Патріотичним союзом Курдистану, а також залежність від експорту нафти через турецьку територію створюють структурні обмеження для реалізації проєкту незалежності.

Найбільш драматичні події останнього десятиліття розгорнулися в Сирії, де курди створили автономний регіон Рожава на північному сході країни після початку громадянської війни. Сирійські демократичні сили, очолювані курдськими загонами народної оборони, стали ключовим партнером США в операціях проти Ісламської держави, взявши під контроль до третини території країни. Модель самоврядування Рожави, заснована на принципах демократичного конфедералізму, мультикультуралізму та гендерної рівності, викликає значний інтерес міжнародного співтовариства як потенційний приклад стабільного врядування в хаотичному регіоні. Однак падіння режиму Башара Асада в грудні 2024 р. та посилення турецького тиску на курдські території створили нову загрозу для існування автономії, оскільки Туреччина вимагає розформування курдських військових формувань і неодноразово проводила військові операції на території Сирії, захопивши Афрін у 2018 р.

Тегеран розглядає курдський рух як загрозу територіальній цілісності, особливо в контексті існування автономних курдських регіонів у сусідніх Іраку та Сирії. Іран активно підтримує проіранські курдські групи в Іраку та використовує курдський фактор як інструмент тиску на Туреччину та регіональні держави.

Геополітичний вимір курдської проблеми визначається залученістю великих держав та їхніми конкуруючими інтересами в регіоні. Сполучені Штати з 2014 р. підтримують курдські збройні формування в Сирії та Іраку як найбільш ефективну наземну силу в боротьбі проти ІДІЛ, надаючи їм зброю, підготовку та повітряну підтримку. Однак така політика створює напругу у відносинах з Туреччиною, членом НАТО, яка вважає курдські групи терористичними. Росія використовує курдський фактор для посилення свого впливу в Сирії, підтримуючи діалог із курдськими силами та балансуючи між Дамаском і Анкарою. Європейський Союз розглядає курдську проблему крізь призму врегулювання сирійської кризи, боротьби з тероризмом та міграційної політики, одночасно наголошуючи на необхідності поваги до прав людини курдського населення в Туреччині в контексті євроінтеграційних переговорів.

СЕКЦІЯ 3.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СВІТОВОЇ, ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Майборода Олександр Микитович,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (Київ, Україна)

ВНУТРІШНІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУРСУ УКРАЇНИ

1. Відомо, що міжнародні відносини впорядковуються за посередництва дипломатії. З іншого боку, як успіхі, так і невдачі дипломатів лише в останню чергу залежать від них самих. У першу чергу вони визначаються реальним потенціалом їхніх держав бути реальними гравцями у реальній політиці. Тривіальність цієї думки не позбавляє її актуальності для будь-яких національних зовнішньополітичних стратегій. Зокрема, для підготовки України до членства у Європейському Союзі.

2. Відомості про сигнали від Євросоюзу 2024 року [6; 1] спонукають до думки, що переговори про членство в ньому України розпочнуться не раніше 2030 року. Скоріше за все, Україна зможе на той час виконати усі формальні вимоги членства. Не варто забувати, що реальність українського членства буде оцінюватись також за її фактичною брати участь брати участь у реалізації європейської стратегії, тобто у її здатності жити життям об'єднання.

3. Усі інституції Європейського Союзу керуються стратегічним порядком денним, який ухвалюється Європейською радою кожні п'ять років. У період 2019-2024 рр. стратегічними пріоритетами ЄС були як захист громадян та свобод; розвиток економічної основи європейської моделі майбутнього; створення кліматично-нейтральної, зеленої, справедливої і соціальної Європи; просування європейських інтересів і цінностей у світі [9]. Стратегічний порядок денний на наступну п'ятирічку 2024–2029 років складають вільна і демократична Європа; сильна та убезпечена Європа; процвітаюча та конкурентоспроможна Європа. У розділі, який стосується європейської безпеки, на перше місце поставлені питання продовження підтримки України, включаючи її відбудову та прагнення до справедливого миру; посилення оборонної готовності та потенціалу ЄС, а також збільшення витрат та інвестицій на оборону; співробітництво з трансатлантичними партнерами та НАТО [18]. Скоріше за все, стратегічна лінія ЄС залишиться незмінною і після 2030 року.

4. Головною інституцією, яка на практиці забезпечує наступність стратегії та її реалізацію, є Європейська комісія. У її Стратегії на 2019–2024 роки [19] ієрархія пріоритетів була розставлена у порядку: **є**вропейська зелена угода; цифровізація континенту; соціальна економіка; посилення європейської ваги у світі; **п**росування європейського способу життя; **н**овий поштовх до європейської демократії. Нова Стратегія підтверджує незмінність загального курсу ЄС – стале процвітання та конкурентоспроможність Європи; оновлення європейської оборони та безпеки; зміцнення соціальної моделі; підтримка якості європейського життя: продовольча безпека, вода та природа; захист демократії та європейських цінностей; посилення позицій Європи у глобальному світі; спільні дії з підготовки Союзу до майбутнього [16]. При цьому привертає увагу факт, що перед лицем російської агресії проти України **м**ожливість загрози збоку Росії не згадується, а оборонний пріоритет поставлений на друге місце після процвітання і конкурентоспроможності. Ухвалений же у січні 2025 року документ Єврокомісії під назвою "Солідарність з Україною" [17] **з**а своїм політико-правовим статусом нагадує звичайний односторонній меморандум.

5. Не буде зайвим хоча б у загальних рисах переглянути здатність України бути повноцінним учасником реалізації усіх стратегічних пріоритетів Євросоюзу.

Екологічна стратегія (The European Green Deal) Тут ключовим питанням залишиться запобігання кліматичним змінам [20]. У 2024 році в Україні був ухвалений новий кліматичний закон [3], яким передбачено досягнення країною кліматичної нейтральності відповідно до європейського кліматичного законодавства.

Цифровізація. У європейському просторі цифровізація відбуватиметься у вигляді створення для кожного громадянина і мешканця ЄС "персонального цифрового гаманця" – European Digital Identity (EUDI) [12] як це передбачає "Закон про цифрові послуги" (Digital Service Act – DSA) [15]. Україна участю у тестуванні "європейського цифрового гаманця" робить спробу запровадити у себе його аналог у вигляді застосунку "Дія". Загалом цифрова адаптація України до ЄС з фахової точки зору не повинна наражатися на нездоланні перешкоди. Найбільш вірогідно проблеми виникнуть із забезпеченням найновішим обладнанням і доступ до максимально повної і достовірної інформації. Річ у тім, що у суспільстві присутні рудименти командно-адміністративної психології, яка може стати для влади зручним засобом відгороджуватися від населення.

Соціальна стратегія. Адаптація України до стратегії "Соціальної Європи" [11] вимагатиме комплексної і синхронізованої діяльності не тільки Міністерства соціальної політики, а практично усіх органів виконавчої влади, до компетенцій яких належить розв'язання соціальних проблем. Зараз фахівці вказують на відсутність у найманих працівників зрозумілої перспективи [5]. Утворився регіональний дисбаланс у пропозиціях робочих місць. При реалізації стратегії подолання Україна найвірогідніше стане не донором соціальної сфери, а її реципієнтом, і це буде одним із складних моментів у підготовці її до членства в об'єднанні.

Набуття більшої міжнародної ваги. Пріоритет "Сильніша Європа у світі" [10] реалізується Євросоюзом через ряд проєктів, з яких один з найбільших "Глобальний шлюз" (*"Global Gateway"*) як масштабного інвестування в різні регіони світу. Вірогідне долучення України до реалізації цього проєкту якщо і може відбутися, то у дуже обмеженому форматі, оскільки сама перебуває в інвестиційній залежності від ЄС і може бути може бути тільки об'єктом фінансової частини проєкту, а не її суб'єктом. Україна має потенціал помітної участі у розв'язанні продовольчої світової проблеми, але її вихід зі своєю пшеницею у "тертій світ" є доволі обмеженим [7].

Цивілізаційна безпека. Запропонований на сайті ЄС офіційний переклад з англійської мови назви пріоритету *"Promoting our European way of life"* як "Просування нашого європейського способу життя" може створити враження про намір цивілізаційного прозелітизму у світі. Однак текст відповідних документів Єврокомісії спонукає до думки, що "просування", по суті, стосується безпеки і захисту у головних на сьогодні суспільних сферах [13]. Серед них виділяються контролювання міграції і боротьба з антисемітизмом. Щодо участі України в міграційній стратегії Євросоюзу може виникнути ряд побоювань у зв'язку з перспективою збільшення мігрантів на її території для участі у повоєнному відновленні.

Пріоритетом, у виконанні якого Україна може бути по-справжньому рівноправним партнером, є утвердження міжетнічної толерантності і, у цьому річищі, боротьба з антисемітизмом, яка поставлена нею на законодавчу основу [2**].** Практична державна політика з утвердження міжетнічної злагоди постійно здійснюється у вигляді різноманітних урядових програм [4].

Зміцнення демократії (A new push for European democracy) [8] здійснюється в ЄС згідно спеціального пакету заходів [14]. Україна у стані війни змушена була піти на обмеження ряду конституційних норм, але у перспективі може стати повноправним учасником реалізації цього пріоритету, оскільки демократичність її політичної системи ніколи не ставилася під сумнів.

Для України розв'язання проблеми безпосередньої участі у реалізації Європейської стратегії – справа віддаленої перспективи. Тим не менше, потрібне обговорення усіх питань, пов'язаних як із можливими здобутками, так і з можливими витратами, яких вимагатиме ця участь. Необхідна всебічна оцінка національних можливостей, з тим щоб переконати керівництво і учасників Євросоюзу у реальній спроможності України бути повноправним членом організації.

Література:

1. Данькевич, Я. (2024, Червень 23). Коли Україна стане членом ЄС: дипломат назвав орієнтовний рік вступу. ТСН. https://tsn.ua/ukrayina/koli-ukrayina-stane-chlenom-yes-diplomat-nazvav-oriyentovniy-rik-vstupu-2606313.html

2. Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні. Закон України № 1770-IX (2021) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-20#Text

3. Про Основні засади державної кліматичної політики. Закон України №3991–IX (2024) (Україна). https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44348

4. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми "Єдність у розмаїтті" на період до 2034 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України №429-р (2023) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2023-%D1%80#Text

5. Результати опитування роботодавців щодо ситуації на ринку праці в Україні. (б. д.). Міністерство економіки України. file:///C:/Users/user/Downloads/ B2.pdf

6. Україна виконала всі умови для початку переговорів щодо вступу до ЄС, – речниця Єврокомісії. (2024, Червень 7). TrueUA. https://trueua.info/news/ukraina-vikonala-vsi-umovi-dlya-pochatku-peregovoriv-tshodo-vstupu-do-yes--rechnicya-yevrokomisii

7. Україна у 2023/2024 МР експортувала 57,5 мільйона тонн зернових та олійних. (2024, Липень 13). Укрінформ. https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3885013-ukraina-u-20232024-mr-eksportuvala-575-miljona-tonn-zernovih-ta-olijnih.html

8. A new push for European democracy. Nurturing, protecting and strengthening our democracy. (n. d.). European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy_en

9. A new strategic agenda 2019–2024 for EU. (n. d.). European Council. https://www.consilium.europa.eu/en/eu-strategic-agenda-2019-2024/

10. A stronger Europe in the world. Reinforcing our responsible global leadership. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_en

11. Delivering a strong Social Europe. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/delivering-strong-social-europe_en

12. European Digital Identity. Digital Identity for all Europeans. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-digital-identity_en https://eur-lex.europa.eu/legal-

13. European Security Union. (n.d.). European Union. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_en

14. Protecting democracy. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy_en

15. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). (2022, October 27). Official Journal of the European Union. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj

16. Seven priorities of the Commission during 2024-2029 term. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029_en

17. Solidarity with Ukraine. (2025, January 10). European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_24_6565

18. Strategic agenda 2024–2029. (n. d.). European Council. https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/#democratic

19. The European Commission’s priorities. 6 Commission priorities for 2019–24. (n. d.). European Commission. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/strategic-agenda-2024-2029/

20. The European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Реєнт Олександр Петрович,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМА ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТРЬОХ ГЛОБАЛЬНИХ ВІЙН

Протягом історії людства невід'ємним атрибутом усіх війн, що велися між народами і державами, поставало питання військовополонених та правил поводження з ними. В одних випадках їх вбивали чи приносили в жертву богам, в інших – перетворювали на рабів, як частіше траплялося в Античному світі, чи на джерело отримання за них викупу, як в часи Середньовіччя та Раннього Нового часу. Жодних усталених і загальноприйнятих норм поводження хоча б із натяком на гуманізм, аж поки з прогресом не лише в удосконаленні засобів вбивства на війні, а й в суспільних поглядах на цінність людського життя Світ не прийшов до думки наприкінці XIX ст. про необхідність вироблення зобов'язуючих гуманітарних норм і правил поводження не лише з цивільним населенням на театрі воєнних дій та на окупованих територіях, а й з військовополоненими.

Зусилля увінчалися успіхом і втілилися у комплекс міжнародних конвенцій, відомих як Гаазькі та Женевські. Як це парадоксально не прозвучить, але у дві найкривавіші світові війни минулого століття Світ вступив добре озброєним детально і ретельно виписаним міжнародним кодексом правил поводження з військовополоненими, не позбавленим гуманізму у ставленні до бранців війни.

Дуже багатьом під час світових війн це урятувало в полоні життя, але й дуже багатьом не допомогло, бо самі по собі правила, навіть найкращі і найгуманніші, не рятують, рятує – дотримання їх попри обставини і упередження… Плюс не всі підписали чи доєднались – горе їхнім військовополоненим, як це було з радянськими в роки Другої Світової війни у німецькому полоні (загинуло більше половини), оскільки нацистська Німеччина вважала себе вільною в частині дотримання норм Міжнародного гуманітарного права щодо радянських військовополонених, позаяк СРСР не доєднався до Женевської конвенції 1929 р. з правил поводження з військовополоненими. У свою чергу їх не дотримувався і СРСР, відправивши навесні 1940 р. на смерть у Катинському лісі, в'язницях Калініна і Харкова 21857 громадян Польщі – переважно полонених офіцерів та солдатів.

Якщо на 1-ій Гаазькій мирній конференції 1899 р. за участі 26 держав було ухвалено 6 конвенцій, головними серед яких були «Про мирне розв'язання міжнародних конфліктів» і «Про закони та звичаї сухопутної війни», то на 2-ій Гаазькій мирній конференції 1907 р. за участі 43 держав – 13 конвенцій, головними серед яких були «Про мирне розв'язання міжнародних конфліктів», «Про початок воєнних дій», «Про закони та звичаї сухопутної війни». Саме Гаазькі конвенції «Про закони та звичаї сухопутної війни» унормували як одну зі складових розглянутих у них питань правила поводження з

військовополоненими, зробивши їх частиною Міжнародного гуманітарного права. Були не тільки чітко виписані критерії визначення військовополонених, але й регламентовано правила поводження з ними на всіх етапах полону та повернення до своїх країн по завершенні воєнних дій; застережено право військовополонених надсилати рідним та отримувати від них листи і посилки; прописано функцію Міжнародного (тоді ще Щвейцарського) Червоного Хреста опікуватися правами військовополонених та умовами їхнього утримання.

Правила поводження з військовополоненими, засвідчені Гаазькими конвенціями, були працюючим інструментом Міжнародного гуманітарного права у роки Першої світової війни. Певні виявлені в роки війни недоліки були зняті шляхом укладання воюючими сторонами у Берні в 1917 та 1918 рр. спеціальних Угод.

З урахуванням досвіду Великої війни 1914-1918 рр. з ініціативи Міжнародного Червоного Хреста у 1920-ті було розроблено та підготовлено текст спеціальної конвенції «Про поводження з військовополоненими», ухвалений 27 липня 1929 р. на скликаній Швейцарією дипломатичній конференції у Женеві (набула чинності 19 червня 1931 р.). Саме ця конвенція регулювала поводження з військовополоненими у роки Другої Світової війни (загальна кількість військовополонених сягнула тоді 35 млн осіб).

У повоєнний час в оновленому вигляді Конвенція про поводження з військовополоненими була ухвалена 12 серпня 1949 р. на Дипломатичній конференції ООН у Женеві як інтегральна складова Женевських конвенцій про захист жертв війни (набули чинності 21 жовтня 1950 р., підписали або доєдналися 190 держав).

На жаль, досвід російсько-української війни, що триває у гібридному вимірі з 2014 р. і у повномасштабному – з 24 лютого 2022 р. засвідчує грубе нехтування РФ нормами Міжнародного гуманітарного права щодо поводження з українськими військовополоненими. Тортури, зокрема і голодом, судове переслідування, позбавлення зв'язку з рідними, неналежні умови утримування, страти – стали сумним повсякденням українських військових у російському полоні та свідченням відсутності дієвих механізмів міжнародного права змусити порушника дотримуватися правил поводження з військовополоненими.

Розстріли та колективні страти українських військовополонених. Одним з найбільш кричущо потворних проявів російсько-української війни є практика толерованих російським командуванням розстрілів українських військовополонених безпосередньо в момент здачі у полон або невдовзі після того, що є прямим порушенням норм міжнародного гуманітарного права і Женевських конвенцій щодо військовополонених. Такі розстріли відбуваються за наказами російських командирів на місцях і, щонайменше, за відсутності протидії (якщо не за прямого потурання) таким ганебним злочинам з боку вищого командування російських військ і політичного керівництва РФ. Причому спостерігається виразна тенденція до збільшення кількості таких випадків, особливо після початку у серпні 2024 р. Силами оборони України Курської операції і запровадження 10 серпня на теренах Курської, Білгородської та Брянської областей режиму антитерористичної операції під оперативним

командуванням ФСБ РФ, що, всупереч загально військовому характеру ведення воєнних дій між двома державами – суб'єктами міжнародного права, відкрило скриньку пандори у ставленні до українських військовополонених як до терористів не лише на теренах Курщини, а й по всій протяжності лінії бойових зіткнень до Запорізького напрямку включно.

Символами кричущого порушення з боку РФ норм міжнародного гуманітарного права щодо ставлення до військовополонених, що набули світової відомості, є зафіксований на камеру телефону розстріл 30 грудня 2022 р. на позиції у лісі неподалік Соледару беззбройного бійця 163 Окремого батальйону ТрО Олександра Мацієвського, який, допаливши цигарку, пішов у вічність зі словами «Слава Україні» на вустах, прямо дивлячись у вічі своїм вбивцям (13 березня 2023 р. йому посмертно присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордену «Золота Зірка» за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі) та масове вбивство-страта українських військовополонених у ніч з 28 на 29 липня 2022 р. шляхом улаштування теракту з підриву, вірогідно, термобаричного боєприпасу в Оленівській виправній колонії, внаслідок чого щонайменше 53 військовополонених бригади Азов, які боронили Маріуполь, загинуло і ще 130 зазнали поранень. Ні представники ООН, ні уповноважені Міжнародного комітету Червоного Хреста не були допущені російською стороною до місця здійснення цього масштабного воєнного злочину.

Якщо на етапі гібридної війни (до 24 лютого 2022 р.) Офіс Генерального прокурора України розслідував дві справи, пов'язані зі стратами 5 військовослужбовців ЗСУ, то станом на кінець 2024 р. відкрив ще 54 кримінальні провадження за фактами розстрілу 143 військовополонених (лише в жовтні-листопаді 2024 р. було відкрито 13 справ щодо розстрілів 54 українських бранців). За даними Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Дмитра Лубінця, лише протягом 2024 р. вдалося офіційно підтвердити факти розстрілу росіянами 109 українських військовополонених, тоді як за весь час повномасштабного вторгнення було зафіксовано 177 таких випадків.

Обміни військовополоненими. Чим російсько-українська війна, що триває, принципово відрізняється від класичних війн минулого, зокрема двох світових війн XX ст., так це усталеною практикою проведення воюючими сторонами масових обмінів військовополоненими ще до закінчення воєнних дій – протягом усієї війни. Війни минулого не знали такої практики, більше того норми міжнародного гуманітарного права щодо правил поводження з військовополоненими (Гаазькі та Женевські конвенції) не передбачали (хоча й не забороняли прямо) обмінів військовополоненими до фактичного завершення воєнних дій, лише після досягнення чого регламентували порядок здійснення необхідних і швидких кроків для проведення між сторонами таких обмінів.

Єдиний виняток – передбачене Женевськими конвенціями повернення воюючими сторонами захоплених у полон важко поранених або невиліковно хворих військових ворожих армій, що, як правило, відбувалося у формі прояву доброї волі (а не прямого обміну) в надії на взаємність і не потребувало формального завершення воєнних дій та встановлення миру. В ході триваючої

повномасштабної російсько-української війни бранці цієї категорії повертаються за процедурою з формулюванням «повернення поза обмінами», статистично формуючи окрему від звільнених з полону за прямими обмінами групу осіб.

Якщо на етапі гібридної війни 2014-2022 рр. обміни військовополоненими з точки зору процедури та організації пройшли довгий шлях від численних домовленостей між командирами окремих підрозділів та представниками різних структур до централізації на міждержавному рівні, то майже із самим початком повномасштабної війни ці функції з українського боку постановою Кабінету Міністрів України № 257 від 11 березня 2022 р. були закріплені за Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими як тимчасовим органом для координації діяльності різних органів влади, силових структур і громадських об'єднань.

Якщо у перші місяці війни керувала роботою Координаційного штабу за посадою міністерка з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Верещук, то з кінця травня 2022 р. керівництво перейшло за посадою до начальника ГУР МО генерал-лейтенанта Кирила Буданова. До складу Координаційного штабу входять: його голова – начальник ГУР МО, заступник голови – представник ГУР МО, його секретар – представник ГУР МО, радник керівника Офісу Президента, а також уповноважені представники від Мінреінтеграції, Мін'юсту, Мінекономіки, Міноборони, МВС, МЗС, МОЗ, Національної поліції, Адміністрації Держприкордонслужби, Національної гвардії, ЗСУ, Апарату РНБО, Офісу Генерального прокурора,Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Мінветеранів, СЗР, Мінсоцполітики. З 2024 р. завдяки внесеним до 257 постанови Кабміну змінам до повноважень Координаційного штабу також були віднесені справи цивільних поневолених. Окрім того, завдяки роботі перемовної групи Координаційного штабу здійснюється репатріація тіл полеглих Захисників і Захисниць.

Перший повноцінний обмін полоненими під час повномасштабної російсько-української війни відбувся через місяць після її початку – 24 березня 2022 р. за формулою 10 на 10 військовослужбовців і 19 на 11 цивільних моряків. Найбільш значними по кількості звільнених з полону українських бранців були обміни 21 вересня 2022 р. (215 військових та цивільних, серед яких 108 оборонців «Азовсталі» та 10 іноземців, обміняних на Віктора Медведчука та 55 російських військовослужбовців), 31 грудня 2022 р. (140 захисників), 7 березня та 16 квітня 2023 р. (в обох випадках з полону вдалося повернути 130 військових), 3 січня 2024 р. (230 осіб, з яких 6 цивільних), 31 січня 2024 р. (207 військовослужбовців), 30 грудня 2024 р. (189 осіб, з них 2 цивільних), 5 лютого 2025 р. (150 військовослужбовців). Окремо варто згадати обмін 17 жовтня 2022 р., коли Україна повернула з полону 108 жінок – 12 цивільних і 96 військовослужбовиць.

Найтриваліший за час повномасштабної війни період без проведених обмінів – період з 8 серпня 2023 р. і до 2 січня 2024 р.

Станом на січень 2025 р. від початку повномасштабної війни Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими було проведено 60 обмінів з РФ, в ході яких до України вдалося повернути 3981

військового та утримуваного цивільного: 252 жінки (209 військових і 43 цивільних) і 3729 чоловіків (3602 військових і 127 цивільних). Станом на кінець лютого 2025 р. загальне число українців, що повернулися додому вже за 61 обміном, зросло до 4131 особи.

19 березня 2025 р. відбувся 62-й обмін – Україні за ним вдалося повернути з полону 175 захисників, і ще 22 – поза обмінами. Таким чином, всього, починаючи з березня 2022 р., з ворожого полону за обмінами Україні вдалося звільнити 4306 захисників і цивільних бранців, а поза обмінами – 469 осіб. Окрім того, в рамках репатріаційних заходів в Україну станом на січень 2025 р. були повернені тіла 6260 загиблих військових. Озвученою позицією України в контексті поточних дипломатичних зусиль адміністрації президента США Дональда Трампа досягти припинення ведення бойових дій між РФ та Україною є пропозиція-вимога здійснити обмін військовополоненими за формулою «всіх на всіх».

Певну позитивну роль у поповненні з українського боку обмінного фонду (протягом війни Україна має від'ємний загальний баланс військовополонених) відіграють започатковані Координаційним штабом проєкти «Хочу жить (Единый центр приема обращений военнослужащих РФ по сдаче в плен)» і «Хочу к своїм (Український державний проєкт зі збору та публікації даних засуджених колаборантів)», який надає змогу засудженим колаборантам подавати клопотання про обмін в РФ на українських військовополонених та силою утримуваних там цивільних осіб.

Питання обміну полоненими, належачи до категорії найбільш чутливих, є і завжди було потужним інструментом тиску у руках Кремля на українські владу і суспільство. Маніпулювання ним є одним із багатьох типових кроків в арсеналі Москви в напрямку дестабілізації внутрішньої ситуації в Україні. Особливо, якщо суспільна вартість людського життя в твоїй власній країні незрівнянно нижча, ніж у твого супротивника у війні. Тому не дивно, що обстоювана Україною пропозиція обміну полоненими за формулою «всіх на всіх» завжди відхилялася Кремлем як на етапі гібридної війни РФ проти України 2014-2022 рр., так і повномасштабної, після 24 лютого 2024 р. Зокрема, об'єктивно вона мало має шансів на успіх і в плині ініційованих адміністрацією президента США Дональда Трампа зусиль покласти край цій війні дипломатичним шляхом.

І Москва так діяла завжди. Наприклад, у 1921-1922 рр. вона використовувала питання повернення німецьких військовополонених як інструмент для досягнення дипломатичного визнання з боку Німеччини. Офіційні представники радянських Росії та України прямо шантажували на перемовинах і консультаціях уряд Німеччини питанням повернення 10 тис. німецьких військовополонених в обмін на дипломатичне визнання. Німецькі урядовці, залежні від громадської думки у своїй країні, для якої це питання було чутливим, недвозначно називали цей шантаж «торгівлею людьми» і «продажем німецьких військовополонених в обмін на визнання».

Стратегічно залишаючи Україну на гачку питання українських військовополонених, втім, і влада РФ, штучно «засушуючи», а коли вигідно – послаблюючи процес обміну бранцями, є чутливою до питання російських

військовополонених, але лише деяких окремих серед них категорій – пілотів, «кадирівців» і, особливо, строковиків, яких президент РФ публічно обіцяв своєму суспільству не залучати до «СВО». Потрапляння до українського полону в ході Курської операції декількох сотень російських строковиків – розблокувало і суттєво пожвавило процес обміну військовополоненими. Так само поступливим в питанні обмінів Кремль буває, коли має особливу зацікавленість в поверненні (отриманні) від України певних важливих для нього персон, як це було з обміном у 2019 р. В. Цемаха, причетного до збиття літака рейсу МН-17, чи обміну на дві сотні українських бранців кума російського президента В. Медведчука у вересні 2022 р.

Водночас, питання обміну та повернення військових з ворожого полону є постійним фактором тиску на українську владу з боку українського суспільства і в першу чергу – з боку громадських об'єднань та ініціатив, сформованих членами родин військовополонених. І це майже завжди балансування по лезу гострого ножа, де будь-який хибний рух може призвести до внутрішньої дестабілізації, у чому був би зацікавлений ворог. І тут не тільки потрібне врахування досвіду війн минулого, коли обміни військовополоненими відбувалися вже після завершення між сторонами воєнних дій, а й усвідомлення того, що не все у цій справі залежить лише від бажання української влади, бо для проведення обмінів потрібна воля і з боку ворога у війні також. Тому особлива тактовність з боку української влади щодо членів родин військовополонених потрібна для збереження внутрішнього миру та єдності українського суспільства не менше, ніж витримка і розуміння ситуації з боку тих, хто прагне якнайшвидшого повернення українських бранців з російського полону.

Бойко Олександр Дмитрович,
доктор політичних наук, професор
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя (м. Ніжин, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНА ВІЙНА ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (2014-2025 рр.)

На початку XXI ст. у суспільно-політичне життя планети ввійшло нове поняття – «гібридна війна». Її специфіку та зміст як крайньої форми розв'язання суспільних проблем визначає комплекс агресивних дій/війн за чотирма напрямами: воєнним, дипломатичним, інформаційним та економічним. У цьому контексті важливою сферою російсько-українського протистояння в 2014-2025 рр. був і залишається дипломатичний фронт. Це пояснюється тим, що анексія Криму та конфлікт на Сході України стали не пересічними, локальними подіями міжнародного життя, а за своєю суттю та змістом фактично поклали початок специфічній формі зіткнення інтересів Російської Федерації та євроатлантичного військово-політичного альянсу та визначили місце з'ясування їх стосунків на нейтральній території. Саме тому одним із ключових напрямків

і конфігурацій розпочатої Росією гібридної війни була війна дипломатична, яка велась одночасно і проти України і проти західних держав.

Дипломатична війна – це форма протиборства між різними державами, що базується на примусі супротивника до певних дій/бездіяльності дипломатичними засобами. Головними її завданнями є: завдання шкоди авторитету та політичному іміджу дежави-супротивника та її лідерам; заподіяння збитків протидіючій стороні, виведення з ладу основних об’єктів її життєдіяльності та послаблення матеріальних і моральних сил і ресурсів за умови збереження та зміцнення власних об’єктів і систем; розширення кола союзних держав та зміцнення з ними зв'язків; стимулювання протиріч у внутрішньо-політичному житті країн-суперників та поглиблення розбіжностей з її союзниками у ворожих коаліціях; створення труднощів супротивнику у різних аспектах внутрішнього розвитку та проведенні активної зовнішньої діяльності, а також у підтриманні міжнародних зв’язків; поширення дезінформації з метою сприяння досягненню політичних і стратегічних цілей війни шляхом підриву морально-психологічного стану суспільства держави-супротивника та міжнародної спільноти; створення сприятливих умов для виходу з критичної ситуації та забезпечення вигідних переговорних позицій. Усі перераховані цілі переслідувала Росія у дипломатичній війні проти України та євроатлантичного військово-політичного альянсу, розв’язаній у рамках гібридної війни. Для реалізації своїх планів російська сторона у 2014-2025 рр. задіяла широкий арсенал форм та методів дипломатичного впливу:

1. Ігнорування та порушення базових принципів міжнародного права та зобов'язань з укладених міжнародних угод.
2. Використання у міжнародних організаціях права вето з метою блокування невигідних для Росії рішень.
3. Намагання ввести у дипломатичну сферу в якості суб'єкта формально «самостійного, неконтрольованого елемента», а реально підконтрольного російському впливу інструмента – представників самопроголошених ДНР-ЛНР.
4. Уникання прямої відповідальності у дипломатичних переговорах та при формуванні міжнародних угод.
5. Намагання зайняти у ході дипломатичних контактів позицію не відповідача за агресію, а посередника/гаранта встановлення миру. Маскування агресора під миротворця як це було при укладанні Мінська 1 та Мінська 2.
6. Використання динаміки спочатку збройного конфлікту на Донбасі (контрольованого Росією його загострення/ослаблення), а потім динаміки подій у ході російського повномасштабного вторгнення в Україну в якості важеля впливу на міжнародній арені.
7. Специфічне використання засобів превентивної дипломатії, яка у російському варіанті офіційно проголошує спрямованість дій на попередження виникнення спорів між сторонами (імітацію схильності Російської Федерації до миру), а реально веде до переростання існуючих спорів у конфліктні ситуації з подальшою їх ескалацією та зростанням масштабів протистояння.

8. Застосовування засобів примусової дипломатії (тиску, шантажу, провокацій, демонстрації та застосування збройної сили тощо) для досягнення своїх цілей.

9. Намагання ізолювати та дискредитувати Україну як суб'єкта міжнародного права.

10. Використання широкомасштабних пропагандистських акцій, поширення фейків та організації ІПСО з метою дезорієнтації світового співтовариства та приховання своїх агресивних планів.

Отже, дипломатична війна у період 2014-2025 рр. була органічною складовою гібридної війни розв'язаної Росією проти України. У ході цього протистояння українська дипломатія, з одного боку, неодноразово апелювала до західних партнерів щодо необхідності виконання умов Будапештського меморандуму; активно відстоювала інтереси України у рамках Мінського процесу; шукала підтримки міжнародних організацій, урядів і парламентів світових держав у питаннях вирішення конфлікту на Донбасі, надання політичної, економічної, технічної підтримки в боротьбі з російським повномасштабним вторгненням та збереження діючих проти агресора санкцій. З іншого боку, дипломати України кардинально переглянули характер, специфіку та тональність українсько-російських контактів; намагалися на всіх дипломатичних рівнях блокувати російський дипломатичний та інформаційний вплив; ініціювали розгляд низки справ у міжнародних судах стосовно агресивних дій Російської Федерації; дотримувались нових підходів у відносинах із Росією, в основу яких було покладено поєднання жорсткого відстоювання національних інтересів із вимушеними допустимими компромісами, які не порушують принципів суверенітету і територіальної цілісності України.

Калуга Володимир Федоррович,
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗАСІБ МАСКУВАННЯ ДІЙСНОГО СТАНУ СПРАВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Сучасній людині властиво не жити чи бути, а вдавати. Зокрема, вона перманентно тоне в грі слів. Тобто вона цілеспрямовано і вперто, але у більшості випадків неусвідомлено і так, наче крадькома уникає того, аби називати все своїми іменами і, як наслідок, послідовно ув'язувати поміж собою причини та їх наслідки, замість того, аби займатися змістовною еквілібристикою, формуючи чудернацькі конструкції «авторитетного бачення». Приміром, кожен ліпший буквально голосить про корупцію, але не помічає корупціонерів; очікує від інших порядності, але сам слідує принципу «розведи ближнього свого, інакше ближній розведе тебе, і тому порадіє»; всіляко констатує факт виродження

людського матеріалу, але себе підносить над проблемою, сліпо тримаючись ідеї щодо власної непогрішимості, прозірливості тощо.

Міжнародні відносини та світова політика у згаданому ракурсі через призму людського фактору аж нічим не відрізняється від будь-яких інших сфер існування та/або функціонування людини – сучасника, себто людини в своєрідному стані «великої посередності». Зокрема, коли мова заходить про дипломатію, останню підносять як засіб і механізм підтримання взаємодії у конструктивному руслі, спрямованому на упорядкування, усталення та розвиток спільноти світової або ж регіональної. Між тим для уважного максимально відстороненого спостерігача стає цілком очевидним, що сама по собі дипломатія виконує щонайбільше вторинні функції на фоні інших, цілком ймовірно, дієвих механізмів впорядкування світових процесів. При цьому слід акцентувати увагу на фактові, який нібито само-собою зрозумілий, однак в дійсності таким не є: дипломатія ідентифікується масами, себто явно обмеженими у своїй спроможності до рефлексії та здатності встановлювати зв'язки між власною активністю та її причинністю, а з іншого боку, непосвяченими у вузькі кола сильних світу цього, як публічне явище, тобто зміст якого доступний для ознайомлення будь-якому бажаючому. Однак останнє є далеке від реальності, оскільки зміст дипломатичних заходів розкривається лише частково і у строго дозованій та контрольованій формі.

За згаданих вище умов формується стійке розуміння щодо множинності або багатошаровості чи системної ешелованості механізмів, які стоять за впорядкуванням світових та/або міжнародних процесів. Своєрідною афішою або засобом консолідації уваги мас на собі є публічна дипломатія, точніше множина повідомлень, експертних, а здебільшого – профанних міркувань і висновків щодо тих чи інших подій і процесів, абощо. Для тих же, кому до снаги збагнути, що функціональна політика або пошук основ взаємодії відбувається за зачиненими дверима або й «підкилимно», дипломатія асоціюється лише з вершиною айсбергу, тоді як домовленості у вузьких колах або за зачиненими дверима, себто «договорняки», набувають реальної ваги у сфері міжнародних відносин.

На разі йдеться про те, що світового масштабу ФПГ (фінансово-політичні групи), іншими словами, фінансово-владні клани, хай би тих таки Ротшильдів, Рокфелерів, аристократичні угрупування Габсбургів, абощо, або в іншому ракурсі закриті кола «Тристоронньої комісії», «Більдерберзького клубу», абощо, скеровують у різноманітних сферах активності, наприклад, банківській системі, медицині і фармації, мілітарній сфері, продовольчому секторі, і т.п. процеси, розприділяючи ресурси, формуючи інтенції мас тощо.

З огляду на сказане щойно формується основа під альтернативне трактування світових процесів, зокрема війни в Україні і навколо України. Зокрема переломлення трактування війни і супутніх їй процесів через призму доступу до ресурсів, зокрема тих самих покладів рідкоземельних металів, а з іншого боку – територій, дешевих трудових ресурсів тощо, себто задоволення амбіцій і бізнесових інтересів конкретних кланів, робить загальнопоширювані на маси трактування війни і її причин, якщо й не абсурдними, то смішними. Сама ж

пересічна людина у згаданому світлі набуває ознак «гарматного м'яса» або виконавця чи реалізатора сторонніх неї проектів.

Звісно, пересічний представник спільноти не те, що чітко усвідомлювати або хай би лише здогадуватися не повинен про дійсний стан справ і своє справжнє становище, а, навпаки, має фанатично обстоювати нав'язані йому ідеї щодо згаданих подій, зокрема війни в Україні і навколо України, сліпо вірячи у власне (нав'язане чи навіяне) покликання або місію тощо.

Зрештою вододіл між людиною-масою та свідомою себе особистістю породжується ставленням до ілюзій соціального буття: людина-маса буквально живе і дихає ілюзіями, якими її щедро підживлює система, тоді як свідома себе особистість старається настільки те можливе, відмежуватися від прямування «битою дорогою», концентруючись на глибинних переживаннях та не дозволяючи себе втягти в кола масового психозу.

Література

1. Gabriel Marsel. The existenshial background of human dignity. New York, 1969. 287 p.

2. Giddens Anthony. Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press, 1991. 268 p.

Пилипенко Олександр Євгенійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет харчових
технологій (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

16 липня 1990 р. розпочався новий історичний етап у розвитку української дипломатії, коли Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. У Декларації наголошується, що Україна «як суб'єкт міжнародного права здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій ...» [1]. Україна підтримує дипломатичні відносини із 190 державами світу. Наша держава уклала і виконує понад дві тисячі міжнародно-правових документів.

Згідно зі статтею 106 Конституції України, керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави здійснює Президент України, який представляє країну в міжнародних відносинах, веде переговори та укладає міжнародні договори України [2].

Нині Україна завдячує своїм існуванням Збройним Силам України та спирається на успіхи дипломатії в розбудові міжнародної підтримки та отриманні зброї від партнерів, які за будь-яку ціну уникають прямого протистояння з росією. Після початку повномасштабного вторгнення правила «мирної» дипломатії не могли забезпечити швидку мобілізацію міжнародної

спільноти й допомогти Україні підштовхнути партнерів до рішень, які ще 23 лютого 2022 р. вважалися червоними лініями. Пряма манера спілкування українського керівництва стала визначальною рисою української дипломатії в умовах екзистенційної загрози, адже намагання грати за усталеними правилами з 2014 р. завершилося відомим результатом. 2022 р. став зламом парадигми російсько-української війни, коли уявлення про неї вийшло за межі локального внутрішньо-українського конфлікту. Не тільки влада України, а й міжнародне співтовариство усвідомили, що зіткнулися з глибинним і глобальним міжцивілізаційним конфліктом між росією та колективним Заходом за переділ світового порядку. Гібридна війна росії проти України ввійшла у фінальну фазу – тотальну конвенційну війну. Очевидною стала нікчемність мінських і нормандських форматів урегулювання конфлікту на Донбасі, що стало серйозною проблемою для української влади. 2022 р. НАТО та ЄС одразу заявили, що в разі російської воєнної агресії проти України не надаватимуть їй військової допомоги, позаяк та не є членом Альянсу, а Євросоюз не оборонна організація, отже, можуть допомогти лише фінансово і дипломатично [3].

Керівництво розраховувало на дипломатію як на основний засіб нейтралізації загрози широкомасштабної воєнної агресії. Щоправда, цю агресію сприймали як можливу провокацію на Донбасі. Водночас Глава МЗС повідомив, що теперішня ескалація є не просто системною, а й наймасштабнішою за останні роки. Недалекоглядна позиція призвела до тяжких наслідків, позаяк Україна виявилася неготовою до оборони: воєнний стан увели тільки тоді, коли росія масовано вдарила ракетами по всій території нашої країни. Це дало змогу російським військам у перші дні війни захопити переважну частину Харківської, Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей і блокувати такі великі міста, як Харків, Київ, Суми, Чернігів і Маріуполь.

Перший раунд переговорів відбувся 28 лютого 2022 р. на білоруському кордоні без попередніх умов. Сторони вислухали позиції одна одної, намітили низку пріоритетних тем, за якими можна досягнути предметних рішень, і вирушили до своїх столиць на консультування. Вдруге зустріч провели 3 березня в Біловезькій Пущі, де домовились організувати гуманітарні коридори для евакуювання цивільних із зон бойових дій, постачання продуктів і ліків, а також створити з цією метою спеціальний канал зв’язку. Головними питаннями на порядку переговорів було припинення обстрілів цивільної інфраструктури та повернення до законів і звичаїв ведення війни [4]. Але нічого з обіцяного москва не збиралася виконувати. Проте в Офісі Президента прагнули якомога швидше завершити війну [5]. Звісно, така модель не могла гарантувати безпеку України без відповідних запевнень росії, а надто вплинути на завершення війни. Завдяки успіху української дипломатії 9 травня 2022 р. Дж. Байден підписав закон про лендліз для України, який відкриває широкі можливості для переозброєння ЗСУ новими зразками американської військової техніки та систем озброєнь. Як стверджував О. Резніков, розроблена спільно з міжнародними партнерами програма уможливлює досягнення таких цілей:

– отримати значну кількість РСЗВ зразка НАТО та боєприпасів до них;

– повністю замінити деякі наявні калібри радянського зразка на платформи,

розповсюджені в країнах НАТО та забезпечені боєприпасами;

– домовитися з партнерами про перехід до постачання цілісних підрозділів, які відразу готові до виконання бойових завдань, що значно підвищить ефективність на полі бою;

– одержати бойові літаки і засоби ППО / ПРО для захисту неба. Економічні санкції також важливі в боротьбі на дипломатичному фронті [5].

Таким чином, Україна вступила у війну, не маючи чіткого уявлення про формат, у якому росія може вдатися до подальшої ескалації конфлікту на Донбасі та за його межами. Тож Україна, як і Захід, певний час дотримувались стратегії «стримування росії», яка передбачала комплексний пакет політичного, дипломатичного й економічного тиску, а також перелік конкретних потреб для зміцнення української армії. У межах цієї стратегії було визначено три головні напрями діяльності української дипломатії на 2022 р.: пошук союзників, санкції та зброя. Звісно, пошук союзників був спрямований насамперед на політичну підтримку з боку євроатлантичних партнерів.

Література:

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, № 31, ст. 429.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

Історія дипломатії України // URL: file:///C:/Users/user/Documents/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%2012%20%D0%86%.pdf

3. Давліканова О. «За межею»: Українська дипломатія воєнного часу // Український тиждень. 19 квітня 2024 р. URL: https://tyzhden.ua/za-mezheiu-ukrainska-dyplomatiia-voiennoho-chasu.

4. Україна та РФ розробили план, щоб покласти край війні. Financial Times// Фокус. 16 березня 2022 р. URL: https//focus.ua/uk/voennye-novost/509555-ukraina i RF. Financial times

Сопівник Руслан Васильович,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Мачинська Софія Василівна,
студентка факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАХИСТ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ВІД МАНІПУЛЯТИВНИХ ВПЛИВІВ ВОРОЖОЇ ПРОПАГАНДИ

Поняття «імідж країни», на думку Тетяни Храбан, – це свідомо сконструйований образ, який під час інформаційно-психологічного протиборства, набуває статусу найважливішого об'єкта захисту національних інтересів [3]. Євген Магда вважає, що імідж держави – це комплекс уявлень про країну, які формуються на основі об’єктивної інформації, повідомлення медіа,

власного досвіду, це основа, що визначає, яку репутацію має країна у свідомості світової громадськості [1].

В умовах російсько-української війни та гібридних інформаційних спецоперацій проти нашої держави, імідж України є однією із головних мішеней для агресора. Серед основних методів – поширення фейкових новин, спотворення фактів, створення вигаданих наративів про Україну як «неонацистську державу» або «державу-невдаху» [4]. Усе це формує негативний імідж України. В очах міжнародної громадськості ми – корумпована країна з низьким рівнем життя, що понад двадцять років перебуває в позиції «прохачки» й має серйозне збройне протистояння з РФ [4].

Олена Ялова зауважує, що впродовж російсько-української війни ворожа пропаганда вдавалася до створення економічного антиіміджу України шляхом маніпулювання «суб'єктивним сприйняттям часу інформування, за неможливості перевірити факти». Приклад: «За Яничка українці взимку відкладали на літній відпочинок, а тепер улітку – на опалення; П'ятирічка Євромайдану у цифрах… загальний борг країни у 2013 – 549 463,4 млн. грн., у 2018 – 2 112 768,6 млн. грн. грн.; За часів СРСР Україна була найбагатшою республікою. Уявляєте? Найбагатшою з 15 республік! Ось і я вже не уявляю» [4].

Для протистояння маніпулятивному впливу ворожої пропаганди, важливо діяти на таких рівнях.

1. Підвищення медіаграмотності, освітні програми для громадян щодо того, як розпізнавати фейки, перевіряти інформацію та критично мислити.

2. Фактчекінг, виявлення і спростування фейкових новин через незалежні медіа та офіційні державні інформресурси.

3. Налагоджена комунікація влади і народу, прозорість уряду та дій офіційних осіб, регулярне інформування громадськості та міжнародних партнерів про реальний стан справ, успіхи та досягнення.

4. Залучення міжнародних організацій, партнерів і ЗМІ для підтримки української позиції та розповсюдження правдивої інформації на міжнародній арені.

5. Просування позитивних історій про Україну, її культуру, досягнення та інновації, що формують позитивний імідж і привертають увагу світової спільноти.

6. Виявлення і блокування ворожих інформаційних операцій, захист державних та медійних ресурсів від кібератак.

7. Постійна пильність і усвідомлення того, що проти країни ведеться інформаційна війна («Якщо Вам здається, що Вами не маніпулюють, – це означає, що ви в надійних руках професіоналів»).

Література:

1. Магда Є. В. (2016) Міжнародний імідж України в контексті гібридної війни. Вісник Дніпропетровського університету. 2015. № 4. С. 232–239. file:///C:/Users/User/Downloads/vdufsp_2015_4_34.pdf

2. Сопівник Р.В., Рахманіна А. С., Санченко О.В. (2023). Лідерологія: підручник. К.: «Компринт», 2023. 700 с.

3. Храбан Т. (2019). Імідж України як об’єкт інформаційної війни. Мовознавство і летаратурознавство. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 23, том 3, с. 42-51. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/23_2019/part_3/11.pdf
4. Ялова О. (2019) Імідж України у світі. сучасний стан, перспективи та виклики. Управління консульського забезпечення Департаменту консульської служби МЗС України. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2020/02/69.pdf

Мазука Людмила Іванівна,
кандидат історичних наук,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах триваючої тотальної російської війни проти України та динамічних геополітичних змін особливого значення набуває здатність держави та суспільства до використання всіх наявних інструментів для підсилення ефективності зовнішньополітичної діяльності держави та розбудови довірливих і взаємовигідних стосунків із партнерами. Очевидно, що в цих умовах нового значення набуває публічна дипломатія та закордонне українство як один із її акторів.

Основними викликами, що стоять сьогодні перед Україною і на усунення яких може впливати закордонне українство, зокрема, є: часткова втрата інтересу до України у світовому інформаційному просторі; активне поширення неправдивого наративу про українську історію та дезінформація про сучасний перебіг подій; невизначеність світових політиків щодо часових рамок та умов членства України у НАТО та ЄС; затягування часу із наданням Україні необхідних обсягів високотехнологічної зброї, що потребує підсилення тиску та адвокації закордонних українців на світових політиків в умовах підсилення просування російських наративів.

Якщо до початку повномасштабного вторгнення робота українських організацій за кордоном в основному була зосереджена на розробці брендингу України, промоції її у світі через культурну дипломатію, то після 24 лютого 2022р. пріоритетним напрямком роботи стає політична адвокація, яка включає, зокрема: посилену технічну підтримку Збройних сил України через платформу Unite With Ukraine; адвокацію максимальної військової підтримки, а особливо протиповітряної оборони та протиракетної оборони, високоточних ракет та артилерії; протидію «руському міру» та спробам асимілювати українців у наратив російської пропаганди [1].

Попри значні успіхи 2022 року, коли Україна піднялася у світових рейтингах в оцінках м’якої сили, зокрема, показників обізнаності про країну, рівня загальної впливовості, рівня успішності на міжнародній арені та оцінки державного врядування, у 2023 році не спостерігалося висхідної динаміки. Натомість, репутація країни-агресорки, яка зазнала катастрофічного падіння в

міжнародних рейтингах, наразі поступово розмивається й поляризується за групами країн світу [2].

Знижувався інтерес до подій в Україні і впродовж 2024 року. Наприклад, динаміка пошукових запитів у Google зі словом «Україна» різко скоротилася. Після пікового рівня у 2022 році, коли пошуковий інтерес до України досяг 100 балів, він поступово знизився, і у 2024 році стабілізувався на рівні близько 7 балів. Міжнародні рейтинги демонструють неоднорідну динаміку сприйняття України. За даними Global Soft Power Index 2025, загальний бал України знизився до 42 (зі 100 можливих), а позиція у рейтингу опустилася до 46-го місця серед 193 країн [3].

Отже, одним із важливих завдань є посилення інформаційної роботи, максимальне забезпечення пріоритетності теми України в іноземних медіа і політиці та проведення інформаційних кампаній зі спростування російських наративів. На відміну від росії, Україна сьогодні не має ефективної системи поширення інформації за кордоном. Російська пропаганда поширюється 40 мовами у 160 країнах світу. Результатом цього є викривлене сприйняття причин, суті та ходу російсько-української війни.

Основними напрямками діяльності закордонних українців у публічній дипломатії сьогодні є:

- утримання інтересу до України у світовому інформаційному просторі;
- донесення правди світовій спільноті про війну в Україні та протидія дезінформації;
- адвокація українських інтересів у світі та розбудова міжнародної коаліції на підтримку України та захист від російської агресії.

Важливим є об’єднання для роботи представників усіх хвиль української діаспори та закордонного українства в цілому, особливо новоприбулих, переважно молодих та високоосвічених українців, які швидко інтегруються у суспільства країн проживання і у подальшому можуть активно просувати українські інтереси на різних рівнях.

Повномасштабна російська агресія вимагає зміни пріоритетних напрямів публічної дипломатії від брендингу до політичної адвокації оборонних потреб, що передбачає посилення підтримки України у світі шляхом широкого інформування громадськості за кордоном про російські злочини, стійкість та героїзм українців, протидії російській дезінформації, проведення швидких кампаній реагування на російські гібридні атаки та консолідації зусиль забезпечення широкої світової підтримки та конкретних дій партнерів для протидії загарбникам.

Література:

1. Підсумки впливової місії СКУ в Україну. *Світовий Конгрес Українців.* 2022. URL: https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/pidsumki-vplivovo%d1%97-misi%d1%97-sku-v-ukra%d1%97nu/ (дата звернення: 04.04.2025).

2. Мазука Л. Закордонне українство в системі публічної дипломатії України. *Політичні дослідження*. 2024. №2. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/9_Mazuka.pdf (дата звернення: 04.04.2025).

3. Звіт про сприйняття України у світі 2024. *Brand Ukraine.* URL: https://brandukraine.org.ua/documents/187/UA_Ukraines_Global_Perception_Report_20241.pdf (дата звернення: 04.04.2025).

Zvezdova Olesia,
PhD in Political Science,
Johannes Gutenberg University Mainz, (Mainz, Germany)

RUSSIAN PSYCHOLOGICAL AGGRESSION: A SECURITY CHALLENGE TO THE DIGITAL DIPLOMACY OF UKRAINE

Only in the last decade we witnessed a widespread Russian information war against Ukraine, which has a destructive and destabilizing effect on societies in general and on the psyche of each individual in particular. At the same time, the full-scale Russian invasion of the territory of Ukraine on February 24, 2022 marked the beginning of a deep crisis in the European collective security system. Long-term Russian psychological warfare against the Ukrainian population is one of many means of aggression on a par with guns and rockets. Media and psychological operations to influence the opponent's leadership and population are an important aspect of preparing the ground for new-generation warfare (Renz, 2016).The information base for today's aggression has been carefully prepared for a long time. Let us recall that the main reason for the attack is called by the Russian political establishment and the media the protection of the so-called Donetsk People`s Republic and Luhansk People`s Republic ("DPR/LPR"), the so-called de facto states artificially created by the Russian Federation. The image of the victims was constantly broadcast in all Russian media, among bloggers and famous personalities. Everyone who actively uses social networks is familiar with these narratives: "Donbass has been bombed for 8 years", "Alley of Angels in DPR", "Nazism in Kyiv", etc. The Russian information and psychological operation against Ukraine did not start in 2022, but was actively conducted at least since 2014 (and moreover, similar mechanisms were tested by the Russian Federation, for example, in Georgia before and during the war in 2008). The main research question is how Russia's psychological strategic is working now in digital sphere of different European countries.

Unlike the post-Soviet countries, it is much more difficult to control western democratic countries with psychological mechanisms. That's why the main aim of Russian psychological aggression here is to make these states more neutral, to provide a little support. The main soft methods are:

- Spreading pro-Russian message through some local media
- Cooperation with local business to take its support
- Cooperation with some oppositional politics.

1. I propose to concentrate on four main mechanisms of psychological influences that are actively used now by Russian propaganda:

2. Transforming beliefs. The main aim is to separate real life and politics in the consciousness of average citizen, something like “This war is none of my business”.

3. Transforming stereotypes. The main stereotype is forming in the minds of the population that Russia is a peacemaker and tries to protect Russian-speaking people all over the world.

4. Transforming attitudes. Targeted psychological influence creates a situation in which an existing need is satisfied by providing people with specific information presented in a certain way. The attitude is formed and fixed in the minds of people.

5. Intimidation. The main aim of such kind of influences is to ensure European population that Russian army is very strong and can begin the war against another European states.

It is important to understand that all these mechanisms could be used via the different digital means of information dissemination. The most important are unreliable Internet media and social networks (especially Facebook, Instagram, Tiktok and Telegram channels).

What are the signs of manipulative news in Internet media?

- The news causes too strong emotions.
- Sensationalism; loud slogans; half-truth.
- Using the technique of so-called grouping of people.
- Pseudo-experts. When an expert's opinion is passed off as fact.

The fight against hostile psychological influence on the population should take place on two levels: state and personal. I am sure that the level of education affects the level of vulnerability to psychological influences. Therefore, another task facing our state in the field of ensuring security in the psychological sphere is to increase the level of awareness of the population regarding the dangers of IPSO. I also suggest focusing attention on individual methods of counteracting psychological influences on the population.

1. Critical perception of information and verification of information sources. Some mass media, even if they are not Russian, are under the control of the Russian authorities. And by reposting or spreading information from these media, a person unconsciously turns into a means of psychological influence.

2. Strengthening control of the process of information influence, influence on its characteristics and source. Use of feedback (participation in surveys of the popularity rating of certain channels, complaining about an unreliable page in a social network, debunking myths, publishing information exposing "fakes")

Only a complex combination of measures from both levels can effectively counter Russian psychological operations.

***Literature*:**

1. Renz, B. (2016). Russia and ‘hybrid warfare’. *Contemporary Politics*, 22(3), 283–300.

2. Townsend, K. (2024). Russia’s Psychological Warfare Against Ukraine [Broadcast]. *The Atlantic*. https://www.theatlantic.com/podcasts/archive/2024/05/russias-psychological-warfare-against-ukraine/678459/

Маруховський Олег Олександрович,
кандидат політичних наук, доцент,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД ПОСИЛЕННЯ АВТОРИТАРНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В ГРУЗІЇ (2024-2025 рр.)

Актуальність дослідження українсько-грузинських дипломатичних відносин під час російсько-української війни, особливо в період посилення авторитарних тенденцій в Грузії 2024-2025 рр., має важливе значення для поліпшення двосторонніх відносин. Основними документами, що визначають основні принципи та перспективи співпраці між двома країнами після здобуття ними незалежності є «Договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу між Україною та Республікою Грузія» 1993 р. та «Декларація про перспективи розвитку співробітництва між Україною і Республікою Грузія і спільних підходів щодо питань міжнародних відносин» 1995 р.

До початку широкомасштабного російського вторгнення в Україну наша країна і Грузія мали спільні інтереси у протидії російській агресії та захисті свого суверенітету й територіальної цілісності, а також спільні прагнення до демократичного розвитку та прискорення процесів інтеграції обох країн до європейських та євроатлантичних структур. Однак, відомо, що в Грузії у зв'язку з прийняттям у 2024 р., відкликаного у 2023 р. під тиском масових протестів та демонстрацій, Закону «Про прозорість іноземного впливу» [1], відомого як закону про «іноагентів», який грузинська опозиція називає «авторитарним», спостерігається суттєве посилення авторитаризму, яке створює напругу в українсько-грузинських відносинах та викликає занепокоєння міжнародної демократичної спільноти взагалі, Європейського Союзу та України, зокрема.

Важливо зазначити, що Україна, яка прагне до демократичних цінностей, критично ставиться до розвитку авторитарних тенденцій в сучасній Грузії, які проявляються в обмеженні свободи слова та прав людини, політичному переслідуванні опозиції, неурядових організацій та незалежних ЗМІ, а також зростанні впливу проросійських сил, що негативно впливає на розвиток громадянського суспільства в Грузії.

Прийняття вищеназваного закону викликало масові протести громадян в Тбілісі та інших містах Грузії, а Міністерство закордонних справ (МЗС) України висловило свою стурбованість «загостренням внутрішньополітичної ситуації в Грузії у зв'язку із розглядом у Парламенті Грузії законопроєкту «Про прозорість іноземного впливу» та закликало «всі зацікавлені сторони поважати право громадян Грузії на мирний протест і шукати вирішення ситуації шляхом конструктивного діалогу» [2].

Особливої уваги заслуговує реакція обурення та висловлення стурбованості МЗС України у зв'язку із антиукраїнськими заявами Прем'єр-міністра Грузії І. Кобахідзе про те, що «запобігання українізації є необхідною умовою для

інтеграції Грузії в Європейський Союз і є основною метою закону «Про прозорість зовнішнього впливу» [3]. Під «загрозою українізації» він мав на увазі «прагнення недержавних організацій (НДО) зробити революцію в країні» [4]. В українському зовнішньополітичному відомстві наголосили, що «використання імені нашої країни у такому зневажливому контексті завдає додаткової шкоди українсько-грузинським відносинам. Русифікація, а не міфічна «українізація», є реальною загрозою для Грузії» [2].

У МЗС України наголосили, що скандальні висловлювання Прем'єр-міністра Грузії, які містять «перекручені оцінки подій в Україні» є «неприйнятними та обурливими щодо нашої держави, Революції Гідності, героїзму та боротьби українського народу за свободу та незалежність», а також вони не відповідають духу дружніх дипломатичних українсько-грузинських відносин. Подібна неприйнятна риторика І. Кобахідзе викликала значний резонанс у демократичному світі та сприймається як спроба створити негативний образ України. Важливо зазначити, що «Коментар пресслужби МЗС України щодо чергових антиукраїнських заяв Прем'єр-міністра Грузії Іраклія Кобахідзе» від 30.05.2024 р. є чітким сигналом грузинському уряду про те, що Україна уважно стежить за розвитком подій у Грузії та виступає за солідарність з грузинським народом, який протестує проти обмеження демократичних свобод: «Закликаємо грузинських політиків утриматись від подібних заяв на адресу нашої країни, які вчергове повторюють російські наративи та використання України у внутрішньополітичній боротьбі в Грузії» [5].

Серед можливих сценаріїв розвитку відносин між країнами в умовах посилення авторитарних тенденцій у Грузії варто виділити наступні:

1. Поглиблення кризи у взаємних відносинах у зв'язку з подальшим посиленням авторитарних тенденцій у Грузії може призвести до охолодження чи повного замороження двосторонніх відносин та введення санкцій з боку України проти грузинських високопосадовців.

2. При збереженні статус-кво відносини можуть залишатися напруженими, але без подальшого погіршення, з обмеженими контактами на офіційному рівні та мінімальним співробітництвом.

3. У разі зміни політичного курсу Грузії та повернення до демократичних цінностей можливе поступове відновлення співпраці між двома країнами.

Література:

1. Про прозорість іноземного впливу: Закон Грузії від 28.05.2024. Документ 4194-XIVMS-XMP, опублікований 06.03.2024. URL: https://matsne.gov.ge/document/view/6171895?publication=0

2. Коментар МЗС України щодо загострення внутрішньополітичної ситуації в Грузії у зв'язку із розглядом законопроєкту «Про прозорість іноземного впливу» (18.04.2024). URL: https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-zagostrennya-vnutrishnopolitichnoyi-situaciyi-v-gruziyi-u-zvyazku-iz-rozglyadom-zakonoproyektu-pro-prozorist-inozemnogo-vplivu

3. Елісашвілі Т. Іраклій Кобахідзе – запобігання українізації є необхідною умовою для інтеграції Грузії в Європейський Союз і є основною метою закону «Про прозорість іноземного впливу (17.04.2024). URL: https://1tv.ge/news/irakli-kobakhidze-ukrainizaciis-tavidan-acileba-aris-saqartvelos-evrokavshirshi-integraciis-aucilebeli-piroba-da-es-aris-uckhouri-gavlenis-gamchvirvalobis-shesakheb-kanonis-umtavre/

4. У МЗС відреагували на заяви Кобахідзе щодо загрози «українізації» Грузії (18.04.2024). URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-hruziya-ukrayinizatsiya-kobakhidze/32911153.html

5. Коментар пресслужби МЗС України щодо чергових антиукраїнських заяв Прем'єр-міністра Грузії Іраклія Кобахідзе (30.05.2024). URL: https://mfa.gov.ua/news/komentar-pressluzhbi-mzs-ukrayini-shchodo-chergovih-antiukrayinskih-zayav-premyer-ministra-gruziyi-irakliya-kobahidze

Гальченко Світлана Іванівна
кандидат історичних наук, доцент,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)
Воробйов Дмитро Вадимович,
аспірант, Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА АВСТРІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Україно-австрійські відносини сучасного періоду беруть початок з 1991 року. Процес встановлення дипломатичних відносин був надзвичайно цікавим.

Австрійські дипломати, що були представлені у столиці СРСР, уважно стежили за перебігом перебудови та розпадом союзу. У численних звітах Відня розглядалися варіанти розвитку подій. Особливо це стосувалася відносин москви з Києвом, які були надзвичайно складними за свідченняи австрійських дипломатів [1, 59].

Однак, Австрія стала першою з європейських країн, яка організувала регулярне авіасполучення з Києвом, відкривши філію Austrian Airliners в березні 1991 року.

Після проголошення незалежності України Австрія делегувала свого дипломата Міхея Венінгера з москви до Києва. Він очолив Наукову раду, що мала б представляти владу Австрії. За словами Венінгера, Австрія користується найкращою репутацією як політичний, економічний та культурно-науковий партнер у Києві[1, 61].

Варто зазначити, що Австрія була однією з серед західних держав, що після проголошення Україною незалежності встановила з Києвом так звані відносини «проформа». У вересні 1991 року міністри закордонних справ А. Мок та А. Зленко підписали консульський контракт [1, 61].

Дипломатичні відносини між республіками було встановлено 24 січня 1992 року, а попередня дипломатична установа в Києві отримала статус Консульства Австрії в Україні.

З цього моменту розпочинається новий етап українсько-австрійських контактів. Незважаючи на інтенсивність візитів на найвищих рівнях протягом 1992-1993 років (лише за 1992 рік відбулося 20 офіційних візитів в обох напрямках!), укладання двосторонніх угод відбувалося повільно, а більшість спроб їх підписання зазнавали невдач. Тільки в серпні 1993 року Відень та Київ

узгодили договір про двосторонню торгівлю. Наприкінці 1993 року між країнами було укладено «Меморандум щодо подальшого застосування двосторонніх договорів у відносинах між Австрійською Республікою та Україною», який унормовував питання нового пострадянського міждержавного документообігу [1, 67].

Українську дипломатичну місію у Відні протягом 1991-1994 років очолював Юрій Костенко. 5 років тривала каденція Миколи Макаревича, якого в 1999 році змінив Володимир Огризко. Протягом 2004-2014 років Посольство України у Відні представляли Юрій Полурез, Володимир Єльченко, Вадим Костюк, Євген Чорнобривко, Василь Кирилич, Андрій Березний [2]. Першочерговим завданням дипломатичної місії у Відні є розвиток гармонійних та добросусідських відносин між державами та політична, економічна, культурна та наукова співпраця.

Українсько-австрійські відносини мали, в першу чергу, торговельно-економічного характер. До кінця 1999 року було підписано 26 двосторонніх угод, які регулювали наступні питання: про співробітництво у митній справі, про уникнення подвійного оподаткування, про співробітництво в енергетичній та науково-технічній сфері, про лісове господарство та землекористування, про транскордонне пересування, перевезення пасажирів тощо. Це збільшило обсяг австрійських інвестицій в Україні [3, 319].

Станом на 2013 рік в Україні було зареєстровано більше 200 підприємств за участю австрійського капіталу. Одним з найбільш красномовних прикладів українсько-австрійської бізнес-співпраці є проектування та будівництво знаного гірськолижного курорту «Буковель» через інвестиційну компанію «План Альт». Добре відомими в Україні є супермаркети австрійського походження «Білла» [4, 30]. Перша офіційна зустріч на рівні глав держав між Україною та Австрією відбулася аж у жовтні 1998 року, коли Леонід Кучма відвідав з державним візитом Відень. Цього ж року у столиці Австрії відбувся саміт Україна-ЄС, де було напрацьовано Стратегію щодо України. Візит-відповідь Федерального президента Австрії Томаса Клестеля до Києва відбувся в травні 2000 року. З кінця 1990-х років до 2013 року нараховується 10 зустрічей на рівні глав держав, 4 на міжпарламентському рівні, 9 на рівні глав урядів та 16 на рівні керівників зовнішньополітичних відомств [2].

В 2009 році Україна та Австрія підписали Меморандум про співробітництво у сфері туризму, який передбачав налагодження туристичної інфраструктури та реалізації спільних українсько-австрійських проектів [2, 319].

Ще з початку 1990-х років в Україні розпочинають діяльність мережа австрійських культурних організацій та проектів в освітній та науковій сферах. Об'єднуючими центрами цієї мережі є Австрійський культурний форум (Київ) та Австрійське бюро кооперації (Львів). Основною метою діяльності цих центрів є активна участь у культурно-науковому житті [4].

Ще з 1992 року в Києві, Львові та Чернівцях почали діяти австрійські бібліотеки, в 1996 р. така книгозбірня з'явилася у Харкові, а в 2009 році – у Дрогобичі. Також у 1992 році почав функціонувати Українсько-австрійський науковий центр НАН України [1, 68]. Були також здійснені перші кроки щодо присутності України в Австрії. Зокрема, у 1992 році у Відні було засновано

Австрійсько-українське товариство, яке має на меті популяризувати нашу культуру в центральній Європі. Так, у 1993 році було проведено дві виставки – «Золото Києва» та «Тора і корона» – у Музеї мистецтв у Відні. Міністерства закордонних справ обох країн розцінили їх як «основні моменти культурної співпраці» [1, 69]. Україна та Австрія провели Двосторонній рік культури у 2019 році. Він стартував з урочистої церемонії за участю Надзвичайного та Поважного Посла Республіки Австрії Герміне Поппелер, Генерального директора Українського інституту Володимира Шейка та директора Австрійського культурного форуму в Києві Ульфа Хаусбрандта. [5].

Варто вказати, що після 24 лютого 2022 року Австрія, як і всі країни Європейського Союзу, засудили російську агресію, проте реальні кроки (заклики до послаблення санкцій, збільшення експорту газу тощо) республіки залишаються тривожними. Незважаючи на це, Австрія робить багато для допомоги Україні.

Література:

1. Брайт А. Відень-москва і Відень-Київ. Падіння СРСР і нова незалежність України з перспективи Відня. Австрія й Україна на історичних перехрестях: наук. зб. Київ. 2016. С. 39-74.

2. Політичні відносини. Посольство України в республіці Австрія URL: https://austria.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/127-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-avstrijeju

3. Сафар'янс Є. Формування договірно-правових засад українсько-австрійських відносин (1991-2016 рр.). Український історичний збірник. Вип. 19. 2017. С. 313-323

4. Про нас. Австрія в Україні. URL: https://austriaukraine.com/uk/about/

5. Україна та Австрія розпочали Двосторонній рік культури. Ukrainian Institute. URL: https://ui.org.ua/news/ukrayina-ta-avstriya-rozpochaly-dvostoronnij-rik-kultury/

Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

«АФРИКАНСЬКА СТРАТЕГІЯ» УКРАЇНИ

До повномасштабного вторгнення Росії Африканський материк не був серед пріоритетів зовнішньої політики України. Після розпаду СРСР усі дипломатичні установи на континенті успадкувала Москва. Києву ж довелося будувати стосунки з Африкою з нуля. Контакти з країнами регіону активізували лише після повномасштабного вторгнення. Проте, рівень присутності України на континенті все ще недостатній.

До 1994 р. більшість країн Африки визнали незалежність України й установили дипломатичні відносини, однак Київ відкрив посольства лише в Єгипті, ПАР, Тунісі й у Гвінеї (останнє 2012 р. закрили через переворот і міжнародну ізоляцію хунти), спираючись на пріоритетні партнерства в торгівлі: Єгипет і Туніс імпортували українське зерно, ПАР – олію, з Гвінеї імпортували боксити. Упродовж 1998-2004 рр. Україна відкрила ряд нових посольств, зокрема: в Алжирі, Марокко та Лівії (його евакуювали до Тунісу 2015 р.). Загалом, дипломатичні зусилля сфокусували на Північній Африці, куди Україна експортує значну частку зернових. Залишок дипломатичних ресурсів

спрямували на Субсахарську Африку, відкривши посольства лише в Нігерії, Кенії, Ефіопії, Габоні (у 2012 р. перенесли до Сенегалу) й Анголі. Ці країни відіграють важливу економічну й політичну роль на континенті, проте присутності тільки в них недостатньо. Отже, до повномасштабного вторгнення Україна мала посольства лише в десяти з 54 країн Африки. Зрозуміло, вони не могли якісно представляти інтереси держави на континенті. До того ж роботу на африканському напрямку українські дипломати не вважали престижною. При цьому формати співпраці з країнами континенту не обмежувалися дипломатією: українські фахівці будували на континенті промислові підприємства й об'єкти енергетики, школи й лікарні, постачали техніку для промисловості й сільського господарства, озброєння та військову техніку для армій, в українських вишах здобули освіту чимало африканських студентів. Українські військові брали активну участь у миротворчих місіях ООН, зокрема: в Анголі, ДР Конго, Сьєрра-Леоне, Ліберії, Ефіопії, Еритреї, Судані, Кот-д'Івуарі й Малі. У 2021 р. ухвалили «Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Про Африку, як окремий регіон, навіть не згадали – лише разом із Близьким Сходом. Утім згодом визнали, що недооцінили Африку, і пообіцяли розширювати можливості для експорту й збільшувати дипломатичне представництво.

З початком російського вторгнення в української дипломатії з'явився новий напрям роботи – ізоляція Росії. Варто відмітити, що за цей період Україна досягла більшого прогресу у відносинах з африканськими країнами, ніж за попередні 30 років. Президент В. Зеленський провів переговори з двома десятками очільників країн Африки, міністр закордонних справ і парламентські делегації відвідали півтора десятка держав, МЗС анонсувало відкриття 10 нових посольств на континенті.

Важливу роль у покращенні позицій України на континенті має гуманітарний проєкт Grain from Ukraine, у рамках якого африканські країни отримали сотні тисяч тонн зерна, що різко контрастує з діями Росії, яка знищує українські елеватори й портову інфраструктуру, а також намагається заблокувати експорт зерна. Однак, чимало держав Африки віддають перевагу нейтралітету, й одна із причин – Україна не має важелів впливу, насамперед економічних. В Африці Україна все ще дуже обмежено присутня та майже не просуває економічних проєктів. І вона має запропонувати взаємовигідну економічну співпрацю, а не лише публічну дипломатію, для досягнення ефективного результату. Варто ініціювати угоди про зону вільної торгівлі з найбільшими потенційними ринками: Нігерією, Ефіопією, Кенією, Єгиптом, ПАР, Алжиром, Марокко, Тунісом – й угоди про преференційний режим торгівлі з Африканським Союзом після введення в дію Африканської континентальної зони вільної торгівлі та з Економічним співтовариством країн Західної Африки.

Розширення експорту українських товарів та послуг в Африку може значно послабити повоєнну економічну кризу й навіть стати важливим фактором майбутнього зростання. Тому потрібно збільшувати дипломатичну присутність в Африці та стимулювати активність українських компаній на континенті.

У довгостроковому майбутньому, щоб зміцнити економічні позиції в Африці, Україні варто диверсифікувати структуру експорту товарів і послуг.

Варто відходити від сировинної та збільшувати кількість товарів і послуг з високою часткою доданої вартості. Зокрема, експортувати не лише зернові, а й сільськогосподарську техніку й добрива, сприяти модернізації сільського господарства країн континенту, які на тлі російської агресії акцентували, що потребують самозабезпечення продовольством.

До повномасштабного вторгнення в українських ВНЗ навчалися тисячі студентів з Африки, здебільшого на медичних та технічних спеціальностях. Варто розглянути можливість відкрити філії наших університетів в Африці. Величезна прогалина – в Україні немає жодного університету, де вивчали б суахілі, що є міжнародною мовою в Африці. Та й у МЗС загалом відчутний брак африканістів. Високий потенціал має експорт, обслуговування та ремонт військової техніки й обладнання. Африка активно купує зброю, зокрема в Росії, а після війни Україна може спробувати витіснити її із цих ринків.

Іващук Максим Володимирович,
аспірант кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ВОСЬМОГО СКЛИКАННЯ

У період діяльності Верховної Ради України VIII скликання парламентська дипломатія стала важливим інструментом зовнішньої політики держави. В умовах російської агресії та анексії Криму, Верховна Рада активно використовувала міжпарламентські зв’язки для захисту національних інтересів, просування європейської інтеграції та зміцнення міжнародної підтримки України. Парламент став архітектором законодавчої євроінтеграції, зміцнив інституційну спроможність держави та чітко закріпив стратегічний курс на ЄС і НАТО.

Серед основних напрямків парламентської дипломатії перш за все необхідно виокремити протидію російській агресії на міжнародній арені. Парламент активно працював в міжнародних організаціях, таких як ПАРЄ, ОБСЄ, ПА НАТО, ЄВРОНЕСТ та ПАЧЕС. Зусилля українських делегацій були спрямовані на ухвалення низки резолюцій, що засуджували агресивні дії Росії та підтримували територіальну цілісність України.

Було ухвалено десятки звернень до ООН, Європарламенту, парламентів держав-союзників, з вимогою посилення санкцій проти Росії, підтримки суверенітету і територіальної цілісності України та тиску на РФ для звільнення політичних в’язнів. Завдяки цій роботі вдалося домогтися офіційного визнання Росії стороною конфлікту в багатьох міжнародних документах.

Важливими стали процеси європейської та євроатлантичної інтеграції. Після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році, Верховна Рада VIII скликання стала відповідальною за її імплементацію на законодавчому рівні. Було ухвалено понад 120 законів, що відповідали вимогам

Угоди та європейських стандартів. У 2019 році Верховна Рада ухвалила історичний законопроєкт №9037 [1], яким внесла зміни до Конституції України, закріпивши незворотність курсу на членство в Європейському Союзі та НАТО та обов'язок усіх органів влади сприяти цьому курсу. Це рішення мало стратегічне та символічне значення, сигналізуючи міжнародним партнерам про політичну стабільність і послідовність інтеграційної політики.

Парламент ухвалив ключові закони, необхідні для імплементації Угоди про асоціацію з ЄС та запровадження безвізового режиму для українців. У Конституції України також було закріплено стратегічний курс на членство в ЄС та НАТО. Комітет у закордонних справах, Комітет з питань євроінтеграції та делегації Верховної Ради налагоджували постійну комунікацію з Європарламентом, ПА НАТО, урядами країн-членів ЄС та брали участь у самітах Східного партнерства, міжпарламентських асамблеях, форумах Україна-ЄС. Це сприяло популяризації серед європейських політиків розуміння українських реформ.

Керівництво Верховної Ради провело понад 130 міжнародних зустрічей та здійснило 8 офіційних візитів за кордон. Україну відвідали делегації з понад 20 країн, що сприяло зміцненню двосторонніх відносин та залученню міжнародної підтримки. Депутати здійснювали численні візити до США, Канади, країн ЄС, Японії. Під час офіційних зустрічей з парламентарями інших країн обговорювалися постачання військової допомоги, розширення санкцій проти РФ та зміцнення політичної та економічної підтримки України. Особлива увага приділялася налагодженню співпраці з країнами Азії, Африки та Латинської Америки для протидії російському впливу та просування українських інтересів у цих регіонах.

Українські парламентарі брали активну участь у роботі міжпарламентських асамблей, де порушували питання деокупації Криму та Донбасу, звільнення політичних в'язнів та протидії російській пропаганді. Парламентськими каналами поширювалася доказова інформація про злочини Росії, гібридну агресію, порушення прав людини в Криму й на Донбасі. Ця інформація використовувалась партнерами України для обґрунтування введення та продовження санкцій.

Парламентська дипломатія Верховної Ради VIII скликання відіграла ключову роль у формуванні міжнародної коаліції на підтримку України. Парламент був не лише законодавчим органом, а й активним гравцем на міжнародній арені, оскільки його діяльність сприяла формуванню потужної міжнародної коаліції на підтримку України, викриттю російської агресії на глобальному рівні та забезпеченню міжнародного тиску на РФ. Через активну участь у міжнародних організаціях, розвиток двосторонніх відносин та просування європейської інтеграції, Верховна Рада сприяла зміцненню позицій України на світовій арені та протидії зовнішнім загрозам.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) № 2680-VIII від 7 лютого 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text

Кириленко Володимир Євгенійович,
аспірант кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Дипломатичний фронт у контексті широкомасштабної агресії Росії набув не меншого значення, ніж воєнний, оскільки саме дипломатичні механізми – як офіційні (державні), так і неофіційні (публічні) – відіграють ключову роль у консолідації міжнародної антиросійської коаліції, залученні фінансової та військової допомоги для України, а також у збереженні й посиленні санкційного тиску на Росію. Ці фактори безпосередньо впливають на здатність Збройних сил України та всього українського суспільства ефективно протистояти агресору.

Одним із важливих суб'єктів зовнішньополітичної діяльності України, поряд із Міністерством закордонних справ та Президентом України, є Верховна Рада, яка володіє широким спектром законодавчих, ратифікаційних, контрольних, бюджетно-регулюючих та представницьких повноважень у сфері міжнародних відносин.

Основу нормативно-правового регулювання парламентської дипломатії та міжнародної діяльності Верховної Ради становлять Конституція України [1] та низка інших правових актів, зокрема: Регламент Верховної Ради України [2], Закон України «Про Комітети Верховної Ради України» [3], Закон України «Про статус народних депутатів України» [4], а також Положення про депутатські групи з міжпарламентських зв'язків із іноземними державами [5]. Ці документи визначають статус Верховної Ради як впливового суб'єкта міжнародної політики, наділеного значними ресурсами для міжнародної взаємодії.

Широкомасштабна російська агресія, що стала викликом глобального масштабу, значно активізувала зовнішньополітичну діяльність Верховної Ради, а її складова – міжпарламентська дипломатія – перетворилася на один із ключових інструментів міжнародної підтримки України. Перший заступник Голови Верховної Ради України Олександр Корнієнко наголосив, що український парламент активно використовує весь спектр міжпарламентських зв'язків у боротьбі з російською агресією. Він уточнив, що народні депутати України беруть участь у переговорах у складі робочих груп та підгруп, виконують консультативні й дорадчі функції [6]. Такий підхід відображає усталений формат парламентської дипломатії Верховної Ради, що реалізується на двох рівнях: через індивідуальну діяльність парламентарів (включаючи участь керівників, експертну та консультативну роботу) і через механізми двосторонніх та багатосторонніх міжпарламентських відносин.

У двосторонньому вимірі парламентська дипломатія здійснюється шляхом співпраці між парламентарями двох країн через парламентські групи дружби, спільні комісії, комітети та асамблеї. Ці механізми переважно доповнюють політичне та міжурядове співробітництво між державами. Багатостороння

парламентська взаємодія реалізовується через участь постійних делегацій Верховної Ради у міжнародних парламентських організаціях, а також завдяки координації з парламентарями інших країн у межах глобальних мереж міжпарламентського співробітництва.

Особливу роль у формуванні й реалізації зовнішньополітичного курсу Верховної Ради в умовах війни відіграють її комітети, зокрема: комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, комітет з питань інтеграції України до ЄС, комітет з питань економічного розвитку, комітет з прав людини, а також інші профільні комітети.

До інструментів їхньої діяльності належать спільні зустрічі з парламентарями іноземних держав, офіційні звернення до міжнародної спільноти із закликами щодо військової допомоги Україні, економічної підтримки (зокрема, для відновлення зруйнованих територій), розслідування воєнних злочинів окупантів, а також протидія російській інформаційній агресії.

Особливо помітним у цьому контексті є спільні заяви парламентських комітетів. Наприклад, 28 квітня 2022 року члени Комітету Верховної Ради з питань інтеграції України до ЄС, Комітету з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, а також Комітету з гуманітарної та інформаційної політики звернулися до національних парламентів держав-членів ЄС і НАТО, Європейського Парламенту, парламентських асамблей Ради Європи, НАТО, ОБСЄ та Міжпарламентського союзу із закликом розробити спільну стратегію боротьби з дезінформацією, пропагандою, маніпуляціями та інформаційним терором з боку РФ, спрямованим як проти України, так і проти міжнародної спільноти [7].

Від початку широкомасштабного вторгнення Росії Верховна Рада України приділяє особливу увагу зміцненню міжпарламентських зв’язків, зокрема через міжнародні візити українських парламентарів. Такі делегації спрямовані на зустрічі з колегами з провідних світових держав, представниками ЗМІ, громадянського суспільства та української діаспори за кордоном. Основна мета цих контактів – донести правдиву інформацію про російську агресію в Україні, а також координувати спільні зусилля для розширення військової та гуманітарної підтримки України. Наприклад, наприкінці березня 2022 року українська парламентська делегація відвідала США, де провела переговори з конгресменами обох партій, представниками урядових структур, громадськістю та польськими колегами, спрямовані на вироблення спільної стратегії негайної військової допомоги Україні [8].

Значну роль у зовнішній діяльності Верховної Ради відіграють постійні делегації, які беруть участь у міжнародних парламентських організаціях. Їхні зусилля сприяли ухваленню низки міжнародних резолюцій, що засвідчили підтримку України з боку світової спільноти.

Узагальнюючи основні напрями міжнародної діяльності Верховної Ради України, можна констатувати, що парламент став впливовим суб’єктом дипломатії, спрямованої на захист національних інтересів у часи війни. Якщо раніше парламентська дипломатія традиційно розглядалася як допоміжний інструмент зовнішньополітичного відомства, то в умовах воєнного стану її роль

значно посилилася. Верховна Рада перетворилася на активного учасника міжнародного політичного процесу, що впливає на ухвалення рішень у світових організаціях, мобілізує підтримку України та зміцнює міжнародну антиросійську коаліцію.

Література:

1. Конституція України. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 27-IX від 03.09.2019. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2019, № 38, ст. 160.

2. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України. Документ 1861-VI, чинний, поточна редакція від 20.05.2022, підстава – 2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text

3. Про Комітети Верховної Ради України : Закон України. Документ 116/95-ВР, чинний, поточна редакція від 13.02.2022, підстава – 1971-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text

4. Про статус народних депутатів України : Закон України. Документ 2790-XII, чинний, поточна редакція від 20.05.2022, підстава – 2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text

5. Положення про депутатські групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з іноземними державами. URL: https://komzak.rada.gov.ua/news/grup_dru/polozhen_dgr/72588.html

6. Олександр Корнієнко: Верховна Рада України залучає весь арсенал міжпарламентських зв’язків у боротьбі з російською агресією. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 28 березня 2022. URL: https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/221020.html

7. Спільне рішення Комітетів Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу, з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва і з питань гуманітарної та інформаційної політики. Інформаційне управління. Орубліковано 03 травня 2022. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/222456.html

8. Використовуємо м’яку силу на максимум. Голос України. 2022. 29 березня. № 70.

Котлярова Діана Миколаївна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Верховна Рада України відіграє ключову роль у здійсненні парламентської дипломатії, особливо в умовах широкомасштабної російської агресії. В умовах війни парламентська дипломатія стала невід'ємною частиною зовнішньополітичної діяльності держави, спрямованої на забезпечення міжнародної підтримки України, зміцнення санкційного тиску на Росію та мобілізацію фінансової, військової та гуманітарної допомоги.

Депутати Верховної Ради активно взаємодіють із міжнародними партнерами, беруть участь у засіданнях міжнародних парламентських асамблей, виступають перед національними парламентами інших країн, аргументуючи необхідність підтримки України. Також важливим є посилення двосторонніх контактів із парламентами країн Європи, Північної Америки та інших регіонів для розширення кола держав, які надають допомогу Україні. Важливим аспектом діяльності Верховної Ради є ухвалення законодавчих актів, спрямованих на наближення України до стандартів Європейського Союзу та НАТО, що є невід'ємною частиною дипломатичних зусиль щодо інтеграції країни до євроатлантичного простору.

Водночас парламентарі відіграють важливу роль у формуванні міжнародної коаліції проти російської агресії, ініціюючи звернення до урядів та міжнародних організацій з вимогою посилити санкційний тиск, надати сучасне озброєння та забезпечити притягнення до відповідальності російських військових злочинців. Верховна Рада також активно співпрацює з міжнародними партнерами в питаннях післявоєнного відновлення країни, зокрема щодо фінансової підтримки, реконструкції інфраструктури та відбудови економіки.

Парламентська дипломатія є важливим інструментом формування позитивного іміджу України на міжнародній арені, демонстрації її стійкості, демократичного розвитку та прагнення до європейської інтеграції. У сучасних умовах Верховна Рада продовжує розширювати дипломатичні зв'язки, створюючи нові формати взаємодії, які сприяють консолідації міжнародної підтримки та захисту національних інтересів України на світовій арені.

Література:

1. Аналітичні доповіді Центру Разумкова та Інституту світової політики.

2. Матеріали міжпарламентських груп та коаліцій (Міжпарламентський союз, НАТО ПА, ПАРЄ).

3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua

Груба Кароліна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

На сьогоднішній день маємо розгорнуту картину щодо того, як повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України, докорінно змінила сприйняття нашої держави у світі. до 2014 року у зовнішньому інформаційному

просторі Україна поставала більше об'єктом російських інтеграційних стратегій, ніж проєвропейських, а європейський стереотип України як частини «російського світу» мав свої вагомі підстави [1, с.106]. Якщо ще кілька років тому Україна розглядалася саме так, то сьогодні міжнародна спільнота бачить в ній символ опору, гідності та боротьби за демократичні цінності. У цих нових реаліях перед державою постало завдання не просто доносити правду про війну, а й формувати новий, сильний і впізнаванний імідж на глобальній арені. Цей процесс охоплює найрізноманітніші сфери від офіційної дипломатії до культурних ініціатив, соціальних мереж, спорту й навіть масової культури. Бажаю наголосити на тому, що за формування позитивного іміджу України відповідно до Конституції відповідають такі державні органи: Верховна Рада України, Президент України, Міністерство закордонних справ України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки та оборони України.

Формування образу України як незалежної, незламної та відкритої держави є важливою частиною боротьби за міжнародну підтримку, а також основою майбутньої інтеграції у світові політичних, економічних та безпекових структур. Це питання сьогодні актуальне як ніколи й заслуговує на глибоке осмислення. Одним із ключових чинників трансформації іміджу України стало глобальнее висвітлення подій війни. Міжнародні медіа, соціальні мережі, виступи українських лідерів та масова підтримка з боку іноземних громадян створили потужний інформаційний фон, у якому Україна асоціюється насамперед із незламністю, боротьбою за свободу та демократичні цінності. Вперше за роки незалежності Україна почала виступати не як об’єкт зовнішньої політики, а як активний суб’єкт, здатний формувати міжнародний порядок денний. У цьому процесі важливу роль відіграє публічна дипломатія – завдяки активності громадянського суспільства, волонтерів, діячів культури та спорту. Військові, медики, науковці, митці – всі вони стали так званими “народними дипломатами”, які через власну діяльність репрезентують Україну світові. Їхні історії надихають, формують емоційний зв’язок із закордонною аудиторією й водночас демонструють глибину національного духу. Тому до цього можна ще віднести культурну дипломатію. Українська мова, пісня, література, живопис, кінематограф – усе це дедалі частіше презентується за кордоном як частина європейської культурної спадщини. Після 24 лютого 2022 року попит на український культурний продукт зріс, що свідчить про активізацію інтересу до країни не лише як до об’єкта політичної підтримки, а й як до самобутнього, багатогранного культурного простору. Але звідси ж і встановлено, що основною формою зовнішньої політики є все ж таки дипломатія, яка так чи інакше визначає спрямованість країни для досягнення поставлених цілей та завдань. Наприклад, характерною ознакою вдалих, грамотних та перспективних дипломатичних відносин є політична діяльність президента України Володимира Зеленського, який вже протягом чотирьох років займає найвищу посаду у державі. Починаючи з 24 лютого 2022 року він, попри війну, підтримує активну зовнішньополітичну діяльність та посилює дипломатичні відносини з лідерами інших країн [2]. Але при цьому не тільки президент, а й міністр закордонних справ та інші представники державної влади здійснюють активну міжнародну діяльність,

спрямовану на консолідацію зовнішньої підтримки. Візити до ключових столиць, участь у самітах, виступи перед парламентами інших держав стали актами символічного значення, які фіксують Україну як державу, що здатна вести діалог на найвищому рівні. Також вважаю за потрібне окремо відзначити роль цифрової дипломатії – особливо у соціальних мережах, де Україна виявила себе як держава, що вміє ефективно комунікувати зі світом у режимі реального часу.

Традиційні та нові медіа є важливим джерелом інформації про зовнішньополітичні події не тільки для населення, але й для самих політичних діячів, які в силу обставин не стикаються з подіями за кордоном і змушені покладатися на інформацію загального та конкретного порядку, що надходить до них із медіа. Більше того, на основі цієї інформації політичні актори можуть приймати ті чи інші зовнішньополітичні рішення. Також формування нового іміджу має прикладний вимір, воно безпосередньо впливає на обсяги гуманітарної допомоги, підтримку з боку діаспори, бізнес-інтерес до України, а в перспективі – на післявоєнну відбудову. Чим сильнішим та позитивнішим є образ України у світі, тим більше шансів на стратегічні інвестиції, підтримку реформ і входження до європейських та євроатлантичних структур. Ядро зовнішньополітичного іміджу – стереотипи, яківключають як об'єктивну, так і суб'єктивну (заздалегідь спотворену) інформацію про економічні, політичні, соціальні, військові та інші характеристики держави. У формуванні зовнішньополітичного іміджу важливу роль відіграють медіа, адже “якщо люди визначають ситуацію як реальну, вона є реальною за своїми наслідками”. Якщо наголошувати відверто, то імідж має завжди будуватися на певному спотворенні інформації задля загального світосприйняття та позитивної динаміки з боку розгляду будування картини для побудування репутації.

Узагальнюючи викладене, варто зазначити, що повномасштабна війна істотно вплинула на формування нового міжнародного іміджу української держави. Ще до початку повномасштабного вторгнення Кремль посилив дезінформаційну кампанію проти України, намагаючись переконати міжнародну спільноту в тому, що дії росії є обґрунтованими та необхідними, що вони мають оборонний характер. Разом з тим, розуміючи, що попередні підходи до збереження «свого законного статусу великої держави» та гарантування своїх регіональних інтересів [3]. Але все ж таки за останні роки відбулося переосмислення позиціонування України на глобальній арені: від країни, що здебільшого сприймалася крізь призму пострадянської спадщини, до активного суб’єкта міжнародних відносин, що асоціюється з боротьбою за свободу, демократичні цінності та європейський вибір. Формування оновленого іміджу України є багаторівневим процесом, у якому задіяні не лише органи державної влади й офіційна дипломатія, а й інструменти публічної, культурної, цифрової, гуманітарної та науково-освітньої дипломатії. Важливу роль у цьому відіграють представники громадянського суспільства, діячі культури, медіа, спорту, науки, які через власну діяльність формують позитивний образ держави за її межами. Сучасні комунікаційні інструменти, зокрема соціальні мережі, також суттєво

впливають на динаміку міжнародного сприйняття України, дозволяючи швидко транслювати ключові меседжі широкій аудиторії. І, наголошючи знову, позитивнее формування міжнародного іміджу України є стратегічно важливим як у воєнний період, так і в умовах післявоєнного відновлення. Воно сприяє мобілізації зовнішньої підтримки, розширенню економічного співробітництва, залученню інвестицій, зміцненню позицій у міжнародних організаціях та просуванню євроінтеграційного курсу. Відтак, імідж держави постає не лише як елемент інформаційної політики, а як один із ключових інструментів сучасної дипломатії та зовнішньополітичної діяльності загалом.

Література:

1. Пахльовська О. Вкрадена Європа і Україна; між новим Мюнхеном і Ялтою-2, І/ Нова Європа І упоряд. : Катерина Зарембо. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. С. 93-123

2. Цурканова І. Імідж України в умовах війни та міжнародна політична підтримка. *Grani*. 2023. Т. 26, № 3. С. 87–93.
URL: https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3726391

3. Hutchings, S., & Szostek, J. Dominant narratives in Russian political and media discourse during the Ukraine crisis. Bristol, UK: E-International Relations. 2015. P. 183– 196. URL : https://www.e-ir.info/pdf/55707

Петрова Анастасія Костянтинівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович***,
доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ГЕГЕМОНІСТСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Російсько-українська війна стала однією з найважливіших подій початку XXI століття, змінивши не лише ситуацію в Європі, а й загальний характер міжнародних відносин. Її розвиток продемонстрував, наскільки тісно локальні конфлікти пов'язані з глобальною боротьбою провідних держав за політичний, економічний та технологічний вплив. У цьому сенсі війна не є ізольованим явищем – вона вписується у ширший процес перегрупування сил та переосмислення ролі гегемонів у сучасному світі.

Після завершення холодної війни міжнародна система певний час здавалася відносно стабільною. Домінування США у військовій, фінансовій та технологічній сферах створювало умови, за яких більшість процесів контролювалася однополярною логікою. Однак поступове посилення Китаю, загострення глобальної конкуренції за ринки та ресурси, а також прагнення Росії повернути статус впливового центру сили призвели до зміни структури світового порядку. У цих умовах кожен кризовий осередок ставав полем випробування для

гегемонів, і російсько-українська війна стала одним із найбільш показових прикладів.

Для Російської Федерації вторгнення в Україну було спробою не лише змінити регіональний баланс, а й поставити під сумнів ефективність західних інституцій. Кремль намагався довести, що здатен силою диктувати умови у пострадянському просторі та впливати на геополітичні рішення сусідніх держав. Таким чином, війна стала інструментом ревізії існуючої системи та демонстрацією готовності кинути виклик США та ЄС, які залишаються опорою нинішнього міжнародного порядку.

Для Заходу підтримка України перетворилася на тест здатності зберігати власні правила гри у світі, що швидко змінюється. США розглядають цей конфлікт як ключовий елемент стримування держав, які прагнуть підірвати принципи суверенітету й територіальної цілісності. Європейський Союз, у свою чергу, отримав імпульс до переосмислення власної безпекової та енергетичної політики, а також до посилення внутрішньої координації. У результаті війна призвела до найбільшої консолідації Заходу за останні десятиліття.

Не менш важливою є позиція Китаю. Формально зберігаючи нейтральний тон, Пекін уважно стежить за конфліктом як за прикладом зіткнення між старими та новими центрами сили. Для КНР важливо уникнути втягування у пряме протистояння, але водночас використати ситуацію для посилення своїх економічних та політичних позицій у світі. Суперництво між США і Китаєм визначає ширший контекст, у якому розглядають російсько-українську війну, особливо в питаннях санкцій, торгівлі та технологій.

Паралельно змінюється роль міжнародних організацій. Рада Безпеки ООН виявилася практично заблокованою через право вето Росії, що поставило під сумнів дієздатність універсальних механізмів безпеки. Цей факт стимулює формування нових форматів співпраці – як регіональних, так і міждержавних коаліцій, що діють паралельно до традиційних структур. Війна підсвітила потребу в адаптації глобальних інститутів до реалій багатополюсного світу, де конфлікти стають більш тривалими та складними.

Глобальні наслідки війни виходять далеко за межі безпекової сфери. Вони охоплюють перебудову енергетичних ринків, прискорення переходу до нових технологій, переорієнтацію логістики, а також зміну ставлення держав до питань оборонної спроможності та стратегічної автономії. Під тиском кризи країни зміцнюють військові бюджети, переглядають союзи, розвивають національні виробництва в оборонній та високотехнологічній сферах.

Таким чином, російсько-українська війна стала точкою, у якій зійшлися ключові суперечності сучасного світу. Вона відображає зіткнення різних моделей розвитку, уявлень про право сили та межі допустимого у міжнародній політиці. Конфлікт показав, що глобальне гегемоністське протистояння вже не є абстракцією – воно проявляється у конкретних війнах, економічних блокадах, інформаційних кампаніях та технологічних змаганнях. Аналіз війни в Україні дозволяє краще зрозуміти головні тенденції світової політики та окреслити можливі сценарії майбутнього, у якому боротьба гегемонів залишатиметься визначальним фактором міжнародної безпеки.

Свідер Дар'я Дмитрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Кропивко Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів та природокористування України (м. Київ, Україна)

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СВІТОВОЇ, ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Дипломатія в умовах російсько-української війни охоплює комплекс політичних, дипломатичних та інших заходів, які з 2014 року здійснюються державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародних відносин. Ця дипломатична діяльність включає офіційні візити та переговори на рівні глав держав і урядів, міністрів закордонних справ, представників дипломатичних структур; функціонування дипломатичних місій, участь у міжнародних самітах, високорівневих зустрічах. Вона також охоплює інформаційне супроводження міжнародних процесів, інструменти публічної та громадянської дипломатії, що спрямовані на формування позитивного іміджу України та залучення глобальної підтримки.

Агресія російської федерації проти України, розв'язана війна та воєнні злочини, скоєні на українській території, спричинили суттєві зміни у сфері міжнародних відносин. Реакція світової спільноти проявилася у діях лідерів держав, урядів, міністрів закордонних справ та керівників зовнішньополітичних відомств, а також у роботі дипломатичних установ, спрямованій на підтримку України та засудження дій РФ.

За останній роки Україна значно зміцнила свої зовнішньополітичні позиції, зокрема у відносинах з НАТО та Європейським Союзом. Починаючи з 2014 року, Генеральна Асамблея ООН неодноразово підтверджувала підтримку суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. У 2023 році Асамблея проголосувала про резолюцію ««Принципи Статуту Організації Об'єднаних Націй, що лежать в основі досягнення всеосяжного, справедливого та міцного миру в Україні», яка закріплює основні принципи Статуту ООН як фундамент для досягнення всеосяжного, справедливого та стійкого миру в Україні. В 2023 році було створено Раду Україна — НАТО, що стало важливим кроком на шляху до євроатлантичної інтеграції.

На найвищому дипломатичному рівні було проведено низку важливих міжнародних самітів, зокрема зустрічі у форматі Україна — ЄС, а також саміти Групи семи (США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Канада), присвячені підтримці України. Під час Саміту лідерів G20 у 2022 році було офіційно представлено 10 ключових пунктів Української формули миру.

Процес вступу України до ЄС набув нової динаміки: 23 червня 2022 року Україні офіційно надано статус країни-кандидата на членство в Європейському

Союзі. Це історичне рішення Євросоюзу, яке фактично означає, що велика родина країн Європейського Союзу бачать Україну членом ЄС. ЄС має значний вплив на світові аграрні ринки і може використовувати цей вплив для забезпечення стабільності у світовій аграрній політиці. Підтримка глобальних ініціатив щодо боротьби з голодом, змінним кліматом і забезпечення продовольчої безпеки є важливими компонентами стратегії аграрної дипломатії ЄС.

Важливою віхою в світовій дипломатії стало підписання Спільної декларації на підтримку України —базовий політичний документ, ухвалений 12 липня 2023 року під час саміту НАТО у Вільнюсі. Його підписали лідери країн «Великої сімки», а також президенти Європейської ради та Європейської комісії. Декларація визначає основні принципи довгострокової підтримки України у сфері безпеки, оборони та відновлення. Це засвідчило подальше поглиблення безпекового співробітництва та посилення міжнародної підтримки України в умовах війни.

У жовтні 2023 року у Вашингтоні відбувся третій «Український саміт дій», метою якого було посилення адвокаційної роботи щодо підтримки України, а також демонстрація незламності українського народу в боротьбі за свободу та незалежність.

У 2024 році було проведено низку ключових міжнародних заходів на підтримку України, зокрема у квітні відбувся «Український саміт дій», а також Глобальний саміт миру та саміт у форматі Україна — Південно-Східна Європа, що пройшов 9 жовтня. Крім того, під час саміту Україна — ЄС 17–18 жовтня 2024 року планувалося представлення стратегії перемоги. Президент України виступив 17 жовтня на засіданні Європейської Ради, де офіційно презентував План перемоги, окресливши основні кроки досягнення миру та відновлення країни.

У 2023 році Європейський Союз знову підтвердив свою відданість принципам територіальної цілісності України. Водночас, уперше на міжнародному рівні в офіційному документі було визнано право України на звільнення Криму військовим шляхом. Окрім того, ЄС наголосив на необхідності подальшого посилення санкційного тиску на Російську Федерацію.

16 січня 2025 року між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії була укладена Угода про сторічне партнерство. Відповідно до частини 3 статті 11 цього документа сторони досягли таких домовленостей: сприяти встановленню всеосяжного, справедливого і стійкого миру в Україні на основі повної поваги до принципів Статуту ООН та норм міжнародного права. Сполучене Королівство висловило підтримку українській Формулі миру, схваливши її положення, та підтвердило готовність брати активну участь у реалізації її ключових пунктів.

Щодо вітчизняної дипломатії, то варто зазначити що основний напрямок в період російської війни проти України є військова дипломатія. Основні завдання воєнної дипломатії України сфокусовані на проблемах безпеки, опору російській агресії. 19 серпня 2024 року під час наради послів України Президент Володимир Зеленський визначив п’ять ключових напрямів зовнішньополітичної діяльності.

Перший – домагатися від партнерів скасування обмежень на використання української зброї на території Росії. Другий – сприяти посиленню та розширенню санкційного тиску на державу-агресора. Третій – забезпечувати своєчасне надходження військової та фінансової допомоги, а також стимулювати зростання інвестицій в економіку України. Четвертий – підтримувати єдність та консолідацію української діаспори й міжнародної спільноти навколо захисту України. П'ятий – організувати другий Саміт миру в 2024 році, однак реалізацію цього завдання вирішено перенести на наступний рік.

Разом з цим, Україна почала активно співпрацювати в гуманітарній сфері з різними регіонами світу. У 2022–2024 роках Міністерство закордонних справ розробило й почало впроваджувати нові стратегії щодо Африки, Азії та Латинської Америки. В умовах повномасштабної війни значно зросла інтенсивність діалогу та переговорів із лідерами країн цих регіонів. Зокрема, 30 листопада 2024 року в Києві відбулася зустріч із парламентарями країн Латинської Америки. Крім того, позитивну міжнародну реакцію викликала гуманітарна ініціатива України з надання допомоги африканським країнам у межах програми Grain from Ukraine.

Серед основних зовнішньополітичних пріоритетів України – збереження й посилення кола союзників, просування українського бачення сталого та справедливого миру на міжнародному рівні, прискорення євроатлантичної інтеграції, зміцнення оборонного потенціалу, національної єдності та стійкості в умовах війни, а також успішне впровадження внутрішніх реформ.

Література:

1. Рада Україна – НАТО // NATO : офіційний сайт. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_217652.htm

2. Зеленський представив «план перемоги» на саміті лідерів ЄС. Радіо Свобода. 2024. 27 березня. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-brussel/33161798.html

3. Особливості і пріоритети української дипломатії в умовах війни. Національна безпека і оборона. 2024. №3. URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/12/19/2024-PASHKOV-SOCIO-ZP-3.pdf

Ревенко Дарина Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У КРИЗОВИХ УМОВАХ: ВИКЛИКИ, ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Дипломатія є фундаментальним інструментом державної політики, особливо в періоди криз та випробувань. Українська дипломатія зіткнулася з безпрецедентними викликами, починаючи з 2014 року, коли Росія анексувала Крим та розпочала військові дії на Донбасі. У 2022 році повномасштабне вторгнення Росії поставило перед Україною нові завдання, вимагаючи

мобілізації міжнародної спільноти для підтримки суверенітету та територіальної цілісності країни. Ці події змусили українських дипломатів активно шукати підтримку на глобальному рівні, що призвело до введення санкцій проти агресора та посилення міжнародної ізоляції Росії.

Одним із ключових напрямків української дипломатії стало протистояння російській дезінформації. Росія активно використовувала інформаційні атаки для дискредитації України на міжнародній арені. У відповідь українські дипломати розробили стратегії публічної дипломатії, співпрацюючи з міжнародними медіа та використовуючи соціальні мережі для донесення правдивої інформації про події в Україні. Це сприяло формуванню позитивного іміджу держави за кордоном та зміцненню міжнародної підтримки.

Залежність від російських енергоресурсів довгий час була серйозною проблемою для України. Дипломатичні зусилля були спрямовані на диверсифікацію постачань енергоносіїв та інтеграцію в європейський енергетичний ринок. Це дозволило зменшити енергетичну залежність від Росії та посилити енергетичну безпеку країни.

У 2022 році Україна ініціювала активізацію відносин з африканськими державами, що отримало назву «українсько-африканський ренесанс». Ця стратегія передбачала відкриття нових посольств у країнах Африки та призначення спеціальних представників для розвитку співпраці. Це дозволило зміцнити політичні та економічні зв'язки з африканськими країнами, що є важливим кроком у диверсифікації міжнародних партнерства України.

Українська дипломатія активно використовує публічну дипломатію для формування позитивного іміджу за кордоном. Через культурні заходи, інформаційні кампанії та співпрацю з діаспорою вдається доносити світові правдиву інформацію про події в Україні та її культурне надбання.

Участь України в міжнародних організаціях стала важливим елементом дипломатичної стратегії в умовах кризи. Українські дипломати активно працюють у рамках ООН, ОБСЄ, Ради Європи та інших міжнародних інституцій для привернення уваги до агресії Росії та мобілізації підтримки міжнародної спільноти. Це дозволяє Україні не лише отримувати політичну та економічну допомогу, але й впливати на формування міжнародної політики щодо російської агресії.

Українська дипломатія також зосереджена на зміцненні відносин з країнами Близького Сходу. У лютому 2025 року президент Володимир Зеленський відвідав Об'єднані Арабські Емірати, де обговорював питання повернення українських громадян, які перебувають у Росії, та підписав угоду про вільну торгівлю, що відкриває нові можливості для українського експорту. Крім того, Україна працює над відновленням дипломатичних відносин з країнами, з якими раніше були розірвані зв'язки. У січні 2025 року було оголошено про підготовку до відновлення дипломатичних відносин із Сирією після зміни уряду в цій країні. Цей крок відкриває нові перспективи для співпраці та розширення української присутності на Близькому Сході.

Отже, українська дипломатія в умовах сучасних криз продемонструвала здатність адаптуватися до нових викликів та ефективно захищати національні

інтереси на міжнародній арені. Активна робота над диверсифікацією міжнародних партнерств, протидія дезінформації та просування позитивного іміджу країни сприяли зміцненню позицій України у світі. Подальший розвиток дипломатичних відносин та впровадження інноваційних підходів стануть запорукою успішного майбутнього України на глобальній арені.

Література:

1. Участь України у міжнародних організаціях. URL: https://turkmenistan.mfa.gov.ua/pro-ukrayinu/uchast-ukrayini-u-mizhnarodnih-organizaciyah
2. Зовнішньополітичні очікування українського суспільства. URL: https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=197
3. Невидимий фронт війни: чого та якою ціною досягнули українські дипломати в 2022. URL: https://24tv.ua/2022-rik-dlya-ukrayinskih-diplomativ-mzs-yaki-uspihi-peremogi_n2226414
4. Топ-3 досягнення української дипломатії під час війни. Коментує Павло Клімкін. URL: https://ukr.radio/news.html?newsID=100346

Горб Тимофій Андрійович,
студент, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СУЧАСНИЙ ФРОНТ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Для того, щоб будувати щось нове, потрібно спершу зрозуміти, з чим ти маєш справу сьогодні, і намалювати чітку картину, як має бути завтра. Тож давайте спробуємо розібратися та проаналізувати українську дипломатію в умовах сучасного сьогодення та довготривалої війни росії проти України.

У продовж тридцяти трьох років після встановлення незалежності в Україні, активно проголошується демократичні принципи, докладаються зусилля для перевлаштування дипломатичної системи відповідно до цих принципів. Але з 2014 року наша дипломатія докорінно змінилася і вимушена була стати на рейки воєнного часу, а з 24 лютого 2022 року діяти в надскладних умовах широкомасштабної російської інтервенції. Україна зазнає колосальних людських та фінансово-економічних втрат. Триває політика геноциду проти української нації, її фізичного знищення. Росія здійснює щоденний ракетний терор, руйнує житлову, комунальну, енергетичну інфраструктури України, медичні та освітні заклади, пам’ятки культури та історії. Українські дипломати, в таких умовах, як ніхто інший змушені зосереджувати свої зусилля на забезпеченні зовнішньої воєнної, фінансово-економічної, гуманітарної допомоги для опору державі-агресору. Слід також зазначити й про численні виклики і загрози, несприятливі тенденції та явища регіонального та глобального характеру [1].

Але з іншого боку, війна надала нової якості й активності зовнішній дипломатії країни. Це продуктивне просування національних інтересів на світовій арені, розвиток співробітництва з країнами-партнерами та зміцнення політико-дипломатичної присутності в різних регіонах світу. В умовах широкомасштабної війни Україна здійснює проєвропейські реформи, просувається на шляху євроінтеграції [2].

Українська дипломатія вимушена діяти під впливом динамічних зовнішніх подій, процесів які посилюються на фоні руйнування міжнародної договірно-правової і безпекової системи. Широкомасштабна війна в Україні, довела неспроможність глобальних і регіональних безпекових інституцій (таких як: РБ ООН, ОБСЕ та Міжнародний Червоний Хрест) адекватно відреагувати на агресію росії проти України та припинити злочини окупантів. Говорячи про ефективність системи міжнародних інституцій в цілому, слід констатувати, що в умовах ескалації криз в різних регіонах світу, зростаючого протистояння демократичного світу й авторитарних країн, виявився недієздатним механізм консенсусу під час ухвалення важливих рішень, де право вето девальвує та паралізує діяльність міжнародних організацій. І це не весь перелік зовнішніх викликів та загроз, що впливають на українську дипломатію в цілому [2].

Водночас, повномасштабна війна, розв'язана росією проти України, змінила підходи, прискорила трансформацію та призвела до вдосконалення інструментарію української дипломатії на світовій арені. Дипломатія країни сфокусувала свої основні завдання на проблемах безпеки, опору російській агресії. Українська дипломатія набула активного, ініціативного характеру. Зросла інтенсивність і рівень міжнародних контактів вищого рівня провідних країн, міжнародних організацій, де активний дипломатичний діалог став повсякденною практикою.

Практика прямих публічних звернень української влади на вищому рівні до парламентарів різних країн світу, а також громадськості – політиків, науковців, діячів культури, бізнесменів, спортсменів, студентів та ін., стали новацією в публічній дипломатії.

Відбулося розширення та зміцнення політико-дипломатичної присутності України в «проблемних» регіонах світу Африки, Азії та Латинської Америки.

Помітні й тенденції централізації зовнішньої політики. Де вектор зовнішніх відносин зосередився на президентському та парламентському рівнях. Безумовно, імпульс формуванню нової української дипломатії, дав Президент України В. Зеленський. Неймовірна інтенсивність зустрічей із лідерами європейських і позаєвропейських держав, виступи в парламентах десятків країн світу, сприяння у формуванні могутньої міжнародної коаліції – все це є незаперечною дипломатичною заслугою в тому числі й глави держави [3].

Виступаючи перед парламентами європейських країн, глава держави називає речі своїми іменами, відкидає почуття меншовартості в розмовах з європейськими лідерами, сміливо вказує на ті чи інші помилки, яких вони припустилися, і які призвели до трагічних подій сьогодення. Все це робиться дуже гідно, виважено, аргументовано, і тому з ним погоджуються, його поважають і йому довіряють [3].

Саме таку дипломатію – наступальну, без споглядань на авторитети, маємо нині, де яскравим прикладом, на фоні останніх подій, стала зустріч 27 лютого 2025 року у Вашингтоні у Білому Домі Президентів України та США В. Зеленського і Д. Трампа в овальному кабінеті, яка вразила весь демократичний світ. Для всіх нас авторитетом є тільки одне – це Україна, її національні інтереси, її поточні проблеми, які потрібно розв'язувати саме зараз і негайно.

Ось це і є суть нової якості та фронту нашої дипломатії, яка поряд із ЗСУ робить усе можливе й неможливе, щоби наблизити нашу Перемогу.

Література:

1. Зовнішня політика України в контексті геополітичних процесів. Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/02/29/2024 -PAKT-5.pdf
2. Особливості і пріоритети української дипломатії в умовах війни. Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/12/19/2024 -PAKT-3.pdf
3. Борис Гуменюк, Українська дипломатія під час національно-визвольної війни України: есе історика-міжнародника й дипломата. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2022. С. 64-65.

Krylova Oleksandra
student, specialty "International Relations, Public Communications and Regional Studies", National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
Scientific supervisor: ***Kaluga Volodymyr,***
Doctor of Sciences (Doctor of Philosophy), National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

DEVELOPMENT OF HUMANITARIAN DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S LARGE-SCALE AGGRESSION AGAINST UKRAINE

The development of humanitarian diplomacy in the context of Russia's large-scale aggression against Ukraine has become an important aspect of the country's foreign policy. In the context of the war that has been going on for more than three years, humanitarian diplomacy is becoming not only a tool for providing assistance, but also a powerful means of fighting for international support, justice and restoration of violated human rights. It covers not only the provision of humanitarian aid, but also informing the international community about the crimes committed by the aggressor, mobilizing resources to restore the destroyed territories and supporting civilians affected by the hostilities.

One of the main tasks of humanitarian diplomacy is to draw attention to human rights violations by Russia. Ukrainian diplomats are actively working to document war crimes, such as mass killings of civilians, deportations, torture and other acts of violence. An important role in this process is played by international organizations and human rights structures that facilitate the collection of evidence and further investigation of these crimes by international tribunals, including the International Criminal Court. Documentation of such violations is an important step towards

ensuring justice, bringing perpetrators to justice, and ensuring justice for thousands of victims of aggression.

In turn, Ukraine's humanitarian diplomacy also focuses on organizing humanitarian aid. Given the scale of the humanitarian catastrophe that resulted from the war, Ukraine cooperates with international organizations such as the UN, the Red Cross, WHO, UNICEF and other humanitarian institutions to provide assistance to the population affected by the hostilities. The aid includes medical supplies, hygiene products, food, clothing, water, and other basic necessities. In addition, international organizations also provide temporary shelter for internally displaced persons, organize evacuations from the most dangerous areas and help refugees who have been forced to leave their homes.

In times of war, special attention is paid to psychological support for those affected by the conflict. Humanitarian diplomacy also includes providing psychological assistance to people who have experienced war trauma, loss of relatives, and destruction of homes. This aspect is important for restoring the mental health of the population and stabilizing the situation in the long term. Specialized support and psychological rehabilitation centers are being set up in Ukraine, as well as trainings for social workers and volunteers who provide support to people who have experienced war trauma.

In addition, humanitarian diplomacy involves Ukraine's active participation in the restoration of destroyed infrastructure. During the war, numerous towns and villages were damaged as a result of air strikes, artillery shelling, and mortar attacks. Restoration of these areas is an important part of humanitarian aid, and for this purpose Ukraine is actively attracting international resources, financial assistance, and expert support. Reconstruction of the infrastructure not only restores normal functioning of the regions but also enables people who have survived the hardships of war to return to their normal lives.

A separate area of humanitarian diplomacy is assistance in the integration of internally displaced persons (IDPs) and refugees. Ukraine was forced to face a large number of people who lost their homes, and, as a result, there was a need to create new mechanisms for adaptation, employment, and social services. An important component is also to support the reintegration of Ukrainians returning to the liberated territories after a long time in evacuation or under occupation.

One of the important aspects of humanitarian diplomacy is also the international recognition of Ukraine as a victim of aggression, which requires special support in the humanitarian sphere. Ukrainian diplomats are actively working to secure international support at various levels, including the UN, EU, NATO, and bilaterally with key states. An important part of this work is to ensure conditions for obtaining financial and technical assistance from international partners, in particular for economic recovery, development of social institutions and overcoming the humanitarian crisis.

Another important component of humanitarian diplomacy is the fight against disinformation and propaganda conducted by Russia. In the context of aggression in Ukraine, there is not only a military war, but also an information war. Ukrainian authorities and diplomatic missions are actively working to spread false information

about the situation in Ukraine, expose fakes and propaganda narratives that contribute to the aggression, and try to build international solidarity to counter it.

So, humanitarian diplomacy is an important tool not only for providing assistance to victims, but also for building international support and solidarity, fighting for justice and restoring human rights. It helps to strengthen the international isolation of the aggressor, support Ukraine on the global stage, and helps to solve numerous humanitarian problems that arise in war.

Рожкова Вероніка Олександрівна
Студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ, Україна,)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДИПЛОМАТИЧНІ ПЕРЕМОВИНИ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ КРИМУ ТА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ДОНБАСУ

Дипломатичне вирішення конфлікту, спричиненого окупацією Криму та частини Донбасу Російською Федерацією у 2014 році, залишається одним із ключових питань зовнішньої політики України. Президент України Володимир Зеленський неодноразово підкреслював, що питання повернення Криму та Донбасу має вирішуватися виключно дипломатичним шляхом. Виступаючи на міжнародних майданчиках, він наголошував на необхідності посилення санкційного тиску на Росію та розширення міжнародної підтримки України. Україна активно працює над розширенням Кримської платформи – дипломатичної ініціативи, спрямованої на деокупацію Криму. На саміті Кримської платформи у 2023 році Зеленський заявив: «Повернення Криму – це не лише питання справедливості, а й глобальної безпеки».

Мінські угоди, підписані у 2014-2015 роках, передбачали припинення бойових дій на Донбасі, відведення військ та проведення місцевих виборів. Проте їх виконання залишається проблематичним через постійні порушення режиму припинення вогню з боку російських окупаційних сил. Колишній міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба у 2024 році заявив, що «Мінський процес вичерпав себе, оскільки Росія не виконує свої зобов'язання і використовує угоди для затягування часу».

Перемовини у Нормандському форматі (Україна, Німеччина, Франція, Росія) також не призвели до суттєвих зрушень. Остання зустріч лідерів країн відбулася у 2022 році, однак через повномасштабне вторгнення Росії 24 лютого 2022 року цей формат втратив актуальність. Канцлер Німеччини Олаф Шольц зазначив, що «Росія порушила всі міжнародні норми, і тому неможливо вести з нею перемовини у рамках Нормандського формату».

Кримська платформа стала важливим майданчиком для міжнародного тиску на Росію. Участь у самітах беруть представники понад 50 країн та міжнародних організацій, що свідчить про значну підтримку України. Дмитро Кулеба підкреслював: «Ми працюємо над тим, щоб Кримська платформа не залишалася лише декларативним органом, а перетворилася на ефективний механізм тиску на Росію».

Дипломатичні перемовини щодо повернення Криму та окупованих територій Донбасу стикаються з численними викликами, зокрема через небажання Росії вести конструктивний діалог. Проте Україна продовжує активну міжнародну політику, залучаючи партнерів для посилення санкційного тиску та створення нових форматів перемовин. Повернення окупованих територій залишається ключовою метою української дипломатії.

Література:

1. Виступи та заяви Володимира Зеленського на міжнародних форумах, включно з Кримською платформою. URL: https://www.president.gov.ua/

2. Інформація про зовнішньополітичні ініціативи, участь у Кримській платформі та аналіз дипломатичних зусиль. URL: https://mfa.gov.ua/

3. Кулеба, Д. (2024). Офіційна заява про стан Мінських угод. Пресслужба МЗС України.

Білоцерковець Валерія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний Університет біоресурсів і природокористуванняУкраїни (м. Київ. Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний Університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ. Україна)*

ДИПЛОМАТІЯ НА ПЕРЕДОВІЙ: УКРАЇНСЬКІ МІЖНАРОДНІ АЛЬЯНСИ У ЧАСИ ВИПРОБУВАНЬ

Дипломатія відіграє помітну роль у зміцненні міжнародних позицій України, особливо у складні часи війни та політичних викликів. Використовуючи різні дипломатичні інструменти, Україна зуміла сформувати широку коаліцію підтримки, залучити військову, економічну та гуманітарну допомогу та ефективно протистояти російській агресії на міжнародному рівні.

Одним із найважливіших дипломатичних досягнень України стало отримання статусу кандидата в члени ЄС у 2022 році. Цей крок відкрив можливісті глибшої інтеграції у європейські структури та отримання значної фінансової допомоги. Взаємодія з НАТО значно активізувалася після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення в 2022 році. Альянс не лише постачає Україні сучасне озброєння, а й проводить навчання українських військових на території країн-членів НАТО. Наприклад, у Великій Британії вже пройшли підготовку десятки тисяч українських бійців.

Щодо підтримки з боку США, то вона є ключовим стратегічним партнером України. Вашингтон виділив десятки мільярдів доларів військової та економічної допомоги. Крім того, США активно працюють над посиленням санкційного тиску на Росію, блокуючи експорт її енергоресурсів та доступ до міжнародної фінансової системи.

Україна активно використовує міжнародні інституції для захисту своїх інтересів. В ООН українські дипломати домоглися ухвалення кількох резолюцій, що вони засуджують агресію Росії та підтримують суверенітет і територіальну цілісність України. Крім того, Україна працює над створенням спеціального трибуналу для притягнення російських лідерів до відповідальності за воєнні злочини. Міжнародний кримінальний суд у 2023 році видав ордер на арешт президента Росії Володимира Путіна за незаконну депортацію українських дітей. Це стало безпрецедентним кроком, який продемонстрував важливість юридичної боротьби України на глобальному рівні.

Важливою частиною дипломатичної роботи є залучення світової громадськості через публічні кампанії, медіа та культурніін іціативи. Українські митці, музиканти та актори поширюють правду про війну, виступають на міжнародних майданчиках та привертають увагу до боротьби України. Наприклад, виступ Kalush Orchestra на Євробаченні-2022 став символом підтримки України, а такі фільми, як, до прикладу, «20 днів у Маріуполі», отримують престижні нагороди та поширюють обізнаність світової спільноти про події в Україні.

Україна доводить, що дипломатія може бути потужною зброєю в умовах війни. Завдяки стратегічним альянсам, підтримці міжнародних організацій, розширенню зв'язків із Глобальним Півднем та ефективному використанню громадськоїд ипломатії Київ зміцнює свої позиції на міжнародній арені. Попри складні виклики, Україна продовжує нарощувати підтримку, формувати довгострокові партнерства та відстоювати свої національні інтереси.

Груба Кароліна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ПОВЕРНЕННІ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ТА ДЕПОРТОВАНИХ ГРОМАДЯН

Як нам всім відомо, дипломатія є невід'ємним інструментом у процесі звільнення та репатріації громадян України, які були незаконно позбавлені свободи або примусово переміщені внаслідок збройного конфлікту.

Застосування дипломатичних механізмів забезпечує реалізацію міжнародно-правових норм та сприяє налагодженню переговорного процесу, створенню умов для досягнення домовленостей між сторонами конфлікту. В умовах сучасних міжнародних відносин повернення військовополонених і депортованих осіб розглядається не лише як гуманітарна проблема, а й як питання національної безпеки, міжнародного права та прав людини, що потребує комплексного підходу та залучення багатосторонніх дипломатичних зусиль.

Переговорні процеси щодо звільнення та повернення громадян здійснюються через офіційні дипломатичні канали, спеціальні координаційні структури, а також шляхом залучення посередницьких ініціатив. Дипломатична діяльність охоплює широкий спектр заходів, зокрема, багатосторонні переговори, застосування політичного та економічного тиску, створення міжнародної правової бази для обміну або повернення осіб, а також організацію гуманітарних місій. Успішність таких заходів значною мірою залежить від міжнародної підтримки, активної участі держав-партнерів та залучення міжнародних правозахисних структур, що сприяють моніторингу виконання відповідних угод і зобов'язань. Наголошую, що Україна надає пріоритетного значення співробітництву з Радою ООН з прав людини у сфері захисту прав людини, розглядаючи цю діяльність як важливий внесок у зміцнення міжнародної стабільності і безпеки та поширення демократичних стандартів у світі [1, с. 317].

Дипломатія відіграє центральну роль у процесі повернення військовополонених та депортованих громадян України, реалізуючи багаторівневі стратегії, які включають міжнародно-правові механізми, переговорний процес, санкційний тиск, гуманітарні ініціативи та інформаційну політику. Загалом найбільша трудність у тому, що РФ не дотримується норм міжнародного гуманітарного права та Женевської конвенції про поводження з військовополоненими. Водночас міжнародне гуманітарне право передбачає, що обміни полоненими мають проводитися після закінчення бойових дій. Виняток – тяжкопоранені або тяжкохворі, які підлягають репатріації навіть під час збройного конфлікту. Це прописано у Женевських конвенціях. Але на жаль, РФ мала б безумовно повернути всіх тяжкопоранених, тяжкохворих, а також українських жінок, але вона цього не робить. Хоча це прямо передбачають Женевські конвенції. Але попри це все, наразі наша країна проводить обміни військовополоненими під час збройного конфлікту. Жодна країна світу цього не робила. Це вперше в історії [2].

Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародний комітет Червоного Хреста та інші правозахисні структури, які сприяють контролю за дотриманням гуманітарного права, моніторингу умов утримання полонених і примусово переміщених осіб, а також забезпеченню переговорного процесу.

Одним із ключових інструментів дипломатії є звернення до норм міжнародного гуманітарного права, зокрема до положень Женевських конвенцій, які гарантують захист військовополонених і забороняють депортацію

цивільного населення з окупованих територій. Україна активно використовує механізми Міжнародного суду ООН та Європейського суду з прав людини для документування порушень і притягнення до відповідальності державу-агресора. У цьому контексті значну роль відіграє співпраця з Міжнародним кримінальним судом, який розглядає воєнні злочини, зокрема випадки примусового переміщення цивільних осіб, катувань та незаконного утримання військовополонених.

Переговори щодо обміну військовополоненими та повернення депортованих громадян здійснюються як у двосторонньому форматі, так і за посередництва міжнародних організацій. Вони часто виступають гарантами виконання домовленостей, забезпечують моніторинг умов утримання полонених та сприяють гуманітарним місіям.

Одним із ефективних форматів є створення спеціальних переговорних груп, до яких залучаються як офіційні представники держави, так і незалежні міжнародні посередники. Важливу роль у цьому процесі відіграє Генеральний секретар ООН та Уповноважений з прав людини, які здійснюють дипломатичні ініціативи для врегулювання ситуації.

Наступне це запровадження санкцій щодо осіб і структур, відповідальних за незаконне утримання українських громадян, що, звісно, є важливим механізмом міжнародного впливу. Європейський Союз, Велика Британія, США та інші союзники України запроваджують персональні санкції проти тих, хто причетний до воєнних злочинів, а також обмежують економічні та фінансові можливості держави-агресора. Крім того, в рамках Ради Європи та ООН ухвалюються резолюції, що засуджують примусову депортацію та вимагають звільнення незаконно утримуваних осіб.

Не менш важливим напрямом дипломатії є забезпечення гуманітарної допомоги військовополоненим та депортованим особам. Станом на 2025 рік Україна має Міжнародну коаліцію за повернення українських дітей у складі 41-ї держави, «формулу Зеленського» з 4-м пунктом (повернення військовополонених і цивільних включно з дітьми), ініціативу Bring Kids Back UA, посередництво Катару, Ватикану та ПАР та іншу підтримку партнерів і міжнародних організацій [3].

У висновках наголошую, що дипломатичні зусилля у процесі повернення військовополонених і депортованих громадян мають стратегічне значення не лише для забезпечення гуманітарних прав українців, а й для зміцнення міжнародної правової системи. Саме формування багатосторонніх коаліцій, активна участь міжнародних посередників і використання правових інструментів створюють необхідні умови для системного вирішення цієї проблеми. Залучення міжнародних організацій сприяє легітимізації дипломатичних процесів і забезпечує контроль за виконанням зобов'язань сторонами конфлікту. Інтеграція санкційного та політичного впливу як частини дипломатичної стратегії не лише підвищує ефективність переговорів, а й формує довгострокові механізми відповідальності для тих, хто порушує права людини.

Розширення співпраці з іноземними партнерами дозволяє не лише посилювати тиск на державу-агресора, а й забезпечувати додаткові механізми

підтримки для звільнених громадян після їхнього повернення. Дипломатія у цьому контексті стає не лише засобом досягнення короткострокових цілей, а й важливим елементом довгострокової стратегії міжнародної безпеки та правозахисту. Це демонструє взаємозв'язок між міжнародним правом, гуманітарними ініціативами та геополітичними процессами.

Використання багатосторонніх форматів співпраці дозволяє не лише пришвидшити переговорні процеси, а й створити стійкі механізми моніторингу та запобігання повторним випадкам незаконного утримання громадян. У майбутньому розвиток дипломатичних механізмів у цій сфері має спиратися на розширення міжнародної солідарності, вдосконалення переговорних стратегій та інтеграцію юридичних і політичних інструментів. Повернення кожного громадянина є не лише моральним обов'язком держави, а й індикатором ефективності її дипломатичних і правозахисних ініціатив на міжнародній арені.

Література:

1. Українська призма: Зовнішня політика 2023. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма». Фонд ім. Ф. Еберта. К., 2024. 336 с.

2. Жуковська Н. Омбудсмен Дмитро Лубінець: «Майже 40% повернутих з полону вважались зниклими безвісти». Міжнародний онлайн-журнал для жінок «Sestry». 19.11.2024. URL: https://www.sestry.eu/statti/ombudsmen-dmitro-lubinec-mayzhe-40-povernutih-z-polonu-vvazhalis-zniklimi-bezvisti

3. Якубович Т. Загрози псевдомиру: що буде з Україною у разі замороження війни. Інтернет-видання та радіостанція «Радіо свобода. Україна». 25.02.2025. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/zamorozhennia-viyny-naslidky/33323256.html

Щука Олеся Олегівна.,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

МІЖНАРОДНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ФАКТОР МЕДІЙНОГО ВИСВІТЛЕННЯ ПОВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ

За час війни дипломатія України зазнала значних змін, ставши більш прозорою та доступною для громадськості. Сьогодні вона активно взаємодіє з міжнародною спільнотою, сприяючи реалізації важливих гуманітарних ініціатив, зокрема, у питаннях повернення українських військових з полону. Міжнародні переговори та зусилля щодо повернення полонених потребують не лише активної участі дипломатичних представництв, а й ширшої медійної підтримки, яка здатна донести до світової громадськості позицію України, викрити

маніпуляції в інформаційному просторі та створити емоційну підтримку серед міжнародних партнерів.

Медіа стали важливим елементом міжнародної дипломатії в умовах війни, особливо в контексті обміну полоненими, де роль інформаційної стратегії є не менш важливою, ніж дипломатичні переговори. Окрім традиційних каналів дипломатії, медіа відіграють важливу роль у популяризації гуманітарних ініціатив, формуванні образу України як держави, що захищає своїх громадян навіть в умовах війни. Медіа також забезпечують оперативне інформування громадськості про успіхи та труднощі в процесі повернення полонених, що є важливим фактором для підтримки міжнародного тиску на агресора. Водночас, завдяки цифровим платформам, Україна змогла значно посилити свою позицію на міжнародній арені, активізуючи інформаційну кампанію на рівні державних органів та громадських ініціатив [1].

Важливим аспектом є і боротьба з російською пропагандою, яка активно поширюється через медіа-канали, намагаючись дискредитувати українські зусилля на міжнародній арені. У цій боротьбі Україна також має ефективно використовувати всі можливості для підтримки правдивої інформації про стан полонених, закликаючи до дотримання міжнародних норм та стандартів у веденні переговорів [2]. За умов інформаційної війни, боротьба за правду та адекватне висвітлення подій війни стає однією з найважливіших складових зовнішньої політики.

Медіа не лише інформують громадськість, але й активізують міжнародний тиск, сприяють формуванню публічної думки щодо України та процесу звільнення полонених. Зокрема, на міжнародних платформах часто висвітлюються трагедії, що відбуваються в Україні, що дозволяє привернути увагу до необхідності обміну полоненими, не дозволяючи замовчувати або спотворювати факти [3]. Медіа не тільки сприяють інформуванню, а й створюють певний моральний тиск на міжнародних акторів, змушуючи їх діяти активніше в контексті дипломатичних зусиль України.

Загалом, у поєднанні з традиційними дипломатичними інструментами, медіа забезпечують потужну платформу для дипломатичних зусиль України на міжнародній арені, сприяючи не лише реальним результатам у процесі повернення полонених, але й відновленню міжнародної довіри до країни, що переживає агресію та гуманітарну катастрофу.

Література:

1. Matvyeyeva, Y. (2024). Digitization of Public Diplomacy of Russia and Ukraine during the War. URL: https://hal.science/hal-04800065v1/file/Digitization%20of%20Public%20Diplomacy%20of%20Russia%20and%20Ukraine%20during%20the%20War_%2011.2024.%20MATVYEYEVA.pdf

2. Szostek, J. (2020). What Happens to Public Diplomacy During Information War? URL: https://www.researchgate.net/profile/Joanna-Szostek/publication/341481613_What_Happens_to_Public_Diplomacy_During_Information_War_Critical_Reflections_on_the_Conceptual_Framing_of_International_Communication/links/5ec3c160299bf1c09ac94d75/What-Happens-to-Public-Diplomacy-During-Information-War-Critical-Reflections-on-the-Conceptual-Framing-of-International-Communication.pdf?origin=publication_detail&_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uRG93bmxvYWQiLCJwcmV2aW91c1BhZ2

UiOiJwdWJsaWNhdGlvbiJ9fQ&__cf_chl_tk=2wfWpIS0vHCgBRr1wvDQMtkhmdJsK3Acr.HFuTWdoI0-1744010215-1.0.1.1-cF5ygiS0PnVO85WZzmHkaZRw7ggAqEUar1tUe7cE_04
3. Філенко О. А. – Роль публічної дипломатії у міжнародному позиціонуванні України. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59306/14-Filenko.pdf?sequence=1

Шаров Олександр Олегович,
аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ІСТОРИЧНИМ МАНІПУЛЯЦІЯМ У МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Історична політика є важливим інструментом формування національної ідентичності та міжнародного іміджу держави. В умовах глобальних інформаційних війн історичні наративи все частіше використовуються як засіб впливу, що сприяє як зміцненню міжнародних позицій держави, так і їхньому підриву. Для України, яка стикається з багаторічною гібридною агресією та дезінформаційними компаніями, особливо важливим є розвиток ефективної історичної політики, що базується на достовірних фактах і спрямована на протидію фальсифікаціям. У цьому контексті громадянська компетентність відіграє ключову роль, оскільки дозволяє суспільству критично осмислювати історичні події, розрізняти правдиві та маніпулятивні наративи, а також ефективно реагувати на інформаційні загрози.

Сучасні інформаційні технології значно прискорили процес поширення історичних маніпуляцій. У ситуації, коли пропагандистські повідомлення транслюються через соціальні мережі, мас-медіа та навіть академічні установи, громадяни без належного рівня історичної обізнаності та критичного мислення стають легкою мішенню для дезінформації. Саме тому громадянська компетентність, що включає навички медіаграмотності, історичного аналізу та розуміння міжнародного контексту, є важливим інструментом у боротьбі за інформаційний суверенітет держави.

Одним із ключових аспектів розвитку громадянської компетентності є освіта. Включення курсів з історичної критики, аналізу джерел та інформаційної безпеки в шкільні та університетські програми сприятиме формуванню у молодого покоління стійкості до маніпуляцій. Особливо важливим є вивчення історії України в контексті міжнародних відносин, що дозволяє студентам і школярам усвідомлювати історичні події не лише з внутрішньої перспективи, а й у глобальному вимірі. Крім того, варто активно використовувати сучасні методи навчання, такі як інтерактивні лекції, дискусії, аналіз документальних фільмів та співпраця з істориками й експертами з інформаційної безпеки.

Окрему роль у протидії історичним маніпуляціям відіграє публічна дипломатія. Українські державні інституції, культурні центри за кордоном, громадські організації та науковці мають активніше популяризувати правдиву

історію України серед міжнародної спільноти. Це можна реалізовувати через проведення міжнародних конференцій, публікацію наукових та популярних статей у впливових закордонних виданнях, а також через співпрацю з міжнародними історичними та правозахисними організаціями. Ефективна історична політика повинна не лише заперечувати фальсифікації, а й активно формувати власний наратив, який буде зрозумілим і переконливим для міжнародної аудиторії.

Громадянська компетентність також відіграє важливу роль у розвінчанні міфів, які використовуються для політичного та ідеологічного тиску. Зокрема, радянська спадщина досі залишається джерелом численних історичних маніпуляцій, які впливають на політичні настрої не лише в Україні, а й у світі. Усвідомлення громадянами механізмів інформаційного впливу, розуміння процесів деколонізації історії та знання реальних фактів дають змогу ефективніше протидіяти цим викликам.

Таким чином, історична політика та громадянська компетентність є взаємопов'язаними елементами, що сприяють як внутрішній консолідації суспільства, так і зміцненню позицій України на міжнародній арені. Інвестиції у розвиток історичної освіти, критичного мислення та інформаційної безпеки є необхідною умовою для забезпечення національної стійкості перед зовнішніми загрозами та маніпуляціями. Україна має можливість формувати власний історичний наратив, базований на правді, та використовувати його як ефективний інструмент у міжнародних відносинах.

Горбачова Анастасія Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ДЛЯ УКРАЇНИ: ЯК ДИПЛОМАТІЯ ВПЛИВАЄ НА РІШЕННЯ ПАРТНЕРІВ

Військова допомога Україні є критично важливою для її здатності протистояти агресії та забезпечувати національну безпеку. Рішення міжнародних партнерів щодо надання такої допомоги значною мірою залежать від дипломатичних зусиль України та її здатності будувати ефективні міжнародні відносини.

Українська дипломатія активно працює над залученням міжнародної підтримки. Завдяки постійним переговорам та участі в міжнародних форумах, Україна змогла отримати значну військову допомогу від своїх партнерів.

Наприклад, у 2025 році союзники України виділили понад 28 мільярдів доларів на підтримку Сил оборони. Це стало можливим завдяки активній дипломатичній роботі, спрямованій на демонстрацію потреб та обґрунтування необхідності такої підтримки.

Рішення про надання військової допомоги Україні часто залежать від внутрішньополітичної ситуації в країнах-партнерах. Зміна адміністрацій, політичні дебати та громадська думка можуть впливати на обсяги та характер підтримки. Наприклад, у березні 2025 року президент США Дональд Трамп призупинив військову допомогу Україні, що викликало занепокоєння серед союзників та вплинуло на подальший розвиток підтримки. У той же час, Європейський Союз продовжив нарощувати допомогу, реагуючи на потреби України та з огляду на власні інтереси у сфері безпеки.

Дипломатія також відіграє важливу роль у координації військової допомоги між партнерами України. Створення формату «Рамштайн» дозволило об'єднати зусилля понад 50 країн для надання Україні сучасного озброєння. Завдяки активній роботі українських дипломатів стало можливим постачання сучасних танків Leopard, Abrams і Challenger, а також систем ППО Patriot та NASAMS.

Важливим чинником є також інформаційна дипломатія, яка впливає на формування громадської думки в країнах-партнерах. Українські дипломати та лідери держави використовують публічні виступи, інтерв'ю та соціальні мережі для того, щоб донести необхідність допомоги Україні. Це дозволяє зміцнювати підтримку з боку суспільств західних країн, що, своєю чергою, впливає на рішення урядів.

Військова допомога Україні також є частиною ширших геополітичних стратегій партнерів. США, Велика Британія, Німеччина та інші союзники підтримують Україну не лише з гуманітарних міркувань, а й для збереження стабільності в Європі та протидії загрозам з боку Росії. У цьому контексті дипломатія України спрямована на зміцнення альянсів та забезпечення довгострокової підтримки.

Таким чином, дипломатія відіграє ключову роль у забезпеченні військової допомоги для України. Завдяки зусиллям українських дипломатів, наша держава отримує сучасне озброєння, фінансову та технічну підтримку, а також зміцнює свої міжнародні позиції. Успішність цих зусиль значною мірою залежить від здатності України адаптуватися до змін у міжнародному середовищі, вибудовувати довірливі відносини з партнерами та ефективно комунікувати свої потреби.

Література:

1. Мілітарний. Скільки допомоги надали США Україні та чому все складно? URL: https://mil.in.ua/uk/articles/skilky-dopomogy-nadaly-ssha-ukrayini-ta-chomu-vse-skladno/

2. Радіо Свобода. Військова допомога Україні: чи здатна буде Європа замінити США? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/viyskova-dopomoha-ssha-ukrayina-zsu/33346941.html

3. Слово і Діло. Військова та фінансова допомога від союзників: які перспективи на 2025 рік. URL: https://www.slovoidilo.ua/2024/10/22/infografika/finansy/vijskova-ta-finansova-dopomoha-soyuznykiv-yaki-perspektyvy-2025-rik

Соколова Олександра Миколаївна,
студентка, спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Лановюк Людмила Петрівна****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІРАНСЬКА ЯДЕРНА СТРАТЕГІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Іранська ядерна стратегія істотно трансформувалася на тлі російсько-української війни, адже зміни у глобальній безпековій архітектурі створили для Тегерана новий простір маневру. Події в Україні відтягнули увагу США та ЄС від близькосхідного напрямку, що дозволило Ірану активізувати ядерну програму, пришвидшити збагачення урану та розширити інфраструктуру об'єктів, уникаючи жорсткого зовнішнього тиску. У цих умовах ядерне питання перетворилося для Ірану на інструмент політичного торгу та демонстрації сили, спрямований на підвищення власного статусу в регіоні.

Війна сприяла суттєвому зближенню Ірану та Росії, яке виходить далеко за межі військово-технічної співпраці, включно з поставками дронів, зброї та технологій. Москва, опинившись під масштабними санкціями, стала більш зацікавленою у стратегічному партнерстві з Тегераном, що підвищило для Ірану рівень політичного захисту та створило додаткові можливості обходу міжнародного тиску. Це партнерство не лише посилило впевненість Ірану у можливості продовжувати ядерні розробки, а й поглибило його переконання, що світова система не має достатньо важелів для стримування його амбіцій.

Іран використовує ситуацію для переосмислення власної ролі у регіоні та світі, позиціонуючи ядерну програму як гарантію безпеки і спосіб протидії Заходу. Іранська влада активно апелює до досвіду війни в Україні, де відсутність ядерного стримування не врятувала державу від агресії. Це аргумент, що формує внутрішню підтримку продовження ядерних розробок і посилює політичну легітимність влади. Таким чином війна стала для Тегерана "прикладом", який виправдовує необхідність мати максимальні засоби стримування.

Повномасштабне вторгнення РФ ускладнило відновлення Спільного всеосяжного плану дій (JCPOA), адже Росія, яка раніше виконувала роль важливого посередника, тепер зацікавлена у збереженні іранської залежності та антагонізмі Ірану із Заходом. Це фактично блокує дипломатичний процес і дозволяє Ірану вільніше просуватися до потенційного створення повноцінного ядерного арсеналу. Водночас зростає занепокоєння Ізраїлю та арабських держав, що підвищує ризики ескалації на Близькому Сході. Іранська ядерна стратегія в умовах війни стала не лише технологічним, але й політичним та ідеологічним інструментом. Для Тегерана це спосіб підвищення статусу, забезпечення безпеки, посилення регіонального впливу та розширення можливостей зовнішньої політики. Водночас така стратегія ускладнює міжнародні зусилля щодо стримування ядерної загрози, посилює глобальну нестабільність і створює нові виклики для системи нерозповсюдження зброї масового знищення.

СЕКЦІЯ 4.

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА МІЖДЕРЖАВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Шинкарук Лідія Василівна,
член-кореспондент НАН України,
доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Якщо кордон не перетинають товари,
його неодмінно перетнуть війська
Фредерік Бастіа

Проблеми економічної дипломатії постійно перебувають у центрі уваги дослідників, оскільки економічна дипломатія є ключовим механізмом у сучасній міжнародній політиці, поєднує економічні інтереси держав із дипломатичними стратегіями і сприяє розвитку міжнародної торгівлі, залученню інвестицій, регулюванню торговельних суперечок і створенню стабільного економічного середовища. Завдяки ефективному використанню економічних важелів держави можуть не лише покращувати власний економічний стан, а й зміцнювати партнерські відносини з іншими країнами.

Погоджуємося із думкою вітчизняного науковця О. Шарова, який відзначає, що «Економічна дипломатія являє собою сплав економіки та політики, доведений до рівня прийняття та реалізації управлінських рішень, за допомогою і посередництва яких здійснюється співробітництво та суперництво у сучасному світі, визначають форми й методи розвитку та вдосконалення ринкової економіки» [2].

Просування національних економічних інтересів на міжнародному рівні є одним із головних аспектів економічної дипломатії, що здійснюється через участь у міжнародних організаціях, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Членство в цих структурах допомагає країнам встановлювати сприятливі умови для зовнішньої торгівлі та фінансової стабільності.

Значну роль у зміцненні міжнародних відносин відіграють двосторонні та багатосторонні економічні угоди, які створюють правові рамки для співпраці між

країнами, сприяють зниженню торговельних бар'єрів, покращенню умов ведення бізнесу та обміну технологіями, тому завдяки таким угодам держави можуть ефективніше взаємодіяти в питаннях енергетичної безпеки, інфраструктурного розвитку та інноваційної діяльності.

Економічна дипломатія є важливим інструментом залучення іноземних інвестицій. В умовах дії тенденції до інтеграції національних економічних систем та глобалізації процесів відтворення іноземне інвестування виступає невід'ємною складовою внутрішніх соціально-економічних процесів окремих країн [3, с.4]. Держави використовують дипломатичні канали для створення сприятливого інвестиційного клімату, захисту прав інвесторів і просування власних підприємств на закордонних ринках. Інвестиційна співпраця допомагає підвищувати рівень зайнятості, сприяти економічному зростанню і зміцнювати фінансову стабільність.

Необхідність балансування між національними інтересами і глобальними тенденціями є одним із сучасних викликів економічної дипломатії. Глобалізація сприяє економічній взаємозалежності держав, що вимагає від дипломатичних служб розуміння світових економічних процесів і здатності оперативно реагувати на виклики, такі як економічні кризи, санкції і торговельні конфлікти.

Останнім часом і в Україні, і у світі спостерігаються суттєві зміни принципів регулювання енергетичного сектору, розширюється діапазон методів використання енергетики як інструменту досягнення політичних цілей [1, с. 5].

Енергетичні ресурси відіграють стратегічну роль у міжнародних відносинах, тому країни, які мають значні запаси нафти, газу чи відновлюваних джерел енергії, активно використовують їх як інструмент впливу, а укладання довгострокових контрактів на постачання енергоресурсів зміцнює політичну стабільність та економічні зв'язки між державами.

Розвиток технологій, електронної комерції і фінансових технологій вимагає адаптації дипломатичних підходів до нових умов. Укладання міжнародних угод щодо кібербезпеки, цифрових транзакцій і захисту персональних даних сприяє посиленню економічної інтеграції і зміцненню довіри між країнами.

Отже, у сучасному глобалізованому світі ефективна економічна дипломатія стає запорукою процвітання держав і гармонійного розвитку міжнародної спільноти та є потужним інструментом зміцнення міжнародних відносин., оскільки сприяє формуванню стабільного економічного середовища, залученню інвестицій, розвитку міжнародної торгівлі та енергетичного співробітництва.

Література:

1. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування: аналіт. доп. /за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.

2. Шаров О. М. (2019). Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД. 560 с.

3. Шинкарук Л.В. (2000). Іноземні інвестиції та їх роль у становленні і розвитку економіки: монографія. Чернівці: Рута. 174с.

Грущинська Наталія Миколаївна,
доктор економічних наук, професор,
Державне некомерційне підприємство
«Державний університет
«Київський авіаційний інститут»» (м.Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА БРЕНДИНГ: ВЗАЄМОПІДСИЛЮЮЧІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Економічна дипломатія відіграє ключову роль у формуванні міжнародного іміджу держави. Завдяки ефективному використанню економічної дипломатії країна може зміцнювати свою репутацію на світовій арені, залучати інвесторів і підвищувати конкурентоспроможність. Процес створення позитивного образу країни на міжнародному рівні, що включає економічні, культурні та політичні аспекти є брендингом держави. Економічна дипломатія шляхом залучення інвестиційй, сприяння розвитку експорту, підвищення туристичної привабливості покращує міжнародну репутацію та є важливим інструментом просування економічних інтересів держави.

Ключовими інструментами економічної дипломатії в брендингу держави є участь у міжнародних організаціях (СОТ, МВФ, ОЕСР, ЄС, тощо), підтримка національних виробників на зовнішніх ринках, презентація країни як привабливого місця для капіталовкладень, популяризація економічних досягнень держави через медіа, соціальні мережі та культурні заходи. Прикладами успішного використання економічної дипломатії є Китай, через ініціативу «Один пояс, один шлях» країна не тільки розширює економічний вплив, а й формує свій бренд як глобального інвестора. Німеччина – завдяки сильному експортному сектору та підтримці промисловості «Made in Germany» стала символом якості та надійності. ОАЕ – використання інвестицій та міжнародних заходів (Експо-2020, туристична інфраструктура Дубая) допомогло створити імідж інноваційної та економічно потужної країни. Швейцарія історично сформована репутація фінансової стабільності та високих технологій, та підтримується різними методами, в тому числі і проведенням глобальних заходів, для прикладу на 2025 рік Швейцарія стане місцем проведення чергового Всесвітнього економічного форуму в Давосі; Євробачення – 2025; Глобальний саміт миру.

В Україні в сучасних умовах розвиток національного брендингу потребує особливої уваги. Ukraine NOW – офіційний бренд країни, розроблений у 2018 році для просування України за кордоном, використовується для залучення інвесторів, розвитку туризму та популяризації української продукції. Бренд застосовується в державних презентаціях, на міжнародних виставках, у рекламних кампаніях. В ІТ-секторі України є бренд «Ukraine: The IT Powerhouse», який демонструє Україну як центр технологічних рішень та аутсорсингу. У агросекторі просування бренду «Ukrainian Food» на міжнародних ринках для експорту продукції. Креативні індустрії – такі як бренди української

моди (Vogue UA), дизайну (Brave! Factory), музики (Atlas Weekend). Популяризація українського кіно, музики, гастрономії (отримання борщем статусу культурної спадщини ЮНЕСКО).

Площадками для просування національного бренду України є форуми «UkraineInvest», «Rebuild Ukraine», де Україна презентує свої можливості для інвесторів. Діяльність Export Promotion Office, що допомагає українським компаніям виходити на міжнародні ринки. Участь у міжнародних виставках (Green Week Berlin, Gulfood Dubai, Expo). Глобальна ініціатива для збору коштів на відновлення України через платформу «United24».

Економічна дипломатія є важливим інструментом для формування іміджу країни як привабливого економічного партнера. Водночас ефективний брендинг допомагає дипломатам просувати національні інтереси, підвищувати довіру до держави та стимулювати інвестиції й торговельну активність.

Економічна дипломатія дозволяє країнам не лише покращувати свій імідж, але й створювати сприятливі умови для економічного зростання, залучення інвестицій та розширення міжнародної співпраці. Ефективне використання економічної дипломатії може допомогти країні стати впізнаваним і привабливим гравцем на світовій арені. Економічна дипломатія і брендинг – два взаємопов'язані процеси, що сприяють зміцненню міжнародного економічного впливу держави та формуванню її позитивного іміджу на світовій арені.

Кропивко Олена Миххайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ЄЗК В УКРАЇНІ

Європейський Зелений Курс - екологічна стратегія Європейського Союзу, ухвалена у 2019 році, яка поставила амбітну мету: досягти кліматичної нейтральності за тридцятиріччя (з 2020 до 2050 року). В рамках цієї стратегії планується розвивати циркулярну економіку та здійснити зелений перехід.

Пріоритетними сферами визначено збереження біорізноманіття; реалізація стратегії «Від лану до столу»; забезпечення сталості у сільському господарстві та сільській місцевості ЄС завдяки спільній аграрній політиці; перехід на повністю чисту енергію з мінімальними викидами ПГ; створення екологічно чистого виробництва в промисловості, із забезпеченням повторного використання матеріалів; створення умов для екологічно чистого будівельного сектора; перехід транспортних засобів на низьковуглецеві види палива; впровадження заходів для скорочення забруднення; перетворення Європи на кліматично нейтральний континент до 2050 року [1, с.5].

У Восьмій програмі дій з навколишнього середовища до 2030 року вказується, що базовою умовою для досягнення глобальних кліматичних цілей

на справедливій основі є збалансовані зобов'язуючі національні цілі кліматичної нейтральності членів ЄС, які можливо досягти співпрацюючи у рамках міжнародно-правового співробітництва [2, с..230].

Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає активну участь у впровадженні принципів ЄЗК із досягнення кліматичної нейтральності. Разом із тим, питання впливу ЄЗК на Україну та її участь у ньому стали предметом численних дискусій та зустрічей між Україною та ЄС.

Уже в грудні 2019 року, віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Дмитро Кулеба заявив, що Україна приєднається до зусиль ЄС щодо досягнення кліматично нейтральної економіки. На підтвердження заяви, Міністерством енергетики та захисту довкілля було презентовано проект концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. А на початку 2020 року МЗС України ініціювало створення спеціальної Міжвідомчої робочої групи з питань координації протидії наслідкам зміни клімату у рамках ЄЗК. Позиційний документ щодо Участі України у ЄЗК, представлений м Прем'єр-міністром України Дмитром Шмигалем, визначав за необхідне залучення української сторони до розробки та реалізації політик у рамках Європейського Зеленого Курсу та розробки спільної Дорожньої карти участі України у ЄЗК [3, с.6-8].

Реалізація цілей і принципів ЄЗК створює для України як нові можливості, так і виклики, зокрема у торгівельній політиці, ускладнюючи доступ українських товарів на ринок ЄС. Серед зобов'язань, які приймають на себе країни, є регулярний моніторинг їх реалізації, стимулювання торгівлі "зеленими" товарами та послугами, інвестиції у виробництво, підтримка кліматично дружніх публічних закупівель, забезпечення доброчесної міжнародної торгівлі сировиною, необхідною для "зеленого" переходу, технічне регулювання як інструмент дотримання екологічних вимог, запровадження «вуглецевого мита» [4, с.50].

Імплементація правил ЄЗК передбачає стратегічну екологічну оцінку. З цією метою ВР України створила Єдиний реєстр стратегічної екологічної оцінки [5]. Від початку повномасштабного вторгнення рф, Україна зазнала 8 тис. випадків шкоди довкіллю внаслідок бойових дій, на загальну суму майже 85 млрд євро, у повітря потрапило понад 230 млн тонн вуглецю, майже 200 тис. кв.км заміновані, лісам завдано значної школи. Все це створює перешкоди виконанню вимог ЄЗК.

В умовах війни Євросоюз підтримав ініціативи української сторони з документування збитків та міжнародних судів щодо руйнування довкілля внаслідок бойових дій. Як зазначила Єврокомісар з питань навколишнього середовища, водної стійкості і конкурентної циркулярної економіки Єссіка Русвелл, Україна також може розраховувати на допомогу у розвитку євроінтеграційних ініціатив, зокрема з покращення якості моніторингу довкілля [6].

На травень 2025 року було проведено *два раунди імітаційних сесій із зовнішніми експертами, які засвідчили високий рівень підготовки України за розділом 27 "Довкілля та зміна клімату". Українська сторона надала відповіді*

на понад 400 питань опитувальника Європейської Комісії та розробила 74 презентації, *з яких 54 було представлено Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України* [7].

Література:

1. Європейський Зелений Курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf .
2. Матюшина, О. В. (2023). Становлення і розвиток кліматичної політики ЄС у контексті міжнародно-правового співробітництва держав з протидії змінам клімату. *Часопис Київського університету права*, (3), 226-232. URL: https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.46
3. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf .
4. Кушніренко О.М., Гахович Н.Г. Європейський зелений курс в Україні: можливості та наслідки для промисловості. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/46_63_No-479_2021_ukr.pdf .
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки». 03.11.2022 № 2717-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2717-20#Text.
6. Збитки довкіллю України через війну сягнули вже €85 мільярдів. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3975810-zbitki-dovkillu-ukraini-cerez-vijnu-sagnuli-vze-85-milardiv.html .
7. Реформи в сфері захисту довкілля та рух до ЄС: чого очікувати бізнесу? URL: https://mepr.gov.ua/reformy-v-sferi-zahystu-dovkillya-ta-ruh-do-yes-chogo-ochikuvaty-biznesu/

Радченко Людмила Сергіївна,
кандидат історичних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Україна є одним із найбільших експортерів аграрної продукції до Європейського Союзу, що робить її важливим гравцем у міжнародній торгівлі [1]. Останні роки характеризуються активним розвитком агропромислового сектору України та інтеграційними процесами з ЄС. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також режим вільної торгівлі відкрили значні можливості для українських агровиробників. Водночас існують виклики, пов’язані з відповідністю стандартам ЄС, реформуванням сільськогосподарської політики та доступом до субсидій [2].

Одним із ключових документів, що регулює співпрацю між Україною та ЄС у сфері сільського господарства, є Угода про асоціацію, підписана 21 березня – 27 червня 2014 р. , яка передбачає поступову адаптацію українських стандартів до європейських [3]. Це означає необхідність впровадження жорстких норм щодо якості продукції, екологічних вимог та контролю за безпекою харчових продуктів.

Співпраця між Україною та Європейським Союзом у сфері сільського господарства продовжує поглиблюватися, що відображається в останніх

рішеннях та ініціативах, спрямованих на підтримку українського аграрного сектору та його інтеграцію до європейського ринку. Однак постає питання, які ризики для аграріїв можуть виникнути в результаті жорсткої конкуренції на європейському ринку та необхідності адаптації до нових стандартів. Зокрема, адаптація до вимог ЄС може призвести до значних витрат для українських виробників, особливо для малих і середніх господарств [4].

Автономні торговельні заходи (АТЗ) – це односторонні заходи, запроваджені Європейським Союзом для підтримки українських експортерів шляхом скасування або зниження митних тарифів на товари з України. Вперше АТП були введені у квітні 2014 р. та діяли до кінця 2015 р., що дозволило українським виробникам експортувати продукцію до ЄС на вигідніших умовах. У червні 2022 р., на тлі повномасштабної війни, ЄС знову запровадив АТЗ, повністю скасувавши мита та квоти на українські товари. Цей режим було продовжено у 2023 р. 13 травня 2024 р. Рада ЄС схвалила рішення про продовження призупинення ввізних мит і квот на український експорт до ЄС ще на один рік – до 5 червня 2025 р. Це рішення підкреслює непохитну політичну та економічну підтримку України з боку ЄС в умовах тривалої військової агресії Росії.

Однак, через протести фермерів у деяких країнах ЄС, новий проєкт регламенту передбачає запровадження «автоматичних запобіжних заходів». Це означає відновлення тарифних квот на певні українські товари, зокрема птицю, яйця, цукор, овес, кукурудзу, крупи та мед, якщо їхній імпорт перевищить середній рівень за останні два з половиною роки.

Завдяки угодам українські аграрії отримали доступ до ринку ЄС за спрощеними умовами. Проте, встановлені квоти на безмитний експорт та його перевищення залишаються обмеженням для виробників, особливо в секторах зернових, м’яса птиці та молочних продуктів [5].

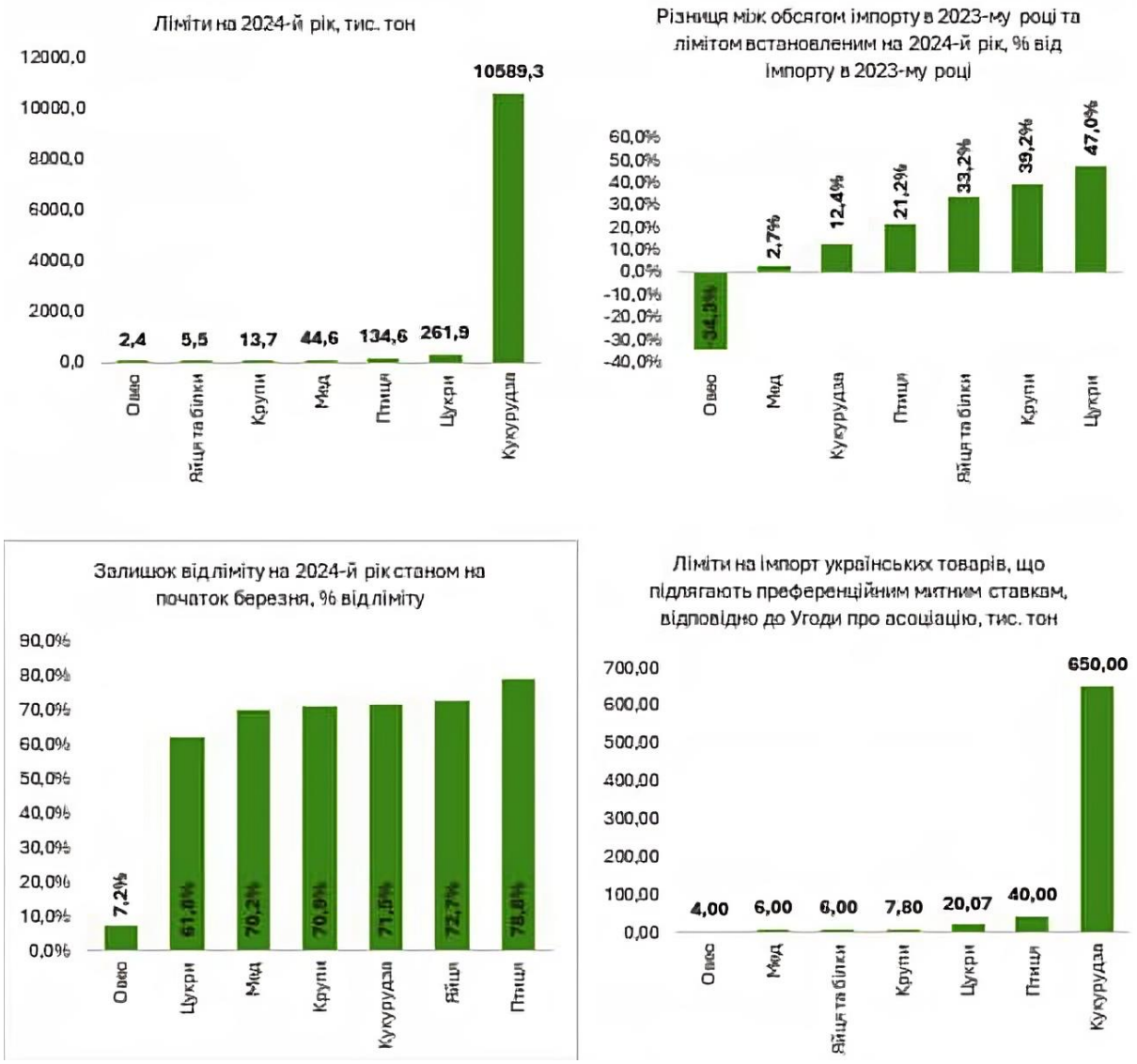

Рис. 1. Інновації та цифрові технології в агросекторі

В Україні, як і в ЄС, активно розвиваються інноваційні технології, зокрема в агросекторі. Впровадження цифрових рішень, таких як інтелектуальні системи та точне землеробство, здатне значно підвищити ефективність аграрного виробництва, зменшуючи витрати та вплив на довкілля. Технології можуть допомогти агровиробникам адаптуватися до нових вимог ЄС, а також підвищити конкурентоспроможність української продукції на європейському ринку [4].

Співпраця з ЄС також передбачає залучення інвестицій у модернізацію аграрного сектору. Європейські інвестиції сприятимуть розвитку малих і середніх фермерських господарств, забезпечуючи доступ до нових ринків і технологій. Важливо, щоб українські фермери могли скористатися цією підтримкою через гранти, субсидії та мікрокредити, щоб покращити свою продуктивність і адаптуватися до вимог європейських стандартів.

Література:

1. Центр економічної стратегії. Міжнародна торгівля України: ключові тенденції. URL: https://ces.org.ua/international_trade_ukraine_key_trends/

2. Чернігівська обласна державна адміністрація. Автономні торговельні преференції ЄС впливають на український експорт. URL: https://www.chernihiv-oblast.gov.ua/news/1095/avtonomni_torgovelni_pre_erenciyi_es_vpliv_na_ukrayinskiy_eksport
3. Асоціація аграріїв України. Прогнозування розвитку агропродовольчого ринку в умовах глобалізації. URL: http://www.auu.org.ua/media/publications/1894/files/CAP_2023_02_10_12_36_02_818740.pdf
4. Ректор Вадим Ткачук в інтерв'ю виданню «АГРОПЕРСПЕКТИВА» про діамант – українську землю, особливості фермерства в ЄС, безпеку внутрішнього ринку та рівноваги на глобальному. URL: https://nubip.edu.ua/node/162475
5. Центр економічної стратегії. Зміни в агропродовольчій сфері України у контексті євроінтеграційних процесів. URL: https://ces.org.ua/changes_agro_eu/

Шинкарук Наталія Василівна,
кандидат юридичних наук,
Секретаріат Кабінету Міністрів України
(м. Київ, Україна)

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У формуванні національної безпеки, економічної стабільності і міжнародного впливу держави важливу роль відіграє енергетична дипломатія, що охоплює широкий спектр дій, спрямованих на забезпечення стабільного постачання енергоресурсів, розширення міжнародного співробітництва і мінімізацію залежності від зовнішніх постачальників. З огляду на глобальні зміни у сфері енергетики, включаючи зростання конкуренції та екологічні виклики, важливість енергетичної дипломатії зростає. У ключовій прерогативі досягнення енергетичної безпеки України мають бути досягнення ключових напрямів, а саме: диверсифікації поставок енергетичних ресурсів, підсилення ролі енергозберігаючих технологій і поширення використання альтернативних джерел енергії, демонополізацію ринку енергетичних ресурсів; дерегуляцію ринку з боку держави; зниження рівня корупції і впливу політичної волі владних еліт на енергетичний ринок України.

На думку В.А. Хоманця, «Однією з домінуючих тенденцій світогосподарського розвитку у першій чверті XXI ст. є системна трансформація енергетичного базису глобальної економіки у загальному руслі Четвертої промислової революції. Головні її рушійні сили пов'язані, з одного боку, зі стрімким вичерпуванням загальнопланетарних запасів паливно-енергетичних ресурсів та досягненням ними граничних меж залучення у міжнародний господарський обіг, а з другого – зі значним загостренням глобальної екологічної проблеми та посиленням негативного впливу світового енергетичного сектору на навколишнє середовище» [1, с.77].

Геополітична нестабільність є одним із головних викликів енергетичної дипломатії, що може впливати на безперебійність постачання енергоресурсів. Конфлікти між країнами-постачальниками і споживачами, санкційна політика та економічні війни створюють додаткові ризики для енергетичної безпеки, тому

держави змушені розробляти альтернативні маршрути постачання і диверсифікувати енергетичні джерела.

Залежність від традиційних викопних енергоносіїв, що робить країни вразливими до цінових коливань на світових ринках є значним викликом, тому стратегічним напрямом енергетичної дипломатії стає розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), що сприяє енергетичній незалежності. Відновлювані джерела енергії в майбутній архітектурі енергосистеми ЄС займають ключове місце. Частка ВДЕ у 2030 році в енергоміксі ЄС становитиме щонайменше 40% – такі цілі передбачає пакет ініціатив ЄЗК «Fit for 55». Україна є невід'ємною частиною реалізації цілей ЄЗК та зменшення антропогенного впливу Європи на зміни клімату [3, с.124].

Можливості енергетичної дипломатії включають розширення міжнародного співробітництва і створення стратегічних альянсів. Взаємодія з міжнародними організаціями, укладання довгострокових контрактів та участь у багатосторонніх енергетичних проєктах дозволяють країнам зміцнювати свою позицію на глобальному ринку, а розробка нових технологій у сфері енергетики відкриває додаткові можливості для інвестицій та економічного зростання.

Активний розвиток зелених технологій та екологічно чистої енергетики є однією з перспектив енергетичної дипломатії, оскільки глобальні тенденції свідчать про поступовий перехід до низьковуглецевої економіки, що дає можливість країнам інвестувати у власні відновлювані ресурси і зменшувати залежність від традиційних енергоресурсів. На нашу думку, держава може не лише зміцнити свою енергетичну безпеку, а й отримати конкурентні переваги на міжнародній арені «шляхом застосування адміністративно-правових заходів регулювання відносин в електроенергетичній сфері, що забезпечать впровадження таких перспективних поновлюваних та нетрадиційних джерел енергії, як сонячна енергія, вітроенергетика, біогаз, біодизельне паливо та деякі інші» [2, с.4].

Розвиток водневої енергетики і створення міжнародних енергетичних коридорів є також перспективним напрямом, оскільки використання водню як альтернативного джерела енергії може забезпечити нові можливості для міжнародної кооперації і сприяти зменшенню негативного впливу енергетичного сектору на довкілля. Україна, як держава з великим енергетичним потенціалом, має значні перспективи у сфері енергетичної дипломатії, а розвиток внутрішнього енергетичного ринку і впровадження інноваційних технологій можуть сприяти зміцненню енергетичної незалежності країни. Використання природних ресурсів та інвестиції у відновлювану енергетику допоможуть посилити роль України як надійного партнера у глобальній енергетичній системі.

Таким чином, енергетична дипломатія є важливим інструментом державної стратегії, що дозволяє вирішувати складні геополітичні виклики, відкривати нові можливості для економічного розвитку і забезпечувати довгострокову енергетичну безпеку.

Література:

1. Хоманець В.А. (2025). Енергетична дипломатія у глобальних імперативах низьковуглецевого енергопереходу / Інвестиції: практика та досвід. № 1. С.77- 83.

2. Шинкарук Н.В. (2017). Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики: монографія. Київ: «Міленіум». 198с.
3. Shynkaruk N. (2019). Administrative and legal regulation of relations in the field of electric power industry. Kyiv: Millenium. 176 p.

Геращенко Микита Вадимович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОСЕКТОРА

Ключову роль у розвитку аграрного сектору в Україні відіграє економічна дипломатія, оскільки вона включає заходи державної підтримки, просування експорту, залучення іноземних інвестицій і налагодження міжнародних партнерств. Для малих і середніх підприємств аграрного сектору це відкриває можливості виходу на нові ринки, розширення виробничих потужностей і впровадження сучасних технологій.

Член-кореспондент НАН України Л. Шинкарук відзначає, що «Кардинальні якісні перетворення, що відбуваються в економічному житті України, вимагають аналізу не тільки загальних закономірностей залучення та використання капіталу нерезидентів, а й виявлення певних особливостей співпраці з іноземними інвесторами на рівні регіонів» [1, с.4]. Тому залучення іноземних інвестицій є важливим напрямом економічної дипломатії. Фінансова підтримка з-за кордону допомагає малим і середнім підприємствам впроваджувати інноваційні технології, модернізувати виробництво і підвищувати ефективність роботи. Дипломатичні установи і торговельні представництва можуть сприяти встановленню контактів між інвесторами і підприємцями, що стимулює розвиток аграрної галузі.

Участь малих і середніх аграрних підприємств у торговельних місіях і міжнародних виставках дозволяє їм презентувати свою продукцію, знаходити нових клієнтів та укладати вигідні контракти. Державна підтримка в цьому напрямі сприяє зниженню витрат на маркетингові заходи і покращенню іміджу вітчизняного аграрного сектору.

Розвиток експортного потенціалу малих і середніх підприємств аграрного сектору також залежить від ефективного використання дипломатичних каналів. Узгодження міжнародних стандартів якості, сертифікація продукції і зняття торговельних бар’єрів є важливими аспектами, які забезпечують доступ українських виробників до світових ринків. Активна дипломатична робота сприяє адаптації української продукції до вимог міжнародних партнерів.

На думку О. Шарова, «Основним призначенням економічної дипломатії є формування сприятливих умов для доступу і просування вітчизняних товарів і послуг на зовнішні ринки, захист національних стратегічних і економічних інтересів держави за кордоном, а також сприяння засобами і методами цієї

дипломатії соціально-економічному розвитку країни, підвищенню її конкурентоспроможності у світі, забезпечення її національної та економічної безпеки» [2, с. 10].

Економічна дипломатія допомагає у вирішенні проблем із логістикою і транспортними маршрутами для експорту аграрної продукції, бо завдяки співпраці з міжнародними партнерами можна оптимізувати перевезення, зменшити витрати на транспортування і покращити умови доставки продукції, що дає змогу малим і середнім підприємствам збільшити конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Міжнародне співробітництво в межах економічної дипломатії відкриває доступ до сучасних рішень у сфері аграрного бізнесу, таких як точне землеробство, автоматизовані системи управління та екологічно чисті технології виробництва. Підтримка аграрного бізнесу в процесі інтеграції до міжнародних економічних структур є важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності аграрної галузі України. Уряди і міжнародні організації надають фінансову, технічну і консультаційну допомогу фермерам і підприємствам для відповідності світовим стандартам. Основними напрямами підтримки є модернізація виробництва, впровадження інноваційних технологій, сертифікація продукції та покращення логістичної інфраструктури, що сприяє виходу на нові ринки. Важливим аспектом є адаптація аграрного бізнесу до вимог міжнародних торговельних угод і стандартів якості, таких як правила СОТ, вимоги ЄС щодо безпечності харчових продуктів та екологічні регламенти. Для цього уряди країн впроваджують програми навчання і надають субсидії на впровадження сучасних методів ведення господарства. Значну роль відіграє доступ до міжнародних фінансових інституцій, таких як Світовий банк та Європейський інвестиційний банк, які пропонують вигідні кредити для розвитку агросектору. Важливим інструментом інтеграції аграрного бізнесу є міжнародна кооперація та участь у галузевих об’єднаннях, що сприяє обміну досвідом, впровадженню передових практик і розширенню можливостей експорту. Значним кроком є створення кластерів і кооперативів, що об’єднують малі та середні фермерські господарства, допомагаючи їм спільно конкурувати на глобальному ринку. Завдяки комплексному підходу і системній підтримці аграрний бізнес може успішно інтегруватися в міжнародні економічні структури і забезпечити стабільний розвиток галузі.

На нашу думку, економічна дипломатія є важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств аграрного сектору, оскільки завдяки налагодженню міжнародних контактів, залученню інвестицій, підтримці експорту і впровадженню інновацій малі і середні підприємства отримують більше можливостей для розвитку, що сприяє загальному зміцненню аграрної економіки нашої держави.

Література:

1. Шаров О. М. (2019). Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД. 560 с.

2. Шинкарук Л.В. (2000). Іноземні інвестиції та їх роль у становленні і розвитку економіки: монографія. Чернівці: Рута. 174 с.

Івашківський Андрій Олегович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ НА ЕТАПІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В сучасних воєнних умовах, коли Україна активно рухається до європейського співтовариства, актуальним є дослідження формування правової культури у студентів аграрних спеціальностей як однієї із основних елементів правової культури молоді на шляху до європейського співтовариства. Не можливо виховати з студента високопрофесійного фахівця, який буде затребуваний в європейських країнах, якщо він порушує чинне законодавство України, Конституцію України та не здійснює впровадження в свою практичну діяльність дотримання законів. Це є вимогою сьогодення, та формується під час навчання за допомогою правового виховання під час занять та виховної роботи.

На етапі повоєнного відновлення України, одним з найактуальніших напрямків буде адаптація навчальних програм в закладах вищої освіти до викликів майбутнього, та підготовки молодих фахівців, які будуть затребувані не тільки в Україні, а і в країнах Європи і Сполучених Штатах Америки. Адже, затребуваними в першу чергу є кваліфіковані фахівці не тільки в своїй сфері, а й фахівці, які дотримуються законів, нормативно-правових актів в своїй діяльності і в повсякденному житті. Велику роль в працевлаштуванні майбутніх фахівців також буде відігравати українська дипломатія та спільні міждержавні проекти.

В умовах відновлення України, затребуваним буде не лише спеціаліст, який має фахові знання, вміння та здатність їх застосовувати в своїй професійній діяльності, а й той фахівець, який дотримується правових норм та законодавства. Якісне правове виховання є перевагами, як на ринку праці, так в подальшому і в повсякденному житті кожного молодого фахівця. Особливо це стосується роботи в європейських державах та США.

Правове виховання це виховна діяльність школи, сім'ї, закладів вищої освіти, спрямованих на формування правової свідомості, правової культури, правових навичок і звичок ,з цілью правомірної діяльності і поведінки особистості.

Основними завданнями правового виховання студентів аграрних спеціальностей в післявоєнній Україні будуть:

– виховання високого гуманістичного світогляду;

– формування свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою;

– формування глибокої поваги до законів і правил людського співжиття;

– формування високої правосвідомості і правової культури;

– формування готовності дотримуватися і виконувати закони і вимоги Конституції України.

Передбачаючи проблеми правового виховання молодих фахівців загалом та молодих фахівців аграрних спеціальностей на етапі відновлення України, треба

відмітити, що в цей період необхідним є зосередження уваги на глибокі знання в галузі права з метою ефективного вирішення завдань в галузі аграрної політики. В зв’язку з тим, необхідним буде забезпечення молодих фахівців достатньою кількістю дисциплін, пов'язаних з земельним, податковим, трудовим, кримінальним, правом Європейського Союзу. Слід робити акцент у правовому вихованні на особисту відповідальність молодого фахівця за свої вчинки, мінімізувати розрив між змістом правових норм і конкретною поведінкою студентів. Для усунення цих недоліків перш за все, треба удосконалювати систему правового виховання як в самому закладі вищої освіти так і саме для майбутніх фахівців аграрних спеціальностей. Успішна робота по правовому вихованню майбутніх фахівців на етапі відновлення України можлива за умови, коли будуть враховуватися особливості сучасного стану формування громадянського суспільства та правової держави в післявоєнний період.

Ніколаєв Олександр Андрійович,
аспірант кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВІТЧИЗНЯНЕ БУРЯКІВНИЦТВО: ВІД СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ ДО ЛІДЕРА З ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Перші кроки щодо налагодження буряківництва в Україні були зроблені в 70-і роки XIX ст. Серед піонерів цієї справи був Я.С. Єсипов і його послідовники, але в умовах жорстокої конкуренції з боку іноземних фірм успіху вони не мали – не вистачало наукового підходу. Вітчизняне буряківництво тривалий час перебувало в повній залежності від французьких і німецьких фірм, які в період 1820-1850 рр. особливо інтенсивно забезпечували ринок буряковим насінням. Таким чином, вітчизняна цукрова промисловість багато років залежала від іноземних селекційних фірм, що домоглися до того часу повної монополізації бурякового насінництва і одержували за рахунок цього значні прибутки.

У другій половині XIX ст. сільськогосподарська наука, яка довгий час залишалась зоною інтересів одинаків, почала привертати до себе більшу увагу. Економічний фактор змусив власників сільськогосподарських підприємств розпочати дослідну роботу в галузі буряківництва. В цей період підприємства цукрової промисловості стають основними осередками галузевого дослідництва, фактично започатковують зародження сільськогосподарської дослідної справи.

Наприкінці XIX – початку XX ст. на теренах України починають створюватися вітчизняні дослідно-селекційні станції: Уладово-Люлинецька (1888 р.), Немерчанська (1893 р.), Іванівська (1897 р.), Ялтушківська (1898 р.), Верхняцька (1899 р.), а згодом, за часів колишнього СРСР, Білоцерківська

(1922 р.), Веселоподільська (1925 р.) та Уманський пункт (1939 р.).

За роки незалежності України Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків став лідером галузі, оскільки забезпечений висококваліфікованими науковими кадрами та достатньою експериментальною базою для проведення польових досліджень. Причому особлива увага в дослідженнях ІБКіЦБ приділяється створенню конкурентоспроможних гібридів цукрових буряків на основі розроблених інститутом методів біотехнології, з використанням ліній, ідентифікованих із застосуванням ДНК маркерів, зародкової плазми, диких видів роду *Beta*, методів експериментального моделювання гіногенезу.

Інститут також налагодив співробітництво і з багатьма науковими установами – відпрацьовано низку напрямів для здійснення ефективного співробітництва з науковими установами НААН України, галузевими академіями наук, вищими навчальними закладами України та світу. Зокрема, спільні дослідження проводяться з: Інститутом сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН України з питань вивчення ефективності використання мікробіологічних препаратів у технологіях вирощування цукрових буряків і зернобобових культур; Національним ботанічним садом ім. М.М. Гришка НАН України з питань вивчення біологічної ефективності природних мінералів при їх застосуванні для вирощування цукрових буряків; Інститутом клітинної біології та генетичної інженерії НАН України з питань розроблення способів створення трансгенних рослин цукрових і кормових буряків; Інститутом фізіології та генетики рослин НАН України.

Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків із 2006 р. працює з Талди-Курганським філіалом «Науково-виробничого центру землеробства та рослинництва» (Республіка Казахстан) за програмою «Створення гібридів цукрових буряків, стійких до ризоманії». Створено спільні вихідні селекційні матеріали. Проведено випробування гібридів української селекції в умовах Казахстану та занесено до Державного реєстру сортів Казахстану 3 гібриди селекції інституту.

Із Інститутом польових культур «Селекція» (Республіка Молдова) з 2005 р. проводяться дослідження за програмою «Створення спільних гібридів цукрових буряків». Два створених спільних гібриди занесені до Реєстру сортів рослин Молдови (договір про співробітництво від 01.07.2013 р.).

Із Інститутом землеробства та овочівництва Республіки Сербія за програмою «Інтеркрос» (1993-2015 рр.) проводяться спільні дослідження з селекції цукрових буряків. Селекційні матеріали, отримані з Сербії, залучаються в селекційний процес в Україні.

Із Інститутом ботаніки (Республіка Литва) проводяться спільні дослідження з питань ідентифікації вірусу ризоманії та інших вірусів цукрових буряків, що передаються з ґрунтом за грантом «Ідентифікація та порівняльна молекулярна характеристика ізолятів вірусу збудника ризоманії та інших, пов’язаних з ґрунтом, вірусів цукрових буряків у Литві та Україні» (Республіка Литва). За результатами досліджень виявлено нові віруси буряків, пов’язані з ґрунтом – Beet soil-borne virus (BSBO) та Beet virus Q (BVQ). Уточнено ареал поширення фітопатогенних вірусів в Україні та Литві.

З Інститутом цукрових буряків (КХБЦ) республіки Польща створено спільний гібрид цукрових буряків «Аліція» та проводяться дослідження з способів передпосівної підготовки насіння цукрових буряків. Із Республікою Грузія (Інститут чаю і субтропічних культур) проводяться спільні дослідження з селекції стевії (2009-2015 рр.). Здійснюється обмін вихідними селекційними матеріалами. Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків виграв два конкурси по міжнародній програмі «Горизонт 2020», увійшовши до міжнародного консорціуму з виконання наукових програм.

Журавльов Михайло Олександрович,
аспірант кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ В ІСТОРИЧНОМУ ТА СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ

Аграрна співпраця між Україною та Польщею має глибоке історичне коріння, яка нараховує численні спільні проєкти та ініціативи. Від початку їхньої взаємодії з часів Речі Посполитої до сьогодення, країни розвивали тісні економічні зв'язки в аграрній сфері, що стало підвалинами стратегічного партнерства в умовах незалежності.

Протягом століть українські та польські землі знаходились у тісних економічних зв'язках. В епоху Речі Посполитої, сільське господарство було важливою складовою економіки обох країн. Українське селянство та польські поміщики часто співпрацювали у аграрній справі: селяни обробляли землі, що належали польській шляхті, натомість отримували землю для власного користування та захист. Це сприяло появі фільваркової системи, що базувалася на праці селян для потреб поміщицького господарства, особливо у вирощуванні зерна на експорт через порти Балтійського моря [6, с. 62–64].

У Галичині на прикордонних землях, із другої половини XIX ст. активно діяли сільськогосподарські кооперативи. Одним із найбільш відомих прикладів був «Маслосоюз» – український молочарський кооператив, був створений у 1904 р. Його діяльність охопила тисячу селянських господарств, він відігравав ключову роль у виробництві, переробці та реалізації молочних продуктів, особливо масла. Цей кооператив тісно співпрацював із польськими банками, залізницями та торговими структурами для розширення ринків збуту [6, с. 110–112.].

Варто згадати діяльність Крайового союзу кредитового у Львові, що надавав кредити українським і польським фермерам, а також кооперативам. Важливою формою економічної співпраці було також спільне використання інфраструктури – залізничних шляхів, млинів, спиртзаводів, цукроварень, які належали як польським, так і українським підприємцям. У таких регіонах, як

Східна Галичина та Волинь, часто виникали змішані акціонерні товариства, які об'єднували капітал представників обох країн.

Після здобуття незалежності Україною в 1991 р. відкрилися нові можливості для розвитку аграрної сфери. Польща вступивши до Європейського Союзу, стала важливим партнером для України в аграрній сфері, оскільки вона забезпечувала доступ до європейських ринків та надавала необхідну технологічну підтримку. Аграрний сектор став важливою частиною двосторонніх економічних відносин [2].

Одним із ключових напрямів співпраці стала технологічна підтримка. Польські компанії, зокрема Agro-Sur, Krukowiak, Unia Group, постачали Україні сучасну сільськогосподарську техніку та обладнання для переробки продукції. Завдяки цьому українські фермери отримали доступ до більш ефективних засобів обробки землі та збоку врожаю, що підняло конкурентоздатність вітчизняної продукції [1].

Крім технічного забезпечення, Польща стала важливим ринком збуту для української аграрної продукції. Значна частина українського зерна, кукурудзи, соняшникової олії експортувалися до Польщі або транзитом через польські порти потрапляла на ринки ЄС. Польські компанії часто виступають посередниками у торгівлі, надаючи логістичні та маркетингові послуги українським експортерам [3].

Важливу роль також відіграють спільні підприємства, які були створені за участі польського капіталу. Наприклад, у Західній Україні з 2010-х рр. з’являються агропідприємства зі змішаним капіталом, які займаються вирощуванням фруктів, овочів, а також органічним землеробством. Одним із відомих є Agro East Trade, що працює на Львівщині й співпрацює з польськими партнерами у сфері технологій зберігання та переробки [1].

На рівні державної політики Польща активно підтримує аграрні реформи в Україні через програми технічної допомоги, наприклад, у рамках ініціативи Polish Aid, яка фінансувала навчання українських фермерів, аграріїв та фахівців з сертифікації продукції за стандартами ЄС [4].

Польща також підтримувала створення кооперативів в Україні. У 2015–2020 рр. було реалізовано декілька проєктів зі створення молочарських кооперативів у Волинській, Львівській та Тернопільській областях за польськими зразками [5].

Сьогодні Польща є одним із найбільших торгових партнерів України в аграрній сфері. Одним із яскравих прикладів сучасної співпраці є компанія Cedrob S. A, яка є лідером у виробництві м’яса птиці у Польщі та активно працює на українському ринку, зокрема через створення дочірніх підприємств та спільні проєкти з українськими агропідприємствами.

На рівні державних ініціатив варто зазначити програми, які підтримують аграрну співпрацю між країнами. Зокрема, європейська програма Cross-Border Cooperation Poland-Belarus-Ukraine (2014–2020 рр.), яка реалізується з метою розвитку прикордонних регіонів, сприяє інвестуванню в агропромисловість,

Отже, співпраця України та Польщі сьогодні є однією з найбільш динамічних та перспективних. Історичні традиції аграрної взаємодії, сучасні

економічні ініціативи, та програми підтримки створюють основу для подальшого розвитку двосторонніх зв'язків. Завдяки поглибленій співпраці в аграрній сфері обидві країни можуть не лише зміцнити свої економіки, а й сприяти сталому розвитку сільських територій та впровадженню інноваційних агротехнологій.

Література:

1. Мельник Л. Г. Агропромисловий комплекс України: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка АПК. 2021. №6. С. 12–19.

2. Kowalski T., Smuga T. Economic relations between Poland and Ukraine in the agricultural sector. Polish Journal of Agronomy. 2019. Vol. 38. P. 44–52.

3. Шубравська О. В. Аграрний сектор економіки України: трансформації і перспективи інтеграції в європейський простір. Економіка України. 2020. №2. С. 25–35.

4. Polish Aid. Сільське господарство в Україні: Підтримка розвитку малих фермерських господарств. Варшава : Міністерство закордонних справ Польщі, 2018. 48 с.

5. Гайдуцький П. І. Україна – Польща: аграрна співпраця в контексті євроінтеграції. Міжнародна економічна політика. 2020. №1. С. 65–72.

6. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної нації XIX–XX століття. К.: Генеза, 1996. 360 с.

Горовий Вадим Олександрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Силка Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ – СПІВПРАЦЯ ЧИ ЗАЛЕЖНІСТЬ СВІТОВИХ ГРАВЦІВ

Економіка як явище, визначає напрямки міжнародної дипломатії держави на світовій арені та її дії відносно інших держав у всесвітньому економічному просторі. Економічна дипломатія є частиною міжнародної політики між державами, організаціями та союзами, яку часту відносять до концепції «м'якої сили». Тобто, одна держава, яка має більш розвинену економіку, може вводити санкції та тарифи, відносно іншої держави, на яку хоче здійснити тиск без застосування збройної сили.

За визначенням Британської енциклопедії, «економіка – соціальна наука, головною ціллю якої є вивчення правил, поведінки постачальників та користувачів товарів, відповідно й розподіл багатства між соціальними групами» [1]. Економіка у міжнародних відносинах – це процес, що визначає методи перерозподілу світових ресурсів, власністю яких є окремі держави, між ними з метою задоволення своїх потреб.

Економіка має визначальний вплив на формування державної політики, адже держава не може вижити, якщо у неї не буде у власності необхідного ресурсу, до якого вона не має доступу на своїх територіях, наприклад

енергоресурсів чи високотехнологічних приладів, які держава не виробляє. Ігнорування таких потреб може призвести до невдоволення з боку населення нижчими показниками економіки абощо. Дану ситуацію можна розглянути на прикладі Німеччини, яка у 2022 р., після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, скоротила об'єм торгівлі з агресором, але все одно продовжувала закуповувати нафтопродукти, адже даний ресурс є необхідним для економіки Німеччини та її енергетичного сектору. [2]

Ще одним прикладом впливу економіки на світову дипломатію, може стати торгівельна війна США та Китаю. Вона почалася разом з приєднанням КНР то Світової Організації Торгівлі (СОТ), що дозволило Піднебесній масово експортувати свої продукти по всьому світу. До 2001 р. США були країною, товарами якої активно користувалися усі та по всьому світові. Це гарантувало для Америки стабільну економіку, адже у американської продукції завжди знайдеться місце, де її можна продати потенційному покупцю. Але тепер, у США з'явився конкурент у вигляді Китаю, який почав експортувати аналоги американських товарів, за значно нижчою ціною.

Поступове захоплення світового ринку Китаєм, змусило США вступити з ними в економічну війну, яка проявляється у впровадженні великих тарифів на ввіз китайської продукції у США, відповідно й американської продукції у КНР. Такі дії були зроблені для захисту інтересів власних виробників товарів, а відповідно, й захисту економіки своєї країни від іноземного впливу [3].

Економічна дипломатія – спільна діяльність органів державної влади, підприємницьких структур, фінансових установ, яка полягає у відстоюванні національних економічних інтересів держави, створення сприятливих умов для проведення зовнішньо-економічної діяльності. Держава здійснює економічну дипломатію, результати якої впливають не тільки на саму державу, а й на світ [4].

Економічна дипломатія може різнитися, залежно від держави, її пріоритетів на міжнародній арені, економічного становища тощо. У деяких ситуаціях, економіка держави може навіть стати одним із основних елементів, що захищає її від іноземного вторгнення, от як ситуація у державі Тайвань.

Тайвань є державою, що виробляє великі об'єми мікропроцесорів та має відносну монополію на даний продукт, адже саме Тайвань зміг опанувати технології виробництва цього продукту найкраще у світі. У той ж самий час, на іншому березі Тайванської протоки знаходиться КНР, держава, яка називає острів своєю територією, а тайванський уряд – незаконним та сепаратистським. Але є теорія, що для Китаю одним із визначальних чинників, які зупиняють Піднебесну від здійснення вторгнення на острів, є саме виробництво мікропроцесорів.

За даними досліджень Ноттінгемського університету, Тайвань імпортує велику кількість мікропроцесорів у Японію, Південну Корею та КНР, що ставить ці держави, деякою мірою, у технологічну залежність від Тайваню, адже острів є глобальним монополістом у даній сфері. Тайвань знижує рівень експорту передових технологій до КНР, що підвищує важливість власного виробництва Тайваню. У той ж час, активно просувається ідея створення

високотехнологічного альянсу з Кореєю, Японією, Сінгапуром та іншими державами південно-східної Азії. Дану стратегію Тайваню, називають «силіконовий щит» [5].

Економічна дипломатія – один з важливих елементів ведення міжнародних відносин. Економічне становище держави, може стати визначальним у її можливості захистити себе від вторгнення або від поширення іноземного впливу на її політику. У сучасному світі існують загрози, коли малорозвинена держава, може стати залежною від більш економічно розвиненої, що становить загрозу суверенітету та економічній незалежності менш розвиненого актора міжнародних відносин.

Тому, напрямок економічної дипломатії, може стати визначальним фактором розвитку держави на багато років вперед, адже вибір партнера, оцінка ризиків, розвиток економічного сектору, має вирішальну роль у стабільності та розвитку держави.

Література:

1. Economics. URL: https://www.britannica.com/money/economics

2. OEC. Germany – Russia trade. URL: https://oec.world/en/profile/bilateral-country/deu/partner/rus

3. US-China Trade War: Economic Causes and Consequences. URL: https://www.eurasian-research.org/publication/us-china-trade-war-economic-causes-and-consequences/

4. Дідух В. В. Економічна дипломатія у контексті сталого розвитку / Economic Diplomacy in the Context of Sustainable Development. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/52291/1/Дідух%20В.%20В.%20МВСКм-21.pdf

5. Taiwan's Semiconductor Industry in the «Chip Wars» Era. URL: https://taiwaninsight.org/2024/08/09/taiwans-semiconductor-industry-in-the-chip-wars-era/

Велієва Вероніка Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ. Україна),
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний Університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ. Україна)*

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни економічна дипломатія стала критично важливою складовою зовнішньої політики України. Вона сприяє не тільки вирішенню економічних питань, але й зміцненню міжнародної підтримки в умовах конфлікту.

Мета доповіді: Вивчити основні аспекти економічної дипломатії України в умовах війни, визначити її цілі, інструменти та ефективність.

1. Основні цілі економічної дипломатії України:

• Залучення іноземних інвестицій: Створення сприятливих умов для інвесторів, зокрема в умовах війни. Підкреслення стабільності та безпеки.

• Підтримка торговельних відносин: Відновлення та розвиток експортно-імпортних відносин, особливо з ключовими партнерами.

• Економічна підтримка: Скоординовані дії для отримання міжнародної фінансової допомоги (гранти, кредити).

• Розвиток нових ринків: Пошук альтернативних ринків для української продукції, зокрема в країнах, що не підтримують агресію.

2. Інструменти економічної дипломатії:

• Дипломатичні представництва: Використання посольств та консульств для просування українських інтересів на міжнародній арені.

• Міжнародні організації та форуми: Активна участь в діяльності ООН, СОТ, ЄС, МВФ та інших установ для забезпечення підтримки України.

• Угоди про вільну торгівлю: Підписання угод та меморандумів для стимулювання торгівлі та економічного співробітництва з іншими країнами.

• Економічні місії: Організація бізнес-форумів та виставок для залучення інвесторів та демонстрації потенціалу української економіки.

3. Основні виклики:

• Безпекова ситуація: Непередбачуваність війни та загроза для бізнесу.

• Економічна нестабільність: Втрата ринків, руйнування інфраструктури, зниження виробництва.

• Залежність від зовнішніх ресурсів: Потреба в енергоресурсах та продовольстві, які можуть бути викликом для економічної безпеки.

• Конкуренція з іншими країнами: Підвищений інтерес до інвестицій в регіон, в якому спостерігається нестабільність.

4. Успішні приклади економічної дипломатії:

• Залучення міжнародної допомоги: Країни-партнери (США, ЄС) надали Україні значну фінансову та гуманітарну допомогу.

• Експортліфтинг: Попри війну, Україна зберігала можливості для експорту сільськогосподарської продукції навіть у кризових умовах.

• Ініціативи з відновлення: Програми відновлення інфраструктури, започатковані в партнерстві з міжнародними організаціями та бізнесом.

• Посилення міжнародних зв'язків: Формування нових альянсів з країнами, які готові підтримати Україну, таких як Канада, Велика Британія та інші.

5. Перспективи розвитку економічної дипломатії:

• Долучення до післявоєнного відновлення: Підготовка стратегії відновлення економіки з урахуванням міжнародного досвіду.

• Адаптація до нових умов: Гнучкість у прийнятті рішень та зміна пріоритетів відповідно до парціальних потреб.

• Інноваційні підходи: Використання цифрових технологій для дипломатичних комунікацій і ведення бізнесу.

• Стратегія «зеленої» економіки: Перехід до сталого розвитку, впровадження екологічно чистих технологій та відновлюваних ресурсів у програму відновлення.

Висновок: Економічна дипломатія України має важливе значення в умовах війни. Вона забезпечує підтримку, що необхідна для збереження економічної стійкості країни, залучення інвестицій та побудови сприятливого міжнародного іміджу. Досвід останніх років свідчить про те, що незважаючи на серйозні виклики, Україні вдається адаптуватися до нових умов, використовуючи інструменти економічної дипломатії для досягнення своїх цілей. Наступні кроки повинні зосередити увагу на формуванні нових стратегій, які дозволять ефективно впоратися з економічними зобов'язаннями та адаптуватися до змін у міжнародному середовищі.

Шишкіна Валерія Сергіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Наіональний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Івченко Богдана-Юлія Володимирівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ ООН: ПРАВОВА ОСНОВА ЗАСТОСУВАННЯ

Міжнародні санкції як інструмент регулювання міжнародних відносин знаходять своє правове обґрунтування не лише у внутрішньому законодавстві окремих держав, а й у нормативно-правовій базі міжнародних міжурядових організацій. Діяльність міжнародних організацій охоплює широкий спектр питань, що стосуються різних сфер суспільного життя, починаючи від економічної і закінчуючи сферою охорони здоров’я. Зважаючи на значну кількість держав-учасниць, нормативно-правове регулювання функціонування міжнародних організацій має характеризуватися підвищеним рівнем жорсткості та чіткістю процедур. Це також зумовлено ключовою роллю, яку міжнародні організації відіграють у забезпеченні стабільності глобальних процесів, включаючи підтримку міжнародного миру та безпеки. Серед усіх міжнародних міжурядових організацій особливе місце займає ООН, яка є найбільшою та найвпливовішою глобальною інституцією.

ООН, як правонаступницю Ліги Націй, було засновано 24 жовтня 1945 р. З моменту свого заснування ООН стала ключовим регулятором у більшості сфер людської діяльності, зокрема й у застосуванні міжнародних санкцій. Основні положення щодо санкцій закріплені у Статуті ООН, зокрема в його статті 41. Вона визначає, що Рада Безпеки ООН уповноважена запроваджувати заходи, не пов’язані із застосуванням збройної сили, для виконання своїх рішень. Вона також може закликати держави-члени ООН до їх реалізації [2]. Під зазначеними «заходами» маються на увазі міжнародні санкції, що підтверджується переліком можливих обмежень у кінцевій частині статті. До таких заходів належать

часткове або повне припинення економічних зв'язків, транспортного та комунікаційного сполучення, а також повний розрив дипломатичних відносин.

Окрім Статуту ООН, у рамках зазначеної міжнародної організації існують також інші міжнародно-правові акти, що є фундаментальними для застосування міжнародних санкцій. До їх числа належать резолюції Ради Безпеки ООН, яка, як найбільш впливовий орган ООН, має безпосередню здатність впливати на глобальні процеси. У резолюціях цього органу найчастіше знаходить відображення реакція міжнародного співтовариства на світові події. Зокрема, їх можна розглядати як складову нормативно-правової бази для застосування санкційного механізму. Наприклад, у резолюції 2199 (2015) Ради Безпеки ООН визначено деякі сфери застосування санкцій та заходи, ухвалені щодо них, серед яких торгівля нафтою, охорона культурної спадщини, банківська діяльність, обіг зброї та суміжні галузі, замороження активів тощо [1, с. 3–7].

З огляду на глобальну значущість ООН та її вагомий вплив на світові політичні й економічні процеси, можна висунути гіпотезу щодо практичної ефективності санкційних механізмів, які вона впроваджує. Ці механізми ґрунтуються на чітко визначеній нормативно-правовій базі, імплементовані у національні правові системи держав-членів та охоплюють широкий спектр сфер застосування. Водночас аналіз сучасних міжнародних процесів свідчить про те, що санкційні заходи ООН, подібно до її миротворчих операцій, не завжди демонструють належну ефективність. Це може бути зумовлено не лише своєрідною «застарілістю» самої міжнародної організації, а й комплексом об'єктивних факторів, що впливають на реалізацію санкційного механізму в умовах сучасних глобальних викликів.

***Література*:**

1. Resolution 2199 (2015): adopted by the Security Council at its 7379th meeting, on 12 February 2015 // Official document of the United Nations Security Council. 2015. №2199. 7 p.

2. United Nations Charter: adopted on June 26, 1945 (San Francisco, USA) // Official UN website [Електронний ресурс]. URL: https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text

Новак Євген Олександрович
студент, спеціальність «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Сучасний етап розвитку світової енергетичної сфери характеризується такими процесами, як глобалізація, регіональна інтеграція, збільшення темпів й обсягів торгівлі енергетичними ресурсами між державами тощо. Фактично на

даний час енергетика перестала бути виключно внутрішнім питанням окремої держави й набула рис потужного зовнішньополітичного компоненту.

Як відзначають фахівці, наразі ключовими завданнями енергетичної дипломатії є: по-перше, створення умов для глобальної кооперації в енергетичній сфері; по-друге - акумулювання ресурсів для протидії глобальним викликам сьогодення, пов'язаних з енергетичною безпекою, ціновою доступністю енергоресурсів та змінами клімату; по-третє, захист національних інтересів держави через використання широкого спектру зовнішньополітичних інструментів (переговори, лобізм, санкції, ембарго тощо) [1, с. 6].

Реалізацію цих завдань енергетичної дипломатії в Україні забезпечує широке коло суб'єктів, важливе місце серед яких займають центральні органи виконавчої влади, й зокрема Міністерство енергетики України.

Аналіз Положення про Міністерство енергетики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 р. № 507 показує, що його завданнями у зовнішньополітичній сфері є: підготовка інвестиційних проектів, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, та нагляд за їх реалізацією в паливно-енергетичному комплексі; здійснення міжнародного співробітництва з питань, що належать до компетенції міністерства; розробка пропозицій щодо впровадження міжнародного досвіду, зокрема країн – членів ЄС, у сфері відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів газового палива (підпункти 39, 40 та 61-9 пункту 4 Положення) [2].

Реалізацію цих завдань забезпечують відповідні складові апарату Міністерства енергетики України. Зокрема: директорат стратегічного планування та європейської інтеграції; відділ регуляторної та міжнародно-правової діяльності в рамках юридичного департаменту; відділ двостороннього співробітництва та міжнародних договорів і відділ міжнародної технічної допомоги та співробітництва з міжнародними організаціями та країнами ЄС в рамках управління міжнародних зв'язків [3].

Також, відповідно до п. 10 Положення про міністерство енергетики України, міністр енергетики України наділений повноваженнями щодо ведення переговорів і підписання міжнародних договорів України, а також повинен забезпечувати виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України в питаннях, що належать до компетенції міністерства.

Саме Міністерство енергетики України відповідальне за розробку Енергетичної стратегії України, зобов'язане здійснювати моніторинг її результатів, визначати й координувати заходи з її реалізації. Тим самим даний орган визначає пріоритети у зовнішній енергетичній сфері.

Відзначимо, що Енергетична стратегія України на період до 2050 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 р. № 373-р [4], враховує ті виклики, що постали перед нашою державою. Зокрема наслідки повномасштабного російського вторгнення, посилення ролі енергетичної безпеки та зміцнення стійкості енергосистеми; результати приєднання об'єднаної енергетичної системи України до європейської мережі операторів системи передачі електроенергії (ENTSO-E) та поглиблення інтеграції енергетичної системи України в загальноєвропейську. Враховані й

міжнародні зобов'язання України щодо енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії, зменшення викидів парникових газів тощо.

План заходів з реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2050 року [5], проєкт якого оприлюднений Міністерством енергетики України передбачає тісну співпрацю та взаємодію України з міжнародними інституціями у сферах комплексної захищеності інфраструктурних об'єктів енергетичного сектору, забезпечення енергетичної безпеки, інвестування у відновлювальну енергетику, отримання досвіду та новітніх технологій для модернізації об'єктів енергетики тощо.

Таким чином, діяльність Міністерства енергетики України як органу, що формує і реалізує державну політику в енергетичній сфері, водночас забезпечує реалізацію заходів енергетичної дипломатії, що має важливе значення для досягнення Україною енергонезалежності.

Література:

1. Енергетична дипломатія України: аналіз статус-кво та практичні рекомендації. ГО «Діксі Груп», 2021. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/12/energetychna-dyplomatiya-ukrayiny.-doslidzhennya-1.pdf

2. Про затвердження Положення про Міністерство енергетики України: постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 р. № 507. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020-%D0%BF/conv#n9

3. Структура Міністерства енергетики України. URL: https://www.mev.gov.ua/taxonomy/term/81?page=0

4. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 р. № 373-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text

5. План заходів з реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: https://mev.gov.ua/sites/default/files/2024-12/plan-zakhodiv_dodatok_do_proektu_rozporyadzhennya-4.pdf

Пєтухова Єлизавета Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Івченко Богдана-Юлія Володимирівна,***
кандидат юридичних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС

У 2025 році питання енергетичної безпеки та стійкості енергетичної системи набуває особливої ваги як для України, так і для Європейського Союзу. Національні інтереси України дедалі тісніше переплітаються з енергетичними пріоритетами ЄС, зокрема у контексті реалізації «Європейського зеленого

курсу», відмови від викопних джерел енергії та посилення енергетичної автономії європейських держав [1].

Історичний момент приєднання української енергосистеми до європейської ENTSO-E, що відбувся в березні 2022 року в умовах війни, лише підкреслює стратегічну важливість України як ключового партнера ЄС в енергетичному вимірі.

До початку повномасштабної агресії Росії Україна вже здійснювала кроки у напрямку сталого розвитку енергетичного сектору, включаючи впровадження проектів з декарбонізації та розвитку відновлюваних джерел енергії. Ініціативи зі створення 30 ГВт потужностей у галузі сонячної та вітрової енергетики, модернізації гідроелектростанцій, розвитку біоенергетики та виробництва біометану були не лише проявом внутрішньої стратегії енергетичної трансформації, а й відповіддю на виклики європейської кліматичної політики. Завдання створення регіонального газового хабу на базі українських підземних сховищ, а також перепрофілювання газотранспортної системи визначалися як інструменти забезпечення енергетичної стійкості в регіональному контексті [2].

Війна стала каталізатором глибоких змін в енергетичних відносинах між Україною та Європейським Союзом. Агресія Росії стимулювала ЄС до прискореної відмови від російських енергоресурсів, а Україна отримала змогу довести свою надійність як енергетичного партнера. Експорт української електроенергії до країн ЄС у 2022 році та імпорт із європейського ринку під час дефіцитів свідчать про високий ступінь взаємозалежності, яка виникла між обома енергосистемами. Підвищення рівня енергетичної безпеки країн-членів ENTSO-E за рахунок інтеграції України є вагомим внеском у стратегічну стабільність регіону, особливо з огляду на поступове згортання співпраці з Росією в енергетичній сфері [2].

Вагоме значення має українська ініціатива «30 до 2030», яка передбачає створення 30 ГВт потужностей з відновлюваних джерел енергії до 2030 року. У разі реалізації цієї мети половина енергетичного балансу України може базуватися на «чистій» енергії, що дозволить не лише забезпечити внутрішню стійкість, а й перетворити країну на експортера електроенергії та зеленого водню до ЄС. Такий вектор розвитку виводить Україну на стратегічний рівень співпраці з європейськими партнерами, забезпечуючи одночасно виконання кліматичних зобов’язань та формування нових економічних перспектив [3].

У контексті завершення дії угоди про транзит російського газу через територію України в кінці 2024 року постає необхідність перегляду використання української газотранспортної інфраструктури. Втрата доходів від транзиту може бути частково компенсована за рахунок власного видобутку природного газу, оскільки Україна посідає третє місце в Європі за розвіданими запасами. Залучення іноземних інвестицій у видобуток та розвиток газової галузі дозволить не лише забезпечити внутрішні потреби, а й посилити позиції України як постачальника ресурсу до Європи. Водночас українські підземні сховища газу, які є одними з найбільших у регіоні, можуть бути задіяні для зберігання резервів європейських країн, хоча ця перспектива значною мірою залежить від гарантій безпеки, які може надати ЄС [4, с. 9].

Україна також може зміцнити позиції у європейському енергетичному просторі через формування власної стратегії водневої економіки. Зважаючи на перспективи експорту зеленого водню, що вироблятиметься за допомогою ВДЕ, співпраця з ЄС може розширюватися у напрямах будівництва відповідної інфраструктури, транспортування та створення стандартів сертифікації [5, с. 31].

Отже, національні інтереси України в енергетичній політиці ЄС базуються на досягненні енергетичної незалежності, модернізації інфраструктури, розвитку екологічно чистої генерації та формуванні стратегічного партнерства з європейськими країнами. Взаємовигідна інтеграція в європейську енергосистему сприяє не лише зміцненню економічної стабільності та зростанню експортного потенціалу України, а й створенню умов для спільної протидії глобальним енергетичним загрозам.

Література:

1. Європейський Зелений Курс. 15 квітня 2021 року. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda

2. European Commission. Memorandum of understanding between the European Union and Ukraine on a Strategic Partnership on Biomethane, Hydrogen and other Synthetic Gases. URL: https://energy.ec.europa.eu/publications/memorandum-understanding-between-european-union-and-ukraine-strategic-partnership-biomethane_en

3. Бєлоусова К. ДТЕК ініціювала проєкт "30 до 2030 року": що він передбачає. 25 травня 2022. URL: https://ecopolitic.com.ua/ua/news/dtek-inicijuvala-proiekt-30-do-2030-roku-shho-vin-peredbachaie/

4. Morningstar R. L., Simonyi A., Khakova O., Paddy R. Transforming Ukraine into a European energy hub. Issue Brief. – Washington: Atlantic Council, Global Energy Center, 2023. 14 p.

5. Воднева стратегія України: проєкт. – Київ: Інститут відновлювальної енергетики НАН України, 2021. 91 с.

Серемова Анастасія Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ,Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ,Україна)*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛОМАТІВ У ПРОСУВАННІ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИ РФ

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року питання санкційної політики стало одним із ключових у зовнішньополітичній стратегії нашої держави. Санкції стали важливим інструментом міжнародного тиску, спрямованого на послаблення воєнного, економічного та політичного потенціалу Росії. Українські дипломати, як

представники держави на міжнародному рівні, відіграли провідну роль у просуванні, формуванні та координації цієї санкційної політики.

З перших днів війни українські посольства та дипломатичні місії активізували свою діяльність у державах-партнерах. Завдяки їхній наполегливій роботі вдалося сформувати широку міжнародну коаліцію на підтримку України, до якої увійшли країни ЄС, США, Велика Британія, Канада, Японія, Австралія, Південна Корея та інші. Зусилля українських дипломатів полягали не лише у веденні традиційних переговорів з урядами, а й у тісній співпраці з парламентами, громадянським суспільством, медіа, аналітичними центрами та бізнесом.

Україна фактично ініціювала створення нової моделі санкційної дипломатії. Одним із її інструментів стали систематичні звернення до іноземних урядів із вимогами запровадити або посилити санкції, надати військову, економічну та гуманітарну допомогу. Публічні заяви, виступи Президента України, Міністра закордонних справ, а також дипломатів на всіх рівнях – це не лише офіційна позиція держави, а й складова гібридної дипломатії, яка поєднує елементи офіційної, публічної та цифрової дипломатії.

Завдяки активній дипломатичній роботі було запроваджено безпрецедентні за масштабами санкції проти Росії: понад 13 тисяч обмежувальних заходів, накладених на фізичних та юридичних осіб, банківські установи, транспорт, енергетику, технології, військово-промисловий комплекс. Росія втратила доступ до сучасних технологій, глобального фінансового ринку (включаючи часткове відключення від системи SWIFT), а також зазнала серйозного відтоку капіталів і технологічного відставання. Особливо важливою стала ізоляція РФ на міжнародному рівні, у якій також виявилася робота українських дипломатів.

Українські дипломати також здійснювали інформаційний супровід санкційної політики: оперативне надання доказів воєнних злочинів, порушень прав людини, обхідних схем уникнення санкцій – усе це сприяло тому, що навіть ті країни, які на початку були обережні, поступово приєднувалися до санкційних режимів. Важливою частиною дипломатичної роботи є також співпраця з партнерами у контексті вторинних санкцій – тобто санкцій, спрямованих на компанії й держави, які допомагають РФ обходити існуючі обмеження. Завдяки діям українських дипломатів, питання санкційного моніторингу дедалі частіше включається в переговори з країнами Азії, Близького Сходу, Латинської Америки.

Попри значні досягнення, ця діяльність не позбавлена викликів. Зокрема, спостерігається певна втома окремих західних країн від тривалого конфлікту, зростають ризики послаблення санкційного тиску через зміну політичних еліт або внутрішні соціально-економічні труднощі. Саме тому санкційна дипломатія України має залишатися активною, гнучкою та креативною. Потрібно постійно оновлювати аргументацію, посилювати комунікацію, поглиблювати співпрацю з неурядовим сектором та аналітичними центрами за кордоном.

Окрему перспективу має питання конфіскації російських активів на користь України як джерела репарацій. Українські дипломати активно працюють над

тим, щоб це рішення стало не лише політичним меседжем, а й реальним інструментом відшкодування завданих збитків.

Отже, роль українських дипломатів у просуванні санкційної політики є стратегічно важливою. Їхня діяльність вже призвела до суттєвих змін у світовому підході до агресора, створила новий стандарт відповідальності за міжнародні злочини та довела, що навіть у складних умовах війни дипломатія може залишатися ефективною зброєю на захист національних інтересів.

Література:

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аналітичний звіт щодо експорту зернових за 2023 рік. К., 2023. 45 с.

2. Світова організація торгівлі. Україна в системі глобальної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Женева, 2023. 60 с.

3. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН. Дослідження продовольчих ринків Східної Європи. Рим, 2022. 75 с.

Шилов Даніїл Дмитрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук,, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОДОВОЛЬЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Україна традиційно відіграє важливу роль у світовій продовольчій безпеці завдяки родючим ґрунтам, сприятливому клімату та розвиненій аграрній інфраструктурі. В умовах глобальних викликів, зокрема продовольчої кризи та політичної нестабільності, використання аграрного сектору як інструменту міжнародної взаємодії стає стратегічним напрямом зовнішньої політики України. Аграрна дипломатія сприяє зміцненню міжнародних економічних зв'язків, просуванню вітчизняної продукції на зовнішні ринки та формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

Україна є одним із провідних світових експортерів сільськогосподарської продукції. Вона входить до трійки лідерів з експорту соняшникової олії та зернових культур, зокрема пшениці, кукурудзи та ячменю. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2023 році країна експортувала понад 50 млн тон зернових, що забезпечило 10% світового експорту в цьому сегменті [1, с. 15].

Крім зернових, Україна є значним постачальником бобових, молочних продуктів, м'ясної продукції та меду. Завдяки високій якості продукції та конкурентоспроможним цінам українські агровиробники успішно працюють на ринках ЄС, Азії, Близького Сходу та Африки. Продовольчий потенціал держави

дає змогу не лише забезпечувати внутрішню продовольчу безпеку, а й виступати гарантом стабільності на світовому агропродовольчому ринку.

Аграрна дипломатія – це важливий механізм міжнародної співпраці, що включає переговори, торговельні угоди, участь у міжнародних продовольчих програмах і формування довгострокових стратегічних партнерств. Україна активно співпрацює із такими міжнародними організаціями, як Світова організація торгівлі (СОТ), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO), Європейська комісія з питань сільського господарства. Це дозволяє не лише просувати вітчизняну продукцію, а й впливати на формування глобальної політики у сфері продовольчої безпеки [2, с. 21].

Одним із прикладів ефективної аграрної дипломатії є «зернова ініціатива», що дозволила Україні попри військові дії забезпечити експорт зерна через Чорне море. Це сприяло збереженню позицій на міжнародних ринках та зміцненню партнерських відносин із країнами, залежними від українського продовольства.

Основні виклики аграрної дипломатії України включають:

- геополітичні ризики, зокрема військові дії, які впливають на логістичні маршрути та стабільність постачання продукції;
- зростаючу конкуренцію на світовому ринку, де ключові гравці, такі як США, Бразилія та країни ЄС, використовують активну аграрну дипломатію;
- екологічні та регуляторні стандарти ЄС, які вимагають адаптації українського сільськогосподарського сектору до нових вимог, пов’язаних із «Зеленим курсом» ЄС.

Серед значних перспектив можна виділити:

- розширення співпраці з країнами Африки та Азії відкриває нові ринки для української продукції;
- використання цифрових технологій у сільському господарстві сприятиме покращенню якості продукції та ефективності виробництва;
- укладання нових торговельних угод дозволить зміцнити експортний потенціал країни.

Продовольчий потенціал України є важливим інструментом аграрної дипломатії, що сприяє зміцненню економічних зв’язків, формуванню міжнародного іміджу держави та забезпеченню продовольчої безпеки у світі. Для ефективного використання аграрної дипломатії необхідне подальше вдосконалення експортної політики, розширення міжнародної співпраці та адаптація до сучасних глобальних викликів.

Поглиблення світової продовольчої кризи в умовах російсько-української війни стає одним із найважливіших викликів для сучасної аграрної дипломатії. Україна традиційно входить до числа провідних експортерів зерна, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії, забезпечуючи близько 10% світового ринку зернових [1].

Проте повномасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року та подальша блокада українських морських портів призвели до різкого скорочення експортних поставок, що спровокувало глобальний продовольчий дисбаланс.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), уже до кінця 2022 року ціни на зерно на світових ринках зросли на 23% порівняно

з довоєнним рівнем [2, с.7]. Особливо гостро ці тенденції відчуваються в країнах Африки та Близького Сходу, які імпортують понад 50% потреб у зерні саме з України та Росії [3].

Російська агресія не лише порушила традиційні маршрути поставок, але й призвела до руйнування критичної інфраструктури – елеваторів, зерносховищ, транспортних вузлів, що значно ускладнило логістику. За оцінками Всесвітнього банку, лише за перший рік війни Україна втратила близько 30% потенціалу зберігання зерна через знищення або пошкодження відповідних об'єктів.

Крім того, мінна загроза в акваторії Чорного моря значно обмежила можливості морських перевезень, змусивши шукати альтернативні, часто більш дорогі маршрути через європейські країни. Це, у свою чергу, створило додаткове навантаження на залізничну та автомобільну інфраструктуру Польщі, Румунії та інших держав, що призвело до затримок і зростання вартості транспортування.

У цих умовах аграрна дипломатія набуває ключового значення як інструмент стабілізації світової продовольчої системи. Найбільш значущим досягненням у цьому напрямку стало укладення «Зернової угоди» в липні 2022 року за посередництва ООН та Туреччини, яка дозволила частково відновити експорт української сільськогосподарської продукції через Чорне море [4, с. 56].

Проте ефективність цього механізму залишалася обмеженою через системні порушення з боку Росії, яка неодноразово блокувала роботу коридору під приводом «технічних перешкод» [7]. Крім того, аналітики відзначають, що навіть після початку дії угоди світові ціни на зерно повністю не стабілізувалися, що свідчить про глибші структурні проблеми, пов'язані з війною [5, с. 89].

Окремою проблемою залишається використання Росією продовольчої кризи як інструменту геополітичного тиску. Так, російська пропаганда активно поширює наративи про те, що саме санкції Заходу, а не війна, спричинили дефіцит продовольства, що значно ускладнює формування єдиної міжнародної позиції щодо подолання кризи.

У зв'язку з цим аграрна дипломатія України змушена працювати в двох напрямках: по-перше, забезпечення фізичного експорту продукції, а по-друге, протидія інформаційним маніпуляціям, спрямованим на підрив довіри до України як надійного постачальника [6, с. 112].

Для подолання цих викликів необхідні комплексні заходи, зокрема розширення альтернативних транспортних коридорів (наприклад, через Дунай або залізничні маршрути в ЄС), збільшення фінансової підтримки аграрного сектору України з боку міжнародних донорів, а також активізація ролі таких організацій, як ООН, Всесвітня торгова організація (WTO) та Європейська комісія, у координації зусиль щодо запобігання глобальному голоду [7].

Як зазначають експерти, подолання продовольчої кризи неможливе без посилення міжнародної солідарності та чіткого усвідомлення того, що стабільність світової продовольчої системи залежить від спільних дій у відповідь на агресію Росії.

Література:

1. International Grains Council – офіційні дані щодо ринку зерна. URL: https://www.igc.int/

2. FAO (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) – звіти про вплив війни на продовольчу безпеку. 2022 С. 7. URL: https://www.fao.org/3/cc3317en/cc3317en.pdf

3. Global Food Security Index (The Economist Impact) – індекс продовольчої безпеки. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/
4. ООН – угода про зерновий коридор. URL: https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative
5. МВФ – інфляція та порушення ланцюгів поставок. URL: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023
6. Дослідження аграрної дипломатії України. 2023 С. 112. URL: https://www.researchgate.net/publication/372558473
7. WTO – торгівля та продовольча безпека. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/food_security_e.htm

Онікієнко Денис Павлович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Білан Сергій Олексійович,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОГЛИБЛЕННЯ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ КРИЗИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Поглиблення світової продовольчої кризи в умовах російсько-української війни стає одним із найважливіших викликів для сучасної аграрної дипломатії. Україна традиційно входить до числа провідних експортерів зерна, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії, забезпечуючи близько 10% світового ринку зернових [1].

Проте повномасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року та подальша блокада українських морських портів призвели до різкого скорочення експортних поставок, що спровокувало глобальний продовольчий дисбаланс.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), уже до кінця 2022 року ціни на зерно на світових ринках зросли на 23% порівняно з довоєнним рівнем [2, с.7]. Особливо гостро ці тенденції відчуваються в країнах Африки та Близького Сходу, які імпортують понад 50% потреб у зерні саме з України та Росії [3].

Російська агресія не лише порушила традиційні маршрути поставок, але й призвела до руйнування критичної інфраструктури – елеваторів, зерносховищ, транспортних вузлів, що значно ускладнило логістику. За оцінками Всесвітнього банку, лише за перший рік війни Україна втратила близько 30% потенціалу зберігання зерна через знищення або пошкодження відповідних об’єктів.

Крім того, мінна загроза в акваторії Чорного моря значно обмежила можливості морських перевезень, змусивши шукати альтернативні, часто більш дорогі маршрути через європейські країни. Це, у свою чергу, створило додаткове

навантаження на залізничну та автомобільну інфраструктуру Польщі, Румунії та інших держав, що призвело до затримок і зростання вартості транспортування.

У цих умовах аграрна дипломатія набуває ключового значення як інструмент стабілізації світової продовольчої системи. Найбільш значущим досягненням у цьому напрямку стало укладення «Зернової угоди» в липні 2022 року за посередництва ООН та Туреччини, яка дозволила частково відновити експорт української сільськогосподарської продукції через Чорне море [4, с. 56].

Проте ефективність цього механізму залишалася обмеженою через системні порушення з боку Росії, яка неодноразово блокувала роботу коридору під приводом «технічних перешкод» [7]. Крім того, аналітики відзначають, що навіть після початку дії угоди світові ціни на зерно повністю не стабілізувалися, що свідчить про глибші структурні проблеми, пов'язані з війною [5, с. 89].

Окремою проблемою залишається використання Росією продовольчої кризи як інструменту геополітичного тиску. Так, російська пропаганда активно поширює наративи про те, що саме санкції Заходу, а не війна, спричинили дефіцит продовольства, що значно ускладнює формування єдиної міжнародної позиції щодо подолання кризи. У зв'язку з цим аграрна дипломатія України змушена працювати в двох напрямках: по-перше, забезпечення фізичного експорту продукції, а по-друге, протидія інформаційним маніпуляціям, спрямованим на підрив довіри до України як надійного постачальника [6, с. 112].

Для подолання цих викликів необхідні комплексні заходи, зокрема розширення альтернативних транспортних коридорів (наприклад, через Дунай або залізничні маршрути в ЄС), збільшення фінансової підтримки аграрного сектору України з боку міжнародних донорів, а також активізація ролі таких організацій, як ООН, Всесвітня торгова організація (WTO) та Європейська комісія, у координації зусиль щодо запобігання глобальному голоду [7].

Як зазначають експерти, подолання продовольчої кризи неможливе без посилення міжнародної солідарності та чіткого усвідомлення того, що стабільність світової продовольчої системи залежить від спільних дій у відповідь на агресію Росії.

Література:

1. International Grains Council – офіційні дані щодо ринку зерна.
URL: https://www.igc.int/

2. FAO (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) – звіти про вплив війни на продовольчу безпеку. 2022 С. 7
URL: https://www.fao.org/3/cc3317en/cc3317en.pdf

3. Global Food Security Index (The Economist Impact) – індекс продовольчої безпеки. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/

4. ООН – угода про зерновий коридор. URL: https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative

5. МВФ – інфляція та порушення ланцюгів поставок.
URL: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023

6. Дослідження аграрної дипломатії України. 2023 С. 112
URL: https://www.researchgate.net/publication/372558473

7. WTO – торгівля та продовольча безпека.
URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/food_security_e.htm

Горбатенков Олексій Валерійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Кравченко Наталія Борисівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СВІТОВИХ МОДЕЛЕЙ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Постійні непередбачувані виклики як фінансові, так і екологічні – мінлива погода, різкі коливання ринкових цін і стрімке зростання витрат, створюють постійний тиск, що і пояснює надзвичайну важливість підтримки сільського господарства з боку держави та актуальність пошуку дієвих механізмів та ефективних моделей. Окрім цього, сільське господарство – це складна для підприємництва галузь, так як стикається із численними викликами: від старіння робочої сили до підвищеного ризику травм і нестабільних, мінливих доходів господарств [0] – усе це підкреслює важливість рішучих і своєчасних дій з боку держави для створення стійких, стабільних і підтримуваних умов роботи фермерів. Державна підтримка може суттєво посприяти ефективному вирішенню гострих проблем, зміцнити соціальний та економічний статус аграрних підприємств, а також забезпечити стабільний, довгостроковий розвиток аграрного сектору, що у кінцевому підсумку є важливою складовою продовольчої безпеки держави.

Різні країни сьогодні практикують різні моделі підтримки сільського господарства, які включають різноманітні стимулюючі програми, комплекси фінансових субсидій, пільгові системи оподаткування, індивідуальні виплати, відшкодування витрат по кредитам тощо, за рахунок чого фермери та сільгоспвиробники отримують необхідні можливості для подолання численних труднощів та зосереджуються на своєму подальшому зростанні. Загалом існуючі моделі підтримки сільського господарства можна умовно класифікувати на три основні групи (за ОЕСР): підтримка виробника, підтримка споживача та підтримка загальних послуг (Див.: Таблиця 1).

Таблиця 1.

Характеристика основних моделей підтримки сільського господарства [0]

Модель підтримки	Характеристика	Основні інструменти
Підтримка виробника (PSE)	Включає трансферти безпосередньо сільськогосподарським виробникам, які впливають на їхні доходи. Може	Підтримка ринкових цін (цільові ціни, тарифні квоти, мита) Прямі бюджетні виплати.

	надаватися у вигляді цінової підтримки або прямих виплат.	Компенсація недоотриманого доходу.
Підтримка споживачів (CSE)	Вимірює вплив підтримки на кінцевих споживачів сільськогосподарської продукції. Якщо значення негативне, це означає, що споживачі несуть додаткові витрати через завищені ціни.	Субсидії на продукти харчування. Регулювання ринкових цін. Тарифна та нетарифна політика, що впливає на імпорт та експорт сільськогосподарської продукції.
Підтримка загальних послуг (GSSE)	Охоплює державні та приватні ініціативи, спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку аграрного сектора без прямих виплат окремим виробникам.	Інвестиції в інфраструктуру (дороги, зрошення, логістика). Дослідження та розробки у сфері сільського господарства. Освіта та професійна підготовка аграріїв. Регулювання стандартів якості та безпеки продукції.

Підтримку виробника у сільському господарстві активно впроваджує Польща, отримуючи значну фінансову підтримку для фермерів через Спільну аграрну політику ЄС, що включає прямі субсидії, підтримку доходів, дотації на розвиток сільських територій [0]. В Україні такий план можна імплементувати за рахунок підтримки міжнародних донорів в умовах повоєнного відновлення, спрямовуючи фінансування на модернізацію інфраструктури, стимулювання малих і середніх фермерських господарств, впровадження інноваційних екологічних технологій, а також забезпечення стабільного доходу для аграріїв, що сприятиме відновленню економіки та посиленню продовольчої безпеки держави.

Підтримку споживачів як інструмент аграрної політики успішно використовує Японія, яка захищає внутрішній ринок високими митами на імпортні сільськогосподарські товари (наприклад, рис), водночас уряд субсидує продукти харчування та фермерів для зниження навантаження на громадян [0]. Україна може адаптувати японський досвід за рахунок впровадження стратегічного регулювання імпорту з метою захисту внутрішнього ринку та підтримки продовольчої безпеки.

Підтримка сільського господарства через підтримку загальних послуг – така модель запроваджена у США і націлена на формування на основі сільського господарство Харчової системи [0], де значні державні витрати спрямовані на наукові дослідження в агросекторі, розробку ГМО-культур, інфраструктуру (зрошення, транспорт), освіту фермерів та страхові програми тощо. Україна може застосувати американський досвід для стратегічного формуванню стійкої екосистеми сільського господарства.

Отже, Україна, вивчаючи світовий досвід успішної підтримки сільського господарства, повинна сформувати власну модель, імплементуючи окремі елементи світових успішних програм через надання субсидій, регулювання імпорту, модернізацію інфраструктури, впровадження екологічних технологій,

організацію освітніх програм для фермерів та збільшення інвестицій у наукові дослідження, що сприятиме розвитку стійкої аграрної.

Література:

1. OECD. Agricultural support (indicator). URL: https://data.oecd.org/agrpolicy/agricultural-support.htm .

2. Qi X, Yao X, Cong X, Li S, Han M, Tao Z, Yang X, Qi X, Shi F, Wang S. Profile and risk factors in farmer injuries: a review based on Haddon matrix and 5 E's risk reduction strategy. Front Public Health. 2024 Jun 6. URL: https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2024.1322884/full.

3. Poland – CAP Strategic Plan. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/poland_en .

4. Yamashita K. Six actions the government should take to allow us, the public, to take back agriculture. Straighten out Japan's agricultural policy and administration by taking advantage of the ongoing process of revising the Food, Agriculture and Rural Areas Basic Act. RONZA. December 9th, 2022. URL: https://cigs.canon/en/article/20230126_7238.html.

5. Dimitri C., Effland A. From Farming to Food Systems: The Evolution of US Agricultural Production and Policy into the 21st Century. *Renewable Agriculture and Food Systems*. 2020. №35 (4), p. 391–406. ULR: https://www.cambridge.org/core/journals/renewable-agriculture-and-food-systems/article/from-farming-to-food-systems-the-evolution-of-us-agricultural-production-and-policy-into-the-21st-century/96FF91C9FF7E57E0A3B742E17C41293C.

Брижицький Ілля Владиславович
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Білан Сергій Олексійович,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНОЮ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН АЗІЇ

Україна є однією з провідних аграрних експортерів світу та відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки багатьох країн, зокрема Азії. Значний аграрний потенціал, розвинена інфраструктура та міжнародні партнерські відносини дозволяють Україні постачати зернові культури, олію та інші продукти харчування на ринки Азії.

Україна займає провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Зокрема, вона входить до трійки найбільших експортерів зернових культур, особливо пшениці та кукурудзи. Україна традиційно є одним із найбільших світових експортерів аграрної продукції. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2023 р. експорт зернових культур склав понад 49 млн тонн, що на 17% більше, ніж у 2022 р. Основні експортні культури: кукурудза – понад 25 млн тонн; пшениця – 16,8 млн тонн; ячмінь – 5 млн тонн;

Соняшникова олія являється важливою експортною позицією: у 2023 р.

Україна експортувала понад 6,2 млн тонн олії, що становило приблизно 31% світового товарообігу цього продукту. Завдяки родючим чорноземам та сучасним технологіям аграрне виробництво в Україні забезпечує високу врожайність [1, с. 12].

Основними споживачами української аграрної продукції в Азії є Китай, Індія, Індонезія, Туреччина та Пакистан. За даними 2023 р., Україна експортувала до Китаю понад 8 млн тонн кукурудзи [8], що становить значну частку загального продовольчого імпорту цієї країни [2, с. 7]. Індія один з найбільших покупців української соняшникової олії, а саме близько 2 млн тонн у 2023 р. Крім того, Туреччина імпортувала продукції на суму 1,994 мільйона доларів США, що становить 9% від загального обсягу аграрного експорту України. Пакистан та країни Близького Сходу активно закуповують українську сільськогосподарську продукцію, особливо пшеницю та борошно [6].

Російська агресія спричинила суттєві загрози для українського аграрного експорту. Зокрема, блокування чорноморських портів у 2022 р. призвело до зриву постачань та зростання цін на продовольство в азійських країнах. Проте ініціатива «Зернова угода», укладена за підтримки ООН і Туреччини, сприяла частковому відновленню експорту [3, с. 15]. Однак у липні 2023 р. росія вийшла з угоди, посилаючись на невиконання її умов Україною.

Для подальшого зміцнення позицій на азійському ринку Україна має розширювати транспортні маршрути, зокрема через порти Дунаю та залізничні шляхи до Європи з подальшим транзитом до Азії. Крім того, перспективним напрямом є активізація співпраці з країнами АСЕАН та розширення інвестицій у переробку сільськогосподарської продукції [4, с. 9]. Зміцнення торговельних зв’язків та розвиток інфраструктури сприятиме стабільності продовольчих потоків між Україною та країнами Азії.

Окрім проблем зі сторони країни-агресора, на азійських ринках українська продукція стикається з низкою бар’єрів, які ускладнюють її конкурентоспроможність. У деяких країнах встановлені високі мита на імпортні агропродукти. До таких відноситься Індія, яка має значні мита на імпорт пшениці та кукурудзи, що змушує українських експортерів шукати альтернативні ринки або адаптувати стратегію постачань. Окрім цього до імпортованої української агропродукції висувають суворі вимоги до якості та безпеки продукції. Такі бар’єри встановлюють Японія та Китай. Останній встановлює жорсткі вимоги до залишкових рівнів пестицидів та генетично модифікованих організмів у зернових культурах, що призводить до обмеження доступу української продукції до цих ринків.

Не зважаючи на вищеописані загрози, Україна має значний потенціал для розширення експорту не лише сировинної продукції, а й перероблених продуктів з високою доданою вартістю. До таких відноситься українське пшеничне борошно. Воно має високий експортний потенціал, особливо на ринках Близького Сходу, Південної Азії та Китаю. Зважаючи на розвиток тваринництва та птахівництва в Азії, українські кормові добавки, шроти та комбікорми потенційно можуть знайти стабільний ринок збуту та позмагатися з провідними експортерами цього ринку.

Таким чином, Україна відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки Азії. Попри військові та логістичні виклики, країна продовжує постачати зернові та олійні культури, що допомагає стабілізувати світовий продовольчий ринок. Подальше зміцнення торговельних зв'язків та розвиток інфраструктури сприятиме стабільності продовольчих потоків між Україною та країнами Азії.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аналітичний звіт за 2023 рік. URL: https://minagro.gov.ua/

3. ООН. «Зернова ініціатива»: наслідки та перспективи. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/zernova-ugoda-i-ninishniy-stan-agrosektoru-v-ukrayini.html

4. Азійський банк розвитку. Продовольча безпека та міжнародна торгівля. URL: https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/21638/20112

5. ФАО ООН. Світовий продовольчий ринок: тенденції та прогнози. URL: https://www.zerno-ua.com/news/fao-povidomlyaye-pro-padinnya-indeksu-prodovolchih-czin/

6. Звіт Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо обсягів експорту зернових та олійних культур у 2023 році. URL: https://ukragroconsult.com/news/eksport-zerna-perevyshhyv-332-mln-tonn/

7. Статистика експорту соняшникової олії з України у 2023/24 маркетинговому році. URL: https://forbes.ua/news/ukrainski-agrarii-ta-pererobniki-zibrali-92-mlrd-vid-oliynogo-eksportu-v-2024-rotsi-14012025-26253

8. Дані про обсяги імпорту кукурудзи з України до Китаю у 2023 році. URL: https://latifundist.com/blog/read/3133-nichogo-osobistogo-yak-kitaj-zamistiv-majzhe-ves-agroimport-z-ukrayini

Сердюк Бажана Сергіївна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Радченко Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА УКРАЇНСЬКИЙ АГРАРНИЙ СЕКТОР: ДОСТУП ДО РИНКІВ, РЕГУЛЯТОРНІ ВИМОГИ, ДОТАЦІЯ ТА КОНКУРЕНЦІЯ

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році українські аграрії отримали можливість експортувати свою продукцію на європейський ринок на більш вигідних умовах [1]. Зниження та скасування тарифів на значну частину аграрної продукції сприяє зростанню обсягів експорту, диверсифікації товарної структури та залученню іноземної валюти. Проте, вітчизняні аграрії стали залежними від умов ЄС щодо сфери якості, безпечних продуктів та стандартів екології. Загальна аграрна політика ЄС

суттєво впливає на формування ринкових умов на території Європи, а також поза її межами.

Оскільки європейські виробники мають значно вищий рівень аграрної політики, українські виробники стикаються з нерівними правами та умовами конкуренції на ринку.

Приблизно 67% фермерів України позитивно ставляться до майбутнього вступу України до Європейського Союзу через квоти на безмитний експорт низки агропродуктів до ЄС. Більша частина аграріїв також вбачають нові можливості у розвитку власного виробництва та бізнесу. Проте ЄС встановлює суворі санітарні та фітосанітарні норми, відповідність яким є обов'язковою для експорту. Наприклад, українські підприємництва повинні отримати сертифікацію щодо безпечності харчових продуктів відповідно до вимог HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) та стандартів якості ISO, що напряму є бар'єром через недостатнє фінансування з боку держави. Продукція, яка експортується до ЄС, повинна відповідати встановленим стандартам якості, мати належне маркування, що містить інформацію про склад, походження та інші важливі характеристики [2].

Європейські країни у своїй технології використовують інтенсивний розвиток, тобто зростання виробництва виключно за рахунок його вдосконалення, на відміну від українських аграріїв, які надають перевагу екстенсивному розвитку. ЄС вимагає від аграрних експортерів запровадження системи простежуваності продукції – від поля до кінцевого споживача. Це вимагає розвинених систем контролю та сертифікації, що додає витрат для українських компаній. Аграрна політика ЄС все більше уваги приділяє питанням сталого розвитку та охорони довкілля. Українським аграріям необхідно впроваджувати екологічно дружні методи ведення сільського господарства, зменшувати вплив на ґрунти, водні ресурси та біорізноманіття [3].

Пристосування до європейських регуляторних норм – процес непростий та витратний, який потребує значних капіталовкладень в оновлення виробництва, впровадження та використання новітніх технологій, підготовку й навчання кадрів для роботи.

Європейські фермери отримують значні субсидії (по міркам України) через CAP (Common Agricultural Policy), що дозволяє їм знижувати собівартість продукції. У 2022 році загальний бюджет CAP становив приблизно 387 млрд євро на період 2021-2027 років [2]. Українські ж аграрії не мають змоги отримувати таке фінансування, що робить їх менш конкурентоспроможними, і відповідно робить їх заробіток мізерним. Ця відмінність дуже помітна в сфері тваринництва та молочного виробництва, оскільки експорт цих продуктів є дорожчим, на відміну від інших. Крім того, лібералізація торгівлі призводить до посилення конкуренції на внутрішньому ринку України. Зростання імпорту аграрної продукції з ЄС може створювати тиск на вітчизняних виробників, особливо на тих, хто не встигає адаптуватися до нових умов та підвищити свою ефективність.

У перспективі Україна може отримати доступ до певних фінансових інструментів ЄС, зокрема програм розвитку сільських територій, які спрямовані на екологізацію виробництва та підвищення ефективності аграрного сектору й

відкриває для себе низку певних можливостей. Вихід на великий та платоспроможний ринок ЄС відкриває нові можливості для збільшення експорту української аграрної продукції.

Залучення інвестицій та технологій: Потреба адаптуватися до європейських стандартів заохочує залучення закордонних інвестицій та впровадження новітніх агротехнологій.

Орієнтація на європейські вимоги сприяє поліпшенню якості та безпечності української аграрної продукції, що підвищує її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Вивчення потреб європейського ринку може спонукати українських аграріїв до диверсифікації виробництва та освоєння нових видів продукції. Україна належить до групи країн із перехідною економікою, тобто перебуває між ресурсно-орієнтованою економікою та ефективно-орієнтованою економікою. Зміцнити вітчизняні позиції щодо конкурентоспроможності національної економіки та забезпечити якісний перехід не тільки до ефективно-орієнтованої економіки, але й до інноваційно-орієнтованої економіки можливо шляхом наполегливої роботи над усіма факторами та інституціями, визначеними в GCI [4, С.28].

Вплив аграрної політики ЄС на український агросектор є ключовим для його поступу в умовах євроінтеграції. Доступ до ринків ЄС відкриває великі перспективи для збільшення експорту, але водночас зобов'язує українських аграріїв докладати значних зусиль для адаптації до європейських регуляторних вимог та підвищення конкурентоспроможності.

Для успішної інтеграції українського аграрного сектору в європейський простір необхідна всеохопна державна політика, орієнтована на підтримку вітчизняних виробників, модернізацію виробництва, впровадження європейських стандартів якості та безпеки, а також на активний захист національних інтересів у торговельних переговорах з ЄС [5, С. 139]. Успішне вирішення наявних проблем та ефективне використання наданих можливостей дозволить українському аграрному сектору здобути гідне місце на європейському та світовому аграрних ринках.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Офіційні дані Європейської Комісії щодо САР (2021-2027). URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/оголошено-нову-програму-єс-«креативна-європа»-2021-2027-0_uk

3. Публікації Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу, що стосуються аграрної політики та торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-14#Text

4. Конкурентоспроможність аграрного сектору в умовах функціонування Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. К.: НУБіП України, 2019. С. 28.

5. Актуальні проблеми управління фінансово-економічною безпекою в умовах сучасних викликів: збірник матеріалів науково-практичної конференції молодих вчених та студентів / за заг. ред.: О.М. Левченка, Л.І. Яременко. Кропивницький: РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. Вип.1. С.139.

Бачинська Христина Андріївна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Радченко Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сільське господарство відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи значну частину ВВП, зайнятості населення та експорту. У світлі євроінтеграційних прагнень України дедалі більшої актуальності набуває питання адаптації аграрного сектору до стандартів та практик Європейського Союзу. Співпраця з ЄС відкриває нові можливості для модернізації галузі, підвищення її конкурентоспроможності та сталого розвитку, однак водночас висуває низку вимог і викликів. У цій статті розглянуто ключові аспекти інтеграції України до аграрної політики ЄС, надано аналіз поточної співпраці, окреслено перспективи та визначено необхідні кроки для досягнення європейських стандартів.

Україна та Європейський Союз продовжують активну співпрацю в напрямку гармонізації стандартів та регуляторних норм у сфері сільського господарства. Один з ключових напрямів – адаптація українського законодавства до вимог Спільної аграрної політики ЄС (САП ЄС), що сприяє підвищенню конкурентоспроможності української продукції на європейському ринку та відкриває доступ до фінансових інструментів підтримки, які наразі доступні країнам-членам ЄС[1].

Європейський Союз надає Україні фінансову та технічну підтримку для модернізації аграрного сектору. Наприклад, програма EU4Business та гранти в рамках САП ЄС сприяють розвитку малих і середніх фермерських господарств. Крім того, діють спільні ініціативи щодо покращення інфраструктури, розвитку сталого сільського господарства, зміцнення міжнародної торгівлі та впровадження інноваційних технологій у виробництво[2].

Загальна економічна стратегія України в аграрному секторі передбачає:

- стимулюючу та консультаційну аграрну політику;
- розвиток якісної інфраструктури (земельні ресурси, зрошувальні системи, логістика, освіта);
- забезпечення доступу до матеріально-технічних ресурсів;
- збалансування виробництва різних типів продукції;
- підтримку переробної галузі та експорту безпечної і здорової харчової продукції [3].

Важливою складовою інтеграції є участь у реалізації Європейського зеленого курсу – ініціативи, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Це вимагає впровадження екологічно безпечних методів ведення сільського господарства, що стане ключовим завданням для

України. У контексті можливого членства України в ЄС актуальним є питання глибокої адаптації до вимог САП ЄС. Ця політика, започаткована ще в 1962 році, спрямована на підтримку сільського господарства та стабільність аграрного ринку. За попередніми оцінками, у разі вступу до ЄС Україна може розраховувати на субсидії обсягом 170-190 млрд євро на 7 років [4].

Проте на цьому шляху є і виклики, зокрема: впровадження ефективної системи контролю за використанням земель, адаптація до європейських стандартів безпеки продукції, боротьба зі змінами клімату, впровадження принципів сталого розвитку. Україна має всі шанси стати повноцінним учасником аграрної політики ЄС, однак це потребує глибоких структурних реформ, модернізації галузі та екологічної трансформації. Впровадження європейських стандартів відкриває нові можливості для українських агровиробників, хоча й потребує значних інвестицій та адаптаційних заходів[5].

Отже, співпраця України з ЄС – це не лише підтримка, але й стимул до системних змін, які в перспективі забезпечать сталий розвиток аграрного сектору України та його інтеграцію до європейського простору.

Література:

1. Європейська Комісія. Відновлення торговельних преференцій ЄС для України. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_23_3059

2. Центр економічної стратегії. Міжнародна торгівля України: ключові тенденції. URL: https://ces.org.ua/international_trade_ukraine_key_trends/

3. Центр економічної стратегії. Подкаст Охріменко. URL: https://ces.org.ua/podcast_okhrimenko_march/

4. Центр економічної стратегії. Готовність українського аграрного сектору до вступу до ЄС: прогрес та перспективи. URL: https://ces.org.ua/international_trade_ukraine_key_trends/

5. Strubenhoff H. Виклики й шанси в контексті вступу України до ЄС. Про що варто знати представникам аграрної й продовольчої політики. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Agrarpolitische_Berichte/APD_Strubenhoff_UA.pdf

Козиренко Меланія Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Національний університетбіоресурсів і природокористування України (м.Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Останні роки аграрна політика України переживає великі зміни, особливо через зближення з Європейським Союзом. У процесі євроінтеграції держава намагається підлаштувати своє сільське господарство під європейські вимоги. Це стосується і якості продукції, і методів її вирощування, і навіть правил поводження з землею [1].

Багато уваги зараз приділяється адаптації українських законів до європейських стандартів. Наприклад, тепер аграрії мають враховувати

екологічні норми, сертифікувати на продукцію, дотримуватись нових правил безпеки. З одного боку, це добре, бо відкриваються нові ринки, особливо європейський. З іншого боку – не всім це легко дається. Маленьким фермам важко знайти кошти на всі ці сертифікати, техніку, навчання персоналу тощо [3]. Крім законів, змінюється й підхід до підтримки аграрного сектору. Європейські партнери надають Україні фінансову допомогу, проводять навчання, запускають проєкти з розвитку села. Наприклад, є програми, які підтримують органічне землеробство, або створення кооперативів. Це все позитивно впливає на розвиток села, але поки що результат помітний не скрізь [1].

З'являються також нові технології – фермери користуються GPS, дронами, аграрними картами. Це підвищує ефективність, але знову ж – не кожен має доступ до таких рішень. Подібні зміни є частиною ширшого процесу модернізації сільського господарства, який стає особливо актуальним в умовах євроінтеграції [2]. Водночас, у галузі все ще є проблеми. Це і бюрократія, і складний доступ до кредитів, і нерівні умови для великих і малих господарств. Тобто зміни відбуваються, але не завжди так швидко чи рівномірно, як хотілося б [3].

У підсумку, можна сказати, що трансформація аграрної політики – це довгий процес, у якому є як плюси, так і труднощі. Але загалом напрям правильний: якщо далі проваджувати реформи і підтримувати фермерів, Україна зможе посилити свої позиції на європейському аграрному ринку [2].

Література:

1. Ключові виклики для аграрного сектору та основні завдання державної аграрної політики на 2025 рік. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/klyuchovi-vyklyky-dlya-ahrarnoho-sektoru-ta-osnovni-zavdannya

2. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 6-17. URL: https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-28-8-2021/rozvitok-agrarnogo-sektoru-ekonomiki-ukrayini-v-umovakh-yevrointegratsiyi

3. Чечель, А., & Згара, І. Сучасні виклики державної аграрної політики України в умовах євроінтеграції. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення, 2024. Вип. 7. С. 143–152. URL: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-143-152

Сулима Давид Анатолійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природовикористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Хвіст Вікторія Олексіївна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природовикористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ТА МІСЦЕ СПІВРОБІТНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН СНД

Співробітництво в сучасному світі набуває особливої ваги, стаючи важливим інструментом для вирішення складних економічних завдань та

забезпечення сталого розвитку. В аграрній сфері, що є ключовою для багатьох країн Співдружності Незалежних Держав, кооперація може відігравати визначальну роль у підвищенні ефективності виробництва, оптимізації використання ресурсів та зміцненні позицій на глобальному ринку. Дослідження ролі та місця співробітництва в аграрній сфері в контексті економічної політики країн СНД є актуальним з огляду на необхідність пошуку нових шляхів для економічного зростання та забезпечення продовольчої безпеки в регіоні. Ця робота має на меті проаналізувати сучасний стан та перспективи розвитку кооперaційних зв'язків в аграрному секторі країн СНД, а також визначити їх вплив на формування та реалізацію економічної політики.

Співробітництво в аграрній сфері країн СНД є ключовим елементом їх економічної політики, оскільки забезпечує інтеграцію аграрних ринків, підвищує конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції та сприяє ефективному використанню природних ресурсів. Дослідження показують, що активна участь держав у спільних аграрних проектах дозволяє країнам СНД подолати спільні виклики, такі як зміна клімату, та підвищити стійкість аграрного сектора [1, с.182].

Ефективність аграрного співробітництва в країнах СНД значною мірою залежить від політичної волі урядів, інвестицій у технологічні інновації та розвитку інфраструктури. У контексті перехідного періоду та економічних реформ, важливою є роль міжнародної співпраці у створенні сприятливих умов для аграрного розвитку, що дозволить країнам СНД не тільки забезпечити продовольчу безпеку, а й становити конкурентоспроможну аграрну економіку на світовій арені [2, с.54].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що співробітництво в аграрній сфері є значущим фактором економічного розвитку країн СНД, проте його потенціал реалізований не повною мірою. Незважаючи на існуючі форми взаємодії, активізація та поглиблення кооперaційних процесів потребують цілеспрямованих зусиль з боку держав, підтримки інновацій та розвитку відповідної інфраструктури. Міжнародна співпраця відіграє важливу роль у створенні сприятливого середовища для аграрного зростання, сприяючи не лише забезпеченню продовольчої безпеки, але й формуванню конкурентоздатної аграрної економіки країн СНД на світовій арені. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на виявлення конкретних механізмів та інструментів, здатних підвищити ефективність аграрного співробітництва в регіоні та сприяти його інтеграції у світову економічну систему.

Література:

1. Огієнко А.В., Орел В.М. Аспекти ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери. Культура народов Причерноморья. 2012. № 234. С.182.
2. Манойленко С.В. Світове сільське господарство та зовнішньоекономічна діяльність. Кіровоград: КНТУ, 2016. 97 с.

Пирожков Іван Олегович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Любовець Олена Миколаївна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ: КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ТА ПОШУК КОМПРОМІСУ

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році аграрна сфера стала однією з ключових точок перетину економічних і політичних інтересів України та Польщі. Через блокування морських шляхів Україна змушена була шукати альтернативні маршрути для експорту зерна — життєво важливої галузі, яка забезпечує до половини валютних надходжень до бюджету [1]. Польща, як безпосередній сусід і член ЄС, стала одним із головних логістичних коридорів, що створило нові виклики для обох країн.

У межах ініціативи Європейської комісії «Шляхи солідарності» Україна отримала безмитний доступ до європейського ринку [2]. Проте фактичне перенасичення польського ринку українським зерном викликало невдоволення місцевих аграріїв, які втрачали прибутки через зниження закупівельних цін. Проблему загострила недостатня координація транзиту, слабкий митний контроль і відсутність механізмів обліку, що дозволяли частині продукції осідати на польському ринку під виглядом транзитної [3].

Реакція польського сільськогосподарського сектору була різкою: масові протести, тиск на уряд, публічна критика української продукції. На цьому тлі питання аграрної торгівлі перетворилось із суто економічного на політичне. Польський уряд, реагуючи на суспільний тиск, запровадив обмеження на імпорт, що, з погляду України, суперечить принципам солідарності й добросусідства [4]. Для Києва це стало сигналом про крихкість партнерських зв'язків навіть у межах військового альянсу. Конфлікт зачепив не лише національні інтереси, а й основи європейської єдності. Дії Польщі, а також Словаччини й Угорщини, які пішли тим самим шляхом, фактично поставили під сумнів здатність ЄС діяти як єдине економічне ціле в умовах кризи. Єврокомісія опинилася в позиції пасивного спостерігача, реагуючи запізнілими компенсаціями й технічними рішеннями, які не знімали напруги [1; 5]. Це ще раз виявило брак механізмів для адаптації Спільної аграрної політики до умов воєнної економіки.

З українського боку конфлікт розглядається як загроза економічній стабільності. Для фермерів і держави аграрний експорт є джерелом виживання, і будь-яке блокування каналів постачання – удар по бюджету, громадам і військовому забезпеченню. Київ виявив готовність до компромісу – через

пропозиції прозорої сертифікації, GPS-контролю вантажів, розвиток прикордонної переробки – однак не отримав адекватної відповіді.

Конфлікт також має ціннісний вимір. Українське суспільство сприймає позицію Польщі як порушення духу братерської солідарності, що зросла після 2022 року. А польське суспільство – як захист своїх національних інтересів від ринку, який діє за логікою кризи, а не рівних умов. У цьому зіткненні – дві правди, які важко узгодити без довготривалого планування і діалогу.

Втім, попри напруження, обидві сторони розуміють стратегічну важливість партнерства. Польща – як потенційний бенефіціар інтеграції України до європейського аграрного ринку, а Україна – як країна, яка може посилити спільну продовольчу безпеку ЄС. Тому замість ескалації потрібна нова рамка співпраці: угоди про перехідний режим торгівлі, створення митно-логістичних центрів, залучення Єврокомісії як нейтрального координатора.

Зрештою, ця аграрна суперечка – не лише локальний конфлікт інтересів, а дзеркало глибших проблем у механізмах європейської інтеграції. Вона демонструє, наскільки крихкими є принципи єдності, якщо не передбачено запобіжників для кризових ситуацій. Але водночас вона створює і можливість – закласти підвалини для справжньої інтеграційної стратегії в аграрній сфері.

Література:

1. OECD (2023). Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2023: Ukraine Special Chapter. URL: https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2023_b14de474-en/full-report/ukraine_f74ea705.html

2. European Commission (2025). EU-Ukraine Solidarity Lanes. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en

3. Центр Разумкова (2024). International Support to Ukraine for Provision of the Global Food Security. URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/06/10/T7it_tf1_pb03.pdf

4. Politico Europe (2023). Angry Farmers Push Poland Away from Ukraine. URL: https://www.politico.eu/article/angry-farmers-push-poland-away-ukraine-war-russia-donald-tusk-rafal-trzaskowski-presidential-election/

5. Chatham House (2022). The EU and Ukraine: Time for Bold Solidarity. URL: https://www.chathamhouse.org/2022/03/eu-and-ukraine-time-bold-solidarity

Мошковськикй Максим Євгенович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Хвіст Вікторія Олексіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природовикористування України (м. Київ, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОРГІВЕЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНАМИ СПІВДРУЖНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ КАЗАХСТАНУ, БІЛОРУСІ ТА ВІРМЕНІЇ)

У сучасних умовах глобальних економічних зрушень торгівельна безпека стає одним із ключових пріоритетів для країн Співдружності. Особливе значення

ця проблема набуває в контексті пошуку нових векторів міжнародної співпраці, що дозволить компенсувати втрачені традиційні ринки збуту.

Як свідчать дослідження, основу торгівельної безпеки країн СНД складає комплексний підхід, що поєднує внутрішні економічні реформи та зовнішню політику диверсифікації. Наприклад, Казахстан останніми роками активно розвиває партнерські відносини з країнами Євросоюзу, що дозволило збільшити частку несировинного експорту на 17%.

Важливим аспектом є інституційна підтримка міжнародної співпраці. Так, Білорусь успішно використовує механізми Євразійського економічного союзу для захисту національного ринку, проте, як зазначають експерти, цього недостатньо для повноцінної інтеграції у світову економіку.

Особливу увагу приділяє Вірменія, яка через геополітичну ізоляцію змушена розвивати альтернативні логістичні маршрути. Співпраця з Грузією та Іраном дозволила компенсувати близько 40% втрат у торгівлі через традиційні напрямки.

Перспективи розвитку торгівельної безпеки в регіоні безпосередньо пов'язані з поглибленням міжнародної кооперації. На думку фахівців, створення спільних інфраструктурних проектів із залученням європейських та азійських інвесторів може стати ключовим фактором стабілізації.

Артамощенко Ксенія Вадимівна,
студентка, спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Науковий керівник: ***Грушецький*** **Богдан Павлович,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЕРНСЬКА ГРУПА В СИСТЕМІ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ІНСТРУМЕНТИ ВЗАЄМОДІЇ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Кернська група – це коаліція 20 країн-експортерів сільськогосподарської продукції, створена у 1986 році з метою сприяння лібералізації міжнародної торгівлі аграрними товарами та усунення торгівельних бар'єрів що створюються розвиненими країнами через субсидії та протекціоністські заходи.. Кернська група є одним із ключових акторів у сфері аграрної дипломатії, відіграючи значну роль у процесах глобальної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Об'єднуючи 20 країн-експортерів сільськогосподарської продукції, зокрема Австралію, Канаду, Бразилію, Аргентину, Україну та інші, Кернська група активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі (СОТ), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Основною метою Кернської групи є просування інтересів країн-експортерів у сфері сільського господарства шляхом зниження субсидій та тарифів, що

спотворюють міжнародну торгівлю. Група активно виступає за радикальну лібералізацію торгівлі сільськогосподарськими товарами через скорочення державної підтримки та усунення експортних субсидій.

Одним із головних інструментів взаємодії Кернської групи з міжнародними організаціями є її активна участь у переговорах у рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Група виступає за зменшення державної підтримки сільського господарства в розвинених країнах та сприяє реформам у сфері світової аграрної політики. На багатьох етапах переговорного процесу вона була ініціатором ключових пропозицій, що стосувалися зниження експортних субсидій та тарифних бар'єрів.

Особливо важливим для Кернської групи став Дохійський раунд розвитку це раунд торгівельних переговорів Світової організації торгівлі (СОТ), який розпочався в листопаді 2001 року під керівництвом генерального директора Майка Мура. Метою цього раунду було зниження торгівельних бар'єрів у всьому світі та стимулювання зростання світової торгівлі. Кернська група активно виступала за чіткіше регулювання субсидій на сільськогосподарську продукцію в рамках цих переговорів.

Крім СОТ, Кернська група активно співпрацює з Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), сприяючи розробці міжнародних стандартів у сфері сільського господарства. Її учасники беруть участь у формуванні глобальних продовольчих стратегій, а також у розробці заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки. Наприклад, у партнерстві з ФАО Кернська група підтримує ініціативи, спрямовані на створення справедливих умов для торгівлі аграрною продукцією та забезпечення прозорості у світовій сільськогосподарській політиці.

Ще одним важливим напрямом взаємодії є співпраця з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у рамках якої Кернська група аналізує ефективність торгівельних угод та здійснює моніторинг глобального ринку продовольства. Група підтримує дослідження організації щодо впливу аграрних субсидій на глобальну торгівлю та розробляє спільні рекомендації для зниження торгівельних бар'єрів. Кернська група також активно використовує дипломатичні механізми для поширення своєї позиції на міжнародному рівні. Вона регулярно публікує спільні заяви та комюніке, які підкреслюють її бачення щодо реформування світової аграрної політики. Такі заяви є важливими інструментами дипломатичного впливу та дозволяють координувати дії між країнами-учасницями.

Діяльність Кернської групи має значний вплив на світову аграрну політику, оскільки сприяє усуненню дисбалансів у міжнародній торгівлі та створенню рівних умов для всіх країн-експортерів. Наприклад, приєднання України до Кернської групи 25 лютого 2024 році стало важливим кроком для країни, оскільки відкрило нові можливості розвитку аграрного сектору. Це приєднання сприяло зміцненню позицій України на світовій арені, адже країна отримала можливість безпосередньо впливати на ключові аграрні питання в рамках міжнародних переговорів. Завдяки членству в Кернській групі, Україна отримала доступ до платформ для активної співпраці з іншими великими експортерами

сільськогосподарської продукції, що дозволяє їй брати участь у формуванні глобальних стандартів торгівлі та аграрної політики. Членство України в Кернській групі також дозволяє їй залучати нові інвестиції в аграрний сектор, а також зміцнювати позиції у відносинах із ключовими торговими партнерами, такими як Європейський Союз, США та країни Латинської Америки. Крім того, це сприяє розширенню впливу України на формування глобальних правил аграрної торгівлі та дозволяє країні брати участь у міжнародних ініціативах, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки та стабільність на світових ринках.

Таким чином, Кернська група виступає як важливий суб'єкт міжнародної аграрної дипломатії, використовуючи широкий спектр інструментів для взаємодії з міжнародними організаціями. Її діяльність активно сприяє лібералізації світової торгівлі, зокрема через зменшення торгівельних бар'єрів, що дає змогу країнам знижувати субсидії на сільськогосподарську продукцію та забезпечує вільний доступ до ринків. Це має велике значення для розвитку аграрних секторів країн, що розвиваються, оскільки дозволяє їм активно брати участь у глобальній торгівлі та отримувати переваги від міжнародних економічних зв'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міністерство економіки України. Україна стала повноправним членом Кернської групи. URL: https://me.gov.ua/Documents/Print/d4ab2ea9-4ac4-49aa-8d99-469b513fe2a8?lang=uk-UA

2. Циганкова Т. М., Гребельник О. П. Сучасні коаліції та угруповання СОТ у формуванні глобальної торговельної політики. Журнал європейської економіки. 2010. Т. 9, № 2. С. 174-188. URL: https://journals.uran.ua/jiep/article/view/27568

3. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. СОТ: сільське господарство та торговельна політика. 2013. URL: https://www.ier.com.ua/files/publications/News/2013/PrintedMaterials_All.pdf

4. Офіційний сайт Кернської групи. URL: https://www.cairnsgroup.org

5.Invezz. (2025) «What is the Cairns Group?» URL: https://invezz.com/definitions/cairns-group/

Шульга Павло Дмитрович,
студент, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Науковий керівник: ***Радченко Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА УКРАЇНИ

Європейський Союз (ЄС) є головним торговельним партнером України, на який припадає значна частка аграрного експорту. Тому для України важливо поглиблювати економічну співпрацю з ЄС у аграрній сфері. Сільське господарство є стратегічно важливою галуззю економіки як для Європейського

Союзу, так і для України. З метою підтримки аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки ЄС реалізує Спільну аграрну політику (САП, англ. Common Agricultural Policy). Ця політика діє з 1962 року і постійно адаптується до сучасних викликів, зокрема кліматичних змін, економічної кризи та глобальної нестабільності [1].

Україна, яка є кандидатом на вступ до ЄС, поступово адаптує свою аграрну політику до стандартів САП.

Основні принципи Спільної аграрної політики ЄС.

Спільна аграрна політика ЄС ґрунтується на трьох ключових принципах, які спрямовані на забезпечення стабільності сільськогосподарського ринку, підтримку фермерів та розвиток сільських територій.

Перший принцип – єдиний ринок сільськогосподарських товарів – гарантує вільний рух агропродукції між країнами-членами ЄС. Завдяки гармонізації стандартів якості та вимог до безпечності харчових продуктів, європейські споживачі отримують високоякісну продукцію, незалежно від країни її походження.

Другий принцип – пріоритетність продукції ЄС – спрямований на захист інтересів європейських фермерів. Для цього запроваджено механізми обмеження надмірного імпорту, що дозволяє підтримувати конкурентоспроможність місцевого агровиробництва. Функціонує також система субсидій, яка сприяє стабільному розвитку аграрного сектору, допомагаючи фермерам впроваджувати сучасні технології та адаптуватися до нових викликів.

Третій принцип – фінансова солідарність – передбачає спільне фінансування аграрної політики з бюджету ЄС. Це дає змогу надавати субсидії та гранти фермерам, підтримувати розвиток сільських територій і впроваджувати екологічні ініціативи. Окрім цього, значні інвестиції спрямовуються на технологічне вдосконалення агросектору, що включає автоматизацію виробництва, цифрові технології та інфраструктурні проєкти, які сприяють сталому розвитку сільських громад [2].

Таким чином, САП ЄС є комплексною системою, що забезпечує стабільність, ефективність і сталий розвиток європейського сільського господарства, сприяючи його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Одним із ключових механізмів САП ЄС є фінансова підтримка фермерів, яка сприяє стабільності аграрного сектору та розвитку сільських територій.

Фінансування в рамках САП здійснюється за двома основними напрямами:

- ✓ фермери отримують прямі виплати, які не залежать від обсягів виробництва. Це гарантує їм стабільний дохід і дає змогу продовжувати свою діяльність навіть у складних економічних умовах;
- ✓ САП передбачає спеціальні ринкові заходи, що включають контроль за цінами, субсидування експорту та компенсацію фінансових втрат під час кризових ситуацій. Це допомагає підтримувати рівновагу на аграрному ринку та забезпечувати економічну стійкість фермерських господарств.

Окрім цього, значна увага приділяється розвитку сільських територій. Інвестиції спрямовуються на модернізацію аграрного виробництва, впровадження екологічних ініціатив та покращення інфраструктури в сільській

місцевості. Це сприяє підвищенню рівня життя в сільських громадах, створенню нових робочих місць та адаптації сільського господарства до сучасних екологічних стандартів.

Завдяки цим механізмам САП забезпечує стійкий розвиток аграрного сектору, підтримує фермерів та сприяє зміцненню економіки сільських регіонів у країнах ЄС.

Україна є однією з провідних аграрних країн світу, її сільське господарство забезпечує близько 10% ВВП та понад 40% експорту. З 2014 року, після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, наша країна активно адаптує свою аграрну політику до європейських стандартів [3].

Україна робить важливі кроки на шляху інтеграції до спільної аграрної політики ЄС. Одним із ключових напрямів є гармонізація стандартів якості, що передбачає впровадження європейських норм безпечності харчових продуктів. Важливим аспектом також є запровадження механізмів підтримки фермерів, зокрема створення Державного аграрного реєстру для прозорого розподілу субсидій. Окрему увагу приділяють розвитку органічного виробництва, що включає розширення площ під органічними культурами. Крім того, поступове відкриття ринку землі в межах земельної реформи дає можливість фермерам ефективніше використовувати наявні ресурси та розвивати свої господарства.

Після вступу до ЄС Україна може отримати фінансову підтримку аграрного сектору, що сприяє підвищення якості та конкурентоспроможності української продукції. Більш тісні стосунки з ЕС нададуть доступ до європейського ринку та призведе до зростання продовольчого експорту.

Література:

1. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku

2. Криза, адаптація та євроінтеграція аграрного сектору. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3932427-kriza-adaptacia-ta-evrointegracia-agrarnogo-sektoru.html

3. Ключові цифри та галузі-лідери. URL: https://forbes.ua/news/ukrainskiy-eksport-zris-na-15-klyuchovi-tsifri-ta-galuzi-lideri-02012025-25988

Коломієць Володимир Геннадійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Любовець Олена Миколаївна***,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

«GRAIN FROM UKRAINE» ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Ініціатива «Grain From Ukraine» («Зерно з України»), започаткована Президентом України Володимиром Зеленським у листопаді 2022 року, виникла

як відповідь на загострення глобальної продовольчої кризи, спричинене повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Ця війна, що триває, має руйнівний вплив на світову продовольчу безпеку, порушуючи ланцюги постачання, знищуючи сільськогосподарську інфраструктуру та спричиняючи зростання цін на продовольство.

Україна, будучи одним із найбільших світових експортерів зерна, відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки багатьох країн, особливо в Африці та Азії. Блокада українських портів Росією призвела до обмеження експорту зерна, що загострило продовольчу кризу в регіонах, які залежать від поставок із України.

«Grain From Ukraine» є комплексною ініціативою, спрямованою на стабілізацію світового продовольчого ринку та надання гуманітарної допомоги країнам, що потерпають від голоду. Вона передбачає постачання українського зерна до країн Африки та Азії, а також фінансову та технічну допомогу для розвитку сільського господарства та зміцнення продовольчої безпеки.

Ця ініціатива не лише демонструє солідарність та відповідальність України перед світовою спільнотою, але й підкреслює важливість міжнародної співпраці у вирішенні глобальних проблем. «Grain From Ukraine» є важливим кроком у напрямку досягнення Цілей сталого розвитку ООН, зокрема Цілі 2 «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, покращення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства».

Ініціатива «Grain From Ukraine» відіграє важливу роль у стабілізації світового продовольчого ринку та підтримці продовольчої безпеки, особливо в найбільш уразливих країнах. Її вплив є багатогранним і виходить далеко за рамки простого постачання зерна.

Одним із ключових механізмів впливу є збільшення пропозиції зерна на світовому ринку. Україна історично є одним із провідних світових експортерів зернових культур, таких як пшениця, кукурудза та ячмінь. Війна, розв’язана Росією, спричинила значні перешкоди для українського сільськогосподарського виробництва та експорту, включаючи блокаду портів, руйнування інфраструктури, замінування полів та обмеження доступу до ресурсів. Це призвело до суттєвого скорочення пропозиції зерна на світовому ринку та, як наслідок, до різкого зростання цін. Ініціатива «Grain From Ukraine» спрямована на подолання цих перешкод та відновлення, а по можливості, і розширення експорту українського зерна. Збільшення обсягів постачання українського зерна на світовий ринок сприяє зниженню цін або, принаймні, стримує їх подальше зростання, що є критично важливим для країн, що розвиваються, та країн, які сильно залежать від імпорту продовольства, де високі ціни можуть мати катастрофічні наслідки, призводячи до голоду, недоїдання, соціальних заворушень та політичної нестабільності.

Крім безпосереднього впливу на обсяги пропозиції та ціни, «Grain From Ukraine» сприяє диверсифікації джерел постачання продовольства. Світовий продовольчий ринок характеризується певною концентрацією, коли значна частина експорту продовольства припадає на декілька ключових країн. Це робить країни-імпортери вразливими до будь-яких збоїв у постачанні,

спричинених різними факторами, такими як несприятливі погодні умови (посухи, повені), політичні конфлікти, торговельні обмеження чи інші кризи. Розширюючи експорт українського зерна, ініціатива «Grain From Ukraine» допомагає країнам-імпортерам зменшити свою залежність від обмеженої кількості постачальників та диверсифікувати джерела надходження продовольства. Це підвищує стійкість їхніх продовольчих систем та знижує ризики виникнення дефіциту продовольства в разі виникнення проблем в одному з регіонів-експортерів.

Важливою складовою ініціативи є не лише постачання зерна, а й підтримка розвитку сільського господарства в країнах-отримувачах. «Grain From Ukraine» передбачає надання фінансової та технічної допомоги цим країнам для зміцнення їхнього власного сільськогосподарського потенціалу. Це може включати інвестиції в модернізацію іригаційних систем, закупівлю сучасної сільськогосподарської техніки, постачання високоякісного насіння та добрив, навчання фермерів передовим агротехнологіям, розвиток сільської інфраструктури (доріг, складів, переробних підприємств). Така комплексна підтримка спрямована на підвищення продуктивності сільського господарства в цих країнах, збільшення обсягів виробництва продовольства, створення нових робочих місць у сільській місцевості, підвищення доходів фермерів та, в кінцевому підсумку, на покращення рівня життя сільського населення та забезпечення довгострокової продовольчої безпеки.

«Grain From Ukraine» є яскравим прикладом зміцнення міжнародної співпраці у сфері продовольчої безпеки. Ініціатива об’єднує зусилля багатьох зацікавлених сторін: країн-донорів, які надають фінансову, матеріально-технічну та іншу підтримку; міжнародних організацій, таких як ООН та її спеціалізовані установи (Всесвітня продовольча програма, Продовольча та сільськогосподарська організація), які мають досвід у наданні гуманітарної допомоги та підтримці розвитку сільського господарства; приватного сектору, включаючи компанії, що займаються виробництвом, транспортуванням, зберіганням та торгівлею зерном; і, звичайно, самої України, як ключового постачальника продовольства. Така тісна співпраця сприяє обміну знаннями та досвідом, координації дій, мобілізації ресурсів та розробці спільних стратегій для вирішення глобальної проблеми продовольчої безпеки, особливо в умовах війни та інших кризових явищ.

«Grain From Ukraine» має важливий гуманітарний аспект, надаючи допомогу країнам, що потерпають від голоду та гострої продовольчої кризи. Постачання українського зерна до країн Африки та Азії допомагає покращити продовольчу ситуацію в регіонах, що постраждали від посух, конфліктів та інших кризових явищ.

«Grain From Ukraine» стикається з певними викликами, такими як логістичні проблеми, фінансування та координація зусиль різних учасників. Проте, ця ініціатива має значний потенціал для стабілізації світового продовольчого ринку та надання допомоги країнам, що потерпають від голоду.

Перспективи Grain From Ukraine залежать від подальшої підтримки з боку міжнародної спільноти, а також від зусиль України щодо розвитку сільського господарства та зміцнення продовольчої безпеки.

Мельник Богдан Петрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Кропивко Олена Михайлівна****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС ЯК НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЄС

Європейський Союз стоїть перед необхідністю фундаментальних змін, спрямованих на досягнення кліматичної нейтральності та сталого розвитку. У цьому контексті Європейський зелений курс (ЄЗК) виступає як стратегічна ініціатива, що має на меті трансформацію економіки ЄС у напрямку екологічної стійкості та конкурентоспроможності. ЄЗК є комплексною програмою заходів, що спрямована на зменшення впливу економічної діяльності на навколишнє середовище та формування кліматично нейтральної економіки до 2050 року.

Ціліями та стратегічними напрямами цієї ініціативи визначено: досягнення нульового рівня викидів парникових газів, відокремлення економічного зростання від використання ресурсів, забезпечення справедливого переходу. Їх реалізація передбачає зміни в економічних і соціальних політиках країн-членів ЄС та вимагає співпраці з бізнесом, фінансовими установами та громадянським суспільством [1].

За оцінками Європейської екологічної агенції, щорічні витрати на досягнення кліматичних цілей ЄЗК становитимуть приблизно 520 млрд євро до 2030 року. Ключовими джерелами фінансування є Фонд справедливого переходу, спрямований на підтримку регіонів, які найбільше постраждають від змін у промисловості та енергетиці; програма InvestEU, яка надає фінансові інструменти для залучення приватних інвестицій у сталий розвиток; - Механізм відновлення та стійкості, через який виділяються додаткові кошти для підтримки держав-членів у реалізації зелених реформ. Фінансування здійснюється також через облігації “зеленого переходу”, які допомагають залучати кошти на кліматичні та екологічні ініціативи [2].

Для промислового сектора ЄЗК означає не лише виклики, а й нові можливості. Очікується, що компанії, які першими адаптуються до вимог сталого розвитку, отримають конкурентні переваги але вони мають дотримуватися суворих екологічних стандартів, декарбонізації виробництва та

вуглецевого мита (CBAM) Хоча такі заходи можуть збільшити операційні витрати, вони також стимулюють інновації та сприяють створенню нових ринків для екологічно чистої продукції [3].

Зелений перехід створює можливості для економічного зростання, проте існують значні соціальні виклики. Зокрема, працівники традиційних галузей промисловості ризикують втратити робочі місця через закриття вугільних шахт і зниження попиту на викопне паливо. Для мінімізації цих ризиків ЄС впроваджує Механізм справедливого переходу, що включає навчальні програми для перекваліфікації робітників, інвестиції в нові робочі місця у сфері відновлюваної енергетики та сталого виробництва, фінансову підтримку малому та середньому бізнесу для адаптації до нових умов. Таким чином, зелений перехід сприятиме не лише екологічній, а й соціальній стійкості економіки [4].

Зелений перехід передбачає скорочення використання викопного палива та розвиток альтернативних джерел енергії, зокрема сонячної, вітрової та гідроенергетики. Це не лише зменшить викиди, а й створить нові робочі місця. Наприклад, у Німеччині та Данії розвиток вітроенергетики забезпечив тисячі вакансій. Водночас закриття шахт і нафтопереробних заводів призводить до скорочення робочих місць, тому важливо забезпечити перекваліфікацію працівників. У Німеччині та Франції впроваджено навчальні програми для переходу на роботу в екологічно сталих секторах, що сприяє соціальній адаптації.

Транспорт є значним джерелом викидів парникових газів, тому його екологічна трансформація є пріоритетною. Зростає популярність електро- та гібридних автомобілів, що підтримується урядовими субсидіями та пільгами. Водночас потрібно вирішити проблеми доступності зарядних станцій і підтримки працівників, які можуть втратити роботу.

Сільське господарство є значним джерелом викидів CO_2, тому його екологічна трансформація має важливе значення. Використання органічного землеробства та агролісівництва сприяє зниженню викидів і покращенню ґрунтів. Однак ці методи можуть зменшити продуктивність, що впливає на вартість продуктів харчування. У ЄС перехід на органічне виробництво призвів до зростання цін, особливо для малозабезпечених верств населення. Важливо забезпечити доступність екологічно чистих продуктів для всіх [5].

Рада ЄС підтвердила зобов’язання щодо зеленого переходу та боротьби з кліматичними загрозами, зокрема наслідками війни РФ проти України. ЄС сприятиме енергетичному переходу, прагнучи відмовитися від викопного палива до 2050 року, підтримуватиме ВДЕ та енергоефективність. Рада закликала зменшити викиди метану, забезпечити енергетичну незалежність від РФ і допомогти Україні у відновленні її енергосектору. Планується розширення фінансування кліматичних ініціатив, використовуючи нові джерела, та посилення міжнародної співпраці через програми NDICI, Team Europe і Global Gateway [6].

Отже, Європейський зелений курс визначає нову парадигму розвитку ЄС, що базується на кліматичній нейтральності, сталому використанні ресурсів та

соціальній справедливості. Його реалізація передбачає значні зміни в економічній структурі, вимоги до бізнесу та фінансові механізми. Успіх цієї ініціативи залежатиме від ефективного впровадження політик, адаптації регуляторного середовища та рівня міжнародної співпраці.

Література:

1. European Commission. (2024). The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

2. European Environment Agency. (2024). Investments in the sustainability transition: leveraging green finance for a low-carbon economy. URL: https://www.eea.europa.eu/publications/investments-into-the-sustainability-transition

3. Reuters. (2025). EU's red tape cuts leave big businesses wanting more. URL: https://www.reuters.com/world/europe/eus-red-tape-cuts-leave-big-businesses-wanting-more-2025-03-21/

4. European Council. (2024). European Green Deal. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-green-deal/

5. Vatican News. (2024). *Справедливий зелений перехід: економічна рівність у часи змін*. URL: https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2024-07/oikonomia-48-zelenyj-perekhid.html

6. Green Transform. (2024). *Як буде розвиватися зелена дипломатія ЄС*. URL: https://greentransform.org.ua/yak-bude-rozvyvatysya-zelena-dyplomatiya-yes/

Половинка Ірина Петрівна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Радченко Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

БАЛАНС ПРИРОДИ, ЕКОНОМІКИ, ТА СУСПІЛЬСТВА: КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний світ стикається з численними екологічними викликами, які ставлять під загрозу не лише природнє середовище, а й існування людства. Надмірне використання природних ресурсів, їх незбалансоване використання створює загрозу для майбутніх поколінь [1]. У світлі цих викликів постає гостра необхідність переходу до сталого розвитку – концепції, яка прагне гармонійного поєднання економічного росту, екологічної рівноваги та соціального добробуту.

Сталий розвиток – це концепція, яка передбачає задоволення потреб сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Головною метою сталого розвитку є, насамперед, підвищення якості життя. Основні цілі сталого розвитку включають:

✓ Стабільність економічного зростання, яке не виснажує природні ресурси;

✓ Забезпечення рівного доступу до ресурсів та можливостей для всіх людей;

- ✓ Збереження екосистем та біорізноманіття, зменшення забруднення та боротьба зі зміною клімату [4].

Для конкретизації принципів сталого розвитку та визначення чітких напрямків дій, у 2015 році ООН прийняла 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) ООН. Вони є універсальним закликом до дій для подолання бідності, захисту планети та забезпечення миру й процвітання для всіх людей до 2030 року. Певні цілі сталого розвитку ООН спрямовані на забезпечення стійкого майбутнього для нашої планети [4]. Прикладами є:

- ✓ Забезпечення чистої води та належних санітарних умов;
- ✓ Відновлювана енергія;
- ✓ Сталий розвиток міст та спільнот (ця ціль спрямована на створення стійких, безпечних та екологічно чистих міст);
- ✓ Відповідальне споживання та виробництво;
- ✓ Боротьба зі зміною клімату;
- ✓ Збереження морських екосистем;
- ✓ Збереження екосистем суходолу;

Всі ЦСР взаємопов`язані між собою. Досягнення однієї ЦСР сприяє досягненню інших. Наприклад, бідність часто є основною причиною голоду. Подолання бідності через створення робочих місць і забезпечення доступу до ресурсів допоможе людям забезпечити себе їжею. Доступ до чистої води та належних санітарних умов є необхідною умовою для здоров`я. Відсутність цих умов призводить до поширення захворювань. Здорове населення більш продуктивне, що сприяє економічному зростанню та зменшенню бідності [2].

Сталий розвиток складається з трьох основних компонентів: економічної, соціальної та екологічної складових. Економічна складова передбачає ефективне використання ресурсів для забезпечення стабільного економічного зростання. Це включає:

- ✓ Оптимізацію виробничих процесів;
- ✓ Використання екологічно чистих технологій;
- ✓ Зменшення відходів та їх переробку.

Соціальна складова спрямована на забезпечення рівного доступу до ресурсів та можливостей для всіх людей. Вона включає підвищення якості життя, забезпечення соціальної справедливості та зменшення бідності.

Екологічна складова є надзвичайно важливою, оскільки вона спрямована на збереження природних ресурсів та охорону навколишнього середовища. Основні аспекти включають збереження біорізноманіття, зменшення забруднення, боротьба зі зміною клімату, раціональне використання ресурсів. Саме ця складова є ключовою для забезпечення довгострокової стійкості нашої планети. Вона допомагає зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь та підтримувати здоров'я екосистем [3].

Отже, сталий розвиток – це не просто модна тенденція, а нагальна необхідність для виживання людства. Екологічна криза, що стає дедалі більше, вимагає негайних та рішучих дій. Для досягнення цілей сталого розвитку необхідно, щоб кожен усвідомлював важливість цього питання. Населення може робити елементарні дії, для покращення становища, наприклад, економити

енергію та воду, сортувати відходи, змінювати свої споживчі звички, підтримувати екологічні ініціативи.

Пам`ятаймо, майбутнє нашої планети залежить від наших сьогоднішніх дій. Кожен маленький крок має значення.

Література:

1. Глобальні екологічні проблеми. URL: https://library.vn.ua/news-and-events/novini/kviten-2021/zmina-klimatu

2. Забруднення довкілля: причини, наслідки та шляхи вирішення. URL: https://agrodream.com.ua/zabrudnennya-dovkillya.html

3. Зміна клімату і як з нею боротися: ключова інформація. URL: https://www.unicef.org/ukraine/stories/climateaction

4. Цілі сталого розвитку. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku

Жукевич Марина Володимирівна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Радченко Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

НОВИЙ ПІДХІД ДО АГРАРНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ «ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

«Європейський Зелений Курс» (ЄЗК) – це амбітний план Європейського Союзу (ЄС), спрямований на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. В рамках цієї ініціативи значна увага приділяється реформуванню аграрного сектора, який має стати більш стійким, екологічно чистим і ефективним. Реформування включає скорочення використання хімічних добрив, перехід до органічного землеробства, збереження біорізноманіття та розширення сталих практик ведення сільського господарства. Для України, яка є одним із найбільших експортерів аграрної продукції в світі, впровадження принципів «Зеленого курсу» представляє як нові можливості, так і серйозні виклики.

Одним із ключових моментів ЄЗК є стратегія «Від лану до столу». Її суть полягає у запроваджені таких пунктів як: чиста енергія, кліматична дія, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, зменшення забруднення довкілля, біорозмаїття, стійка аграрна політика, задля створення балансу в симбіозі людей і природи. До основних положень цієї стратегії входить обмеження використання пестицидів (25%) до 2030 року та обсягів застосування добрив (20%), а також зниження використання антибіотиків у тваринництві (50%) [2]. Отож, у ЄС активно обговорюють впровадження процесу коригування вуглецю на кордоні (CBAM). Україна пропонує врахувати наш особливий статус – адже ми вже взяли на себе зобов’язання гармонізувати законодавство з європейським. Якщо Україні підуть назустріч і врахують національну специфіку,

це може дати українським експортерам переваги перед іншими країнами. Однак, якщо Брюссель займе жорстку позицію, СВАМ може перетворитися на серйозну перешкоду для українського експорту. Проблема в тому, що повні наслідки «зелених» ініціатив ЄС стануть очевидними лише через кілька років. Ситуація непроста: з одного боку – потенційні переваги, з іншого – ризик додаткових бар'єрів. Все залежатиме від того, наскільки розуміюче ЄС підійде до нашої країни [1].

Європейський зелений курс є довгостроковою ініціативою, його реалізація суттєво впливатиме на партнерів ЄС, що вимагає ретельної підготовки. Вони мають діяти на випередження у відносинах із ключовими міжнародними гравцями, такими як Китай, США, Саудівська Аравія. Раніше поставлені цілі щодо «озеленення» здавалися малореалістичними, та 2020 рік став кардинальним. Про намір досягти так званої кліматичної нейтральності заявили Японія, Південна Корея та Австралія. Китай також підтримав цей курс, однак очікує, що період реалізації буде довше.

У результаті в 2019 році Україна оголосила про зацікавленість щодо участі у впровадженні ЄЗК, зокрема, у приєднанні до зусиль ЄС щодо досягнення кліматично нейтральної економіки. Крім того, ми заявили, що будемо вносити до ЄС конкретні пропозиції у цій галузі [2]. Уже 21 січня 2020 року Міненерго представило проект довгострокової концепції переходу на відновлювані джерела енергії. Відповідно до розробок відомства, запропонований план містить реалістичні та збалансовані заходи з модернізації енергетичного сектору. За офіційними оцінками, заплановані трансформації враховують як економічні можливості країни, так і соціальні аспекти, що робить їх здійсненними у довгостроковій перспективі. Концепція передбачає поступовий перехід до екологічно чистої енергетики протягом наступних 30 років.

Ще одним пріоритетом для України у рамках ЄЗК є контроль за забрудненням Чорного моря для збереження його біорозмаїття та підтримки і відновлення функцій екосистеми. Критичним для України є зниження рівня забруднення пластиком Чорного моря (83% морського сміття, знайденого в Чорному морі, складає пластик) [2].

Важливо працювати над розширенням програм моніторингу сміття, включаючи мікропластик, який становить найсерйознішу загрозу для фауни і флори Чорного моря. Україна бере активну участь у реалізації Спільного морського порядку денного для Чорного моря (СМПДЧМ) та Стратегічної програми досліджень та інновацій для Чорного моря (СПДІ-SRIA) для досягнення еко-цілі – здорові морські та прибережні екосистеми Чорного моря.

Хотілось би зазначити, що серед головних викликів, які стоять перед Україною, слід виділити підвищення витрат на аграрне виробництво, оскільки перехід до екологічних стандартів потребує значних інвестицій у нові технології та сертифікацію. Існує також ризик втрати доступу до ринків ЄС, якщо українська продукція не відповідатиме встановленим екологічним нормам. Необхідним є і розвиток циркулярної економіки, що передбачає нові підходи до управління відходами, підвищення ефективності використання ресурсів та впровадження екологічно безпечних аграрних практик.

Попри виклики, «Зелений курс» відкриває для України й значні можливості. Насамперед, це перспективи розширення сегменту органічної продукції, що може стати конкурентною перевагою на європейському ринку. Україна також має змогу отримати фінансування від міжнародних програм, зокрема «Горизонт Європа», які спрямовані на підтримку екологічних ініціатив та аграрних інновацій. Окрім того, цифровізація сільськогосподарських процесів і розвиток смарт-агроінновацій сприятимуть підвищенню ефективності та екологічної безпеки агровиробництва.

Відповідаючи на світові виклики, наша країна робить ставку на екологічно орієнтоване оновлення економіки. Ми прагнемо досягти цього через: перехід на низьковуглецеве виробництво, впровадження замкнутих виробничих циклів, збереження природних ресурсів, мінімізацію шкідливих викидів [1].

Цей підхід, узгоджений з європейськими стандартами, не лише підвищить конкурентоспроможність української економіки в найближчі роки, але й принесе значні соціальні блага. Серед них – покращення здоров'я населення, збереження екосистем, підвищення стійкості до кліматичних змін та стихійних лих.

Висновки. Отже, «Європейський Зелений Курс» представляє як виклики, так і можливості для українського аграрного сектору. Для успішного переходу до сталого сільського господарства Україні необхідно вжити комплексних заходів, включаючи оновлення законодавства, фінансову підтримку фермерів, розвиток інфраструктури та підготовку кадрів. У разі успішної реалізації цих заходів Україна зможе не лише відповідати вимогам ЄЗК, але й значно підвищити конкурентоспроможність своєї аграрної продукції на європейському та світовому ринках.

Література:

1. Європейський зелений курс: можливості та загрози. URL: https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf

2. Вплив Green Deal на Україну. Дослідження. URL: https://expro.com.ua/novini/green-deal-ukrana-predstavili-dosldjennya-schodo-modelyuvannya-defcitu-v-energosistem-ukrani

Горбачова Анастасія Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛІМАТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНАМИ КЛІМАТУ

Кліматична дипломатія є важливим напрямом сучасної міжнародної політики, спрямованим на координацію зусиль держав у боротьбі зі змінами

клімату. В умовах глобального потепління, зростання рівня світового океану, екстремальних погодних явищ та деградації екосистем міжнародна спільнота змушена шукати ефективні механізми співпраці. Відтак, кліматична дипломатія виконує ключову роль у формуванні глобальної екологічної політики, розробці правових норм та стимулюванні технологічних інновацій для зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля.

Основним завданням кліматичної дипломатії є забезпечення міжнародного діалогу для вироблення спільних рішень у сфері скорочення викидів парникових газів, збереження природних ресурсів та адаптації до змін клімату. Важливим елементом цього процесу є укладання міжнародних угод, які визначають зобов'язання держав щодо екологічної безпеки. Одним із ключових документів є Паризька угода 2015 року, яка зобов'язує країни докладати зусиль для утримання глобального потепління на рівні не більше 2°C порівняно з доіндустріальним періодом. Ця угода стала основою для перегляду національних стратегій зі скорочення викидів та запровадження механізмів контролю за виконанням зобов'язань. До інших важливих угод належать Кіотський протокол 1997 року, який визначав конкретні квоти на викиди для розвинених країн, а також Глазго-Пакт 2021 року, що передбачає регулярний перегляд кліматичних зобов'язань держав.

Важливу роль у кліматичній дипломатії відіграють міжнародні організації, серед яких ООН, Європейський Союз, Група двадцяти (G20) та міжнародні фінансові інституції, зокрема Світовий банк і Фонд «Зелений клімат». Вони надають фінансову допомогу країнам, що розвиваються, підтримують екологічні ініціативи та сприяють обміну технологіями. Наприклад, Європейський Союз активно просуває політику «Зеленого курсу», яка передбачає досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року, скорочення використання викопного палива та розвиток відновлюваної енергетики.

Кліматична дипломатія також є важливим фактором у міжнародних відносинах, адже кліматичні питання часто перетинаються з енергетичною безпекою, торговими відносинами та геополітичними інтересами держав. Наприклад, перехід розвинених країн на екологічно чисті технології змінює баланс сил на енергетичних ринках, що впливає на економіки країн-експортерів нафти та газу. Водночас запровадження механізмів вуглецевого регулювання, таких як вуглецевий податок ЄС, створює нові виклики для міжнародної торгівлі, змушуючи країни адаптувати свою економіку до вимог екологічної відповідальності.

Попри значні зусилля, кліматична дипломатія стикається з численними викликами. Одним із головних є розбіжності між розвиненими та країнами, що розвиваються, у підходах до екологічної політики. Багато країн, що розвиваються, потребують фінансової підтримки для реалізації заходів з адаптації до кліматичних змін і вимагають справедливого розподілу відповідальності між державами. Водночас певні країни, зокрема великі індустріальні економіки, такі як Китай, США та Індія, нерідко відстоюють національні інтереси, що ускладнює досягнення глобальних домовленостей.

Кліматична дипломатія є одним із найважливіших механізмів у боротьбі зі змінами клімату, оскільки саме через міжнародну співпрацю можливо забезпечити ефективну реалізацію екологічної політики, залучити фінансування для «зелених» проєктів та стимулювати розвиток новітніх технологій. Вона продовжує розвиватися, пристосовуючись до нових викликів, і відіграє ключову роль у формуванні майбутнього світового порядку, орієнтованого на сталий розвиток та екологічну безпеку.

Література:

1. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). (2023). Paris Agreement. URL: https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement

2. World Bank. (2023). Climate Change and Development: Overview. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/climatechange

3. European Commission. (2023). European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent. URL: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/european-green-deal_en

Чиркін Денис Олегович
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Кропивко Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТОРГОВЕЛЬНІ ВІЙНИ І ЇХ ВПЛИВ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР США ТА ІНШИХ КРАЇН

Торговельні війни, які характеризуються введенням тарифів, квот та інших торговельних бар'єрів між країнами, стали помітним явищем у глобальній економіці XXI століття. У 2024–2025 роках ескалація таких конфліктів, зокрема за ініціативи США під керівництвом адміністрації Дональда Трампа, суттєво вплинула на аграрний сектор Сполучених Штатів, та інших країн. Цей ефект проявляється через зміни в експортно-імпортних потоках, цінах на сільськогосподарську продукцію, а також у стратегіях адаптації фермерів і агробізнесу до нових економічних реалій.

Сполучені Штати є одним із найбільших виробників та експортерів сільськогосподарської продукції у світі. У 2024 році американський аграрний сектор забезпечував значну частину світового постачання пшениці, кукурудзи, сої та м'яса. Проте з поверненням політики протекціонізму, зокрема через введення тарифів на імпорт із Канади та Мексики, а також загрозу нових обмежень для Китаю, американські фермери зіткнулися з низкою викликів. На початку 2025 року фермери Середнього Заходу, ключового аграрного регіону США, висловлюють занепокоєння через можливі втрати ринків збуту. Канада, Мексика та Китай разом складають близько половини американського аграрного

експорту, і будь-які торговельні бар'єри з їхнього боку у відповідь на тарифи США можуть призвести до значних фінансових втрат [3].

Зокрема, у лютому 2025 року американські споживачі вже відчули зростання цін на продукти харчування, зокрема на м'ясо, овочі та яйця, через порушення ланцюгів постачання з Канади та Мексики. Ціни на яловичину досягли рекордних показників, а дефіцит яєць змусив США звертатися до Данії з проханням збільшити експорт. Водночас тарифи Трампа, які він позиціонує як захист національних інтересів, викликали побоювання серед фермерів, що повторення торговельної війни з Китаєм 2018 року може коштувати аграрному сектору ще $27 мільярдів, як це було раніше. Хоча уряд обіцяє компенсації, фермери скептично ставляться до їхньої достатності, згадуючи обмеженість субсидій у минулому [2].

Технологічний сектор США також відчуває тиск, що опосередковано впливає на аграрну галузь. Зростання вартості імпортних компонентів для сільськогосподарської техніки через тарифи ускладнює модернізацію ферм. Водночас внутрішній попит, який є основою економіки США, слабшає: у березні 2025 року очікування бізнесу на кращі умови впали до найнижчого рівня за 40 років. Це зменшує купівельну спроможність американців, що може знизити внутрішнє споживання сільськогосподарської продукції та додатково ускладнити становище фермерів.

Торговельні війни США не обмежуються внутрішніми наслідками — вони мають глобальний резонанс. Канада, як один із ключових торговельних партнерів США, уже у 2025 році зазнає тиску через можливі контртарифи. Прем'єр-міністр Джастін Трюдо наголосив, що американська політика Трампа загрожує не лише Канаді, а й самим США через зростання цін на продукти та паливо. Канадські фермери, які експортують значну частину своєї продукції до США, змушені шукати альтернативні ринки, що може призвести до переорієнтації на Європу чи Азію. Однак це потребує часу та інвестицій у логістику, що в короткостроковій перспективі знижує їхню конкурентоспроможність [1].

Мексика, ще один важливий партнер у рамках угоди USMCA, також страждає від американських тарифів. Експорт овочів, фруктів та м'яса до США скорочується, змушуючи мексиканських фермерів переглядати стратегії. Водночас Мексика може скористатися ситуацією, посиливши торгівлю з країнами Латинської Америки чи Китаєм, що частково компенсує втрати. Проте малі фермерські господарства, які не мають ресурсів для швидкої адаптації, опиняються під загрозою банкрутства.

Китай, який уже має досвід протистояння з США у торговельних війнах, у 2024–2025 роках продовжує зменшувати залежність від американського імпорту сої та інших культур. Пекін активно інвестує у власне сільське господарство та розширює закупівлі в Бразилії й Аргентині. Це послаблює позиції американських фермерів на китайському ринку, який колись був одним із найбільших для США. Водночас Китай може посилити тиск на американський аграрний сектор, ввівши власні тарифи у відповідь, як це було у 2018 році.

Україна, попри війну з Росією, демонструє інший приклад адаптації. У 2024 році її аграрний сектор залишався стійким, чому сприяв значний урожай зернових і олійних культур. У 2025 році українські агрохолдинги навіть нарощують капіталізацію (зростання акцій на 80–120% за рік), що свідчить про успішну переорієнтацію експорту на ринки ЄС та Азії. Торговельні війни США створюють для України нові можливості: зменшення американського експорту до Китаю відкриває нішу для українських зернових, хоча логістичні виклики через війну залишаються значними.

Торговельні війни 2018 і 2025 років, ініційовані США, мають глибокий і багатогранний вплив на аграрний сектор як у самих Штатах, так і в інших країнах. Для американських фермерів це означає втрату ринків, зростання витрат і невизначеність, тоді як для Канади, Мексики, Китаю та України відкриваються як ризики, так і можливості. У довгостроковій перспективі успіх залежатиме від здатності адаптуватися до нових реалій, балансуючи між протекціонізмом і глобальною співпрацею. Торговельні війни нагадують, що аграрний сектор — це не лише економіка, а й основа продовольчої стабільності, яка вимагає зваженого підходу в умовах міжнародних конфліктів. Водночас вони демонструють наміри США зберегти за собою світове лідерство у глобальному перерозподілі сфер впливу.

Література:

1. Reuters. Trump threatens further tariffs as EU, Canada retaliate for those already in place. March 13, 2025, URL: https://www.reuters.com/markets/commodities/trumps-steel-aluminum-tariffs-take-effect-us-canada-trade-war-intensifies-2025-03-12/

2. The Wall Street Journal. Trump's Tariffs Are No 'Fun' for Farmers Like Me. March 20, 2025, URL: https://www.wsj.com/opinion/trumps-tariffs-are-no-fun-on-my-farm-rising-costs-and-barriers-to-american-exports-38428d56

3. The Economist. Donald Trump's economic delusions are already hurting America. March 6, 2025, URL: https://www.economist.com/leaders/2025/03/06/donald-trumps-economic-delusions-are-already-hurting-america

4. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_trade_wars.pdf

Майоров Назар Ігорович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Силка Оксана Захарівна***,
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТОРГОВА ВІЙНА МІЖ США ТА КИТАЄМ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Торгова війна між США та Китаєм, що розпочалася у 2018 році, має серйозні наслідки для глобальної економіки. Конфлікт виник через взаємні

тарифи, обмеження та санкції, спрямовані на захист національних інтересів обох країн. Однак його ефекти вийшли далеко за межі двосторонніх відносин, вплинувши на міжнародну торгівлю, ланцюги поставок та економічне зростання багатьох держав.

Визначаємо основні етапи конфлікту. У 2018–2019 рр. США та Китай запровадили взаємні мита на товари обсягом понад 360 мільярдів доларів. Наступні роки ознаменувалися новими обмеженнями, зокрема у сфері технологій. У 2022–2023 рр. конфлікт перемістився у сферу напівпровідників, коли США обмежили експорт ключових компонентів до Китаю, а у відповідь Китай ввів контрзаходи, такі як обмеження на експорт рідкісноземельних металів.

Конфлікт між США та Китаєм спричинив вагомий влив на світову економіку, який знайшов прояв у порушенні ланцюгів поставок, інфляційних процесах, змінах у валютних курсах, зниженні ВВП тощо. Отже, порушення ланцюгів поставок – процес, в наслідок якого чимало компаній, особливо у сфері електроніки, зіткнулися зі зростанням витрат через тарифи та дефіцит компонентів. Наприклад, вартість iPhone зросла на 15% через податки на китайські комплектуючі; інфляція – підвищення цін на імпортні товари вплинуло на споживчі ринки, особливо у США та Європі; зміни у валютних курсах – коливання курсу юаня та долара ускладнили міжнародні розрахунки; зниження ВВП – за даними МВФ, у 2022 році світова економіка втратила 0,5 % зростання через торгову війну. Країни, залежні від експорту, такі як Німеччина та Японія, зазнали значних збитків.

Зазначені вище процеси зумовили необхідність організації адаптивних процесів на рівні як окремих компаній, концертів, так і країн в цілому. Наприклад, окремі держави скористалися ситуацією для залучення інвестицій. Так, В'єтнаму вдалося отримати 23 мільярди доларів завдяки перенесенню виробництва з Китаю. Китай, у свою чергу, збільшив інвестиції у власні технології, зокрема у напівпровідники, на 40 % у 2023 р.

Окрім економічних наслідків, торгова війна між США та Китаєм мала значний вплив на політичні та дипломатичні відносини між країнами. Конфлікт загострив суперечки щодо контролю за ключовими ресурсами та технологіями, що призвело до нових санкцій і змін у політиці держав. Це також підштовхнуло інші країни до розгляду альтернативних партнерств та стратегій у глобальній економіці. Тому ситуація торгівельної війни є важливою темою для подальших досліджень, оскільки її наслідки триватимуть у довгостроковій перспективі.

Отже, торгова війна між США та Китаєм – це складний процес, що поєднує економічні, політичні та технологічні фактори. Її наслідки для світової економіки є суттєвими, але країни та компанії вже вчаться адаптуватися. Для стабілізації ситуації важливо використовувати інструменти міжнародної торгівлі, такі як ВТО, а також диверсифікувати економіки, щоб зменшити залежність від окремих ринків.

Література:

1. Міжнародний валютний фонд (МВФ). URL: Geopolitical Tensions and Global Trade Fragmentation (2023).

2. Світовий банк. URL: Trade Wars and Development: Costs and Consequences (2022)

3. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). URL: Global Value Chains Under Pressure (2021)
4. Управління торгового представника США (USTR). URL: Report on China's WTO Compliance (2023)

Макаренко Вікторія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Кропивко Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА КИТАЮ ТА ІНДІЇ В УМОВАХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІЙН США

Торгівельні війни адміністрації Трампа це відхід від глобалізаційної парадигми міжнародних економічних відносин післявоєнного періоду. Запровадження тарифів проти ключових торгівельних партнерів США, особливо під час другого президентського терміну, відображає кристалізацію протекціоністської політики під гаслом «Америка понад усе». Підвищення мита на китайський імпорт удвічі до 20% стало найбільш значущим елементом тарифної політики адміністрації Трампа, яка також включала 25% мито на товари з Канади та Мексики, з перспективою поширення торгівельних обмежень на європейські держави [1].

Запровадження тарифів на китайський імпорт становить принципово важливий елемент торгівельної політики адміністрації Трампа. Збільшення мита на китайські товари до 20% у березні 2025 року супроводжувалося різким погіршенням американсько-китайських торгівельних відносин та поглибленням економічної конфронтації між двома найбільшими економіками світу. Прикметно, що торгівельні обмеження спрямовані проти Китаю мають не лише економічний, але й геополітичний вимір, оскільки відображають прагнення Вашингтону обмежити зростаючий вплив Пекіну в регіоні Східної Азії та світі загалом. Підвищення тарифів на китайський імпорт зумовлене комплексом чинників, серед яких занепокоєння щодо дефіциту торгівельного балансу США з Китаєм, звинувачення в недобросовісних торгівельних практиках, включаючи субсидіювання державних підприємств, та підозри в систематичному порушенні прав інтелектуальної власності. Фундаментально складні та багатовимірні економічні відносини між США та Китаєм трансформувалися в повномасштабну торговельну війну, наслідки якої виходять далеко за межі двосторонніх відносин та впливають на формування регіональних економічних стратегій в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [2].

Відповідь Китаю на тарифну політику адміністрації Трампа демонструє адаптивність регіональної стратегії Пекіну в умовах глобалізації, що зазнає трансформації. Запровадження Китаєм тарифів розміром до 15% на американську сільськогосподарську продукцію та ініціювання розслідувань проти американських компаній становить лише першу фазу реакції на економічний тиск з боку США. Фундаментальною трансформацією китайської регіональної стратегії в умовах торгівельної війни стало прискорення реалізації концепції «подвійної циркуляції», яка передбачає зменшення залежності від зовнішніх ринків шляхом розвитку внутрішнього споживання та інтенсифікації регіональної економічної інтеграції. Ініціатива «Один пояс, один шлях» набуває нового значення в контексті прагнення Китаю диверсифікувати напрямки експорту та зменшити залежність від американського ринку. Запровадження тарифів адміністрацією Трампа каталізувало переорієнтацію китайської зовнішньоекономічної стратегії на розвиток торгівельних відносин з державами Південно-Східної Азії, Центральної Азії, Африки та Латинської Америки. Поглиблення економічної інтеграції в рамках Всебічного регіонального економічного партнерства (RCEP) становить ключовий елемент регіональної стратегії Китаю в умовах торгівельної конфронтації зі Сполученими Штатами [3].

Тарифна політика Трампа каталізувала переформатування глобальних виробничих ланцюгів, спричинивши переміщення виробничих потужностей з Китаю до країн Південно-Східної Азії, зокрема В’єтнаму, Таїланду, Малайзії, а також до Індії та Мексики.

Торговельні війни здійснюють безпосередній вплив на трансформацію регіональної політики Індії в умовах глобалізації. Індійська регіональна стратегія в контексті торгівельних війн спрямована на використання можливостей, які виникають внаслідок диверсифікації виробництва міжнародними корпораціями. Програми стимулювання виробництва та політика «Самодостатньої Індії» набули нового імпульсу, при цьому Нью-Делі дотримується концепції «множинного вирівнювання», розвиваючи економічні відносини з усіма центрами сили. Індійська стратегія «Зроблено в Індії» (Make in India) [4] отримала потужний імпульс для розвитку в контексті порушення глобальних виробничих ланцюгів внаслідок американсько-китайської торгівельної конфронтації.

Прагнення міжнародних корпорацій диверсифікувати виробництво та зменшити залежність від Китаю створює можливості для перенесення виробничих потужностей до Індії, яка пропонує конкурентні переваги у вигляді відносно дешевої робочої сили, розвиненої інфраструктури та англомовного середовища. Торговельна війна між США та Китаєм відкриває для Індії перспективи збільшення експорту на американський ринок, оскільки американські імпортери прагнуть знайти альтернативи китайським товарам, які зазнали тарифного тиску. Регіональна політика Індії в контексті торгівельних війн Трампа характеризується прагматичним підходом до використання можливостей, які виникають внаслідок порушення усталених торгівельних

потоків, при збереженні стратегічної гнучкості та уникненні однозначної орієнтації на конкуруючі центри сили.

Маргіналізація Світової організації торгівлі, ерозія багатосторонніх механізмів вирішення торгівельних суперечок та формування відособлених економічних блоків з різними нормативними системами сигналізують про перехід від інклюзивної до фрагментованої глобалізації. Китай та Індія адаптують регіональні стратегії до нових умов, прагнучи максимізувати економічну автономію при збереженні вигід від міжнародної торгівлі. Формування регіональних виробничих ланцюгів під китайським лідерством та створення альтернативних фінансових інституцій, таких як Азійський банк інфраструктурних інвестицій та Новий банк розвитку БРІКС, відображають прагнення Пекіну створити альтернативний центр економічного тяжіння в Азії.

Література:

1. Білоус О. Торгові війни Трампа сповільнять економічне зростання у світі та у США, - прогноз ОЕСР. РБК-Украина. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/torgovi-viyni-trampa-spovilnyat-ekonomichne-1742214613.html

2. Дергачова В., Голюк В., Згуровський О. Торговельна війна США і Китаю: причини та наслідки для світової економіки. Китаєзнавчі дослідження. 2019. № 1. С. 54-63. URL: https://www.chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/96/89

3. Савченко М., Цибуляк Д., Шемчук А. Торгівельна війна між США та Китаєм: масштаби та наслідки для світової економіки. Актуальні проблеми економіки. 2023. С. 76-87. URL: https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-265-76-87

4. 10 Years of Make in India. URL: https://visionias.in/current-affairs/monthly-magazine/2024-11-14/economics-(indian-economy)/10-years-of-make-in-india

5. Трамп почав торговельну війну з усім світом. Хто наступний після Мексики, Канади і Китаю - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g98r5z5nyo

Собко Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КИТАЙСЬКА СТРАТЕГІЯ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АФРИКУ

Ініціатива «Один пояс – один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI), започаткована головою КНР Сі Цзіньпіном у 2013 р., стала одним із наймасштабніших геоекономічних проєктів сучасності. Її офіційна мета — посилення міжконтинентальної взаємодії, розбудова інфраструктури, стимулювання торгівлі та культурного обміну між Азією, Африкою та Європою.

Втім, за цією привабливою риторикою приховується значно ширший задум — поступове утвердження Китаю як провідного актора глобальної політики та формування нового типу світового порядку, де Пекін виступає не просто економічним центром, а стратегічним координатором міждержавних зв'язків.

Африка стала одним із головних регіонів, де Китай випробовує ефективність своєї стратегії. Континент, що тривалий час залишався периферією світової економіки, сьогодні перетворюється на простір активної взаємодії, де китайська присутність відчутна майже в кожному секторі — від інфраструктури до освіти. Для Пекіна Африка — це одночасно джерело природних ресурсів, перспективний ринок збуту, геополітичний союзник у міжнародних інституціях та платформа для розширення власного впливу у межах Південного глобусу.

Обсяги економічного співробітництва вражають. Якщо у 2000 р. товарообіг між Китаєм та країнами Африки становив близько 10 мільярдів доларів, то у 2024 р. він перевищив 280 мільярдів. Китайські компанії здійснюють понад 30% будівельних проєктів на континенті, фінансують дороги, залізниці, порти, енергетичні об'єкти, а також створюють промислові парки та спеціальні економічні зони. Символічним прикладом стала залізниця Момбаса — Найробі в Кенії, побудована китайським підрядником за кошти китайського банку. Проєкт продемонстрував водночас і переваги інфраструктурного оновлення, і небезпеку боргової залежності: частина доходів держави тепер спрямовується на обслуговування позик, отриманих від КНР.

Феномен «боргової пастки» є однією з найбільш дискусійних складових BRI. Кредити, надані Китаєм, часто мають приховані політичні умови або вимагають застави у вигляді стратегічних активів. Приклад Джибуті, де Китай не лише фінансував масштабні інфраструктурні проєкти, але й у 2017 р. відкрив свою першу закордонну військову базу, демонструє, як економічна присутність поступово переростає у військово-політичну. Сьогодні понад 70% зовнішнього боргу Джибуті припадає саме на китайські кредити, що фактично створює нову форму залежності.

Разом з тим, не можна заперечити позитивні наслідки китайської участі у розвитку африканських держав. BRI стимулює індустріалізацію, створює робочі місця, модернізує транспортні та енергетичні мережі, сприяє зростанню урбанізації. В Ефіопії, наприклад, завдяки китайським інвестиціям збудовано електрифіковану залізницю Аддис-Абеба — Джибуті, яка скоротила час перевезення товарів майже втричі. У Замбії, Танзанії та Нігерії китайські компанії створюють виробничі кластери, розвиваючи місцеву промисловість.

Вплив Китаю на Африку є неоднозначним. З одного боку, ініціатива «Один пояс – один шлях» відкриває нові можливості для економічного розвитку, залучення інвестицій та інтеграції Африки у глобальну економіку. З іншого — вона формує ризики економічної та політичної залежності, що може обмежити суверенність африканських країн у довгостроковій перспективі. У цьому контексті BRI стає не просто інфраструктурним проєктом, а інструментом трансформації міжнародних відносин, у якому економіка перетворюється на мову політичного впливу.

Китай майстерно поєднує «жорстку» та «м'яку» силу: поряд із кредитами та будівництвом він активно розвиває культурну дипломатію, відкриває Інститути Конфуція, пропонує стипендії для африканських студентів, зміцнюючи позитивний імідж країни. Таким чином, Африка стає не лише економічним, але й цивілізаційним простором експансії китайської моделі розвитку, що спирається на принципи стабільності, технологічного прогресу та авторитарної ефективності.

Китайська стратегія «Один пояс – один шлях» — це складний і багатовимірний процес, який має подвійний ефект. Для Африки він водночас є шансом на модернізацію та викликом для збереження автономії. Для світової системи міжнародних відносин — це свідчення переходу до нової багатополярності, де Китай виступає не лише економічним партнером, а й архітектором альтернативного глобального порядку.

Собко Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ АФРИКОЮ ТА АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКИМ РЕГІОНОМ

У сучасній системі міжнародних економічних відносин Африка та Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) демонструють стрімке зближення, зумовлене трансформацією глобальних торговельних маршрутів, зростанням попиту на ресурси та переорієнтацією інвестиційних потоків на країни Глобального Півдня [1]. АТР, у якому домінують Китай, Індія, Південна Корея та країни АСЕАН, розглядає Африку як перспективний напрям диверсифікації ринків, розміщення виробництва та забезпечення стратегічної сировини, включно з металами для «зеленої» енергетики [2].

Товарообіг між Африкою та ключовими економіками АТР демонструє стале зростання: лише торгівля між Китаєм і Африканським континентом у 2023 році перевищила 280 млрд доларів, а обсяги азійських інвестицій у промисловість, логістику й енергетику Африки зросли більш ніж удвічі порівняно з попереднім десятиліттям [3]. Важливе місце посідають інфраструктурні проєкти — будівництво портів, залізниць, автошляхів та енергетичних об'єктів, що фінансуються азійськими державами та транснаціональними корпораціями.

Країни Африки, у свою чергу, зацікавлені у доступі до високотехнологічних ринків АТР, розширенні експорту агропродукції, мінеральної сировини,

текстилю та нафтопродуктів. Розвиток Зони вільної торгівлі Африканського континенту (AfCFTA) створює додаткові можливості для інтеграції африканських економік у виробничі ланцюги АТР, сприяючи формуванню нових регіональних коридорів та підвищенню конкурентоспроможності африканських виробників [4].

Особливу роль відіграють інвестиції з Китаю, Індії та Південної Кореї у розвиток енергетики, видобувної промисловості та цифрової інфраструктури Африки. Такі інвестиційні моделі, як Public-Private Partnership та державні кредити, стають ключовими інструментами розширення економічної присутності АТР на континенті. Водночас критики наголошують на ризиках боргової залежності, асиметричності торговельних відносин та можливому витісненні локальних виробників, що створює потребу у формуванні збалансованої стратегії співпраці [5].

Таким чином, торговельно-економічні зв'язки між Африкою та АТР можна охарактеризувати як динамічний і взаємовигідний, але складний процес, у якому переплітаються інтереси ресурсної безпеки, технологічного розвитку та геоекономічної конкуренції. Поглиблення цієї взаємодії сприятиме формуванню нової архітектури Південного поясу світової економіки, що посилює роль країн Глобального Півдня у міжнародній системі.

Література:

1. UNCTAD (2023). *Economic Development in Africa Report 2023: The Potential of South–South Trade*. – p. 12–48 – https://unctad.org

2. ASEAN Secretariat (2023). *ASEAN–Africa Cooperation Framework: Trade and Investment Trends.* – p. 67–94 – https://asean.org

3. World Bank (2024). *Asia–Africa Economic Corridors: Infrastructure, Trade and Investment Dynamics.* – p. 34–59 – https://worldbank.org

4. African Union (2023). *AfCFTA Annual Report: Trade Integration and Regional Value Chains.* – p. 54–88 – https://au.int

5. Zhang, L., & Okafor, K. **(2022).** *Asia–Africa Trade Relations in the 21st Century: Challenges and Prospects.* Cambridge University Press – p. 91–126.

Черненко Валерія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів та природокористування України (м. Київ, Україна)
*Науковий керівник: **Грушецький Богдан Павлович**, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОБЛАСТІ ЗАСТОСУВАННЯ САНІТАРНИХ ТА ФІТОСАНІТАРНИХ НОРМ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Санітарні та фітосанітарні норми є фундаментальним інструментом міжнародного регулювання, який покликаний захищати життя і здоров'я людей,

тварин і рослин, а також сприяти безпечній та передбачуваній міжнародній торгівлі. У межах Угоди про застосування санітарних і фітосанітарних заходів держави-учасниці отримують право встановлювати заходи на захист свого населення, але водночас зобов'язані дотримуватись чітких принципів, які не дають цим заходам стати прихованими торговельними бар'єрами. [1]

Під поняттям санітарно-фітосанітарних заходів розуміють будь-які державні чи адміністративні дії, що застосовуються з метою захисту людського, тваринного або рослинного життя чи здоров'я від ризиків, пов'язаних із поширенням шкідників чи хвороб, а також від присутності токсинів, забруднень, залишків пестицидів чи мікроорганізмів у продуктах харчування, кормах, тваринах або рослинах. [2]

Область застосування таких норм охоплює декілька взаємопов'язаних сфер: безпеку харчових продуктів, охорону тваринного здоров'я, захист рослин, карантинні та фітосанітарні заходи, а також регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими і рослинно-тваринними товарами. Наприклад, у сфері безпеки харчових продуктів це може означати встановлення максимально допустимих рівнів залишків пестицидів, мікроорганізмів, токсинів та інших шкідливих речовин; у сфері охорони тваринного здоров'я — введення карантинних зон, перевірку тварин на хвороби, сертифікацію; у захисті рослин — створення зон, вільних від певних шкідників чи хвороб, сертифікацію посадкового матеріалу і контроль за імпортом-експортом рослинних товарів. [3]

У правовій площині Угода передбачає, що держави-учасниці мають право приймати ті заходи, які вважають необхідними для захисту життя або здоров'я людей, тварин або рослин, за умови що ці заходи відповідають положенням Угоди. Зокрема, такі заходи мають бути базованими на наукових принципах та не можуть підтримуватися без надійних наукових доказів, крім випадків тимчасових заходів за наявності серйозної невизначеності; вони повинні застосовуватися лише в обсязі, необхідному для досягнення заявленого рівня захисту, не бути більш обмежувальними, ніж це потрібно, і не створювати дискримінації чи прихованих обмежень у міжнародній торгівлі. [1]

Гармонізація міжнародних стандартів є одним із ключових принципів. Угода заохочує держави базувати свої санітарні та фітосанітарні заходи на міжнародних нормах, рекомендаціях або методиках, які розроблені відповідними міжнародними організаціями у сфері безпеки харчування, здоров'я тварин і рослин. Використання цих стандартів сприяє мінімізації торговельних бар'єрів, підвищенню передбачуваності вимог і спрощенню доступу до міжнародних ринків. [3]

Процедура оцінки ризику і визначення відповідного рівня захисту становить ще одну практичну складову застосування норм. Угода передбачає, що держави-учасниці проводять оцінку ризику, яка включає ймовірність проникнення, встановлення чи поширення шкідника, хвороби або небезпечної речовини і можливі наслідки для життя чи здоров'я людей, тварин або рослин. У разі недостатності наукових даних можуть застосовуватися ситуативні заходи, але вони мають бути переглянуті у розумний строк. [2]

У глобальному контексті санітарні та фітосанітарні норми відіграють ключову роль у міжнародній торгівлі. Продукція сільськогосподарська, тваринницька, рослинницька повинна відповідати вимогам безпечності, карантинним і фітосанітарним стандартам, інакше країна-імпортер має право обмежити або заборонити імпорт. У той самий час право держави на захист свого населення і екосистеми має бути поєднане із принципами прозорості і передбачуваності в торговельній діяльності. [1]

Разом з тим застосування санітарних та фітосанітарних норм супроводжується низкою викликів. Держави з обмеженими технічними, економічними чи інституційними ресурсами можуть стикатися з труднощами у впровадженні міжнародних стандартів, здійсненні належної оцінки ризику, здійсненні контролю чи сертифікації. Якщо процедури оцінки ризику, затвердження чи сертифікації є надто складними або затратними, це може створювати непрозорі торговельні бар'єри і обмежувати доступ до ринків країнам-експортерам, особливо тим, що розвиваються. [2]

Для України, як країни з активним аграрним експортом, застосування санітарних та фітосанітарних норм має першочергове значення. Це означає необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, підвищення технічної спроможності контролюючих органів, впровадження систем сертифікації і контролю продукції, а також застосування сучасних цифрових рішень, що дозволить зменшити час і витрати на адміністративні процедури. Водночас країна має враховувати, що вибір рівня захисту повинен бути обґрунтованим науково і не створювати необґрунтованих обмежень для торгівлі.

Отже, санітарні та фітосанітарні норми охоплюють широкий спектр заходів із захисту здоров'я та життя людей, тварин і рослин, охоплюючи безпечність харчових продуктів, охорону тваринного і рослинного світу, карантин і міжнародну торгівлю. Ефективне застосування цих норм сприяє як охороні здоров'я й екологічному захисту, так і розширенню можливостей для міжнародної торгівлі. Успішна імплементація вимагає наукової обґрунтованості, прозорості, гармонізації з міжнародними стандартами та достатньої технічної спроможності державних установ.

Література:

1. Sanitary and Phytosanitary Measures – текст Угоди про застосування санітарних і фітосанітарних заходів", Світова організація торгівлі (WTO). URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/15-sps.pdf

2. The WTO Sanitary and Phytosanitary (SPS) Agreement/ Буклет Міністерства сільського господарства Австралії. URL: https://www.agriculture.gov.au/sites/default/files/sitecollectiondocuments/animal-plant/plant-health/publications/taxanomy/wto_sps_agreement_booklet.pdf

3. The WTO SPS Agreement and its role in monitoring the process of harmonisation and the use of international standards. Bulletin World Organisation for Animal Health. URL: https://bulletin.woah.org/?panorama=04-2-1-2021-2_wto

4. The WTO's SPS Agreement: санітарні та фітосанітарні заходи й торгівля. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/04_landlocked2021_chapter_4_e.pdf

Алєксєєва Валерія Олексіївна,
студентка, спеціальність «Технології
та дизайн виробів з деревини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРАЦІ В ДЕРЕВООБРОБНІЙ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВИХ КОЛЕКТИВІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Деревообробна галузь традиційно є однією з ключових сфер промисловості України, зокрема у Західному регіоні. Проте в останні роки, особливо в умовах війни, соціальна ситуація в трудових колективах деревообробних підприємств зазнає суттєвих змін. Соціологічний аналіз умов праці, соціального самопочуття працівників та загальної ситуації в галузі дозволяє виявити глибинні проблеми та потенційні шляхи їх вирішення.

Соціологія праці як інструмент аналізу.

Соціологія праці — це галузь соціології, що вивчає характер, умови, організацію та соціальні наслідки трудової діяльності. Вона досліджує такі аспекти, як задоволення працею, умови праці, професійна ідентичність, соціальні взаємини в трудових колективах. Саме ці категорії особливо важливі в деревообробній галузі, де значна частина працівників працює у фізично складних умовах, часто з низькою оплатою праці та нестабільністю зайнятості.

Особливості деревообробної галузі України.

У деревообробній галузі України зайняті переважно чоловіки середнього віку з середньо-спеціальною або професійно-технічною освітою. Значна частина підприємств знаходиться у сільській місцевості, що накладає свій відбиток на соціальну мобільність працівників. Умови праці на багатьох підприємствах залишаються далекими від європейських стандартів: високий рівень фізичного навантаження, недостатнє забезпечення безпеки, низька заробітна плата.

Згідно з даними дослідження [1], у 2022 році середня зарплата в галузі знизилася порівняно з попередніми роками, а рівень зайнятості впав через руйнування логістики, зменшення попиту та загальні економічні труднощі.

Проблеми та виклики:

Основними соціальними проблемами є:

- Трудова міграція через низькі зарплати та складні умови праці багато кваліфікованих працівників виїжджають на роботу за кордон.
- Автоматизація та технологічні зміни, старіші працівники часто не мають змоги адаптуватися до нових технологій, що породжує ризики безробіття.
- Низька соціальна захищеність, багато працівників працюють без офіційного оформлення, що позбавляє їх соціальних гарантій.

Перспективи покращення ситуації:

Для поліпшення соціального стану працівників галузі необхідно:

- Стимулювати модернізацію виробництв з одночасним підвищенням соціальних стандартів;
- Розвивати профспілкові організації та колективні договори;
- Проводити соціологічний моніторинг настроїв працівників, щоб вчасно реагувати на зміни.

Важливо також враховувати міжнародний досвід – зокрема в країнах Центральної Європи, де деревообробна промисловість змогла підняти соціальні стандарти завдяки інвестиціям у людський капітал та соціальний діалог [2].

*Висновки***:**

Деревообробна галузь України потребує не лише економічної, але й соціальної модернізації. Забезпечення гідних умов праці, підвищення рівня соціального захисту та активізація соціального діалогу – ключові чинники сталого розвитку галузі. Соціологічні дослідження можуть відіграти важливу роль у виявленні проблем і формуванні ефективної політики в цій сфері.

Література:

1. Kovalchuk, M. (2023). *Labormar ketin Ukraini anwoodworkingindustry: wartimechallengesandwaystoovercome*. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/377935141_LABOR_MARKET_IN_UKRAINIAN_WOODWORKING_INDUSTRY_WAR_TIME_CHALLENGES_AND_WAYS_TO_OVERCOME

2. Petrenko, I. (2021). *Ensuringthecompetitivenessofthe Ukrainia nwoodworkingindustryinthepost-pandemicperiod*. SHS Web of Conferences, 100, 02001. URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2021/37/shsconf_sdppp2021_02001/shsconf_sdppp2021_02001.html

СЕКЦІЯ 5.

КУЛЬТУРНА, НАУКОВА, ОСВІТНЯ, СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ НАДБАНЬ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Левицька Надія Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет харчових технологій
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА КУЛЬТУРНУ ДИПЛОМАТІЮ УКРАЇНИ

З початку російсько-української війни 2014 року культурна дипломатія України почала набувати нового значення і змісту. Україна почала розвивати культурну дипломатію та вибудовувати свій імідж на міжнародній арені, демонструючи культурну незалежність країни. Вона стала невід'ємним інструментом зовнішньої політики держави, що використовується для зміцнення міжнародних відносин. Культура стала засобом комунікації з міжнародною спільнотою в протидії російській агресії та пропаганді. Анексія Криму та початок війни на сході України різко активізували діяльність культурної дипломатії.

Війна змусила кожен аспект суспільного життя бути частиною інформаційної та ідеологічної боротьби. І ця боротьба зосереджувалася на кількох ключових напрямах: протидія російським наративам, поширення інформації про українську ідентичність та зміцнення міжнародної підтримки через культурні ініціативи. З 2014 року значну увагу почали приділяти створенню і розширенню інституційної бази для культурної дипломатії. Одним із головних викликів для України після 2014 року було протистояння російській дезінформації, яка спотворювала імідж України на міжнародній арені. Російська пропаганда активно працювала над тим, щоб створити негативний образ України, використовуючи старі стереотипи про «недорозвинену» культуру та історію. У відповідь на це Україна почала активно використовувати культурну дипломатію як засіб розвіювання цих стереотипів. У 2015 році був проведений перший Форум культурної дипломатії, де обговорювалися питання боротьби з дезінформацією та просування позитивного іміджу України за кордоном. Культурна дипломатія стала ключовим елементом у нашій боротьбі за міжнародне визнання та підтримку. Одним із ефективних інструментів стало українське кіномистецтво, зокрема фільми, які демонстрували сучасні події в Україні та розкривали теми війни, стали потужним засобом впливу на міжнародну аудиторію. Так фільм «Кіборги» Ахтема Сеітаблаєва про захист

Донецького аеропорту, став міжнародним хітом і привернув увагу до героїзму українських військових.

У 2017 році було створено Український інститут як ключову державну установу, відповідальну за представлення України за кордоном. Інститут почав реалізовувати масштабні міжнародні проєкти, такі як Двосторонній рік культури Україна – Австрія, а також численні виставки, фестивалі та концерти в Європі та США. Основною метою роботи Інституту було вийти з тіні Росії і довести, що ми маємо свою унікальну ідентичність.

У 2018 році український павільйон на Венеціанській бієнале був присвячений темі війни і переміщених осіб. Художники Нікіта Кадан і Жанна Кадирова, використовували свої роботи для того, щоб розповісти світові про війну на сході України і виклики, з якими стикається українське суспільство.

Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році культурна дипломатія України зазнала подальших трансформацій. Війна дала поштовх до нових проєктів, таких як «Листівки з України», які використовують культурний контент щоб розповісти історію про руйнування війною та показати стійкість української культури. Нині важливою складовою культурної дипломатії стали спільні проєкти з міжнародними партнерами, а також онлайн-платформи, які донососять українську культуру до широкої аудиторії в умовах обмежень через війну.

У 2022 році в межах культурного сезону у Франції було втілено проєкт «Українська весна» за підтримки Українського інституту та посольства України у Франції, який мав на меті познайомити французьку публіку з сучасним українським культурним контекстом. Мета «Української весни» – забезпечити якісний український контент у французькому експертному культурному полі, розширити фахові дискусії щодо історії та культури України і засобами культури і мистецтва спростувати хибні уявлення французів про Україну[1]. Таких подій та міжнародних проєктів стає все більше. І це довело, що міжнародний культурний напрямок – це потужна зброя.

Україна, яка на сучасному етапі активно впроваджує культурну дипломатію, використовує цей інструмент для посилення власної міжнародної позиції та інтеграції в європейську спільноту. Для України культурна дипломатія є одним із головних засобів боротьби за національний імідж та підтримку євроінтеграційних прагнень. В умовах війни з Росією та складної політичної ситуації на міжнародній арені, культурна дипломатія відіграє важливу роль у зміцненні зв'язків з Європою та світом через культурні проєкти, виставки, освітні програми, а також через активну участь України у міжнародних культурних форумах і організаціях[2, с. 175].

Дивитися на культуру сьогодні потрібно прицільно як на інструмент у боротьбі з Росією. Зараз іде війна за виживання країни і нації. Не за територію, не за домінування, а війна за збереження державності та нації українців.

Отже, культурна дипломатія після 2014 року допомогла не тільки боротися з російською агресією на інформаційному фронті, але й зміцнювати міжнародний імідж України. Вона виступає важливою складовою української

зовнішньополітичної стратегії. Культурна дипломатія є силою, яка зближує нації та допомагає будівництву стійкого міжнародного порядку.

Література:

1. У Франції розпочинається новий культурний сезон проєкту Українська Весна. URL: https://day.kyiv.ua/ article/kultura/u-frantsiyi-rozpochynayetsya-novyy-kulturnyy-sezon-proyektu-ukrayinska-vesna).

2. Браніцька, Т.Р., Кащенко, Н.В., Кухар, І.Г. (2021). Культурна дипломатія як спосіб комунікації в інтересах національної безпеки України. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, 4(16), С. 167-178.

Калакура Олег Ярославович,
доктор політичних наук, професор,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

ЗАХИСТ, ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОВЕРНЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Геноцидно-окупаційна війна РФ проти України актуалізувала дослідження міжнародної суб'єктності та іміджу нашої країни, окремих їх складових, які формують представництво держави на міжнародній арені, передусім національної культури. Саме активна та змістовна зовнішня політика дозволила Україні досягти колосальної міжнародної підтримки у боротьбі із зовнішнім агресором, сформувати пул демократичних країн, які підставили їй плече, прихистили мільйони біженців від війни, надають матеріальну та військову допомогу. Особливу роль у цій політиці посіла м’яка сила культури, яку політична наука трактує як здатність влади впливати на інших для досягнення бажаних результатів без примусу і переваги. Науковим осмисленням культурної дипломатії займалися Вовчук Л., Гончарук А., Кушнаренко О., Матяш І., Матвієнко В., Мицик Л., Луцишин Г., Паніна І., Парчевська І., Пересунько О., Процюк М., Розумна О., Семченко О., Ціватий В., Шейко В. та ін., однак питання захисту, відновлення та повернення історико-культурних цінностей України у зовнішній політиці воюючої України все ще залишаються малодослідженими. Мета пропонованої розвідки – з'ясувати роль культурної дипломатії в умовах повномасштабної фази російсько-української війни, визначити та охарактеризувати її значення як інструменту захисту, відновлення та повернення історико-культурних цінностей, а також розкрити комунікаційні фактори культурної взаємодії між країнами, окреслити тенденції розвитку цих процесів у майбутньому.

Можна погодитися із трактуванням «культурної дипломатії» як різновиду публічної дипломатії та інструменту «м’якої сили», що передбачає обмін ідеями, інформацією, творами літератури, мистецтва та іншими компонентами культури між державами й народами з метою зміцнення взаєморозуміння. Завданням

культурної дипломатії є посилення впливу культурного чинника на рівень і характер контактів із зарубіжними країнами. Попри те, що культурній дипломатії часто не надається належного значення, досвід засвідчує її зростаючу роль як у досягненні цілей зовнішньої політики, так і в підтримці національної безпеки держави [1, с.5; 2, с.54]. Культурна дипломатія стала важливим елементом сучасних міжнародних відносин, який дозволяє країнам досягати своїх цілей через культурну привабливість, доводити спільні цінності та діяти легітимно.

З початком агресії РФ проти України вона намагається не тільки окупувати українські землі, обезлюднити їх, але й знищити все, що засвідчує історичну пам'ять українців, підтверджує їх самобутність, окремішність та ідентичність. Насамперед, абсолютно свідомо і цілеспрямовано знищується історико-культурна спадщина. За офіційними даними через російську агресію станом на 2 травня 2025 року постраждали 1453 пам’ятки культурної спадщини та 2286 об’єктів культурної інфраструктури. Крім того, відбулися повторні влучання у вже пошкодженні і частково відновлені пам’ятки культурної спадщини в Запорізькій, Одеській, Сумській та Харківській областях, у м. Києві.

Окупанти масово вдаються до "культурного" мародерства, вивезення і викрадання культурних цінностей. Серед них картини Архипа Куїнджі, Івана Айвазовського, грецьке Євангеліє 1811 року, 200-річна Біблія, архівні документи й артефакти музеїв, унікальні книги з наукової бібліотеки імені Олеся Гончара та ін. За оцінкою ЮНЕСКО завдані російською агресією збитки українській культурній спадщині сягають понад 2,6 мільярда доларів. Видання The New York Times називає розграбування українських музеїв найбільшим із часів Другої світової. Все це свідчить саме про геноцидний характер війни, яку веде РФ на стирання всього українського.

За таких обставин значних трансформацій зазнала зовнішня політика України, включаючи дедалі ширше залучення потенціалу культури до її реалізації. На сьогодні основними суб’єктами української державної культурної дипломатії виступають: Міністерство закордонних справ, Міністерство національної єдності, Міністерство культури та стратегічних комунікацій, Український інститут, Український інститут національної пам’яті, Український інститут книги, Державне агентство з питань кіно, Український культурний фонд. У 2017 році були засновані Український культурний фонд із завданням інтегрувати українську культуру у світовий простір та Український інститут (далі УІ) як ключова інституція у сфері культурної дипломатії України. Будучи державною установою, підпорядкованою МЗС, він представляє українську культуру у світі та формує позитивний імідж України за кордоном. Свою місію УІ бачить як зміцнення міжнародної і внутрішньої суб’єктності України засобами культурної дипломатії. Цими інституціями лобіюється ідея створити Фонд культурної спадщини разом із ЄС, не лише для відновлення українського спадку, а й для розвитку європейського культурного світу загалом.

Першим вагомим успіхом України на шляху повернення історико-культурної спадщини стало рішення Верховного суду Нідерландів про повернення Україні золотих артефактів з Криму, відомих як «скіфське золото»,

які протягом років були предметом судової суперечки з Росією. Музей Алларда Пірсона передав їх до Національного музею історії України.

Віховим стало визнання ЮНЕСКО головною причиною загроз для культурної спадщини – "повномасштабного вторгнення РФ" [3, с. 2–3]. Історичні центри Львова та Одеси, а також ансамблі Софійського собору та Києво-Печерської лаври у Києві через російське вторгнення з 2023 р. перебувають у списку об'єктів Світової спадщини під загрозою. Загалом вже 27 українських культурних об'єктів включені до Міжнародного списку культурних цінностей, що перебувають під посиленим захистом.

Отже, у сучасній культурній дипломатії підвищується роль неурядових та громадських організацій, а також провідних громадських діячів, працівників культури, письменників і митців. Зважаючи на різноманітність і насиченість українського культурного продукту та української культурної спадщини, завдяки культурній дипломатії Україна налаштовує з партнерами відносини довіри, порозуміння та позитивних міжнаціональних комунікацій. Підтримка української культури, культурна дипломатія стали основним напрямом діяльності інституцій громадянського суспільства, волонтерів, державних інституцій, органів центральної влади, зокрема Українського інституту, що стало ефективним інструментом боротьби з російськими наративами щодо ототожнення російської та української культур. Інтеграція України у європейське та світове співтовариство отримала суттєве прискорення на тлі війни, українська культура демонструє свою стійкість до зовнішніх та внутрішніх викликів, спроможність до адаптації та поширення, вона залишається ключовим фактором українського спротиву та духовним фундаментом Перемоги. Попереду велика і масштабна робота учасників культурної дипломатії, спрямована на відновлення, повернення та подальший захист історико-культурних надбань України.

Література:

1. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ: ДП «ГДІП», 2021.

2. Мицик Л. М. Культурна дипломатія: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024.

3. Український центр культурних досліджень. *Культура і регіони. Інформаційний дайджест Міністерства культури та інформаційної політики України*. Липень 2024.

Капелюшний Валерій Петрович,
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)
Чубата Марина Валеріївна,
кандидат юридичних наук, доцент
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ВИСВІТЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В НОВІТНІХ ПУБЛІКАЦІЯХ НАУКОВЦІВ

Історіографічний огляд наявних публікацій з туризмознавства дає нам підстави стверджувати, що в цьому розмаїтті літератури проблематика розвитку історико-культурного туризму чітко окреслюється як самостійний напрям туризмознавчих досліджень.

У публікаціях багатьох дослідників висвітлюються різні підходи авторів до класифікації видів туризму, зокрема за метою, часовими характеристиками та територіальними ознаками. Дискусійним залишається сам перелік видів туризму, адже він варіюється в діапазоні від 15 (мінімальна кількість) – до 85 видів туризму, серед яких для проблематики нашого дослідження найбільш близькими є археологічний, військовий, етнічний, історичний (історико-культурний), культурний, музейний і релігійний туризм, адже спільною метою останніх є ознайомлення з історико-культурною спадщиною. Науковці наголошують, що сьогодні зафіксовано понад 200 визначень поняття культура, тому не дивно, що визначення поняття «культурний туризм» є також дискусійним. У зв'язку з цим його складовими називають культурно-пізнавальний, літературно-художній, історико-археологічний, військово-історичний, історико-архітектурний, релігійно-пізнавальний, культурно-етнографічний та деякі інші види туризму. Що стосується понять історичний та історико-культурний туризм, то вони однозначно трактуються дослідниками як синоніми [1, с.50–59]).

Одним із перших в незалежній Україні монографічних видань, присвячених історії туризму в Україні, стала книга В. Зінченка, в якій автором вміщено фактичний та аналітичний матеріал про основні тенденції розвитку туризму в Україні з найдавніших часів до проголошення незалежності [2]. Важливу інформацію про досвід розвитку історико-культурного туризму вміщено дослідниками в узагальнюючих працях, присвячених історії туризму. Серед них варто виділити два видання І. Смаля [3].

Значну увагу дослідниками приділено й такому аспекту проблеми як роль і значення історико-культурного потенціалу у розвитку історико-культурного туризму. Так, наприклад, у книзі за редакцією М. Мальської «Міжнародний туризм і сфера послуг» вміщено окремий підрозділ 10.4. під назвою «Історико-культурні туристичні ресурси». Автори наголошують, що «Історико-культурний

потенціал, матеріальні та духовні пам'ятки народу дуже важливі для формування світогляду народу, для задоволення матеріальних, у тому числі туристичних, потреб» [4].

Ця констатація авторів не може не викликати думки «А що, невже в Україні подібне не можливе»? Звичайно можливе! Адже в Україні під охороною держави перебувають понад 70 тис. пам'яток історії та культури, серед них понад 12 тис. особливо цінних у туристичному плані пам'яток архітектури, які є зразками монументальних витворів мистецтва, починаючи від III ст. до н. е. [4].

У сучасних дослідженнях з історико-культурного туризму наголошується, що пам'ятки історії та архітектури на території України розміщені нерівномірно. Більшість із них знаходиться в західних областях України, а також у Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях та в Республіці Крим. Східні й південні області не є настільки багатими на пам'ятки архітектури, – найдавніші з них датуються XVII ст., що пов'язано з пізнім освоєнням території.

Цікавий фактичний та аналітичний матеріал з досліджуваної проблеми знаходимо в статті С. Кузика та Д. Литвин «Історико-культурні ресурси українсько-польського прикордоння та особливості їх використання для туристичних цілей» [5, с. 475–482]. За проведеними авторами підрахунками, найбільшим за кількістю нерухомих пам'яток на українсько-польському прикордонні є місто Львів (2398). За цим показником обласний центр знаходиться на першому місці серед усіх міст України. На другому місці є місто Перемишль Підкарпатського воєводства, яке можна розглядати як одне із найпопулярніших міст на шляху переміщення туристів із Європи в Україну. Понад 300 нерухомих пам'яток має також Жовківський район Львівської області, де історико-культурним центром виступає місто Жовква. Якщо підсумувати нерухомі пам'ятки в областях і воєводствах, то Львівська область за цим показником знаходиться на першому місці (понад 5 тис. пам'яток), на другому місці – Підкарпатське воєводство (понад 2 тис. пам'яток), у Волинській області і на Люблінщині приблизно по півтори тисячі пам'яток [5, с. 476].

Не менш важливу інформацію подано в статті Т. Скутар «Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області». Авторка констатує, що у Чернівецькій області на державний облік взято понад 2080 історико-культурних пам'яток у т. ч. 241 об'єкт (або 11,6 %) – загальнодержавного значення [6].

Своєю ґрунтовністю серед багатьох публікацій з досліджуваної проблеми виділяється стаття Х. Дорофєєвої «Аналіз впливу наявності об'єктів культурно-історичної спадщини на туристичну привабливість регіону». Авторкою не лише охарактеризовано основні історико-культурні об'єкти, розміщені на території України, але й проаналізовано туристичні потоки в областях країни, що мають визначні історико-культурні пам'ятки. Дослідницею за допомогою кореляційно-регресійного аналізу встановлено вплив наявності об'єктів культурно-історичної спадщини на туристичну привабливість областей України [7, с.184–190].

Ще один аспект нашої проблеми пов'язаний з ґрунтовним дослідженням музеїв України та їх значенням в розвитку вітчизняного історико-культурного

туризму. Це, насамперед, монографія Р. Маньковської «Музеї України у суспільно-історичних викликах XX – початку XXI століть», де в підрозділі 3.1 подано унікальну інформацію про новітні моделі інтерпретації історико-культурної спадщини [8, с.169–179] та розділ «Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності» книги В. Петранівського та М. Рутинського «Туристичне краєзнавство» [9, с.441–531].

Добре відомо, що Україна багата не лише на об'єкти історико-культурної спадщини, а й на національні природні парки. Протягом 2019–2021 рр. В. Гетьманом видано 4 монографії, де фактично вперше ґрунтовно здійснено комплексний аналіз природних і історико-культурних рекреаційних ресурсів України [10].

За останні роки опубліковано значну кількість видань, присвячених проблемам правового регулювання туристичної діяльності, серед яких не лише десятки статей, а й підручники, навчальні посібники, монографії (Більш детально про це див.: [11, с.50–59]). Слабкі сторони нормативно правової бази в контексті проблематики дослідження проаналізовано статті О. М. Кушнірчук-Ставничої [12, с.72–75]. Науковий аналіз становлення та формування законодавства, що закріплює правовий режим земель історико-культурного призначення ґрунтовно проаналізовано в дисертації О.В. Донець [13].

Що стосується узагальнення та осмислення зарубіжного досвіду державного регулювання розвитком туризму, то варто виокремити публікацію О. Давидової, в якій досліджено моделі державного регулювання туристичною діяльністю у країнах-лідерах надання туристичних послуг. [14]. Ця тема отримала своє продовження у дослідженні А. Карпенка та Ю. Гурбика «Сучасні моделі державного регулювання туризму», на думку яких в сучасних складних соціально-економічних та посткоронавірусних умовах, коли постраждали усі туристичні напрямки й підприємства, а також були вжиті жорсткі безпрецедентні заходи щодо обмежень на подорожі при поширенні пандемії COVID-19 запровадження в Україні централізованої моделі державного регулювання туризму сприятиме зменшенню впливу кризових явищ на досліджувану галузь. Дана модель визначає туризм пріоритетною галуззю національної економіки і характерна для держав, які відносять його до одного з основних джерел фінансових надходжень до бюджету [15, с.26].

Розгляд матеріалу про моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності в країнах-лідерах свідчить про те, що окремі елементи механізмів державного регулювання доцільно використовувати в розвитку туристичної галузі України з урахуванням її історико-культурного та природного потенціалів. Все це свідчить, що багато аспектів досліджуваної проблеми потребують більш ґрунтовного вивчення, узагальнення і осмислення.

Література:

1. Історико-культурний туризм:український та світовий досвід. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції. К.: Фоліант, 2019. 331 с.

2. Зінченко В. А. Молодіжний туризм в Українській РСР у 70–80-х рр. XX ст. К.: Інститут історії України НАН України, 2004. 240 с.

3. Смаль І. В. Історія туризму в іменах, подіях, термінах. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 160 с.; Смаль І. В. Нариси історії туризму. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 220 с.

4. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг. Київ: Знання, 2008. 661 с.

5. Кузик С., Литвин Д. Історико-культурні ресурси українсько-польського прикордоння та особливості їх використання для туристичних цілей. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2012. №21. С.475–482.

6. Скутар Т. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області. URL: http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/727/

7. Дорофєєва Х.М. 7 Аналіз впливу наявності об'єктів культурно-історичної спадщини на туристичну привабливість регіону. Економіка і суспільство. 2017. №13. 7 С.184–190.

8. Маньковська Р. В. 8 Музеї України у суспільно-історичних викликах XX – початку XXI століть. Львів: Простір-М, 2016. 408 с.

9. Петранівський В. Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство. К.: Знання, 2008. 576 с.

10. Гетьман В.І. Ландшафтне різноманіття і репрезентативність природно-заповідного фонду України. К.: Талком, 2021. 108 с.; його ж. Українські Карпати і Полісся у національних природних парках. К.: Талком, 2020. 216 с.; його ж. Екотуризм: національні природні парки і біосферні заповідники. К.: Талком, 2019. 143 с.; його ж. Національні природні парки Лісостепу і Степу України. К.: Талком, 2020. 284 с.

11. Капелюшний В.П., Чубата М.В. Історико-культурний туризм в Україні та країнах Європи: висвітлення в літературі його суті, змісту, історії розвитку та досвіду правового регулювання // Історико-культурний туризм: український та світовий досвід. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Київ, 5 квітня 2019 р.). К.: Фоліант, 2019. С.50–59.

12. Кушнірчук-Ставнича О.М. Нормативно-правове забезпечення використання і охорони туристичних ресурсів Карпатського регіону України. Економіка та держава. № 8. 2015. С.72–75.

13. Донець О. В. Правовий режим земель історико-культурного призначення. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків. 2010. 218 с.

14. Давидова О. Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід. Ефективна економіка. 2012. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1480

15. Карпенко А., Гурбик Ю. Сучасні моделі державного регулювання туризму. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2020. Вип. 25. С. 23–30.

Tsyganenko Liliia Fedorivna,
Doktor der Geschichtswissenschaften, Professorin,
Gerda Henkel Stiftung Fellow (2022-2024), (Deutschland)

BORSCH ALS DIPLOMATISCHE WAFFE: DER FALL UNESCO UND DER KAMPF UM DAS KULINARISCHE ERBE

Borschtsch ist heute nicht nur ein traditionelles Gericht der ukrainischen Küche. Er ist ein Symbol des kulturellen Widerstands, ein Element der sanften Macht und ein Instrument der Gastro-Diplomatie, das international funktioniert.

Im Jahr 2022 wurde Borschtsch von der UNESCO offiziell als immaterielles Kulturerbe der Ukraine anerkannt. Diese Entscheidung war nicht nur kulinarisch, sondern auch politisch von großer Bedeutung. Vor dem Hintergrund eines umfassenden Krieges mit Russland, in dem nicht nur um ukrainische Gebiete, sondern

auch um die ukrainische Identität gekämpft wird, ist ein solcher Sieg an der kulturellen Front zu einer starken diplomatischen Botschaft geworden. In der gegenwärtigen Phase ist das Essen – insbesondere Borschtsch – zu einem Instrument der nationalen Markenbildung, des diplomatischen Widerstands und der Gestaltung des internationalen Images der Ukraine geworden, zu einem wichtigen Instrument der Gastrodiplomatie.

Während es bei der traditionellen Diplomatie um Verhandlungen, Dokumente und offizielle Erklärungen geht, geht es bei der Gastro-Diplomatie darum, dass ein Land über seine Vorlieben, Grundsätze und Leitlinien durch sein Essen «spricht». Mit anderen Worten: Gastro-Diplomatie ist die Nutzung der nationalen Küche als Instrument der Soft Power. Sie hilft dem Staat, ein positives Image aufzubauen, Beziehungen zu knüpfen und die öffentliche Meinung über das Essen zu beeinflussen.

Fragen der Gastrodiplomatie sind in der Geschichtsschreibung nichts Neues. Die Problematik der kulinarischen Diplomatie als Instrument der internationalen Interaktion spiegelt sich in den Arbeiten von N. Romaniuk wider. Die Forscher L. Matviychuk, V. Korsak und S. Knysh betrachten die Entwicklung des gastronomischen Potenzials des immateriellen Kulturerbes im Zusammenhang mit der Entwicklung der touristischen Ressourcen der Ukraine. O. Ivanovska und O. Overchuk bewerten Borschtsch als folkloristische Erzählung, und I. Shevel hebt die Bedeutung der kulinarischen Diplomatie als spezifische Waffe der modernen Weltpolitik hervor. Verschiedene Aspekte der Gastro-Diplomatie werden auch in den Werken ukrainischer Wissenschaftler wie V. Burlachuk, E. Holovakha, I. Nabrusko, N. Musienko und N. Tolstykh behandelt.

Es gibt bereits viele Beispiele in der Welt, in denen Lebensmittel zu einem Element der offiziellen Strategie geworden sind. Thailand wirbt seit den 2000er Jahren für seine Küche als Teil seiner Außenpolitik. Japan hat Sushi zu einem Markenzeichen seiner modernen Kultur gemacht. Frankreich nutzt die Gastronomie seit langem als Teil seines «nationalen Chics». Historisch gesehen ist Borschtsch ein Gericht mit regionalen Wurzeln. Jede Region, jede Familie hat ihr eigenes «einzig richtiges» Rezept: mit oder ohne Bohnen, mit Rote-Bete-Kwas oder Tomaten, mit Pflaumen oder Pilzen. Aber gerade diese Vielfalt macht Borschtsch zu einem einzigartigen Merkmal der ukrainischen Identität.

Im Jahr 2020 erklärte die Russische Föderation Borschtsch zu ihrem «traditionellen Gericht» und begann sogar, ihn international zu fördern. Es mag absurd erscheinen, aber an der kulturellen und diplomatischen Front sind solche Dinge von Bedeutung. Damals wurde die ukrainische Borschtsch-Kampagne (initiiert vom Küchenchef Yewhen Klopotenko und unterstützt vom Kulturministerium) ins Leben gerufen, um den ukrainischen Borschtsch in die Liste des immateriellen Kulturerbes der UNESCO aufnehmen zu lassen. Der Prozess war nicht einfach. Doch erst während der groß angelegten Invasion, am 1. Juli 2022, erkannte die UNESCO Borschtsch offiziell als ein Element des ukrainischen Kulturerbes an, das dringend geschützt werden muss. Dies war nicht nur eine kulinarische Anerkennung. Es war eine Geste der Solidarität, ein Zeichen dafür, dass die Welt die Einzigartigkeit der ukrainischen Kultur anerkennt und bereit ist, sie zu schützen – auch in so «weichen» Formen wie der Gastrodiplomatie. Übrigens wurde die Entscheidung außer der Reihe getroffen,

was in der Praxis der UNESCO sehr selten ist. Dies bestätigt einmal mehr, dass die Frage des Borschtschs eine Frage der Identität und nicht nur ein Rezept ist.

Vor dem Hintergrund eines Krieges im großen Stil hat Borschtsch eine neue Bedeutung erlangt. Seine Aufgabe ist nicht nur gastronomisch, sondern auch kulturell, diplomatisch und symbolisch. Ukrainische Botschaften im Ausland veranstalten «diplomatische Borschtsch-Abende», bei denen die Gäste traditionellen Borschtsch probieren und etwas über die ukrainische Geschichte, den Krieg und die Kultur erfahren. In Paris, Warschau, New York, Tokio und Dutzenden anderen Städten wurden Borschtsch-Veranstaltungen mit Meisterkursen, Präsentationen und sogar Ausstellungen durchgeführt. Und alle diese Veranstaltungen fanden unter der ukrainischen Nationalflagge statt. Im Jahr 2023 wurden Flashmobs als Teil einer weltweiten Kampagne zur Unterstützung der Ukraine gestartet:

«Cook Borscht for Ukraine» – als berühmte Köche auf der ganzen Welt aus Solidarität mit der Ukraine Borschtsch kochten;

«MakeborshchNetwork» – initiiert von Yevhen Klopotenko, der Köche aufforderte, in ihren Restaurants Borschtsch zu kochen, das Gericht zu verkaufen und das Geld an die ukrainische Armee zu schicken;

«BorschtIsUkrainian» – Fotos mit Borschtsch in den sozialen Medien mit Bildunterschriften zur Unterstützung der Ukraine. Und die Liste lässt sich beliebig fortsetzen.

So hat der ukrainische Borschtsch bewiesen, dass selbst ein Gericht zu einer Waffe des kulturellen Widerstands werden kann, zu einem Element der diplomatischen Strategie und zu einer Möglichkeit, der Welt die Wahrheit über das eigene Land zu sagen. In einer Zeit, in der Länder nicht nur um Territorien kämpfen, sondern auch um das Recht, gehört zu werden, wird die Gastrodiplomatie zu einem mächtigen Instrument der Soft Power. Die Kampagne zur Anerkennung von Borschtsch als UNESCO-Kulturerbe ist nicht nur ein kulinarischer Sieg, sondern auch eine symbolische Antwort auf die Versuche, die ukrainische Identität zu nivellieren. Heute ist Borschtsch ein Botschafter der ukrainischen Kultur in der Welt. Er verbindet, inspiriert und erinnert uns daran, dass die ukrainische Identität lebendig, reich und schützenswert ist.

Захожай Зореслава Володимирівна
кандидат історичних наук, доцент
Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського (м. Київ, Україна)

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ДИПЛОМАТІЇ: ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ СИМПАТІЙ ЗА КОРДОНОМ

У сучасному світі культурна сфера відіграє не менш важливу роль у міжнародній політиці, ніж дипломатія чи економіка. Українське мистецтво – живопис, музика, кіно, театр, література – слугує інструментом «м'якої сили», через який держава формує позитивний імідж за кордоном. Термін «культурна

дипломатія» - запропонував американський політолог Джозеф Наєм і це саме те, що робить наша країна сьогодні – впливає на інші країни не через силу, а через привабливість культури, цінностей, способу життя. Через музику, кіно, живопис, літературу іноземці знайомляться з нашим культурним кодом, історією, прагненням до збереження свободи та гідності, з вільною, творчою відкритою, європейською Україною.

Українські митці стали культурними амбасадорами нашої країни. Їхні досягнення – не просто індивідуальний успіх, а спроба заявити світові про унікальність української культури. Іноземна публіка бачить країну, яка породжує яскравих митців, здатних на представляти Україну на найвищому світовому рівні. Оксана Линів стала першою жінкою, яка диригувала на Байройтському фестивалі у Німеччині. У своїх виступах вона не лише презентує українське мистецтва, а й говорить про Україну, українську ідентичність, війну, збирає кошти для підтримки України. ЇЇ політична репутація поєднується з культурною місією, сприяє повазі, зацікавленості, емпатії, та підтримці з боку світової спільноти.

Сергій Жадан – письменник, поет, громадський діяч. Його книжки перекладаються європейськими мовами, а сам він бере участь у міжнародних літературних фестивалях. Жадан – образ українського культурного інтелектуала, який не мовчить, а говорить правду і діє. Його твори про війну, свободу, гідність допомагають іноземцям краще розуміти українську реальність.

Сучасне українське мистецтво стає доступним мільйонам, сприяючи формуванню позитивного іміджу країни серед молоді в усьому світі. Презентація українського мистецтва демонструє світові, що Україна – не є частиною росії, а окрема культурна нація з глибокими традиціями. Найяскравіший приклад: Катерина Павленко Та гурт «Go_A» на «Євробаченні 2021» поєднавши фольклор з електронікою, продемонстрували світу, що українська культура не тільки автентична, а й трендова та сучасна. Аліна Паш, ONUKA, DakhaBrekha – ці музиканти гастролюють Європою та США, популяризуючи українську мову, етно-елементи та історичну тематику. Їхня музика – це сучасне прогресивне мистецтво з глибоким національним корінням.

Особливу роль у формуванні позитивного іміджу України, відіграють художники та кінорежисери. Українські фільми про Майдан або війну («Атландида» Валентина Васяновича, стрічки Олега Сенцова, арт-проєкти Жанни Кадирової, Іллі Кабакова чи Бориса Михайлова) представляють Україну як країну, здатну осмислювати складні теми і вести мистецький діалог на рівних із найвідомішими світовими митцями. Мистецтво дозволяє уникнути прямої політичної риторики та налагодити глибший людський контакт. Композитор Валентин Сільвестров, після вимушеного виїзду з України, дає концерти в Європі. Його глибока медитативна музика сприймається слухачами не лише як художній твір, а як «голос країни, що переживає трагедію».

В Парижі після початку повномасштабної війни відбулась виставка «Ukraine: Short Stories». Це була масштабна презентація сучасного українського мистецтва – від ілюстрації і відеоарту до живописі – яка розповідала історії

життя українців в контексті війни. Вона стала емоційним містком між французькою публікою та українською реальністю.

Завдяки мистецтву іноземці не лише дізнаються про Україну, а й починають співпереживати, що сприяє підтримці на дипломатичному, волонтерському та політичному рівнях. Мистецтво володіє унікальною здатністю говорити мовою, зрозумілою незалежно від національності, мови чи політичних переконань. У міжнародній дипломатії воно виконує функцію емоційного посередника. Культурні події - виставки, концерти кінопокази, фестивалі дозволяють встановлювати міжкультурний діалог і пояснювати складні політичні процеси через емоції, образи, символи, звуки, метафори. Це особливо важливо сьогодні, в часи війни. Виставки фотографій зруйнованих українських міст, вуличні інсталяції, театральні перформанси про війну чи відеоінтерв'ю з біженцями чи колишніми полоненими на культурних подіях за кордоном – усе це не просто інформація, а пережитий досвід, який змушують глядача співпереживати.

Перформенси українських митців у Берліні, Варшаві, Нью-Йорку та інших, де художники, актори й активісти використовують простори вулиць чи галерей для того, щоб через мистецькі акції показати наслідки війни. Інсталяції з уламків сннарядів, вистави без слів, пісні на руїнах, ікони на ящиках від снарядів дозволяє відчути, що переживає сьогодні український народ.

Коли світ бачить розумних талановитих креативних освічених вільних успішних українців – він починає по-іншому ставитись до України. Визнані українські митці будують позитивний образ України – сильної, самобутньої, сучасної європейської нації, їх культурні успіхи формують асоціації не лише з боротьбою, а й з красою, свободою, цінністю життя, інтелектуальним потенціалом. Таким чином мистецтво стало ефективним і потужним інструментом дипломатії.

Доморослий Валентин Іванович,
кандидат історичних наук, доцент,
Уманський національний університет (м. Умань, Україна)

РОСІЙСЬКА КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ПРОЯВ АГРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ КРЕМЛЯ

У нинішньому багатовимірному світі надзвичайної актуальності набуває міжкультурна співпраця різних країн і народів. Культура як сукупність цінностей, що створюють смислове наповнення для суспільства, є важливим та ефективним інструментом дипломатії. Культурна дипломатія має унікальну здатність впливати на громадську думку й ідеологію, створюючи міцний фундамент, що дає державі змогу обстоювати та просувати свої національні інтереси на міжнародній арені. В умовах глобалізації взаємозалежного світу, у якому поширення технологій масової комунікації спрощує спілкування з громадянами різних країн, культурна дипломатія стає важливим аспектом для

забезпечення миру та стабільності, досягнення взаєморозуміння й розвитку відносин.

Культурну дипломатію як інструмент м'якої сили в сучасній дипломатичній практиці нерідко асоціюють із публічною дипломатією. «М'яка сила» на думку Д. Ная спирається на здатність формувати уподобання інших [1].

Традиційно культурна дипломатія означала «високу культуру»: образотворче мистецтво, літературу, театр, танці, музику; проявів культури, які були збережені інтелектуальною елітою. В останні роки це розуміння змінилося: культурна дипломатія тепер часто включає «популярну культуру», культурні заходи, які приваблюють масову аудиторію.

Протягом усієї своєї історії Росія розглядає культурну дипломатію як інструмент загарбницької політики, та формування проросійських настроїв у різних країнах та континентах. Росія, маючи довгу історію неінституціональної культурної дипломатії ще з часів Російської імперії, у радянський період, особливо під час «холодної війни» перевела цю діяльність у статус державного завдання надзвичайної важливості, залучаючи всі можливі ресурси та акцентуючи на класичному прошарку своєї культури. Результатом цього є домінування, принаймні на Заході, «міфу про абсолютну велич російської культури, навіть фахівці найвищого ґатунку перебувають в полоні цього стереотипу та ілюзії того, що російська культура чимось краща за культуру сусідніх із нею країн» [2]. Це призвело до того, що директор Ермітажу М. Піотровський відверто стверджує, що «російські культурні події за кордоном є культурними спецопераціями», що Росія веде «культурний наступ на Захід», а російська виставка у Парижі – це «російський прапор над Булонським лісом» [3].

У 2014 р. розпочалося вторгнення Росії в Україну, під контроль окупанта потрапили Крим та деякі регіони Донецької та Луганської областей. Це стало можливим через те, що мешканці цих регіонів, або частково, або повністю не сприймали свою українську ідентичність. З одного боку це стало можливим через те, що Україна зробила недостатньо для просування своєї культурної ідентичності, з другого – це стало результатом маніпулювання Росією гуманітарної тематики. Російській культурі в Україні весь цей час приділяли непропорційно, незаслужено багато уваги. До 2013 р. – Росія мала більший вплив на теренах нашої країни аніж будь яка світова. Якби в 2014 році люди в Криму розмовляли українською та були залучені в українські контексти, вони б по-іншому сприймали російських солдатів на своїй землі. Упродовж перших понад 22 років функціонування України як незалежної держави урядові заходи з розбудови української культурної дипломатії були спорадичними, неефективними, іноді навіть фіктивними або мали суто декларативний характер.

Одним із найпотужніших проявів російської культурної дипломатії, яка більша нагадує культурний імперіалізм стала література, яка за словами О. Забужко стала національною релігією [4].

Російська Федерація продовжує активно інструменталізувати культуру для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей і виправдання агресивної війни проти України. За ворожими танками, після 24 лютого 2022 р., їхали вантажівки з брехливими російськими підручниками. В Україні пошкодили або зруйнували

через повномасштабне вторгнення понад 2100 закладів культури, загинуло понад 100 митців, письменників, поетів, режисерів, акторів. Все це дало можливість культурологу Володимиру Єрмоленку, зробити висновок у дискусії із західними культурологами, що шанований ними роман «Війна і мир» Толстого є «теологією війни» про те, «якими великими люди стають на війні» [5]. Саме цими мотивами переповнена російська культура на сучасному етапі.

Також яскравим символом російської культурної дипломатії, що завжди була не стільки культурою, скільки зброєю, є молот у скрипковому футлярі, який путінський підручний Євген Пригожин прислав у Європарламент.

Зважаючи на все це, світовій громадськості пора перестати слухати облудні розмови про російську «духовність», «релігійність», «братерство», вони вже багато наговорили, зараз за них промовляють їхні ракети.

***Література*:**

1. Парчевська В.В., Паніна Г.І.,2020, Дискусія щодо поняття «Культурна дипломатія». URL: file:///D:/Downloads/8422-Текст%20статті-16916-1-10-20200515.pdf.

2. Шейко Володимир: «Українська культура вийде з цієї війни дуже пошрамованою». Лівий берег. URL: https://lb.ua/culture/2022/08/16/526279_ volodimir_sheyko_ukrainska.html

3. «Ермітаж» і Путін: чи можна відділити російську культуру від дій російської влади? Радіо Свобода. 2022. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ viyna-rosiys%CA%B9ka-kul%CA%B9tura-kolonializm/31924992.html

4. Забужко О., 2022, Захід прогледів російський фашизм. Режим доступу: https://www.argumentua.com/stati/oksana-zabuzhko-zakh-d-progled-v-ros-iskii-fashizm.

5. Десятерик Д., 2025, «СВО «Війна і мир»: глобальна брехня російської культури. URL: https://lb.ua/culture/2025/01/28/657461_svo_viyna_i_mir_globalna_brehnya.html

Калінічева Галина Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна).

ОЦИФРУВАННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ЯК ЧИННИК КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Важливою складовою публічної дипломатії, іміджевої сфери зовнішньої політики держави є культурна дипломатія, яка має здатність переконувати через культуру, історію, цінності, ідеї тощо. Її завдання полягає у забезпеченні позитивного сприйняття країни у світі засобами культури і мистецтва, ретрансляції культурних запитів суспільства, лобіюванні національних інтересів, сприянні подальшій міжнародній співпраці та подоланню негативних стереотипів.

Бібліотеки, архіви, музеї як соціальні інститути, що реалізують державну політику соціальної, історичної та національної пам’яті, організують збереження джерел пам’яті, проводять наукову експертизу, вивчають історію документальної спадщини, забезпечуючи об’єктивною інформацією державних діячів, освітян, учених, культурних діячів та унеможливлюючи тенденційне

тлумачення історичного процесу та маніпулювання змістом історичних фактів і соціокультурних чинників.

Чільне місце у популяризації заходів культурної дипломатії відіграють архівні установи України, які, сповідуючи принципи відкритості, сприяють забезпеченню поінформованості як українських, так і іноземних громадян, про документальну історико-культурну спадщину нашої країни, національну ідентичність та традиції державотворення.

Розбудова інформаційного суспільства в Україні, інформатизація архівної галузі та поглиблення міжнародних відносин детермінували поступовий перехід до оцифрування архівних документів, які мають незаперечний інтерес та документальну цінність для користувачів. У 2005 році першими в Україні розпочали масштабне оцифровування та впровадження інформаційних технологій в архівній та бібліотечній галузях «Архівні інформаційні системи». За активної підтримки зарубіжних донорів та партнерів за 20 років було оцифровано понад мільйони сторінок архівних документів, а також надано архівам спеціальне обладнання для сканування. Пізніше було розроблено систему для комплексної інформатизації архівів ARCHIUM – програмний комплекс, який дозволяє створювати та представляти онлайн окремі документальні колекції, а також формувати комплексні електронні ресурси державних архівів значного обсягу. Дослідники з будь-якої країни світу в режимі 24/7 можуть знайти оцифровані та представлені на ресурсах архівів необхідні документи чи замовити їх до читальної зали. Важливо, що цей процес спрямований не лише на удоступнення історичних документів, а й їхнє збереження.

Оцифрування архівних документів надає значні переваги користувачам цифрових ресурсів: простіший доступ до контенту та до матеріалів підвищеного попиту; можливість отримати ненадруковані матеріали; збирання колекцій, які зберігаються в різних місцях; покращення якості зображень: яскравість кольорів, зменшення шуму, підвищення різкості, збільшення розміру тощо; інтегрування різних матеріалів з навчальною метою; інтеграція різноманітних мультимедійних ресурсів, таких, як відео, звук та зображення тощо; можливість надавати користувачам цифрові документи для фотокопій або друкарських відбитків тощо; введення у широкий соціальний обіг критичного інформаційного масиву тощо.

У 2022 році Державна архівна служба ухвалила «Програму оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки», яка успішно реалізовується дотепер. Протягом 2023 року українські архівісти разом з партнерами, донорами, українськими й міжнародними інституціями, диджиталізували понад 21 мільйон аркушів архівних документів (це понад 500 тисяч справ) і посіли 2 місце в світі за темпами оцифрування.

У 2024 році загальна кількість виготовлених сканкопій склала понад 34 млн копій, що дає підстави говорити про першість України у світі за кількістю оцифрованих архівних документів та їхнього удоступнення. Лідером по оцифруванню серед регіонів є Державний архів Полтавської області, в якому оцифровано майже 40% всього архіву регіону. Україна, відповідно до міжнародних досліджень, цілком відповідає європейським політикам доступів

до ретроспективної інформації. За 2024 рік державні архіви України провели 1140 виставок різних форматів, як традиційних, так і онлайн [1].

У 2024 році Державною архівною службою було підготовлено і затверджено «Стратегію захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та операційний план заходів з її реалізації у 2025 – 2027 роках».

Серед пріоритетних завдань на 2025 рік для українських архівів є продовження формування та забезпечення збереженості Національного архівного фонду України як складової світової культурної спадщини, відкритості архівів, удоступнення архівної інформації через нарощення темпів цифровізації.

Отже, оцифрування архівних документів, надання доступу до них є дієвим складником культурної дипломатії із застосуванням інструментів «м'якої» сили, ефект від яких може бути значно глибшим, сильнішим і довготривалішим, ніж традиційної дипломатії. З огляду на роль публічної (у т.ч. культурної) дипломатії в системі стратегічних комунікацій держави, вважаємо, що оцифровані документи Національного архівного фонду України забезпечать належну гуманітарну присутність України в Європі та світі, що позитивним чином впливатиме на просування національних інтересів України та зовнішньополітичне реноме нашої держави.

Література:

1. Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового Фонду документації у 2024 році та пріоритети Укрдержархіву на 2025 рік. Публічний звіт Голови Державної архівної служби України. [Електронний ресурс]. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2-2024_%D0%BD%D0%B0-%D0%9A%D0%9C%D0%A3_13022025.pdf

Жданов Ігор Олександрович,
кандидат політичних наук,
Міністр молоді та спорту України (2014–2019 рр.),
керівник проєкту Інформаційна оборона
Фонду «Відкрита політика» (м. Київ, Україна)

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

У сучасному світі спорт перестав бути лише змаганнями між окремими особистостями чи командами. Він набув вагомого політичного і міжнародного значення й став частиною так званої «м'якої сили», за допомогою якої держави просувають свій вплив, формують позитивний імідж, відстоюють свої національні інтереси.

Для України, яка після 2014 року потерпає від неспровокованої військової агресії Росії, спортивна дипломатія стала важливим інструментом у боротьбі за міжнародну підтримку, символічне визнання та консолідацію суспільства. Саме в цей період українські спортсмени та державні інституції почали більш активно

використовувати спорт як майданчик для демонстрації національної незалежності, гідності та незламності.

Одним із проявів спортивної дипломатії стала системна відмова українських спортсменів від участі у змаганнях, що проводилися на території Російської Федерації. У 2018 році Міністерство молоді та спорту офіційно заборонило участь українських команд за бюджетні кошти у будь-яких спортивних подіях, що проводилися на території держави-агресора. Це був важливий дипломатичний жест, який продемонстрував світові, що Україна рішуче не визнає легітимності російських дій, навіть у спортивному вимірі.

Успіхи українських спортсменів на міжнародній арені в цей період стали не лише досягненням у спорті, а й потужним сигналом для світової спільноти. Особливе значення мала участь української збірної в Олімпійських та Паралімпійських іграх 2016 року в Ріо-де-Жанейро, де наші паралімпійці вибороли третє місце за кількістю золотих медалей. В умовах війни це була перемога духу, яка показала, що країна, незважаючи на випробування, не втратила здатності бути сильною та конкурентоспроможною. Успішні виступи наших олімпійців і паралімпійців супроводжувалися виконанням гімну, підняттям прапора України – символів, що мали велике дипломатичне і зовнішньополітичне значення.

Важливим елементом спортивної дипломатії стали й дії України в міжнародних інституціях. Українська дипломатія в галузі спорту стала частиною глобального процесу ізоляції агресора. Українські представники активно підтримували розслідування системи державного сприяння допінгу в Росії, що завершилося частковим відстороненням російських спортсменів від участі в Олімпіадах. Це показало, що Росія не лише порушує міжнародне право, розв’язавши агресивну війну проти України, а й не дотримується міжнародно визнаних норм і стандартів у спорті.

Крім цього, українська держава активно організовувала міжнародні спортивні події в Україні, які демонстрували її здатність забезпечити високий рівень безпеки та організації, навіть в умовах гібридної війни. Проведення Чемпіонату Європи з боксу у 2016 році у Харкові, фіналів Ліги чемпіонів УЄФА серед жінок та чоловіків у Києві в 2018 році стало доказом того, що Україна є гідним і надійним партнером у міжнародній спортивній спільноті. Це також було символічним жестом, який засвідчив, що країна має підтримку з боку міжнародних організацій.

Особливої уваги заслуговують зусилля України з недопущення участі кримських спортсменів у міжнародних змаганнях під російським прапором. Завдяки тиску з боку України, підтриманому Міжнародним олімпійським комітетом, було закріплено принцип: спортсмени з Криму можуть виступати лише за Україну. Це стало не лише перемогою спортивної дипломатії, а й частиною ширшої стратегії невизнання анексії Росією півострова.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року спортивна дипломатія набула ще більшого значення. У нових умовах вона трансформувалася у фронт глобального спротиву. Українські спортсмени не тільки продовжували здобувати перемоги на міжнародній арені, а й відкрито

виступали з антивоєнними заявами, демонстрували свою солідарність з українськими захисниками та стали амбасадорами правди про війну. У 2022–2023 роках десятки міжнародних федерацій призупинили участь російських і білоруських спортсменів у змаганнях — і це завдяки активній позиції України та підтримці її аргументів іншими державами.

Знаковими стали приклади, коли українські спортсмени відмовлялися тиснути руки росіянам на турнірах, як зробила фехтувальниця Ольга Харлан, або виходити з ними на одне татамі, як це було, наприклад, у випадку дзюдоїстки Дар'ї Білодід. У багатьох містах світу проводилися благодійні матчі на підтримку України, участь у яких брали як наші спортсмени, так і провідні зірки світового спорту. У 2022 році легендарний український боксер Олександр Усик присвятив перемогу над Ентоні Джошуа Україні, виступивши в ринзі в кольорах державного прапора, а в промові після бою закликав світ до солідарності. Такі жести набували колосального значення в інформаційній війні — коли сам факт присутності українського спортсмена на міжнародній арені ставав заявою проти агресії.

Водночас Україна використовувала спортивну арену як інструмент публічної дипломатії для просування ідеї бойкоту російських спортсменів на Олімпійських іграх у Парижі 2024 року. Уряди кількох країн Європи підтримали ініціативу про недопуск агресора до участі, навіть під нейтральним прапором, і це стало результатом тривалої та цілеспрямованої роботи української спортивної дипломатії.

Таким чином, спорт для України — це більше, ніж змагання. Це поле символічного протистояння, у якому вирішується, хто має моральну перевагу,. Спортивна дипломатія не лише доповнює класичну політику, а й часто випереджає її, будучи емоційно більш потужною та доступною для масового сприйняття.

З 2014 року, а особливо після 2022-го, Україна використовує цей інструмент, захищаючи свій суверенітет, консолідуючи світову спільноту навколо своїх цінностей і створюючи нову ідентичність сильної, демократичної та незламної держави.

Ціватий Вячеслав Григорович,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ГАЛУЗЕВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ ТА УКРАЇНИ: СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН XXI СТОЛІТТЯ

Концепт «Спортивна дипломатія» є важливим елементом сучасної моделі дипломатії провідних держав світу та України. Успішне та ефективне використання цього інструмента дипломатії забезпечує на практиці посилення та

просування позитивного іміджу держави в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття [1, p. 212-230].

Спортивна дипломатія в політико-публічному просторі держав світу набуває особливої актуальності в умовах процесів глобалізації та трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Спортивна дипломатія має значний вплив на трансформаційні процеси сучасності, зокрема – на протокольну-етикетну практику взаємодії держав, на міжнародно-інституціональне закріплення й просування у світі позитивного іміджу держави [2, с. 112-121].

В умовах геополітичних трансформацій політико-дипломатичного простору XXI століття, спорт і спортивна дипломатія набувають впливовості як на міжнародно-політичні події, так і на соціокультурні моделі держав в усіх регіонах світу. Спорт і спортивна дипломатія слугують інституціональному розвиткові міжкультурної комунікації, налагодженню міждержавного співробітництва, інтенсифікації культурних і освітньо-гуманітарних обмінів, виступають дієвими інструментами врегулювання або нейтралізації проблемних питань у сфері політико-дипломатичної комунікації держав [3, с. 43-47].

При цьому варто зазначити, що спортивна дипломатія і спорт зачасту використовуються як політична технологія «м'якої сили» – політичний тиск, політичні маніпуляції, міжнародне блокування та ін. Спортивна дипломатія в умовах сьогодення виступає як гнучка та адаптивна неофіційна дипломатія.

Концепт «Спортивна дипломатія» необхідно і доцільно розглядати у двох вимірах: професійно вузькому та суспільно широкому. Наукове обґрунтування і концептуалізація таких соціальних регуляторів сучасного світоустрою, як дипломатія та міжнародні відносини в історичній ретроспективі, сучасності й перспективі – це новий перспективний напрям досліджень у сфері інституціональної історії та сучасних моделей дипломатії та систем міжнародних відносин [3, с. 43-47].

У широкому розумінні спортивна дипломатія – це інструмент публічної дипломатії, силове знаряддя «м'якої сили», зміцнення іміджу держави, презентація та брендинг країни. У вузькому розумінні терміна – спортивна дипломатія – це використання «спортивних емоцій та уподобань» як інструмента дипломатичного протоколу, адже в дипломатії кожна дія чи подія, їх протокольно-етикетна подача і презентування, використання спорту в якості комунікації політиків і дипломатів, мають велике значення, а спільне спортивне проведення часу допомагає в переговорному процесі, впливає на настрій і на думки.

Ретельно спланована програма спортивного заходу може відіграти ключову роль у політико-дипломатичній діяльності (дипломатичних практиках). Завжди потрібно використовувати можливість продемонструвати спортивні традиції та здобутки держави, у той же час, виявляючи увагу та повагу до спортивних традицій та індивідуальних спортивних уподобань гостей [4, с. 73-88].

Перед дослідниками спортивної дипломатії на сьогодні – ще багато невивчених аспектів, а відповідно – і подальше теоретико-методологічне обґрунтування та концептуалізація спортивної дипломатії в дипломатичних системах держав та її місця в галузевій дипломатії.

Отже, спортивна дипломатія – це інноваційний вид галузевої дипломатії XXI століття. Спортивна дипломатія є невіддільною частиною міждержавного співробітництва. Загальні інтереси та пристрасті до різних видів спорту – це вихід за межі мовних, мовленнєвих і соціокультурних відмінностей – з кінцевим об'єднавчим ефектом індивідуумів.

Спорт – це платформа для інституціоналізації іноземних учасників у національну спортивну культуру та традиції, надаючи їм можливість налагодити інституціональні зв'язки з професіоналами та колегами у сфері спорті. У свою чергу, гості-іноземці дізнаються про національні культури та виклики, з якими стикається суспільство та поціновувачі спорту з інших держав.

Проведений компаративний аналіз в дослідницькому спектрі щодо спортивної дипломатії, надає підстави констатувати наступне. Систематично й найбільш послідовно до проблем спортивної дипломатії звертаються дослідники, політики й дипломати із США і Канади.

Спортивна дипломатія – це діяльність держав, урядів, спеціальних зовнішньополітичних інституцій (як офіційна, так і неофіційна) по реалізації завдань зовнішньої політики посередництвом підготовки, організації, проведення та участі в міжнародних і національних спортивних заходах за участі спортивних делегацій, команд, спортсменів, тренерів, спортивних інституцій та їх досягнень (державні а́ктори / недержавні а́ктори).

Література:

1. Rofe J.S. Sport and diplomacy: A global diplomacy framework. *Diplomacy & Statecraft*. 2016. 27(2), P. 212–230.

2. Конопка Н.О. Спортивна дипломатія Королівства Саудівська Аравія. Політичне життя: науковий журнал. 2022. № 04. С. 112-121.

3. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії / За ред. С.С. Русакова. Вінниця–Київ: «ТВОРИ», 2022. С. 43–47.

4. Ціватий В.Г. Публічна дипломатія в Україні та світі: соціально-гуманітарний, міжнародно-політичний і практичний виміри зовнішньої політики у сфері культури (1991-2025 рр.). Соціально-гуманітарні відносини в сучасній Україні: виклики та перспективи: колективна монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. Розділ 3 (3.2). С. 73-88.

Кравченко Наталія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВАЛІЗА ДИПЛОМАТА: ЯК ТУРИЗМ БУДУЄ МОСТИ

Туризм давно перестав бути лише сферою відпочинку – він став інструментом міжнародної дипломатії, культурного обміну та економічного розвитку. Дипломати використовують його для зміцнення міждержавних відносин, просування політичних ініціатив і формування позитивного іміджу

країни. І на сьогодні він посідає третє місце серед інструментів «м'якої сили» після культурних обмінів та освітніх програм.

У сучасному глобалізованому світі традиційні дипломатичні інструменти доповнюються інноваційними підходами, серед яких особливе місце займає «туристична валіза дипломата». Цей концепт, запропонований у праці Johnson M. «Diplomatic Tourism: New Approaches» (2024), передбачає системне використання туристичного потенціалу для досягнення політичних і дипломатичних цілей. Тобто, на сьогодні, валіза дипломата це не лише документи та офіційні ноти, а все частіше і туристичні брошури, маршрути спільного культурного обміну та дані про економічні вигоди від міжнародного туризму. За даними UNWTO (2023) [1, с. 45, 78], 58% країн світу використовують туризм у зовнішній політиці, а 73% дипломатичних місій включають туристичні презентації до своїх офіційних стратегій.

За даними OECD [2, с.68] 73% країн G20 включили туристичні програми до офіційних дипломатичних інструментів у 2024 році. Польща з 2019 року додає до офіційних дипломатичних наборів карти культурних маршрутів, що, за свідченням МЗС Польщі, сприяє зростанню бізнес-туризму.

Як зазначає Smith у монографії «Tourism as Political Tool», туристична валіза дипломата включає три ключові компоненти [3, с.78-82]: культурно-історичний (популяризація національної спадщини); економічний (залучення інвестицій через туристичні потоки); комунікаційний (формування медіа-образу країни).

За даними UNWTO [4, с.112-115], найефективнішими прикладами реалізації концепції є програма «Incredible India» (збільшення туристичного потоку на 25% за 2024 рік), Українська ініціатива «Visit Ukraine» (позитивний медіа-ефект у 83% європейських ЗМІ), японський проект «Cool Japan».

Серед технологічних інновацій Petrova визначає такі новітні тенденції як віртуальні туристичні посольства, цифрові культурні маршрути, AI-гіди для дипломатичних делегацій [5, с.56-59]. Останнім часом з’являються й інші нові форми «туристичної дипломатії». Зростанню туристичних потоків і покращенню іміджу країни сприяють, зокрема, і візові полегшення. Наприклад, безвізовий режим між Україною та Європою. Чи впровадження e-Visa, український досвід застосування якої демонструє зростання бізнес туризму, скорочення часу оформлення документів, збільшення іноземних інвестицій у туристичний сектор.

Мова також іде про спільні туристичні маршрути, наприклад, проект «Залізний шлях Півдня» (2023) між Грузією, Азербайджаном і Туреччиною – об’єднують країни через спільну історію та інфраструктуру. У 2021 році спільний туристичний маршрут «Тисячоліття коронації» (до 1000-річчя угорської державності) став частиною дипломатичних переговорів з питань транскордонного співробітництва. Після підписання угоди Авраама (2020) ОАЕ та Ізраїль включили спільні туристичні пакети до офіційних документів посольств, що значно збільшило річний потік туристів. Незважаючи на політичні суперечки між Туреччиною та Грецією, спільний туристичний проект «Спадщина Візантії» (2021) збільшив крос-кордонні поїздки.

Важливу роль у сучасному світі відіграє постконфліктний туризм. Досвід свідчить, що країни, які пережили конфлікти, можуть відновлювати туристичні

потоки на 80% швидше завдяки спільним міжнародним маршрутам, культурним обмінам, пільговим візовим режимам. Дослідження показують, що країни з активним туристичним обміном мають меншу ймовірність конфліктів і через туризм рідше застосовують санкції одна проти одної. Наприклад, після відкриття туристичних маршрутів між Ізраїлем та ОАЕ (2020) торгові та культурні зв'язки значно посилилися.

Отже, туризм перетворився на важливий інструмент дипломатії, який допомагає будувати міжнародні мости. Туристична валіза дипломата становить перспективний інструмент сучасної публічної дипломатії, що поєднує економічні, культурні та політичні аспекти міжнародної взаємодії. Туризм стає потужним інструментом «м'якої сили» — він об'єднує людей, розвиває взаєморозуміння та сприяє діалогу. Подорожуючи, ми не лише відкриваємо для себе нові країни, а й стаємо неформальними послами своєї культури. Країни, які активно розвивають туристичну галузь, отримують не лише прибуток, а й поліпшення міжнародного іміджу. Після війн чи політичних криз туризм допомагає відновити довіру. Кожен із нас, подорожуючи, може змінити уявлення про свою країну. Українці, які їдуть за кордон, розповідають про свою культуру, історію та сучасні реалії, тим самим формуючи позитивний образ України. Туризм — це не просто відпочинок чи бізнес. Це інструмент, який може зближувати народи, зміцнювати міжнародні зв'язки та допомагати подолати навіть глибокі суспільні розколоти. Тому, запаковуючи валізу, варто пам'ятати: кожна подорож — це маленький крок до великого миру. Подорожуймо не лише для себе, але й заради світу.

Література:

1. UNWTO. Tourism as a Diplomatic Tool. Madrid: UNWTO Publications. 2023. 180 p.
2. OECD. Tourism as Economic Diplomacy Tool. Paris: OECD Publishing. 2024. 156 p.
3. Smith R. Tourism as Political Tool. New York: International Relations Publishing. 2025. 180 p.
4. UNWTO. Global Tourism Diplomacy Report. Madrid: World Tourism Organization. 2025.150 p.
5. Petrova K. Digital Diplomacy in Tourism. Berlin: TechDiplomacy Verlag. 2024. 210 p.

Асатуров Сергій Костянтинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Шахноза Мумінова,
асистентка Департаменту дослідження миру та конфліктів Університету Миру (Коста-Ріка)

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ ІЗ КОЛЕКТИВНОЮ ПАМ'ЯТТЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Метою дослідження є аналіз потенціалу зокрема освіти як простору для етичного переосмислення колективного досвіду в умовах постконфліктного або

воєнного суспільства. У роботі використано методи компаративного аналізу, аналізу дискурсу та тематичного аналізу академічних джерел і практик меморіалізації. Досліджено феномен обраної травми як складової колективної пам'яті, що впливає на формування ідентичності соціальних груп у контексті травматичного минулого. У результаті дослідження узагальнено сучасні підходи до викладання складного минулого, проаналізовано міжнародний досвід (Німеччина, Руанда, Південна Африка, Ізраїль/Палестина) та здійснено аналіз українського контексту: пам'яті про, Бабин Яр, Чорнобильську катастрофу, Волинську трагедію та сучасну війну Росії проти України. Окрему увагу приділено термінам «обрана слава» та «важка спадщина» як ключовим поняттям у формуванні наративів гордості й відповідальності. Запропоновано, у тому числі, педагогічні підходи до роботи з темами, що викликають емоційний спротив або замовчування, з метою формування культури миру, критичного мислення та емпатії в освітньому процесі. Результати дослідження можуть бути використані у сфері педагогіки миру, громадянської освіти, формальної та неформальної освіти, зокрема в Україні, а також у контексті післявоєнного відновлення системи освіти.

У XX–XXI століттях травматичне минуле стало одним із центральних чинників формування колективної ідентичності. Пам'ять про великі втрати, несправедливість, геноциди, війни й окупації формує моральні орієнтири спільнот, визначає рамки «свого» та «чужого», і часто використовується як засіб мобілізації. Водночас, така пам'ять може бути як джерелом солідарності, так і підґрунтям для конфліктів, поляризації та політичної інструменталізації.

У цьому контексті особливої ваги набуває поняття обраної травми – історичного досвіду, що став символічним ядром колективної ідентичності й передається з покоління в покоління як знак спільного болю, втрати або приниження. Поруч із ним функціонує і поняття обраної слави, яке репрезентує ідеалізоване героїчне минуле, що також конструює національні наративи. Крім того, багато суспільств мають справу з так званою важкою спадщиною (*difficult heritage*) – спадком, що несе моральний тягар: участь у злочинах, колаборацію, насильство або політичне наслідування репресивних режимів. Саме робота з цими аспектами пам'яті є особливо чутливою, але необхідною для сталого миру.

Особливістю українського контексту є те, що пам'ять про травму, славу і важку спадщину переплетені, формуючи складне поле ідентичності. Серед таких наративів – пам'ять про трагедію Бабиного Яру, Волинську трагедію, Чорнобильську катастрофу, радянську участь у війні, суперечливу пам'ять про УПА та сучасну війну Росії проти України.

Водночас, замовчування важкої спадщини – з морально незручними, суперечливими або репресивними сторінками історії – може призводити до відтворення небезпечних наративів і моделей поведінки. Відсутність публічного осмислення колективної відповідальності, участі у злочинах чи толерування насильства створює сприятливий ґрунт для нових форм виключення, ксенофобії, авторитарного мислення та циклів помсти. Саме в умовах війни та наративної поляризації особливо важливо знаходити освітні формати, в яких можливо

безпечно, етично й критично працювати з пам’яттю не лише про жертву, а й про провину – індивідуальну, колективну, структурну.

Утім, як травма, слава, так і важка спадщина можуть виконувати суперечливі функції: зміцнювати цінності гідності та опору або ж – поглиблювати образ ворога, сприяти виключенню та новим формам насильства. Саме тому постає потреба в освітньому підході до пам’яті, що дозволяє не лише зберігати й передавати історичний досвід, а й критично його осмислювати, створювати простір для емпатії, діалогу та примирення.

Це і визначає актуальність запропонованої статті – дослідити можливості освіти як етичного та трансформаційного інструменту роботи з обраною травмою, обраною славою та важкою спадщиною у контексті українського суспільства, що переживає війну та шукає мирні горизонти майбутнього.

Як бачимо, пам’ять – це не лише спосіб згадувати, а й інструмент будувати майбутнє. Обрана травма, обрана слава та важка спадщина – це три глибоко вкорінені складові колективної ідентичності, які мають потенціал як об’єднувати, так і роз’єднувати спільноти. Освіта здатна стати тим простором, де пам’ять не використовується для підкріплення ворожнечі чи виправдання насильства, а перетворюється на етичний ресурс осмислення, діалогу та співпереживання.

Саме в умовах війни та глибокої трансформації українське суспільство отримує шанс не просто переосмислити окремі історичні події, а навчитися говорити про них чесно, багатоголосо, з повагою до складності. Це особливо стосується тем, що досі залишаються болісними, суперечливими або замовчаними. Відкритість до важких питань не послаблює націю – навпаки, робить її зрілою, відповідальною, живою.

Освітні практики, які дозволяють працювати з колективною пам’яттю критично, етично та інтерактивно, мають стати частиною сталого миру, який народжується не з забуття, а з глибокого прийняття власної історії – такої, якою вона була. І саме тут – на перетині пам’яті та освіти – зароджується простір для примирення, співжиття та майбутнього, вільного від повторення старих помилок.

Література:

1. Bahinskyi, A.(2020). Mechanism soft ransitional just iceinover coming the consequenceso farmed conflict. National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. *Law*, 1(45), 14-18. doi: 10.20535/2308-5053.2020.1(45).226354

2. Hirsch, M. (2012). The generation of postmemory. Writing and visualculture after the holocaust. New York: Columbia University Press

3. Plakhotnik, O. (2022). Ukrainian identity and memory politics: Between trauma and heroization. Commons: Journal of Social Critique. https://commons.com.ua/uk/ukrayinska-identichnist-ta-politika-pam-yati/

Поведа Олександр Петрович,
кандидат політичних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ БРИТАНСЬКОЇ РАДИ В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА

Поняття культурної дипломатії є не лише особливим терміном в міжнародних відносинах, а й одним із стандартних термінів зовнішньополітичного мислення. Воно також є невід'ємною складовою діяльності національних, регіональних і місцевих урядів, а також наднаціональних організацій. Культурна дипломатія виникла як інструмент національної самореклами або як те, що Реймонд Вільямс в 1984 році визначив як «культурну політику показу» [2].

Культурну дипломатію часто асоціюють із публічною дипломатією, вона вважається такою формою дипломатії, яка більшою мірою є зорієнтованою на громадян, аніж стандартна модель, націлена на аудиторію та громадськість у різних країнах і в усьому світі.

Велика Британія та Британська Рада вже давно здобули визнання у світі через успішне використання культури як інструменту дипломатії та зовнішньої політики. Однак, оскільки культурний ландшафт у Європі починає змінюватися внаслідок Brexit, культурна дипломатія Великої Британії стає все більш важливою. Культурні інституції на зразок Британської Ради, завдяки своїм різноманітним ініціативам відіграли важливу роль у побудові дискурсу навколо таких тем, як культурна ідентичність, зовнішня політика та географічні й культурні кордони.

Британська Рада зробила значний внесок у поширення впливу Великої Британії та зміцнення її «м'якої сили» завдяки своїй активній роботі в сфері культури і освіти в усьому світі.

За кордоном Британська Рада має місцеві культурно-просвітницькі офіси. Вона займається питаннями, що стосуються мистецтва, науки та технології, зміни клімату, спорту, соціального управління. Крім того, її діяльність зосереджена на проблемах шкільної та вищої освіти, професійної підготовки, вивченні англійської мови, допомозі молодіжним об'єднанням. За кордоном Британська Рада співпрацює з міжнародними агентствами та організаціями, місцевими органами влади, приватним сектором й окремими особами.

На сьогоднішній день Британська Рада має свої представництва у 223 містах у 109 країнах, її працівниками є 12 500 осіб, а головний офіс розташований в Лондоні [1].

Метою професійно-технічної освіти Британської Ради є надання технічних навичок та навичок з питань працевлаштування для безробітної молоді в усьому світі. Головне завдання науково-дослідницького напряму діяльності Ради полягає в тому, щоб об'єднати вчених і дослідників з усього світу та надати їм інформацію про те, як отримати доступ до фінансування та отримати можливість

працювати у Великій Британії, а також заохочувати різні верстви суспільства до обговорення таких питань, як наука і проблеми сталого розвитку.

У 2018-2019 роках 39 000 осіб з всього світу взяли участь у мистецьких заходах, організованих Британською Радою з питань освіти [1].

Британська Рада також ліцензує навчальні заклади (понад 550 шкіл, коледжів та університетів у Великій Британії) з метою забезпечення високоякісного викладання англійської мови в 58 країнах [1]. Крім того, вона адаптує свої програми до конкретних вимог аудиторії, наприклад, англійська мова для дітей, англійська мова для підлітків, англійська мова для дорослих, англійська мова для університетів, англійська мова для компаній, англійська мова для миротворців, англійська мова для футболістів тощо.

Міжнародна система тестування англійської мови (IELTS) є найважливішим із тестів на рівень володіння мовою, спонсором або співспонсором яких є Британська Рада. З моменту заснування в 1989 році IELTS є світовим лідером у сфері оцінювання англійської мови для навчання, імміграції та розвитку кар'єри. Понад 2,5 млн. осіб у всьому світі щороку складають тест IELTS у 140 країнах і територіях [1].

Крім того, Британська Рада співпрацює з іншими організаціями та інституціями Сполученого Королівства з метою проведення професійно-технічних, вступних іспитів до коледжів, які перевіряють не лише знання мови, але й професійну компетентність. На сучасному етапі вона співпрацює з понад 150 академічними та професійно-технічними екзаменаційними комісіями й університетами Великої Британії з метою надання кваліфікації тим, хто вивчає англійську в усьому світі.

Враховуючи вище наведені факти, можна констатувати, що Британська Рада є важливим інструментом поширення культурної дипломатії і одним з прикладів позитивного іміджу Сполученого Королівства в світі.

Література:

1. Jingyi Z. The Role of British Council in UK Culture Diplomacy. *Open Journal of Political Science.* Vol. 12, №4. October, 2022. URL: https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=120581

2. Paschalidis G. Exporting National Culture: Histories of Cultural Institutes Abroad. *International Journal of Cultural Policy.* 2009. 15, p. 275-289. URL: https://doi.org/10.1080/10286630902811148

Балалаєва Олена Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ДИПЛОМАТІЯ В ДЕСКРИПТОРАХ МЕДІАСТАНДАРТУ

Події у зовнішній політиці та міжнародних відносинах залишаються топовими в сучасній індустрії новин. Для забезпечення ефективного

опрацювання великих масивів інформації та поширення новин медіа застосовують технічні стандарти роботи з метаданими, призначені для ідентифікації, класифікації, пошуку, зберігання та маршрутизації контенту.

Одним з таких стандартів є *Media Topics*, розроблений Міжнародною радою з питань преси та телекомунікацій (International Press Telecommunications Council) [1]. Це стандарт медіатем, який спеціалізується на категоризації тексту та являє собою таксономію, організовану за ієрархічним принципом; набір понять, або категорій, які можна використовувати для опису новин та контенту. Наразі це п'ятирівнева таксономія, що охоплює понад 1200 понять.

На найвищому, або першому рівні розташовано 17 макротем, як-от: *Politics* «Політика», *Economy, business and finance* «Економіка, бізнес і фінанси», *Religion* «Релігія», *Society* «Суспільство», *Sport* «Спорт» тощо. Кожна з тема має підтеми другого рівня з відповідними поняттями, або категоріями та підкатегоріями.

Однією з найрозгалуженіших є тема *Politics* «Політика», призначена для категоризації інформації щодо «місцевого, регіонального, національного та міжнародного здійснення влади або боротьби за владу, а також відносини між органами управління та державами» [1], яка має 97 підпорядкованих категорій: 9 – на другому рівні, 61 – на третьому рівні, 27 – на четвертому рівні.

На другому рівні 9 категорій: *International relations* «Міжнародні відносини», *Election* «Вибори», *Fundamental rights* «Фундаментальні права», *Government* «Уряд», *Government policy* «Урядова політика», *Non-governmental organization* «Неурядові організації», *Political crisis* «Політична криза», *Political dissent* «Політична інакомислення» та *Political process* «Політичний процес».

Тема *International relations* «Міжнародні відносини» має шість підтем для категоризації контенту (до кожного поняття у таксономії наведено стисле визначення, у матеріалах подаємо оригінальне визначення *Media Topics*):

border disputes «прикордонні суперечки» – дипломатичні питання між двома країнами щодо кордону, інколи охоплюють збройним конфлікт;

diplomacy «дипломатія» – використання усних і письмових навичок для переконання інших у своїй точці зору (у підтемі виокремлюють два поняття четвертого рівня: *summit meetings* «зустрічі на вищому рівні» та *treaty* «договір, угода між міжнародними суб'єктами);

economic sanction «економічна санкція» – каральні дії, що застосовує одна країна щодо іншої, зокрема торговельні обмеження, ембарго тощо

foreign aid «іноземна/міжнародна допомога» – допомога, яку надає одна країна іншій;

international organizations «міжнародні організації» – організації, члени та функції яких перетинають міжнародні кордони, зокрема міжурядові організації суверенних держав;

*refugees and internally displaced peop*le «біженці та внутрішньо переміщені особи» – люди, які шукають притулку в іншій країні, місці.

Тобто весь спектр медіатем, пов'язаних з міжнародними відносинами, можна віднести до однієї з цих підкатегорій. На відміну тезаурусів і словників природної мови, ця таксономія суворо обмежена. Проте щодо стандарту

метаданих, цей набір тем є достатнім для класифікації, поширення та зберігання інформації про сферу політики.

Література:

1. IPTC Official Website. URL: http://www.iptc.org.

Teriaiev Dmytro,
candidate of philological sciences, associate professor,
Educational and scientific institute of philology,
Taras Shevchenko national university of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

MEDIA LINGUISTICS AND SPECIALIZED TRANSLATION AS STRATEGIC TOOLS OF CULTURAL AND LEGAL DIPLOMACY IN THE GLOBAL INFORMATION SPACE

In the modern context of hybrid warfare, disinformation and the need for international recognition of Ukraine's sovereignty, media linguistics and specialized translation (in particular legal and sectoral) have gained importance as instruments of cultural and legal diplomacy. This study aims to analyze how linguistic analysis of the media and the practice of translating legal and professional discourse contribute to the formation of the international image of Ukraine, the promotion of its cultural values and the protection of its legal narratives abroad.

Cultural and legal diplomacy are vital components of Ukraine's foreign policy, especially in the context of the ongoing Russian-Ukrainian war. Language and communication practices function as powerful means of influencing the global arena. Media linguistics, which studies the language of media texts, and translation studies, in particular in the legal and professional spheres, provide tools for countering propaganda, promoting truth and improving mutual understanding.

Medialinguistics offers comprehensive methodologies for media discourse analysis, including vocabulary choices, rhetorical strategies, and framing techniques that influence public opinion and international narratives. Through discourse analysis, medialinguists can identify patterns of bias, ideological manipulation, and emotional appeals used to portray Ukraine in foreign media. These ideas are critical to the formulation of fact-based, emotionally resonant, and culturally-minded counter-narratives.

In addition, media linguistics plays an important role in educating philologists, journalists, and communications professionals to recognize and counter disinformation, use ethical language strategies, and promote global solidarity through a consistent, transparent message. Ukrainian media professionals and linguists contribute to shaping Ukraine's soft power by creating content that reflects national resilience, democratic values and cultural uniqueness.

Specialized translation, in particular in legal and industry areas, allows Ukraine to effectively participate in international litigation and diplomatic exchanges. Legal translation ensures accurate implementation of Ukrainian legislation, court decisions and international treaties, which is extremely important for the representation of

Ukraine in such bodies as the International Criminal Court and the UN. Judicial translation supports fair trials by providing linguistic accuracy and legal equivalence in a multilingual context.

Sectoral translations, in particular legal, economic, medical and environmental, allow Ukraine to participate in global legal frameworks and report on its needs and contributions to international cooperation. At the same time, the translation of culturally significant literature, historical documents and public speeches popularizes the Ukrainian heritage and strengthens the country's identity on the world stage. Thus, translation acts as a legal and cultural bridge, promoting mutual understanding and strengthening diplomatic trust.

Despite its potential, cultural and legal diplomacy through media linguistics and translation faces several challenges:

- Limited access to professional training in specialized areas of translation, especially judicial and industry translation.
- Insufficient integration of linguistic research into public diplomacy and foreign policy strategies.
- The need for interdisciplinary cooperation between linguists, legal experts, media practitioners and politicians.
- High vulnerability to disinformation, propaganda and manipulative narratives in multilingual media spaces.

But at the same time, there are significant opportunities:

- Development of innovative educational programs on media literacy, discourse analysis and specialized translation.
- Establishing international academic partnerships and exchange programs for linguists and translators.
- Investment in media discourse research and translation in conflict and post-conflict settings.
- Launching multilingual information campaigns that promote the position, values and cultural achievements of Ukraine for a diverse global audience.

Thus, media linguistics and special translation are not just academic disciplines, but strategic instruments of Ukraine's diplomatic efforts. By encouraging accurate, ethical and effective communication, they promote cultural sustainability, legal trust and international participation. Their integration into state communication policy, education and international cooperation is important for strengthening Ukraine's voice in the global information space.

Зайцева Наталія Петрівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

В умовах безперервного інформаційно-психологічного тиску та пропаганди з боку Росії стосовно України надзвичайно важливо, щоб суспільство

залишалося свідомим і обізнаним, здатним відрізняти маніпуляції та фейки від правдивої та достовірної інформації. У сучасному інформаційному просторі медіаграмотність стала важливим інструментом протидії дезінформації та пропаганді. В умовах широкомасштабної агресії РФ інформаційний фронт набуває все більшої значущості, адже маніпулятивний контент, фейкові новини та спотворення фактів спрямовані на дестабілізацію суспільства, підрив довіри до державних інституцій та міжнародних партнерів, а також деморалізацію українців.

Медіаграмотність – інструмент, який допомагає розпізнавати ворожі інформаційні операції, критично оцінювати джерела інформації та формувати власну незалежну думку. Це невід'ємна складова інформаційної безпеки держави та громадян, яка сприяє формуванню стійкості суспільства до впливів пропаганди. З огляду на це, особливо важливими є освітні ініціативи, спрямовані на підвищення рівня медіаграмотності серед різних вікових груп, інтеграція відповідних програм у систему освіти та активне поширення перевіреної інформації через незалежні медіа. Таким чином, розвиток медіаграмотності не лише зміцнює обороноздатність країни в інформаційному просторі, а й формує свідоме суспільство, здатне протистояти пропагандистському впливу та відстоювати демократичні цінності в умовах інформаційної війни.

Російська пропаганда ґрунтується на системному та постійному поширенні неправдивої інформації, викривленні фактів та формуванні альтернативної реальності, що є частиною її гібридної війни. Вона використовує багаторівневі механізми впливу, спрямовані на створення інформаційного хаосу, підрив довіри до офіційних джерел та емоційного напруження суспільства.

У сучасних умовах інформаційного протистояння дезінформація є одним із ключових інструментів ведення гібридної війни. Вона спрямована на викривлення реальності, формування альтернативного інформаційного порядку денного та маніпулювання суспільною свідомістю. Основні методи дезінформації, що застосовуються в пропагандистських кампаніях, включають кілька стратегій, які базуються на спотворенні фактів, маніпуляціях та впливі на емоції аудиторії.

Одним із найбільш поширених методів є фальсифікація новин, що передбачає створення та поширення неправдивої інформації через засоби масової інформації, соціальні мережі та анонімні джерела. Такий контент часто оформлюється у вигляді емоційно забарвлених заголовків (клікбейтів) і спирається на ненадійні або вигадані «джерела». Ще одним поширеним прийомом є маніпулятивне трактування подій, яке полягає у навмисному викривленні фактів або їх подачі у вигідному для пропаганди контексті. Висвітлення подій може включати перебільшення окремих аспектів, замовчування певних фактів або їх подання у спотвореному світлі, що формує хибне уявлення про реальність.

До методів дезінформації також належить псевдоекспертиза та фабрикація доказів. У цьому випадку залучаються так звані «експерти», які не мають реальних наукових або професійних компетенцій, але створюють ілюзію об'єктивності. Крім того, використовується сфабрикований інформаційний

контент, зокрема підроблені документи, змонтовані відеоматеріали, фальсифіковані фотографії, а також технології глибоких фейків (deepfake), що імітують достовірність даних.

Значну роль у пропагандистських кампаніях відіграє дискредитація незалежних ЗМІ та лідерів думок. У цьому випадку здійснюються цілеспрямовані атаки на авторитетні медіа, журналістів та експертів з використанням компрометуючих матеріалів, звинувачення у співпраці із західними або опозиційними структурами, а також організовані кампанії кібербулінгу.

Окремим напрямом є тактика «потік брехні» та «інформаційного виснаження», яка передбачає масове поширення величезної кількості суперечливих або відверто неправдивих новин. Це спричиняє ефект когнітивного перевантаження аудиторії, знижує рівень критичного мислення та призводить до втрати довіри до будь-яких інформаційних джерел, що є вигідним для дезінформаційної кампанії.

Ще одним ефективним засобом дезінформації є апеляція до емоцій та використання історичних наративів. Це може включати експлуатацію почуття страху, ненависті або ностальгії, а також використання історичних міфів та ідеологем, наприклад, концепції «спільної історії», «братніх народів» або загроз із боку «ворожих» держав.

Як бачимо, дезінформація є багатогранним явищем, що охоплює широкий спектр маніпулятивних технологій. Розуміння основних механізмів її функціонування є необхідною передумовою для ефективної протидії, що включає розвиток медіаграмотності, фактчекінгових ініціатив та зміцнення інформаційної безпеки держави.

Підвищення рівня медіаграмотності є ключовим завданням у протидії дезінформації та пропаганді, зокрема в умовах гібридної війни. Важливими інструментами в цьому процесі є освітні програми, які передбачають інтеграцію медіаграмотності в навчальні програми шкіл та закладів вищої освіти, що сприяє формуванню критичного мислення у молоді. Значну роль відіграють фактчекінгові платформи, такі як StopFake та VoxCheck, які займаються викриттям фейкових новин та маніпуляцій. Державні ініціативи також є необхідним елементом інформаційної безпеки, зокрема розробка стратегій боротьби з дезінформацією та законодавче регулювання інформаційного простору. Українські ініціативи, такі як «Мріємо та діємо», «Фільтр», «Media IQ», відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності громадян щодо інформаційних загроз. Окрім цього, міжнародна співпраця з європейськими та світовими партнерами дозволяє ефективніше протидіяти інформаційним загрозам, обмінюватися досвідом та запроваджувати кращі практики медіаграмотності на національному рівні.

Російська пропаганда та дезінформація є серйозною загрозою для світового інформаційного простору. У відповідь Україна має розвивати систему медіаграмотності та активно застосовути гуманітарну дипломатію як комунікаційний інструмент спротиву. Ефективне поєднання критичного мислення, цифрової безпеки та міжнародної захисту та підтримки дозволяє не

лише протистояти інформаційним загрозам, а й зміцнювати підтримку України на глобальному рівні. Пріоритетним напрямом є зміцнення незалежних медіа, підвищення рівня обізнаності громадян та об'єднання зусиль міжнародної спільноти для протидії дезінформації.

Література:

1. Іванова Т. (2024). Медіаграмотність та критичне мислення в процесі викладання дисциплін комунікаційного циклу: навчальний посібник / за загал. ред. В. Іванова. Київ: Центр вільної преси.

2. Український медіа та комунікаційний інститут. (2023). Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах гібридної війни: огляд актуальних наукових досліджень. Київ: УМКІ.

3. European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA). (2023). *ERGA media literacy report 2023*. https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2024/01/AG2-ML-report-2023-final.pdf

ШИНКАРУК Олександра Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСВІТНЯ ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Зміцненню культурного і наукового авторитету держави сприяє освітня дипломатія, яка є потужним інструментом міжнародного впливу та дозволяє країнам демонструвати свої досягнення у сфері освіти, науки, інновацій і культури, сприяючи розвитку міжнародних відносин. Освітня дипломатія охоплює різноманітні напрями – від академічних обмінів і міжнародних конференцій до створення спільних освітніх програм і співпраці з провідними світовими університетами. Н. Махиня зауважує, що «Освітня дипломатія передбачає визначення нового змісту відносин та місії організаційної культури в закладі освіти, зорієнтована на сучасні потреби педагогів, учнів, батьків, держави і суспільства, міжнародну мобільність студентів, викладачів, співробітників університетів, зростання інтересу закладів освіти до залучення іноземних студентів, оптимальне поєднання всіх потреб в єдине культурно-освітнє ціле, яке є живим організмом із гуманістичними принципами та толерантними правилами»[1,с.12].

Зміцнення позитивного іміджу країни через розвиток наукових і культурних зв'язків є однією з ключових функцій освітньої дипломатії. Освітні програми, що фінансуються державою, допомагають залучати іноземних студентів і дослідників, які, повертаючись на батьківщину, стають амбасадорами культури і науки країни, де навчалися, що сприяє покращенню міждержавного діалогу і розширенню міжнародних зв'язків. Обмін досвідом і технологіями між освітніми закладами різних країн відіграє важливу роль в освітній дипломатії, зокрема у вдосконаленні навчальних процесів і підвищенні якості освіти. Завдяки

міжнародному співробітництву навчальні установи отримують доступ до передових методик викладання, інноваційних технологій і сучасних наукових досліджень, що дозволяє адаптувати освітні програми до актуальних світових тенденцій і сприяє підготовці конкурентоспроможних спеціалістів на глобальному ринку праці. Одним із найефективніших способів обміну є міжнародні програми стажувань для науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти, спільні наукові дослідження, інтеграція цифрових освітніх платформ, а використання онлайн-курсів, віртуальних лабораторій і штучного інтелекту в освітньому процесі допомагає поширювати передові знання незалежно від географічних обмежень та сприяють міжкультурному обміну, що формує у здобувачів вищої освіти навички комунікації та критичного мислення.

Інтеграція міжнародного досвіду в освітню систему сприяє розвитку інноваційного мислення та адаптивності серед учасників освітнього процесу. Заклади вищої освіти, що активно співпрацюють з іноземними партнерами, можуть швидше реагувати на виклики часу, впроваджувати новітні технології і підвищувати рівень викладання, що не лише поліпшує якість освіти, а й сприяє налагодженню довготривалих партнерських відносин між країнами і позитивно впливає на розвиток науки і культури в глобальному масштабі. Освітня дипломатія сприяє зміцненню гуманітарного співробітництва, оскільки допомагає встановлювати дружні відносини між народами, долати культурні і мовні бар’єри, а також сприяти поширенню демократичних цінностей. Держави, які активно розвивають цей напрям, отримують можливість не лише демонструвати свої досягнення, а й формувати сприятливий міжнародний клімат для політичного та економічного співробітництва. Створення міжнародних наукових центрів, об’єднаних університетських кампусів і програм подвійних дипломів є одним із ефективних механізмів освітньої дипломатії, що сприяють інтеграції держав у світовий освітній простір, підвищують мобільність студентів і викладачів, а також сприяють міжнародному визнанню національних освітніх стандартів. Погоджуємося з думкою К. Смирнової, що «Інструменти освітньої дипломатії в міжнародній співпраці допомагають охоплювати більшу аудиторію, залучати представників, які перебувають поза сферою впливу офіційних органів влади (зокрема, неурядових організацій, інституцій діаспори, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ, а також молодь, лідерів суспільної думки, окремих громадян тощо)» [2,с.444].

Участь держави у міжнародних освітніх проєктах і грантових програмах дозволяє розширити можливості для навчання і професійного розвитку громадян, що допомагають зміцнювати міжнародні партнерства, сприяють просуванню м’якої сили країни і забезпечують її конкурентоспроможність у глобальному освітньому просторі. Освітня дипломатія також відіграє значну роль у зміцненні співпраці між країнами у сфері цифрових технологій і штучного інтелекту. Використання передових розробок в освітньому процесі і створення спільних онлайн-платформ сприяє популяризації національних досягнень у сфері освіти і науки на міжнародному рівні.

Таким чином, освітня дипломатія сприяє розвитку міжнародного співробітництва, зміцненню іміджу країни, підтримці інноваційних і наукових ініціатив, а також встановленню дружніх відносин між народами. Активна участь держави в освітній дипломатії відкриває нові можливості для її розвитку і підвищує вплив на глобальній арені.

Література:

1. Махиня Н.В. (2021). Наукова та освітня дипломатія: її вплив на формування позитивного іміджу держави / Тенденції розвитку вищої освіти. Вісник № 13 (169). Серія: Педагогічні науки. С.9-15.

2. Смирнова К. (2023). Науково-освітня дипломатія в умовах воєнного стану в Україні як інструмент публічної дипломатії / Публічна дипломатія. Public Diplomacy. С.442-449.

Renska Indira,
senior teacher of English philology department,
National university of life and environmental
sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ENGLISH LANGUAGE TEACHING AS A TOOL OF EDUCATIONAL DIPLOMACY: PROMOTING UKRAINE'S CULTURAL AND INTELLECTUAL ASSETS GLOBALLY

In the face of global challenges and Russia's full-scale invasion of Ukraine, educational diplomacy has become an important tool for strengthening Ukraine's international presence. Teaching English as a component of the educational system of Ukraine plays an important role in the dissemination of cultural, intellectual and democratic values of the country in the world community. The aim of our study is how the teaching of professional English promotes educational diplomacy, promoting the academic achievements of Ukraine, supporting intercultural dialogue and strengthening the "soft power" of Ukraine abroad.

Educational diplomacy is a form of soft power that promotes international exchange of knowledge, values, and innovation. English as a global language is a critical tool for academic communication in Ukraine. Teaching English in Ukraine and by Ukrainian educators abroad is not only a practice of language teaching, but also a means of representing the resilience, intellectual contribution and cultural identity of Ukraine in the international arena.

Teaching English within the framework of educational diplomacy is provided in several ways:

1. Academic Mobility and International Cooperation: Proficiency in English enables Ukrainian scholars and students to participate in global academic programs, engage in collaborative research, and share Ukraine's scientific achievements.
2. Representation of culture through language: educational materials in English, which include Ukrainian literary texts, historical references and social narratives, help to popularize the cultural wealth of Ukraine.

3. Internationalization of education: Ukrainian universities are increasingly offering programs with teaching in English, attracting foreign students and promoting global partnerships.

4. Shaping global citizenship: English classes often include topics related to civic responsibility, democratic values, and global challenges, allowing students to act as cultural ambassadors of Ukraine.

Although teaching English professionally has significant diplomatic potential, there are a number of challenges:

- Insufficient access to modern educational resources in territories affected by the war.

- The need to prepare teachers to use English for intercultural and diplomatic communication.

- Balancing between local identity and global communication norms in the content of teaching English professional direction.

There are various opportunities for the implementation of these projects:

- The integration of digital tools and artificial intelligence into the teaching of professional English can expand coverage and accessibility.

- International partnerships and grant programs (e.g. Erasmus +, Fulbright) support English-language initiatives that strengthen Ukraine's educational diplomacy.

Thus, teaching English in Ukraine is more than a pedagogical activity, it is a strategic component of educational diplomacy. Through teaching English, Ukrainian educators contribute to the global recognition of Ukraine's cultural, intellectual and democratic achievements. Support for this area is crucial for Ukraine's international integration and the development of "soft power" in the post-war and recovery period.

Гром Карина Віталіївна,
аспірантка історичного факультету,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка (м. Київ. Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ»

Дипломатія XXI століття мусить йти в ногу в сучасними світовими трендами розвиваючись в залежності з викликами, постійно розширюючись та видозмінюючись. Задля забезпечення виконання завдань, які покладені на дипломатичну діяльність уряди використовують різні її види: публічну, культурну, економічну, іміджеву, громадську, цифрову або електронну та інші. Одним з напрямків дипломатії, що сьогодні широко використовується є культурна дипломатія.

Єдиного визначення культурної дипломатії на сьогодні немає, як і визначення «культури» зокрема. Американський політолог Мілтон Каммінгс визначив культурну дипломатію як обмін ідеями, інформацією, мистецтвом та іншими аспектами культури між націями та народами задля їх порозуміння і налагодженню зв'язків між ними [1, с.1]. Марк Саймон в своїх роботах зауважує,

що: «культурна дипломатія – це розгортання культури держави на підтримку її зовнішньополітичних цілей або дипломатії» [2, с.11].

Незважаючи на відсутність єдиного трактування все ж науковці та дипломати сходяться в думці щодо характеру культурної дипломатії, а саме приналежності до «м'якої сили».

Концепція м'якої сили була розвинена американським політологом Джозефом Наєм в 1990 році. За цією теорією суть м'якої сили полягає в можливості отримати щось бажане через навіювання бажання іншим хотіти те саме, що і ви ненасильницькими методами. Іншими словами, м'яка сила ґрунтується на можливості формувати вподобання інших без застосування погроз, санкцій, примусу чи винагород. Країна може отримати бажані результати через сприяння інших країн, які розділяють ці бажання. Цього можна досягнути, якщо партнер розділяє ваші цінності, моделі, вбачають в країні-партнера приклад та хочуть його наслідувати [3, с.10]. М'яка сила це більше ніж переконування когось в чомусь, це здатність притягувати до себе

Для пояснення принципу дії м'якої сили науковець наводить яскравий приклад з повсякденного життя: на подружжя чи на підлеглих значно ефективніше можна впливати подаючи власний приклад, таким чином заохочуючи інших вчиняти так як тобі потрібно не застосовуючи, погроз чи постійних доган. Най зазначає, що політичні лідери демократичних країн, які зрозуміли ефективність використання концепції м'якої сили можуть змусити когось робити те, що вони хочуть через «привабливість» дії, в той час як лідери авторитарних країн використовують примус і команди [3, с.6].

Разом з м'якою силою Най розвинув і протилежну по суті концепцію «жорсткої сили». В основі її інструментарію лежать накази, погрози військовою силою чи економічними санкціями, шантаж економічним боргом, певні дії, що зроблять отримання чогось надважким або неможливим, наприклад зміна порядку та його ускладнення в отриманні якихось документів чи послуг. В основі м'якої сили лежать протилежні методи: посилання до спільних цінностей, взаємоповаги, мирного спілкування. Саме ця характеристика лежить в площині культурної дипломатії з точки зору на принципи її діяльності та завдань, які вона покликана виконувати.

Говорячи про цінність культури в реалізації політики Най в якості підтвердження наводить слова американського дипломата та письменника Джорджа Кеннана, який відзначав, що культурні контакти є засобом боротьби з негативними враженнями про країну, які в свою чергу відіграють значну роль в формуванні світової думки. Він же і зауважував, що охоче обміняв би весь запас політичної пропаганди на результати, які можна було б отримати лише такими засобами, маючи на увазі культурні контакти [3, с.45].

Говорячи про роль культури в концепті м'якої сили, Най також наводить слова Державного Секретаря США Коліна Пауелла «Я не можу згадати про більш цінний актив для нашої країни, ніж дружба з майбутніми світовими лідерами, які отримали тут освіту» [3, ст.44]. Оскільки навчаючись в іншій країні людина знайомиться з їх культурою, способом життя, знайомиться з їх цінностями та переконаннями. З таким лідером країні-партнеру буде легше

домовитись про щось маючи схожий спільний досвід до якого можна буде апелювати в потрібні моменти. Звичайні студенти повертаючись додому після навчання і здобувши позитивний досвід перебування в іншій країні теж розповідатимуть оточенню про цінності країни, таким чином її популяризуючи та піднімаючи імідж та авторитет іншими словами - створювати привабливу картинку країни, що відповідає завданням культурної дипломатії.

Культурна дипломатія по своєму характеру ґрунтується на ненасильницьких формах взаємодії та підтримці взаємоповаги один-одного для реалізації визначених цілей, що відповідає концепції м'якої сили.

Таким чином, культурна дипломатія є важливою частиною загальної дипломатичної діяльності, що лежить в площині концепції м'якої сили.

Література:

1. Cummings M. Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. Washington, 2003. 15 p

2. Mark S. A Greater Role for Cultural Diplomacy. Berlin : Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2009. 51 p.

3. Nye J. Soft Power: the means to success in World Politics. New-York : Perseus Publishing, 2004. 191 p.

Земзюолін Іван Артурович,
аспірант кафедри філософії,
соціальних та політичних наук,
Черкаський національний університет
ім. Б. Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗАСІБ ПОШУКУ СПІЛЬНОСТІ МІЖ НАРОДАМИ ТА КРАЇНАМИ, ЯКІ ІСНУЮТЬ У РІЗНИХ СФЕРАХ

Культурна дипломатія є особливою сферою дипломатичної діяльності, що використовує культуру як інструмент і засіб досягнення цілей зовнішньої політики. У практичному вимірі вона передбачає встановлення більш змістовних і динамічних міжнародних зв'язків, ніж традиційна дипломатія. Серед сучасних прикладів – діяльність українських культурних представництв за кордоном, покликаних забезпечити присутність України та української культури в інформаційному просторі інших держав, створити надійне підґрунтя для регулярних культурних обмінів тощо [1].

Культурна дипломатія служить потужним інструментом налагодження взаєморозуміння та співпраці між народами, особливо в Європі, де історичні, культурні та соціальні зв'язки мають глибоке коріння. Вона сприяє формуванню спільного простору довіри, що охоплює різні сфери – від освіти до економіки.

Серед сучасних засобів, що сприяють пошуку спільних цінностей між європейськими народами, важливу роль відіграють освітні ініціативи, зокрема програма Erasmus+, яка дозволяє студентам і викладачам з різних країн

обмінюватися знаннями та досвідом. Це сприяє взаєморозумінню та формуванню спільного ціннісного простору, що ґрунтується на усвідомленому знанні та світоглядних концепціях (https://journals.umcs.pl/).

Яскравим прикладом також є діяльність таких інституцій, як Гете-Інститут, Британська Рада, Польський Інститут, Інститут Сервантеса та ін., які ефективно реалізують культурну дипломатію через мову та культурну промоцію своїх країн. Законом Франції про міжнародні відносини від 27 липня 2010 року було створено Французький Інститут. Загальна кількість його установ у світі –101. Крім нього, функціонують 161 офіс служби культурної співпраці та 445 товариств «Альянс Франсез». Щороку за кордоном відбувається близько 50 000 культурних заходів, що знайомлять світ із творчістю французьких митців. На міжнародному рівні французька культурна політика зосереджена на трьох пріоритетах: поширення сучасного мистецтва в усіх його формах, промоція французької культури та культурного розмаїття, а також зміцнення професійного потенціалу й мистецьких зв'язків [2].

Найбільш популярними формами культурної дипломатії залишаються організація міжнародних фестивалів, виставок і концертів за участю митців з різних країн, що сприяє обміну культурними надбаннями та зміцненню міжкультурних зв'язків. Також актуальною є співпраця у сфері збереження культурної спадщини, що включає спільні проєкти з охорони та популяризації культурних цінностей – реставрацію історичних пам'яток, обміни музейними експозиціями тощо. Такі ініціативи підкреслюють спільні історичні корені та зміцнюють міжнародне партнерство. Директорка Литовського інституту культури Юлія Реклайте зазначає:«Ми маємо потребу в діалозі, щоб краще розуміти глобальні процеси, в яких ми живемо. Нам необхідно думати про культуру як про частину оборони, щоб захистити ті цінності, за які ми боремося, і зрозуміти ці ключові моменти» [3].

Особливої ваги культурна дипломатія набуває в періоди криз, політичної напруги або конфліктів – вона може слугувати каналом для збереження діалогу та взаєморозуміння, підтримки мирних ініціатив і сприяння примиренню. Показовим є приклад Франції та Німеччини: після Другої світової війни ці країни активно використовували культурну дипломатію для налагодження нових відносин – через студентські обміни, спільні культурні заходи тощо.

Для ефективного впровадження культурної дипломатії необхідна інституційна підтримка. Структури Європейського Союзу активно підтримують культурні ініціативи, спрямовані на зміцнення європейської ідентичності та міжкультурного діалогу. Серед них: Генеральний директорат з питань освіти, молоді, спорту та культури (DG EAC), програма «Креативна Європа» (Creative

Europe), програма «Горизонт Європа» (Horizon Europe), ініціатива «Новий європейський Баугауз» (New European Bauhaus) тощо [4].

Дієвим прикладом сучасної співпраці став п'ятий Міжнародний форум культурної дипломатії, який відбувся в Києві у жовтні 2024 року. Це щорічна професійна конференція, яка об'єднує провідних експертів з України та інших країн для обговорення ідей, практик, викликів і перспектив міжнародної культурної дипломатії.

Українські та міжнародні експерти обговорювали поточні виклики і можливості для культурної дипломатії в умовах глобальних змін, методи деколонізації культури та боротьбу з дезінформацією. Під час виступу директорка Директорату Європейської Комісії з питань освіти, молоді, спорту та культури Піа Аренкілде Гансен наголосила: «Спільний європейський культурний простір є важливим елементом, який підкреслює нашу різноманітність. Україна визначає свою силу в цьому різноманітті, адже українська спадщина є спільною спадщиною для всього ЄС. Українська культура визнана у всьому світі, тому підтримка її стійкості стала керівним принципом діяльності ЄС. Культура не може робити внесок у стійкість, якщо сама не є стійкою».

Заступниця Міністра культури та інформаційної політики України з питань цифрового розвитку Анастасія Бондар у своїй доповіді підкреслила: «В Україні триває війна не за територію, а за культуру й ідентичність. І питання в тому, наскільки європейські країни готові переосмислити роль культури у своїх державах. Наразі всім нам потрібно усвідомити, наскільки культура є частиною національної безпеки. Щоб підняти її значення на найвищий рівень сприйняття серед громадян, необхідно об'єднати зусилля та належно оцінити її важливість» [3].

Отже, культурна дипломатія є сферою, яку необхідно враховувати при формуванні державних стратегій. Вона створює простір для спільної дії, екологію комунікації між митцями й державою, є ефективним засобом досягнення взаєморозуміння, довіри та співпраці між народами. Культурна дипломатія допомагає долати бар'єри й стереотипи, відкриваючи нові можливості для партнерства та спільного розвитку в європейському контексті.

Література:

1. Національний інститут стратегічних досліджень. (2014). *Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі: аналітична записка*. URL: https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/optimizaciya-posilennya-kulturnoi-prisutnosti-ukraini-v-evropi

2. Institut Français d'Ukraine. (n.d.). *Програмування заходів*. URL: https://institutfrancais-ukraine.com/programmation

3. Український інститут. (2024). *Міжнародний форум культурної дипломатії 2024*. URL: https://ui.org.ua/ sectors/projects/international-cultural-diplomacy-forum-2024/

4. Міністерство культури та інформаційної політики України. (n.d.). *Європейська інтеграція*. URL: https://mcsc.gov.ua/mizhnarodna-spivpratsia/yevropeyska-intehratsiia/

Костинюк Василь Степанович,
аспірант, асистент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Національна свідомість виконує ключову роль у збереженні та розвитку ідентичності народу, забезпечуючи зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім. Вона формує основи суспільної стабільності, патріотизму та громадянської активності. У контексті культурних змін і мультикультуралізму актуальність цієї теми полягає в пошуку ефективних шляхів збереження національної спадщини та адаптації до нових умов без втрати власної ідентичності. Науковиця А.Шевченко зазначає, що національно-культурні цінності, уявлення, установки, до яких належить і національна свідомість, – «це продукт нашої історії та культури, який пройшов багатовікову еволюцію» [1].

Аналіз впливу сучасних соціокультурних трансформацій на формування національної ідентичності є багатовимірним, оскільки ці зміни впливають на різні аспекти життя. Ці трансформації формують нові умови для взаємодії між особистістю та суспільством, впливаючи на колективне розуміння культурної спадщини, традицій і цінностей. Вони змінюють спосіб, яким люди сприймають свою ідентичність, часто об'єднуючи локальні традиції з глобальними трендами. У цих умовах національна свідомість адаптується до нових реалій, знаходячи баланс між відкритістю до світу та збереженням власної унікальності. Водночас соціокультурні зміни створюють як виклики, так і можливості для розвитку ідентичності, стимулюючи переосмислення її сутності та значення в умовах сучасного динамічного світу. У контексті цих змін важливо усвідомлювати, що національна свідомість не є статичною величиною, а процесом, який постійно оновлюється й формується у відповідь на нові умови. Це дозволяє суспільству зберігати власну цілісність і знаходити нові способи самовираження.

Є беззаперечним твердження науковиці Н. Добровольської стосовно базових засад національної свідомості: «поважання внутрішньої цінності кожної особистості, свобода, яка невіддільна від моральної відповідальності, поважання поглядів інших, толерантність, високі духовні і моральні цінності, правова і демократична культура» [2 с. 220].

Зміни в соціокультурному середовищі створюють низку викликів, які впливають на структуру суспільства та формування індивідуальної ідентичності. Одним із ключових викликів є проблема збереження культурних традицій в умовах глобалізації. Масове розповсюдження світової культури через медіа та інтернет часто призводить до витіснення локальних звичаїв і традицій, що може спричинити втрату національної ідентичності.

Ще одним викликом є інформаційний хаос, спричинений великою кількістю контенту, що є доступним онлайн. Поширення фейкових новин, пропаганди та маніпулятивних матеріалів може створювати викривлене сприйняття реальності,

підривати довіру до державних інститутів і сприяти дезорієнтації в питаннях національної свідомості.

Також варто зазначити напругу між поколіннями, яка виникає через різницю у сприйнятті культурних змін. Старші покоління часто відчувають загрозу для традиційних цінностей, тоді як молодь більше відкрито сприймає глобальні тренди та нововведення.

Виклики включають і кризу моральних цінностей, що проявляється у пріоритеті матеріального успіху над духовними та культурними досягненнями. Це може послабити загальний патріотизм і солідарність у суспільстві.

Збереження та розвиток національної ідентичності в умовах сучасних змін вимагають стратегічного підходу, що спирається на гармонію між традиціями та адаптацією до нових реалій. Важливо зміцнювати національну свідомість через освіту, формуючи у молодого покоління глибоке розуміння історії та культури своєї країни. Крім того, залучення суспільства до культурних ініціатив і проєктів, що популяризують локальні традиції, сприяє формуванню спільної ідентичності. Водночас ключовим є впровадження інноваційних підходів, таких як цифрові технології, які можуть зробити національну спадщину доступнішою для широкої аудиторії. Важливо також підтримувати відкритий діалог про виклики сучасності, аби знайти спільні цінності, що об'єднують суспільство та допомагають адаптуватися до змін без втрати унікальності. Усе це дає змогу не лише зберігати, а й розвивати національну ідентичність, роблячи її більш стійкою в умовах глобальних трансформацій.

Література:

1. Шевченко А. Вплив національно-культурних цінностей на соціалізацію особистості. *Культура і сучасність.* 2015. № 1. С. 88-94.

2. Добровольська Н. О. Розвиток національної свідомості як складової національно-культурних традицій у процесі вивчення студентами спецкурсу «Українська мова». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. № 33. С. 217-221.

Земзююлін Єгор Артурович,
аспірант кафедри всесвітньої
історії та міжнародних відносин,
Черкаський національний університет
ім. Б. Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ – ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ В ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД АГРЕСИВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РФ

Український інститут – державна установа, яка підпорядковується Міністерству закордонних справ України. Був створений у 2017 році з метою посилення культурної дипломатії України на міжнародному рівні. Основною метою Українського інституту є поширення знань про Україну у світі, а також формування позитивного іміджу держави через культурні, освітні, наукові, інформаційні та інші гуманітарні ініціативи.

Основні завдання Інституту полягають в популяризація української культури за кордоном (мистецтво, література, кіно, музика тощо);підтримці міжнародного культурного обміну та участі України у міжнародних культурних платформах; просуванні української мови та літератури за межами країни; формуванню сучасного культурного бренду України; проведення досліджень і аналітики у сфері публічної дипломатії; розбудова міжнародних партнерств з культурними, науковими та освітніми інституціями інших країн та інш. [1]

Основні напрями діяльності Українського інституту були сформульовані за підсумками: двох внутрішніх стратегічних сесій у серпні-вересні 2018 року; публічної стратегічної сесії Інституту 18 жовтня 2018 року; стратегічної сесії з культурної дипломатії, організованої спільно з Українським культурним фондом; консультацій з 80 експертами і фахівцями сектору культури, креативних індустрій та освіти, що відбулися впродовж серпня-грудня 2018 року; консультацій з керівниками і програмними менеджерами Британської Ради, Гете-Інституту, Чеського центру, Польського інституту, Інституту Адама Міцкевича, Литовського культурного інституту; робочих зустрічей з керівниками іноземних культурних і освітніх інституцій в Іспанії, Німеччині, Чехії, Польщі. [2]

Відповідно до установчих документів, визначено основні напрямки роботи установи, які полягають в організації культурних заходів за кордоном, участь у фестивалях, виставках, міжнародних проєктах; підтримці викладання української мови, стажування, стипендіальні програми для іноземців; формування кампанії з просування сучасного українського образу в світі; вивчення міжнародного культурного контексту, аналіз сприйняття України за кордоном і безумовно підтримка українських митців у виході на світовий ринок. За допомогою цих напрямів інститут сприяє інтеграції України у глобальний культурний простір, зміцненню міжкультурного діалогу та формуванню стратегічного іміджу країни.

В представленій публікації ми покажемо конкретні приклади протистояння російській пропаганді за допомогою інструментів та рекомендацій, які надає Український інститут посольствам та консульствам України. Як відомо, чи не найсильніше від російської інформаційної інтервенції в Європі потерпає Болгарія.

Російська пропаганда в Болгарії є складовою гібридної війни, спрямованої на дестабілізацію країни, послаблення її євроатлантичного курсу та вплив на громадську думку. Особливо це посилилося на фоні агресії росії проти України. Російська пропаганда в Болгарії використовує розгалужену мережу онлайн-медіа. У Болгарії діє понад 370 анонімних сайтів, які поширюють проросійські фейки та дезінформацію. Ці ресурси часто мають ідентичний дизайн і контент, що дозволяє швидко розповсюджувати потрібні наративи. У червні 2023 року було зафіксовано понад 105 тисяч таких публікацій [3]. Також для поширення дезінформації. активно використовуються такі платформи як Facebook і Telegram, Створюються канали на болгарській мові, які публікують проросійські матеріали, спрямовані на дискредитацію України, ЄС та НАТО .

Традиційними засобами в поширенні пропагандистських наративів є дипломатичні та культурні установи, культурні та релігійні організації, пов'язані з Росією, які мають вплив на громадську думку .Пропаганда апелює до спільної православної віри та історичних зв'язків між Болгарією та Росією, зокрема, підкреслюючи роль Росії як «визволительки» Болгарії. Це використовується для формування позитивного образу росії та негативного ставлення до Заходу.

Окремим напрямком гібридної агресії є фінансування проросійських політичних сил та вливання коштів в проросійські громадські організації та фонди. Все це і дозволяє росії впливати на внутрішню політику країни.

Отже, російська пропаганда в Болгарії є багатогранною та добре організованою системою, яка використовує різноманітні канали та методи для досягнення своїх цілей. Це включає як традиційні медіа, так і сучасні цифрові платформи, а також використання історичних та культурних зв'язків.

Що робить Україна в протидію агресивній пропагандистській політиці росії. Український інститут активно працює над формуванням позитивного іміджу України за кордоном, зокрема в Болгарії, через різноманітні заходи культурної дипломатії. При Посольстві України в Болгарії діє культурно-інформаційний центр, який організовує заходи, спрямовані на популяризацію української культури, мови та історії серед болгарської аудиторії.

Позитивною є співпраця з болгарськими культурними організаціями для проведення спільних заходів, таких як виставки, концерти та літературні вечори, що сприяє глибшому розумінню української культури в Болгарії. Інститут підтримує освітні ініціативи, включаючи обміни студентами та викладачами, що дозволяє поширювати знання про Україну та зміцнювати академічні зв'язки між країнами. Як приклад, у місті Варна діє «Український дім» – центр, створений українською діаспорою, який проводить культурні заходи, мовні курси, виставки та інші події, спрямовані на популяризацію української культури та підтримку українців у Болгарії

Окрім інформаційних кампаній у ЗМІ та соціальних мережах Болгарії з метою формування позитивного образу України та протидії дезінформації, Український інститут бере участь у міжнародних культурних подіях, що проходять у Болгарії, представляючи українське мистецтво та культуру на міжнародному рівні. Ці всі заходи спрямовані на зміцнення культурних зв'язків між Україною та Болгарією, а також на формування позитивного сприйняття України в болгарському суспільстві.

Ефективна протидія російській пропаганді вимагає комплексного підходу, включаючи медіаграмотність, прозорість фінансування політичних сил та зміцнення незалежних медіа для поширення об'єктивної інформації про події в Україні і Європі в цілому.

Література:

1. Статут державної установи «Український інститут» : нова редакція, 2021 р. URL: https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/ukrayinskyj-instytut_statut_nova-redakcziya-2021-1.pdf

2. Український інститут. Програми. URL: https://ui.org.ua/programs/

3. Чередніченко О. У Болгарії кількість російської пропаганди в інтернет-ЗМІ зросла більш ніж утричі. Детектор медіа. 10 серпня 2023. URL: https://detector.media/infospace/article/215422/2023-08-10-u-bolgarii-kilkist-rosiyskoi-propagandy

Шевцова Євгенія Сергіївна,
аспірантка кафедри міжнародних відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

МОЖЛИВОСТІ ЕСТОНСЬКОЇ ШКОЛИ ДИПЛОМАТІЇ В ПІДГОТОВЦІ АСПІРАНТІВ-ІСТОРИКІВ

Культурна дипломатія, як складова зовнішньої політики та стратегічних комунікацій, є потужним інструментом формування іміджу країни на міжнародній арені. Особливу роль в цьому процесі відіграє освіта, яка дозволяє налагоджувати міцні міжнародні зв'язки через культурний обмін та академічне співробітництво. Культура наукового обміну, як і культурна дипломатія, допомагає будувати довіру та взаєморозуміння серед науковців різних країн, сприяючи розвитку міжнародних наукових зв'язків і створенню нових можливостей для подальших досліджень.

Культурна дипломатія охоплює широкий спектр напрямів, і її значення може варіюватися залежно від контексту дослідження. Вона може бути визначена як форма публічної дипломатії або інструмент «м'якої сили», що сприяє обміну ідеями, інформацією, творами мистецтва та іншими культурними елементами між державами. Водночас, культурну дипломатію можна трактувати як процес міжнародних комунікацій, спрямованих на просування іміджу країни, формування її авторитету та забезпечення поваги й довіри в глобальному контексті [3].

Прикладами такої міжнародної співпраці можуть бути програма «British Council», запроваджена Великою Британією, або щорічне проведення «Міжнародного форуму культурної дипломатії», який вперше відбувся 10 листопада 2020 року, та включав різноманітні заходи, такі як виставки, концерти, лекції й культурні обміни, що допомагають показати сучасну Україну та її досягнення [4]. Так, аспіранти-історики можуть взяти участь у культурній дипломатії, зокрема через участь у міжнародних програмах, як-от навчання в Естонській школі дипломатії.

Досвід навчання в Естонській школі дипломатії, яка пропонує міждисциплінарний підхід до навчання, є корисним для аспірантів-істориків, оскільки він допомагає глибше розуміти взаємозв'язок між історичною наукою та сучасною міжнародною політикою. Естонська школа дипломатії пропонує восьмимісячну сертифіковану програму для науковців та аспірантів з України, яка охоплює теорію та практику міжнародних відносин і дипломатії. Програма забезпечує студентів необхідними академічними знаннями та практичними

навичками для успішної кар'єри на міжнародній арені. Програма Естонської школи дипломатії включає низку курсів, що можуть значно збагатити наукові знання та професійні навички аспірантів-істориків, допомагаючи їм краще розуміти дипломатичні процеси, які впливали на розвиток міжнародних відносин, а також застосовувати ці знання у своїй подальшій науковій, викладацькій та професійній діяльності. Зокрема, курси, присвячені дипломатичним навичкам, історії країн ЄС, країнам Балтії, кібербезпеці, є чудовими інструментами для істориків, які прагнуть інтегрувати сучасну історію України з актуальними глобальними викликами [1].

Участь у програмі Естонської школи дипломатії дозволила застосувати здобуті знання в науковій та викладацькій діяльності. Зокрема, був розроблений вибірковий курс з історії Європейського Союзу, де інтегровані знання з історії XX ст. та міжнародних відносин і дипломатії. Крім того, проведення відкритих лекцій для українських студентів і виступи на конференції про можливості програми Естонської школи дипломатії та системи естонської освіти [2]. Участь у наукових форумах країн Балтії дала змогу виступати із доповідями та піднімати питання з історії України. Окрім того міжнародний досвід – це завжди встановлення контактів з іноземними науковцями і покращення навичок англійської мови, що є важливим аспектом для покращення професійних навичок.

Отже, для українських науковців та аспірантів-істориків важливо бути частиною культурної дипломатії та міжнародних дипломатичних процесів, оскільки це відкриває нові можливості для обміну знаннями, досвідом та співпраці з колегами з різних країн. Участь у міжнародних програмах, таких як Естонська школа дипломатії, дозволяє не лише поглибити наукові дослідження, але й сприяє розвитку професійних навичок, зокрема комунікації, наукового обміну та академічної мобільності. Це також дозволяє українським дослідникам інтегрувати свої роботи у глобальні наукові процеси, що є важливим етапом для зміцнення міжнародного іміджу України та її наукового потенціалу на світовій арені.

Література:

1. Eesti Diplomaatide Kooli. (n.d.). Academic programmes. Estonian School of Diplomacy. URL: https://edk.edu.ee/programmes/academic-programme/

2. Науково-практичний вебінар «Відносини Україна – ЄС: трансформація міжнародної парадигми». URL: https://nubip.edu.ua/node/148961

3. Парчевська В. Паніна І. Дискусія щодо поняття «Культурна дипломатія». URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/

4. Руднєва А.О., Мальована Ю.Г., Арсенюк М.С. Культурна дипломатія як інструмент формування іміджу України. Регіональні студії. 2024. № 37. С. 63-67.

Дун Пей,
аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
м. Київ (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР

Освітня публічна дипломатія є важливим інструментом зовнішньої політики Китайської Народної Республіки (КНР), що активно розвивається в останні десятиліття. КНР використовує освіту для зміцнення свого глобального впливу, просування власних культурних цінностей та поглиблення міжнародних відносин. Це один з аспектів так званої дипломатії принципів м'якої сили, що включає культурні, наукові та освітні ініціативи, які сприяють покращенню іміджу країни на міжнародній арені.

Окрім того, освітня публічна дипломатія є також стратегією, через яку КНР взаємодіє з іншими державами, використовуючи освітні програми, наукові обміни та співпрацю. Так, держава щорічно надає тисячі стипендій іноземним студентам, що бажають навчатися в китайських університетах. Ці програми мають на меті не лише наукову співпрацю, а й формування позитивного іміджу країни за кордоном. Стипендіальні програми підтримують студентів з різних куточків світу: Африки, Латинської Америки та країн Центральної й Східної Європи й охоплюють широкий спектр дисциплін, включаючи гуманітарні, соціальні, природничі та технічні науки. За інформацією Міністерства освіти КНР, тільки у 2020 році понад 490 000 іноземних студентів навчалися в Китаї [2, с.118].

Однією з найбільш відомих ініціатив КНР в сфері освітньої дипломатії є мережа Конфуціанських інститутів, які функціонують як культурно-освітні центри в університетах по всьому світу. Метою їх діяльності є популяризація китайської мови, культури та філософії. Вони також формують платформи для обміну знаннями, розширення мережі наукових контактів і поглиблення міжкультурного діалогу. Станом на 2021 рік у світі існує понад 500 таких інститутів в різних країнах, і держава з кожним роком збільшує їх кількість [3].

КНР також активно підтримує академічні обміни та міжнародні наукові партнерства. Китайські університети укладають договори про співпрацю з провідними університетами світу, що дає змогу здійснювати спільні дослідження та обмін студентами. Одним із прикладів такої співпраці є програми двосторонніх обмінів з університетами США, Великої Британії та Австралії. Програми також сприяють залученню висококваліфікованих іноземних фахівців для викладання в університетах КНР, що підвищує академічний рівень освіти в країні та допомагає впроваджувати міжнародні стандарти.

Згідно з базою даних Глобальної американської вищої освіти (Global American Higher Education), станом на 2022 рік, у Китаї працювало 59 американських вищих навчальних закладів. Переважна більшість з них – це або

спільні програми, які нараховують 23% американських ЗВО в Китаї, або так звані мікрокампуси, такі як партнерства Університету штату Арізона в Сіані, Чженчжоу та Циндао, які зосереджені на конкретних програмах і наукових проектах.

Більше того, Китай є найбільшим джерелом іноземних студентів у США. Навіть не зважаючи на наростання стратегічної конкуренції між США та Китаєм за президенства Дональда Трампа (2017–2021 рр.), у 2019-2020 рр. у США навчалося 372 532 громадянина Китаю, що є рекордним показником [1, с. 448].

В системі міжнародної освітньої політики Китай прагне стати провідним глобальним центром освіти та науки. Держава активно інвестує в міжнародні освітні проекти, які сприяють формуванню стратегічних зв'язків з іншими країнами. Одним із таких є ініціатива «Один пояс, один шлях», до якої залучені країни Азії, Африки та Європи. В межах реалізації даного проекту Китай пропонує підтримку в розвитку освітніх систем цих країн, шляхом будівництва університетів, їх забезпечення навчальними матеріалами та організацію програм наукового обміну викладачів та студентів.

Важливим аспектом реалізації стратегії освітньої публічної дипломатії КНР є забезпечення якості вищої освіти. В країні діють державні програми «План 211» і «План 985», спрямовані на підтримку найбільш перспективних китайських університетів, що дозволяє їм залучати міжнародні наукові ресурси, укладати партнерства з провідними університетами світу та забезпечувати високий рівень підготовки студентів. За інформацією World University Rankings, ряд китайських університетів, таких як Пекінський університет та Цінхуа, мають високі рейтинги серед кращих університетів світу.

Водночас, не зважаючи на очевидні успіхи в реалізації освітньої публічної дипломатії, КНР стикається з критикою щодо своєї стратегії м'якої сили. Деякі європейські країни висловлюють занепокоєння щодо того, що китайські освітні ініціативи можуть бути використані для просування пропаганди та обмеження академічної свободи, порушують принципи академічної доброчесності. Так, свого часу, Конфуціанські інститути стали об'єктами критики за їхній вплив на навчальний процес та за звинувачення у цензурі.

Отже, освітня публічна дипломатія Китаю є потужним інструментом зовнішньої політики, який дозволяє країні зміцнювати свої міжнародні позиції та формувати позитивний імідж на світовій арені. Однак, як і в будь-якому іншому аспекті реалізації політики м'якої сили, існують певні виклики та проблеми, які потребують уваги та вдосконалення.

Література:

1. Сагановський Р. Освітня публічна дипломатія США у Китайській народній республіці: виклики та перспективи. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 55. с. 444-451.

2. Wang, L. China's Global Educational Strategy: The Role of International Students and Universities. Global Education Review. 2021, 8(2). P. 115-130.

3. Li, H. Confucius Institutes and China's Soft Power. International Journal of Chinese Studies, 2022. 11(3), P. 203-219.

Верніков Віталій Віталійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

У сучасному світі культурна дипломатія стає все більш значущим чинником реалізації зовнішньої політики. Вона використовується для формування позитивного іміджу держави, просування національних цінностей, побудови гуманітарного діалогу та забезпечення довготривалих партнерств. На відміну від жорсткої сили, яка базується на тиску, культурна дипломатія є складовою м'якої сили, яка діє через привабливість і переконання [1, с. 5].

Термін «м'яка сила» був введений Джозефом Наєм наприкінці 1980-х років. На його думку, країни досягають стратегічних цілей ефективніше не через примус, а через привабливість культури, політичних і моральних ідеалів [4, с. 6]. В основі культурної дипломатії — культурний обмін, мовна політика, співпраця у сфері освіти та мистецтва, просування культурної спадщини.

В умовах російсько-української війни культурна дипломатія набула для України особливої ваги. Держава активізувала свою міжнародну присутність через створення інституцій — зокрема, Українського інституту, який координує проєкти за кордоном, забезпечує участь України у світових культурних подіях і формує сталі міжкультурні зв'язки [5].

Одним з яскравих прикладів сучасної культурної дипломатії є міжнародний форум «Креативна Україна» 2024. Захід об'єднав українських і закордонних діячів культури, політики та дипломатії. Обговорювалися питання культурної деокупації, доступності культурних послуг, інклюзивності, ролі медіа у комунікації культури та стратегії післявоєнної відбудови через культурні екосистеми. Такі ініціативи формують нову візію ролі культури як інструменту опору, єдності та стратегічного голосу на міжнародній арені [3]

У країнах ЄС культурна дипломатія давно інтегрована у зовнішню політику. Інституції як Goethe-Institut (Німеччина), British Council (Велика Британія), Cervantes Institute (Іспанія) мають розгалужену мережу культурних центрів, які просувають національні наративи та мову, підтримують партнерські ініціативи та гуманітарні зв'язки [2]. Такі моделі успішно поєднують культурну присутність із зовнішньополітичними цілями держав.

Культурна дипломатія виконує низку важливих функцій: іміджеву (формує привабливий образ країни), захисну (протидія інформаційним загрозам), гуманітарну (розвиток культурного доступу), економічну (підтримка креативних

індустрій), комунікативну (розбудова міжкультурного діалогу). Вона є не лише доповненням до класичної дипломатії, а й автономним інструментом впливу в глобальному просторі .

Таким чином, культурна дипломатія сучасної держави є засобом м'якої сили, що забезпечує стратегічну присутність у світі, формує довіру та підтримку. Для України вона виконує функцію національного самозахисту і творення нової культурної суб'єктності у глобальному порядку денному.

***Літероатура*:**

1. Cross M.K.D., Melissen J. *European Public Diplomacy: Soft Power at Work.* Palgrave Macmillan, 2013. 260 p.

2. Goethe-Institut. URL: https://www.goethe.de

3. Міжнародний форум «Креативна Україна» 2024 // Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: https://creativeukraine.org.ua/uk

4. Nye J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics.* PublicAffairs, 2004. 208 p.

5. Український інститут. URL: https://ui.org.ua

Білошапка Мар'яна Олександрівна,
Студентка, спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування Украйни (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Силка Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ – ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Культурна дипломатія – це важливий інструмент сучасної зовнішньої політики, який дозволяє країнам налагоджувати міжнародні відносини, формувати позитивний імідж та сприяти взаєморозумінню між народами. У сучасних умовах глобалізації, коли межі між державами стираються через цифрові технології та діяльність міжнародних організацій, культурна дипломатія є важливим джерелом для розвитку не лише культурних, а й політичних та економічних зв'язків. Цей інструмент дозволяє країнам демонструвати свою культуру, підвищувати рівень взаємодії та вирішувати різні виклики через культурні проєкти та ініціативи.

Культурна дипломатія є складовою зовнішньої політики держави, що включає використання культурних ініціатив для досягнення стратегічних зовнішньополітичних цілей. Це процес взаємодії між державами через культурні проєкти, спрямовані на покращення іміджу країни, розвиток міжнародних зв'язків та взаєморозуміння. Одним із основних завдань культурної дипломатії є якісна демонстрація національних культурних досягнень та можливостей, що зможуть допомогти побудувати комфортне та позитивне середовище для

дипломатичних відносин. Культура дуже багатогранна, і вона має здатність об'єднувати людей, незважаючи на їхні політичні погляди або національні розбіжності. Саме ця обставина і робить культурну дипломатію унікальним засобом для поліпшення міжнародних відносин.

Існує кілька форм культурної дипломатії, через які країни взаємодіють на міжнародній арені. Це можуть бути: культурні обміни, організація міжнародних виставок, фестивалів, конференцій, а також створення культурних центрів за кордоном держави. Одним із найбільш ефективних інструментів культурної дипломатії є мистецькі та наукові обміни, які дозволяють народам взаємно познайомитися з їхніми культурними традиціями, історією та іншими досягненнями.

Один з прикладів – діяльність українських культурних центрів за кордоном, які активно проводять заходи, присвячені українському мистецтву, музиці та літературі. Вони виступають платформами для культурних обмінів, сприяють розвитку дипломатичних зв'язків та позитивно пропагують українську національну культуру серед іноземців. Наприклад, Український інститут у Відні організовує виставки, концерти та дискусії про українську культуру, а Український культурний центр у Парижі проводить лекції, кінопокази та фестивалі, спрямовані на ознайомлення французької аудиторії з українською спадщиною.

Крім того, не менш важливими є міжнародні культурні фестивалі, де країни можуть презентувати свої мистецькі досягнення та знайомити міжнародну аудиторію зі своєю культурною спадщиною.

Так, фестиваль української культури у США: щороку в США проводяться численні фестивалі, такі як Український фестиваль у Чикаго, Фестиваль української культури в Нью-Йорку, Свято української культури в Лос-Анджелесі, Кленовий український фестиваль у Торонто та інші, на яких українські митці мають можливість презентувати свою музику, літературу, живопис та інші аспекти культури. Наприклад, під час «Ukrainian Festival» у Нью-Йорку проходять виступи українських музичних гуртів, виставки народного мистецтва та дегустації традиційних страв. «Chicago Ukrainian Days Festival» включає концерти, фольклорні виступи та виставки про українську історію. У Лос-Анджелесі на «Ukrainian Culture Celebration» представлено українське кіно, театральні постановки та дискусії з культурними діячами. Ці події сприяють популяризації української культури та дозволяють зміцнювати дипломатичні зв'язки між Україною та США, формуючи позитивне ставлення до України серед американців.

Європейський Союз активно використовує культурну дипломатію для зміцнення внутрішніх зв'язків між своїми країнами-членами та для популяризації європейських цінностей в інших частинах світу. Програми «Креативна Європа» чи «Erasmus+» є одними із прикладів потужних культурних проектів, що сприяють розвитку міжкультурного діалогу та співпраці в межах ЄС. І також, ці програми активно підтримують молодіжні ініціативи та культурні обміни.

Для автора тез, як вокалістки молодіжного оркестру «Souvenir», культурна дипломатія відіграє особливе значення. Наш колектив часто подорожує за кордон, де представляє українську музику, бере участь у різноманітних фестивалях, працює над культурними обмінами з іншими музичними колективами та розповідає про нашу українську культурну спадщину. Ці подорожі дійсно допомагають налагоджувати навіть дипломатичні зв'язки та формувати сприятливе ставлення до нашої країни, що добре впливає на розвиток міжнародних відносин.

Тож, культурна дипломатія є сильним інструментом зовнішньої політики будь-якої сучасної держави. Вона зміцнює міжнародні зв'язки, формує позитивний імідж країни та сприяє розвитку міждержавних відносин. Успішна реалізація культурної дипломатії потребує не тільки політичної волі, але й належного фінансування та підтримки культурних ініціатив. І враховуючи швидкі зміни в глобальному світі, культурна дипломатія гратиме все більш важливу роль у досягненні зовнішньополітичних цілей та зміцненні світового співробітництва.

Література:

1. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. Humanitarian vision. 2017. Vol. 3, Num. 1. С. 25–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2017_3_1_7

2. Сербіна Н. Ф., Кучмій О.П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 100(1). С. 122–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_100%281%29__21

Головко Антон Вікторович
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ У ФОКУСІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Культурна дипломатія передбачає використання культурних ресурсів, мистецтва, освіти та традицій для формування позитивного міжнародного іміджу держави.

Вона є частиною «м'якої сили» (soft power), що впливає на міжнародні відносини без застосування військових або економічних важелів.

Серед ключових аспектів функціонального навантаження культурної дипломатії у зовнішній політиці прийнято розрізняти такі:

- зміцнює двосторонні та багатосторонні відносини між країнами;
- сприяє взаєморозумінню та міжкультурному діалогу;

• використовується для формування позитивного сприйняття країни за кордоном.

До форм реалізації культурної дипломатії прийнято зараховувати такі:

• обмін студентами та освітні програми (наприклад, програми стипендій, курси з вивчення мови);

• організація виставок, фестивалів, концертів, театральних постановок;

• підтримка культурних центрів за кордоном (наприклад, Британська Рада, Інститут Гете, Французький інститут);

• використання сучасних цифрових технологій, соцмереж і кіноіндустрії для популяризації культури.

Серед вдалих прикладів успішної культурної дипломатії було б доцільним виділити такі:

• Франція через Французький інститут та "Франкофонію" поширює французьку культуру у світі.

• США активно використовують Голлівуд, музику та освітні програми (Fulbright) як засоби культурного впливу.

• Україна активно розвиває культурну дипломатію через "Український інститут", міжнародні книжкові ярмарки, кінофестивалі.

Що ж до викликів та перспектив культурної дипломатії, то серед інших чільне місце належить таким:

• політичні та економічні кризи можуть обмежувати можливості культурного співробітництва;

• важливість інтеграції культурної дипломатії у загальну стратегію зовнішньої політики;

• використання новітніх технологій для розширення впливу культурної дипломатії.

Література:

1. Гречко Т. А. Культурна дипломатія: сучасні концепції та підходи. Науковий вісник дипломатичної академії України. 2019.

Кузьменко Крістіна Віталіївна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРНІ ОБМІНИ ЯК СПОСІБ НАЛАГОДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Культурні обміни є важливим інструментом міжнародної дипломатії та відіграють значну роль у налагодженні міждержавних відносин. Вони сприяють зміцненню взаєморозуміння між народами, формуванню позитивного іміджу

держави та поширенню її культурних цінностей у світі. На відміну від політичних чи економічних механізмів впливу, які можуть супроводжуватися тиском або конкуренцією, культурні обміни базуються на добровільному діалозі, що сприяє створенню довіри між країнами.

Історія знає безліч прикладів, коли саме культурні контакти допомагали налагоджувати стосунки між державами навіть у складні періоди. Наприклад, під час Холодної війни Радянський Союз і США активно використовували культурну дипломатію для зменшення напруги у відносинах. Виставки мистецтва, гастролі музикантів, спортивні змагання та обміни студентами сприяли кращому розумінню між двома наддержавами. Одним із найбільш відомих прикладів є програма Фулбрайта, започаткована ще у 1946 році, яка дала можливість тисячам студентів і науковців навчатися та викладати в різних країнах, сприяючи академічним та культурним зв'язкам.

Європейський Союз також активно використовує культурні обміни для зміцнення європейської ідентичності та інтеграції. Програма Erasmus+ дає можливість студентам навчатися в університетах інших країн, що не тільки покращує їхню освіту, а й формує нове покоління європейців із спільними цінностями. Такі ініціативи сприяють подоланню історичних суперечностей між країнами та формують спільний культурний простір.

Форми культурних обмінів можуть бути різноманітними. Одним із найпоширеніших форматів є освітні програми, які дозволяють студентам, викладачам і дослідникам навчатися чи працювати в інших країнах. Також важливу роль відіграють мистецькі гастролі та фестивалі, які знайомлять світ із культурою певної країни. Наприклад, українські художники, музиканти та театральні колективи активно представляють свою творчість за кордоном, що сприяє формуванню позитивного іміджу України.

Спортивні обміни також мають значний вплив. Олімпійські ігри, чемпіонати світу та міжнародні турніри не тільки об'єднують людей навколо спорту, а й слугують платформою для міжнародного діалогу. Відомим є приклад «пінг-понгової дипломатії» між США та Китаєм у 1970-х роках, яка сприяла нормалізації відносин між двома країнами.

Важливим елементом культурних обмінів є також мова. Викладання національних мов за кордоном сприяє поширенню культури та ідей певної держави. Наприклад, Інститут Гете популяризує німецьку мову та культуру по всьому світу, а Французький інститут активно підтримує поширення французької мови та мистецтва. Україна також розширює свою культурну присутність у світі через відкриття українських центрів у різних країнах.

Культурні обміни стають ще більш значущими в умовах глобалізації, оскільки вони допомагають зберігати національні особливості, сприяють взаємному збагаченню культур і запобігають конфліктам. У сучасному світі, де політичні суперечки часто призводять до напруги, культурні зв'язки можуть бути тим мостом, який допоможе знайти спільну мову навіть між найбільш ворогуючими державами.

Отже, культурні обміни відіграють ключову роль у формуванні міждержавних відносин, створюючи міцні зв'язки між народами. Вони сприяють

взаємному розумінню, зміцненню міжнародного іміджу країн і допомагають будувати стабільний, мирний світ, де культура виступає об'єднавчим фактором, а не джерелом розбіжностей.

Література:

1. Мельничук Любов. Культурна дипломатія як інструмент сприяння розвитку відносин. URL: https://bibliotekanauki.pl/articles/31343700.pdf

2. Мицик Л.М. Культурна дипломатія: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 70 с.

3. Парчевська В.В., Паніна І.Г. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua

4. Сербіна Н.Ф., Кучмій О.П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 100(1). С. 122-131.

Юрченко Владислава Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Силка Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Культурна дипломатія є важливим інструментом у зміцненні національної ідентичності України, особливо в умовах війни. Вона полягає в використанні культурних ресурсів і надбань для просування національних інтересів на міжнародній арені, зміцнення міжнародних зв'язків і формування позитивного іміджу держави. В умовах війни культурна дипломатія виступає не тільки як метод збереження національної єдності, але і як ефективний засіб міжнародної боротьби за підтримку та розуміння з боку інших країн.

Під час російсько-української війни культурна дипломатія виконує кілька важливих завдань: зміцнення національної ідентичності, підтримка міжнародної солідарності та контрдія інформаційним атакам. В умовах внутрішньої міграції та еміграції, культурна дипломатія допомагає українцям зберігати зв'язок зі своєю культурою і традиціями, навіть перебуваючи далеко від дому. Це досягається через організацію культурних заходів як в Україні, так і за її межами – виставки, концерти, кінематографічні фестивалі, де українська культура є основною темою.

Одним із основних аспектів культурної дипломатії є підтримка митців і діячів культури, які через свою творчість можуть зміцнювати національну ідентичність і створювати позитивний імідж країни. Це допомагає не лише

зберегти культурну спадщину, а й підняти моральний дух нації. Під час війни митці активно використовують свої твори як інструмент для вираження національної гордості, а також для донесення до світу правди про ситуацію в Україні. Кінематограф, документальні фільми, виставки, музичні виступи – всі ці форми культурної діяльності сприяють не тільки внутрішньому згуртуванню, але й підвищують інтерес міжнародної спільноти до України.

Одним з найбільш яскравих прикладів культурної дипломатії у 2024 році є участь українських фільмів на міжнародних фестивалях. Наприклад, документальний фільм «20 Days in Mariupol», який здобув широке визнання на Берлінському міжнародному кінофестивалі 2024 року, привернув увагу до трагедії, яку пережив місто, і демонстрував героїзм українських захисників та мирних жителів. Фільм також був представленій на кількох інших міжнародних фестивалях, зокрема на кінофестивалі Sundance у США. Це сприяло більш глибшому розумінню гуманітарної катастрофи, спричиненої агресією росії.

Українська музика також отримала визнання за кордоном. 9 березня 2024 року відбувся великий концерт української оркестрової музики «Симфонія свободи» в Паризькій філармонії. Виступ допоміг зміцнити культурні зв'язки, а також підвищити інтерес до української музики. Культурна дипломатія в умовах війни також активно взаємодіє з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО. Українські культурні надбання стали частиною міжнародної дискусії щодо охорони культурної спадщини і боротьби з її знищенням під час військових конфліктів. Зокрема, ЮНЕСКО засудила обстріл історичного центру Одеси, внесеного до Списку всесвітньої спадщини, під час якого було пошкоджено близько 15 пам’яток архітектури, включно 2 національного значення та кілька музеїв.

Завдяки культурним проєктам, організованих за кордоном, Україна може формувати позитивний образ, який протистоїть інформаційним атакам та пропаганді з боку агресора. У 2024 році великий культурний проєкт «Ukraine in the Heart of Europe», організований в Лондоні, став важливою платформою для просування української культури, історії та митців. Виставки, музичні концерти та кінопокази, які демонстрували красу та багатство української культури, стали потужним інструментом протидії російській пропаганді, спрямованій на дискредитацію української нації. Культурна дипломатія також допомагає Україні протидіяти інформаційним атакам, які активно здійснюються росією. Виставки, які демонструють історичну спадщину України, музичні концерти, гастрономічні події – усе це стає ефективним інструментом боротьби за правду і підтримку міжнародного співтовариства.

Таким чином, культурна дипломатія в умовах війни є не лише важливим інструментом у підтримці національної ідентичності, але й ключовим фактором у побудові стратегічної міжнародної підтримки для України. Це дозволяє Україні показати свою витривалість, духовну силу та унікальність, що стає основою для формування нових союзів і партнерств. У майбутньому, коли війна завершиться, культурна дипломатія стане важливим інструментом відновлення і примирення, адже культура здатна об’єднувати народи навіть у найскладніші часи. Вона може

стати містком між країнами, які підтримали Україну, і країнами, що прагнуть до відновлення миру та стабільності.

Література:

1. Національний інститут стратегічних досліджень. «Культурна дипломатія України». URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dypl-26841.pdf

2. Україна дипломатична «Культурна дипломатія України під час війни». URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/72_2023.pdf

Хоменко Анна Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористуванняУкраїни (м. Київ. Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористуванняУкраїни (м. Київ. Україна)*

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: М'ЯКА СИЛА В УМОВАХ ВІЙНИ

Культурна дипломатія є важливим інструментом міжнародних відносин, що дозволяє країнам зміцнювати свою м'яку силу через мистецтво, освіту, культурні обміни та інші форми співпраці. В умовах війни значення культурної дипломатії України суттєво зросло, оскільки вона сприяє формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені, консолідації міжнародної підтримки та протидії ворожій пропаганді. В умовах війни Україна активно використовує культурну дипломатію для зміцнення свого міжнародного іміджу. Через культурні та спортивні заходи, виставки, кінопокази та музичні концерти Україна демонструє світу свою самобутність, історію та боротьбу за незалежність.

Війна ведеться не лише на полі бою, а й у інформаційному просторі. Українська культура стає важливим засобом протидії російській пропаганді, формуючи правдивий наратив про події в Україні та розвінчуючи міфи про історичну спільність із Росією. Значну роль у просуванні культурної дипломатії відіграють державні та громадські інституції, такі як Український інститут, Український культурний фонд та Міністерство закордонних справ. Вони сприяють організації культурних заходів за кордоном, підтримують українських митців та реалізують проєкти, що знайомлять світі з сучасною українською культурою. Культурна дипломатія України активно розвивається завдяки співпраці з міжнародними організаціями, іноземними посольствами та благодійними фондами. Це сприяє ширшому охопленню аудиторії та допомагає залучати ресурси для підтримки культурних ініціатив. ([JTS DonNU, 2023])

Війна завдала значних втрат українській культурі – зруйновано музеї, театри, пам'ятки архітектури. Це поставило перед Україною виклик збереження культурної спадщини та відновлення культурної сфери. Культурна дипломатія

стає ключовим механізмом привернення уваги світу до цих проблем та пошуку шляхів їх вирішення.

Культурна дипломатія в умовах війни стала важливим інструментом м'якої сили України, допомагаючи боротися за міжнародну підтримку, протистояти дезінформації та поширювати українську культуру у світі. Її подальший розвиток є важливим елементом стратегії державної безпеки та міжнародної співпраці. Від активного використання культурної дипломатії залежить не лише формування позитивного іміджу України, але й майбутнє культурної спадщини та національної ідентичності.

Література:

1. Кушнарьова М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. URL: nbuviap.gov.ua

2. Культурна дипломатія України під час війни. jnas.nbuv.gov.ua

Кудіна А. Культурна дипломатія України в умовах війни. URL: ekmair.ukma.edu.ua

3. Культурна дипломатія: поняття та механізмиреалізації. URL: economyandsociety.in.ua

4. Культурна дипломатія України під час російсько-українськоївійни. URL: jts.donnu.edu.ua

Мацібура Вадим Олександрович,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористуванняУкраїни (м. Київ. Україна)
Науковий керівник: ***Асатуров Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і Природокористування України (м. Київ. Україна)*

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Питання історичної пам'яті може стосуватися різних сфер і контекстів, та як складна система колективних уявлень про минуле, є невід'ємною складовою національної ідентичності. Тому в контексті культурної дипломатії ми часто зустрічаємо ситуації, в яких важливо розуміння цих понять.

Конфлікти інтерпретацій минулого, особливо в регіонах із травматичним історичним досвідом, можуть призводити до ескалації напруги у відносинах між державами. Історична пам'ять може використовуватися як інструмент пропаганди та дезінформації, що створює загрози для міжнародної безпеки. Історична пам'ять у міжнародних відносинах це важливий ресурс культурного, політичного і правового впливу в світі, який можна використовувати для просування інтересів власної держави, для поліпшення взаєморозуміння між лідерами і народами [2, с. 92].

Історична пам'ять, як складна система колективних уявлень про минуле, є невід'ємною складовою національної ідентичності. Вона формує наративи, що

легітимізують політичні дії, визначають зовнішньополітичні орієнтири та впливають на формування міжнародного іміджу держави.

Коли суб'єктом упровадження політики пам'яті виступає держава уживається термін «державна політика пам'яті» як сфера державної політики та державного управління; сукупність офіційних репрезентацій історичного минулого, комеморативних стратегій і практик, орієнтованих на формування історичної пам'яті національної спільноти. Відтак на сучасному етапі формування Української держави політика історичної пам'яті спрямовується на досягнення такого стану колективної пам'яті, який би міг підтримувати національну ідентичність, слугувати основою для суспільної єдності та консолідації, гарантувати громадянський мир і злагоду. [3, с. 283].

Культурна дипломатія, як і історична пам'ять, є своєрідним механізмом зовнішньополітичного впливу. Культурна дипломатія, як концептуальна парадигма зовнішньої політики, передбачає використання культурних ресурсів для досягнення стратегічних цілей держави, а історична пам'ять, як елемент культурного надбання, є важливим ресурсом «м'якої сили», що може використовуватися для формування позитивного іміджу держави, налагодження діалогу з іншими країнами, просування національних інтересів. Тому історична пам'ять виступає як ресурс «м'якої сили».

Концепція «м'якої сили», яка була запропонована Дж. Найємом, передбачає здатність держави впливати на інші країни через привабливість своєї культури, цінностей та політики. Історичну пам'ять, потрібно правильно використовувати для просування позитивних наративів, формування іміджу держави як носія цінностей, важливих для міжнародної спільноти. Вплив культури на суспільство є значно потужнішим, ніж той, що відображений сьогодні у законодавстві і державних документах. Тому, аби «м'яка сила» працювала ефективно, слід звільнитися від звуженого її трактування. Потрібне чітке окреслення місії, завдань та можливостей, тому завдання держави та суспільства, дозволити їй проявити свій соціальний потенціал, можливість впливати на економічний розвиток країни та екологію, не лише вважатися, а й бути чинником, що відіграє свою вагому роль у міжнародній політиці та долучається до формування здорових міжнародних відносин [1, с. 31].

Варто зазначити, що у контексті зростання ролі «м'якої сили» в міжнародних відносинах, культурна дипломатія, що використовує історичну пам'ять як ресурс, набуватиме дедалі більшого значення. Необхідно розробляти стратегії культурної дипломатії, які б враховували специфіку історичного контексту та сприяли налагодженню діалогу між культурами. Важливо розвивати міжнародне співробітництво у сфері історичних досліджень та культурних обмінів. Тому розвиток культурної дипломатії насамперед залежить від того, як будується культурна політика держави. Вона має стимулювати розвиток культурної сфери, сприяючи створенню якісного і конкурентоспроможного культурного продукту. Складовою культурної політики має бути й політика промоції культури, яка, з одного боку, просуватиме культурний продукт на нові ринки, а з іншого – стимулюватиме його високу якість.[1, с. 31]

Отже, історична пам'ять роль історичної пам'яті непересічна у формуванні національної ідентичності, міжнародній співпраці та дипломатичному діалозі.. Ефективне використання історичної пам'яті вимагає врахування етичних норм, забезпечення об'єктивності та неупередженості, а також готовності до діалогу з іншими культурами. В такому випадку історична пам'ять може стати ресурсом "м'якої сили", сприяючи налагодженню міжнародного співробітництва та посилення історичного та політичного впливу держави.

Література:

1. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи: аналітична доповідь. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2016, 53. URL: https://surl.li/bkpqiq.

2. Стасевська О.А.; Маланчук І. І. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. 2021. URL: https://surl.li/bqvubb.

3. Чупрій Л. В. Історична пам'ять як важливий чинник державотворення в умовах протидії російській інформаційній агресії. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2023, 3 (17). С. 278-290. URL: https://www.relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/329/325.

Синявський Владислав Сергійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

МІЖ АКАДЕМІЧНИМ ДИСКУРСОМ І ПОЛІТИЧНИМИ РІШЕННЯМИ: ІСТОРИКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ ПОЛЬЩІ ПРО УПА ТА ОУН(б)

Сучасний етап польсько-українських відносин визначається глибокими трансформаціями, спричиненими повномасштабною війною Росії проти України. Агресія РФ не лише змінила геополітичний контекст у Європі, а й істотно переорієнтувала стосунки між українським та польським суспільствами, висунувши на передній план потребу нового осмислення спільного історичного досвіду. В умовах триваючої війни особливої ваги набуває завдання закриття «історичних рахунків» – давніх взаємних кривд, які впродовж десятиліть залишалися предметом суперечок та інструменталізації.

Кремлівська пропаганда активно намагається роздмухувати ці незаліковані історичні травми, використовуючи їх як засіб послаблення стратегічного партнерства між нашими державами. Українське та польське суспільства вже сьогодні демонструють безпрецедентний рівень взаємоповаги, солідарності та підтримки, що стало фундаментом для конструктивного діалогу щодо непростих сторінок минулого. Однак ці позитивні тенденції перебувають під постійним тиском деструктивних зовнішніх впливів, які прагнуть підірвати довіру та повернути обидві нації до конфліктних інтерпретацій історії.

У цьому контексті особливо актуальним є вироблення спільного, відповідального та відкритого підходу до осмислення історичних подій, пов’язаних із взаємною ворожнечею та трагізмом конкретних періодів. Спільне

засудження найбільших злочинів, що позначили ХХ ст., стає не лише моральним обов'язком, а й важливою умовою зміцнення сучасного стратегічного партнерства.

Таким чином, вивчення та аналіз сучасних ініціатив діалогу між Україною та Польщею, зокрема узгоджених позицій щодо історичної пам'яті, є надзвичайно актуальним. Воно дозволяє не тільки протидіяти маніпуляціям з боку Росії, але й сприяє формуванню зрілої моделі порозуміння, яка здатна зміцнити двосторонні відносини, підтримати єдність демократичних суспільств та забезпечити історичну справедливість, потрібну для стабільного майбутнього обох народів.

Наразі проведемо аналіз останньої Відкритої заяви представників історичної спільноти України щодо ініціатив окремих політичних сил РП прирівняти діяльність УПА та ОУН(б) до практик тоталітарних режимів. Відкрита заява з'явилася в політичному та історико-моральному контексті, у якому питання оцінки діяльності УПА та ОУН(б) набули не стільки наукового, скільки політичного забарвлення. Ініціативи Польщі щодо законодавчої криміналізації чи офіційного засудження діяльності цих організацій відображають логіку політичної інструменталізації минулого: історичні факти та судження використовуються як інструмент внутрішньої політики або зовнішньополітичного тиску. Заява від істориків двох сторін спрямована, перш за все, на стримування такої інструменталізації й на відстоювання професійного підходу до складних і суперечливих сторінок спільної історії. Автори застерігають, що ухвалення односторонніх законів може спричинити дзеркальні кроки в Україні, які, у свою чергу, посилять взаємні претензії і створять підґрунтя для деградації двосторонніх відносин. Такий сценарій відповідає інтересам третіх сил, які прагнуть ослабити транскордонні союзи. Отже, дипломатична обережність і фаховий консенсус є не лише академічною, а й державницькою необхідністю.

Насамперед наукова позиція істориків проти односторонніх версій і за комплексне дослідження. Автори заяви наголошують на необхідності комплексного, багатовимірного дослідження подій Волині та Галичини, яке враховує політичні, соціальні, етноконфесійні й воєнні чинники. Вони підкреслюють, що односторонні юридичні чи політичні висновки, які огульно оголошують одну сторону винною, підривають наукову достовірність і заперечують потребу встановлення фактів за допомогою архівних, криміналістичних і експертних методів. Це – аргумент на користь того, що складні історичні явища вимагають ретельної реконструкції, а не швидких політичних вердиктів.

У заяві слушно вказано, що джерельно-методологічні проблеми та невизначеності станом на сьогодні немають завершених і беззаперечних досліджень, які б категорично окреслювали всі обставини подій, включно з можливим впливом спецпідрозділів окупаційних режимів (нацистських та радянських структур). Це означає: перш ніж робити правові або моральні паралелі з тоталітарними режимами, слід завершити комплексні дослідження,

ексгумації, криміналістичні експертизи та порівняльний аналіз джерел, що мінімізує ризик помилкових інтерпретацій.

Водночас, щодо оцінки діяльності УПА та ОУН(б) у історичному і моральному вимірах, у заяві підкреслено принципову відмінність між національно-визвольною діяльністю (якою апелюють до боротьби проти імперій і окупації) та геноцидальними практиками тоталітарних режимів. Існує чітка методологічна перепона: відтворення мотивів, структури та практик діяльності партизанських і націоналістичних формувань вимагає врахування контексту війни, окупації та асиметричного насилля. Твердження про тотожність з нацизмом чи комунізмом потребують юридично-історичного обґрунтування, яке має бути предметом фахової експертизи, а не політичних рішень.

Варто підкреслити, що ризики політизації історичної пам'яті для міжнародних відносин має серйозну загрозу, оскільки перетворює минуле з предмета наукового осмислення на інструмент державної політики та ідеологічної боротьби. Заява слушно наголошує на дипломатичних і безпекових ризиках: законодавчі акти, що носять односторонній характер щодо оцінки історичних подій, можуть мати нокаутуючий ефект на двосторонні відносини, спричинити взаємні кроки у відповідь та вкрай негативно вплинути на суспільну атмосферу під час війни. У нинішньому умовному «військово-історичному» контексті будь-яке загострення польсько-українських відносин послаблює спроможність обох держав протистояти зовнішній агресії та підриває стратегічні партнерства.

Зокрема науковці вносять пропозиції щодо механізмів вирішення – це діалог і наукові формати. Українська ініціатива відновлення формату фахових дискусій у межах Форуму істориків України і Польщі є коректною і прагматичною: такий формат дозволяє працювати на засадах методологічної нейтральності, інтегрувати міжнародні експертні підходи, проводити спільні експедиції, ексгумації, архівні пошуки і публікації, які підвищать якість доказової бази. Важливо, щоб результати таких робіт були публічними, рецензованими і комунікованими широкій аудиторії з належним роз'ясненням методів і обмежень.

Зауважимо, що пам'ять про жертв та їх вшанування має глибокий **моральний та громадянський вимір**, що формує основу національної ідентичності та є ключовим для запобігання подібним трагедіям у майбутньому. Заява правомірно ставить питання про гідне вшанування пам'яті жертв з обох сторін як пріоритет. Пошуково-ексгумаційні роботи, спільні меморіальні практики та зобов'язання щодо встановлення імен загиблих є формами практичного виявлення спільної відповідальності за пам'ять і протидії політизації трагедій. Такий підхід сприяє гуманізації дискурсу й зменшує ризик експлуатації травм.

Ключовий меседж заяви – заклик до польських і українських колег діяти виважено, відповідально й професійно. Історики як фахівці покликані зберігати автономію наукового дискурсу від короткочасної політичної кон'юнктури, ініціювати прозорі й публічно аргументовані дослідження, просвітницькі

кампанії та міжінституційні проєкти, що знижують температуру політичних конфліктів.

Таким чином, відкрита заява є адекватною реакцією на потенційно небезпечну політичну ініціативу: вона відстоює принципи наукової доброчесності, вимагає комплексного розслідування складних історичних явищ і пропонує інструменти конструктивного вирішення – діалог, спільні дослідження, шукання істини, а не політичних вердиктів. У довгостроковій перспективі саме фахова співпраця й взаємне вшанування пам'яті можуть стати найнадійнішим бар'єром проти ревізіонізму й маніпуляцій минулим.

Реакція польських науковців на «Заяву українських істориків щодо намірів окремих політичних сил РП законодавчо прирівняти діяльність УПА та ОУН(б) до тоталітарних режимів» була швидкою. Зокрема, сформовано «Відкритий лист до друзів-істориків», яким польські історики-ініціатори прагнули **посилити голос поміркованих середовищ, що** має принципове значення для збереження довіри, стабільності та партнерства між Україною і Польщею в умовах війни та зростання зовнішніх загроз. По-перше, ця реакція демонструє готовність польської академічної спільноти до відповідального діалогу, який ґрунтується не на політичних емоціях, а на науковій етиці, прагненні до об'єктивності та усвідомленні спільної історичної відповідальності. Така позиція суттєво стримує можливу ескалацію конфлікту, яку можуть спричинити політичні сили, схильні до маніпулювання історичною пам'яттю.

По-друге, підтримка польськими істориками аргументів української сторони засвідчує наявність у двох народів глибокої інтелектуальної та ціннісної основи для діалогу щодо складного минулого. Цей крок демонструє, що наукова спільнота Польщі розуміє: історія не повинна перетворюватися на інструмент сучасної політичної боротьби й тим більше – на поле для російських інформаційних операцій, що прагнуть підірвати українсько-польську солідарність.

У ширшому контексті така реакція є знаком зрілості та відповідальності європейського академічного середовища, яке здатне впливати на суспільну дискусію та пом'якшувати політичні конфлікти. Саме завдяки подібним жестам взаємної підтримки формуються умови для чесного, фахового переосмислення минулого та зміцнення стратегічного партнерства між Україною і Польщею.

Література:

1. Відкрита заява представників історичної спільноти України / Otwarte oświadczenie przedstawicieli środowiska historycznego Ukrainy. URL: https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/vidkryta-zayava-predstavnykiv-istorychnoyi-spilnoty-ukrayiny-otwarte-oswiadczenie-przedstawicieli-srodowiska-historycznego-ukrainy.

2. List otwarty do Przyjaciół Historyków, którym leży na sercu dobro stosunków polsko-ukraińskich. URL: https://www.petycjeonline.com/list_otwarty_do_przyjacio_historykow_ktorym_ley_na_sercu_dobro_stosunkow_polsko-ukraiskich?fbclid=IwY2xjawOJInNleHRuA2FlbQIxMQBzcnRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzkxNzg4MjAwODkyAAEe1T2IqV3EQJrgAY8EL4oO2nAncfY1b6NtlGYrHdduOJVk4wOk-eLgGfPv2YQ_aem_qOU4pjX3VupfKw8Zw95vqQ

Щукіна Дар'я Романівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природовикористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Хвіст Вікторія Олексіївна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природовикористування України (м. Київ, Україна)

ЦЕРКОВНА ДИПЛОМАТІЯ ТА РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Церковна дипломатія та релігійний вимір російсько-української війни підкреслює важливість релігійних інститутів у вирішенні конфліктів, оскільки роль православних церков як медіаторів може бути вирішальною у процесі діалогу. Російсько-українська війна, що триває з 2014 року та повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, є конфліктом не лише геополітичного, військового чи економічного характеру, а й релігійного. Він формує складний комплекс духовних, культурних та дипломатичних аспектів. Відповідно церковна дипломатія в умовах війни стала інструментом зовнішньополітичного впливу.

При розгляді цієї теми необхідно звернути увагу безпосередньо на початок конфлікту церкви обох країн – Російська православна церква (РПЦ) і Православна церква України (ПЦУ), а також Українська православна церква (УПЦ), що донедавна перебувала у канонічному підпорядкуванні РПЦ, — відігравали активну роль у формуванні дискурсів навколо війни. Російська православна церква фактично стала безпосереднім союзником Кремля, використовуючи релігійну риторику для легітимації агресії, просуваючи концепцію «Русского мира» як духовної основи «захисту православ'я» в Україні. Однак, необхідно звернути увагу на такий важливий момент, як ПЦУ отримавши автокефалію від Вселенського патріархату у 2019 році, стала не лише символом духовної незалежності, а й важливим елементом у релігійній дипломатії України.

У гібридній війні, інформаційна та духовна сфери відіграють ключову роль, не менш важливу, ніж безпосередні бойові дії. Релігія стає впливовим фактором як у внутрішній консолідації суспільства, так і в отриманні міжнародної підтримки. Церкви не лише виконують роль духовних інституцій, а й виступають як впливові суб'єкти м'якої сили, здатні формувати політичні процеси, громадську думку та дипломатичні відносини.

Сьогодення розкриває релігійний фактор в міжнародних відносинах. Церковна дипломатія — це важливий механізм впливу на зовнішньополітичні процеси. Під час російсько-української війни, церковна дипломатія стала важливим способом спілкування України з міжнародною спільнотою. Вона також була засобом утвердження духовної незалежності України та ареною релігійного протистояння.

Основна подія, яка визначила міжнародний контекст церковної дипломатії України, це надання автокефалії Православній церкві України Вселенським патріархом Варфоломієм у 2019 році. Томос про автокефалію запустив процес відокремлення Православної церкви України від юрисдикції Московського патріархату. Це рішення стало одним з ключових елементів на дипломатичній арені, оскільки Вселенський патріархат засвідчив, що Україна не є частиною «Русского мира», а є повноправним суб'єктом православного світу.

Важливу роль у церковній дипломатії відіграє і Ватикан. Позиція Папи Римського Франциска щодо війни в Україні є складною. З одного боку, понтифік неодноразово висловлювався за мир, закликав до припинення насильства, намагався зберегти комунікацію як з Києвом, так і з Москвою. З іншого боку, його заяви про «провокації Заходу» або «трагедію обох народів» викликали неоднозначну реакцію в українському суспільстві, адже вони дозволяють агресору втекти від відповідальності. Водночас Ватикан продовжує гуманітарну місію: організовує медіацію, місії кардиналів, надає допомогу пораненим і переселенцям. Така стримана, але системна дипломатія відповідає традиційній стратегії Святого Престолу, який намагається виступати посередником навіть у найбільш конфліктних ситуаціях.

Таким чином, церковна дипломатія в міжнародному контексті стала важливою складовою загальної дипломатичної стратегії України. У межах гібридної війни Росія активно використовує релігійний наратив як інструмент ідеологічного впливу та інформаційної пропаганди. Через Російську православну церкву просувається концепція «Русского мира», яка ототожнює духовну єдність із політичною та культурною лояльністю до Москви. Цей наратив надає війні сакрального забарвлення, виправдовуючи агресію як «боротьбу за традиційні цінності» проти «західного занепаду». Релігійні наративи використовуються для потужного впливу на свідомість суспільства задля досягнення власних амбіцій.

Отже, церковна дипломатія та релігійний вимір російсько-української війни є важливими частинами боротьби України за політичну, культурну та духовну незалежність. Росія, використовуючи ресурси Російської православної церкви, перетворила релігію на інструмент гібридної війни, зокрема через поширення ідеології «Русского мира», залучення агресії та легітимацію імперської політики. Водночас українська сторона проявила здатність не лише протистояти зовнішньому релігійному тиску, а й формувати власну, незалежну церковну дипломатію. Надання автокефалії Православній церкві України та її поступове визнання іншими помісними церквами стало важливою перемогою не лише в релігійній, а й на міжнародній арені. Українські церкви, зокрема Православна Церква України та Українська Греко-Католицька Церква, активно долучилися до дипломатичної діяльності. Вони налагоджують партнерства з релігійними лідерами у світі, поширюють правдиву інформацію про війну та привертають увагу до гуманітарних наслідків російської агресії. У воєнний час релігія стала потужним символічним ресурсом - джерелом національної ідентичності, морального опору та духовної єдності.

Література:

1. Відносни церкви і держави в період російсько-української війни (2014-2024). URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/VIDNOSINI_CERKVI_I_DERZAVI_V_PERIOD_ROSIJSKO-UKRAI.pdf
2. Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України. URL: https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/derzhavno-tserkovni-ta-suspilno-relihiyni-vidnosyny-v-umovakh

Рожкова Вероніка Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА ЦЕРКОВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ

Релігія завжди відігравала значну роль у формуванні національної ідентичності, політичних процесів і міжнародних відносин. В умовах російсько-української війни церковна дипломатія стала важливим інструментом інформаційної боротьби, мобілізації суспільства та впливу на міжнародну спільноту. Це протистояння має також релігійний вимір, оскільки Російська Православна Церква (РПЦ) використовує церковну структуру як засіб поширення ідеології "русского мира" та виправдання агресії проти України [3, с. 12].

Церковна дипломатія – це діяльність релігійних організацій у сфері міжнародних відносин, що спрямована на досягнення певних політичних чи суспільних цілей [4, с. 7]. Українська православна церква, зокрема Православна Церква України (ПЦУ), намагається відстоювати інтереси України на міжнародному рівні, зміцнюючи зв’язки з Вселенським патріархатом, католицьким світом та протестантськими громадами.

З іншого боку, РПЦ традиційно використовує релігію як засіб ідеологічного контролю та інструмент впливу на політику Росії [5, с. 45]. У зв'язку з цим вона бере активну участь у пропагандистських кампаніях, спрямованих на дискредитацію України, заперечення її автокефалії та виправдання військової агресії.

Релігія стала одним із важливих аспектів російсько-українського конфлікту. Росія виправдовує вторгнення ідеєю "святої Русі" – концепцією, що об’єднує Росію, Україну та Білорусь як нібито єдину цивілізаційну спільноту [1, с. 30]. У своїх проповідях представники РПЦ, зокрема патріарх Кирило, підтримують агресивні дії Кремля, стверджуючи, що війна є "божественною місією" захисту "русского мира" [2, с. 15]. На противагу цьому ПЦУ та Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) відіграють роль консолідуючих сил українського

суспільства, підтримуючи армію, волонтерський рух та міжнародні дипломатичні ініціативи, спрямовані на засудження російської агресії.

Одним із ключових наслідків війни стало прискорення процесу дистанціювання українських православних від РПЦ. У 2018 році Вселенський патріарх Варфоломій надав Православній Церкві України Томос про автокефалію, що стало важливим кроком у розбудові незалежної української церкви [4, с. 22]. У 2022 році навіть Українська Православна Церква Московського Патріархату (УПЦ МП) формально заявила про свою "незалежність" від РПЦ, що свідчить про руйнування впливу Московської патріархії на релігійне життя в Україні. У міжнародному контексті багато християнських лідерів, зокрема Папа Римський Франциск та Вселенський патріарх Варфоломій, засудили війну та закликали до мирного врегулювання конфлікту. Водночас РПЦ втратила частину свого авторитету серед православних церков світу через підтримку агресії [1, с. 18].

Церковна дипломатія відіграє важливу роль у формуванні міжнародної думки про війну та сприяє підтримці України з боку релігійних спільнот. Релігійний вимір конфлікту показав, що Росія використовує православну церкву як ідеологічний інструмент, тоді як українські релігійні організації працюють на консолідацію суспільства та міжнародну підтримку. Відмова від впливу РПЦ та активна взаємодія з міжнародними релігійними організаціями стали важливими кроками на шляху до незалежності України не лише політично, а й духовно.

Література:

1. Бондаренко І. Вплив церкви на міжнародні відносини: історія та сучасність. Одеса: Астропринт, 2019. 190 с.

2. Вселенський патріарх Варфоломій. Томос про автокефалію Православної Церкви України. Константинополь, 2018. 45 с.

3. Логвиненко М. Церква і війна: релігійний фактор у конфлікті. К.: Дух і Літера, 2022. 256 с.

4. Овсієнко В. Церковна дипломатія: теорія та практика. Львів: Світ, 2021. 304 с.

5. Сидоренко П. Політика РПЦ: історія та сучасність. Харків: Видавництво ХНУ, 2020. 280 с.

Максимова Анастасія Олексіївна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ НА ДИПЛОМАТІЮ ТА МІЖНАРОДНУ ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ

Православні церкви відіграють значну роль у формуванні дипломатичних відносин та міжнародної підтримки України, особливо в контексті російсько-

української війни. Їхня діяльність суттєво впливає на міжнародне сприйняття конфлікту, зокрема сприяє консолідації світової спільноти на підтримку українського суверенітету.

Вселенський Патріарх Варфоломій, духовний лідер православного світу, неодноразово висловлював підтримку територіальної цілісності України. У лютому 2025 року, під час літургії в Стамбулі, присвяченої третій річниці війни, він наголосив на непорушності суверенітету України та підкреслив, що будь-які мирні угоди повинні враховувати інтереси українського народу. Ця позиція підсилює міжнародну підтримку України та засуджує агресивні дії Росії.

Православна Церква України (ПЦУ) активно співпрацює з іншими європейськими церквами для забезпечення духовних потреб українців за кордоном. У лютому 2025 року митрополит Іларіон відвідав Варшаву, де очолив літургію в храмі, наданому українцям місцевою римо-католицькою парафією. Ця співпраця сприяє зміцненню зв'язків між українськими громадами та європейськими церквами, що протидіє впливу Московського патріархату в Європі.

Крім того, ПЦУ розширює свою присутність в Європі, відкриваючи парафії в Австрії та Угорщині під омофором Вселенського Патріархату. Це дозволяє українським вірянам за кордоном зберігати релігійну ідентичність та підтримувати зв'язок з батьківщиною, що є важливим елементом культурної дипломатії.

Водночас, Російська Православна Церква (РПЦ) використовується Кремлем як інструмент "м'якої сили" для поширення свого впливу за кордоном. РПЦ часто співпрацює з російськими спецслужбами та Міністерством закордонних справ, що викликає занепокоєння у міжнародної спільноти. Такі дії РПЦ можуть розглядатися як втручання у внутрішні справи інших держав та використання релігії для досягнення політичних цілей.

Папа Римський Франциск також бере активну участь у дипломатичних зусиллях щодо врегулювання конфлікту. У жовтні 2024 року президент України Володимир Зеленський зустрівся з Папою Франциском у Ватикані, щоб обговорити можливість звільнення українських військовополонених, утримуваних у Росії. Ця зустріч підкреслює важливість релігійної дипломатії у вирішенні гуманітарних питань, пов'язаних з конфліктом.

Таким чином, православні церкви, особливо ПЦУ та Вселенський Патріархат, відіграють ключову роль у зміцненні міжнародної підтримки України, використовуючи дипломатичні та релігійні зв'язки для протидії російській агресії та підтримки українського народу. Водночас, діяльність РПЦ як інструменту "м'якої сили" Кремля викликає занепокоєння та потребує пильної уваги з боку міжнародної спільноти.

Література:

1. Стець Андрій. Щоб протистояти впливу Росії, ПЦУ співпрацює з іншими церквами у Європі. URL: https://zaxid.net/shhob_protistoyati_vplivu_rosiyi_ptsu_spivpratsyuye_z_inshimi_tserkvami_u_yevropi_n1604080

2. РПЦ – «м'яка сила» Кремля за кордоном: використання церкви для політичних цілей. URL: https://df.news/2024/06/16/rpts-m-iaka-syla-kremlia-za-kordonom-vykorystannia-tserkvy-dlia-politychnykh-tsilej/

3. McElwee Joshua. Zelenskiy seeks pope's help to free Ukraine POWs held in Russia. URL: https://www.reuters.com/world/europe/pope-francis-meets-ukraines-zelenskiy-vatican-2024-10-11/

Багата Іванна Ігорівна,
студентка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Розгон Ірина Юріївна****,*
старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

CHURCH DIPLOMACY AND THE RELIGIOUS DIMENSION OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Some argue that religion should remain separate from politics and war. The main purpose of the church is to promote spiritual salvation, love, and reconciliation. For instance, believers in the Ukrainian Orthodox Church (Moscow Patriarchate) view the church as a place of worship and unity, not political conflict. Churches should serve all Christians equally and avoid becoming instruments of division. But is this really true?

The ideology of the "Russian World" (Russkiy Mir), supported by the Russian Orthodox Church (ROC), portrays Ukraine as part of a shared Russian spiritual and cultural heritage. Patriarch Kirill's endorsement of Russian actions provides religious justification for aggression and attempts to suppress Ukrainian identity.

The ROC uses religious narratives to support state propaganda. For instance, Patriarch Kirill frames the war as a "holy struggle against the West" and a defense of "traditional values," aiming to mobilize the Russian population and justify conflict. This use of religious rhetoric turns the church into a tool of state control and war propaganda.

In contrast, the strengthening of Ukrainian national identity includes the desire for religious independence. The granting of the Tomos of Autocephaly to the Orthodox Church of Ukraine (OCU) in 2019 marked a significant step in asserting both religious and political sovereignty.

The religious division in Ukraine reflects a broader struggle for self-determination. The OCU's separation from Moscow highlights Ukraine's effort to resist Russian influence and assert its independence.

The religious dimension of the conflict showcases the role of the church in both spiritual and national struggles.

Therefore, the religious dimension of the war is not only a spiritual field but also an arena of informational, cultural, and geopolitical struggle, where churches act as agents of influence, diplomacy, and identity.

Мельник Оксана Олександрівна,
студентка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Зайцева Наталія Петрівна,***
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Гуманітарна дипломатія є одним із ключових інструментів міжнародного співробітництва, що спрямований на зміцнення зв'язків між державами через реалізацію культурних, освітніх, соціальних, медичних і благодійних ініціатив. Вона відіграє важливу роль у формуванні довіри між країнами, подоланні конфліктів та розв'язанні глобальних проблем, таких як гуманітарні кризи, захист прав людини та забезпечення рівного доступу до освіти і медицини.

Основна мета гуманітарної дипломатії - поширення загальнолюдських цінностей, сприяння міжнародному діалогу та підтримка вразливих груп населення. Завдяки цьому держави можуть співпрацювати на рівні не лише урядів, а й громадських організацій, міжнародних фондів, культурних інституцій та освітніх установ. Гуманітарна дипломатія також використовується для зміцнення відносин між країнами, що мають політичні або економічні розбіжності, адже вона ґрунтується на принципах гуманізму, рівноправності та співчуття.

Одним із важливих напрямів гуманітарної дипломатії є освітня дипломатія, яка включає міжнародні академічні обміни, створення спільних університетських програм, грантову підтримку студентів і викладачів, розвиток дистанційного навчання та цифрової освіти. Освіта відіграє ключову роль у формуванні толерантного суспільства, здатного до міжкультурного діалогу та співпраці.

Культурна дипломатія також є важливим аспектом міжнародного співробітництва. Організація міжнародних виставок, фестивалів, концертів і культурних обмінів сприяє взаєморозумінню між народами, популяризації національних традицій та розвитку креативних індустрій. Культура виступає універсальною мовою комунікації, здатною подолати політичні та історичні бар'єри між країнами.

Соціально-гуманітарні проєкти займають особливе місце у сфері гуманітарної дипломатії. Міжнародні благодійні організації, такі як Червоний Хрест, ЮНІСЕФ, ВООЗ та інші, реалізують програми допомоги постраждалим від воєн, природних катастроф, епідемій та інших надзвичайних ситуацій. Надання гуманітарної допомоги в умовах криз є важливим аспектом міжнародного співробітництва та демонструє готовність держав до солідарності та підтримки.

Роль міжнародних організацій у гуманітарній дипломатії є надзвичайно важливою. ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, ОБСЄ та інші міжнародні інституції активно впроваджують гуманітарні ініціативи, спрямовані на підтримку миру, захист прав людини, розвиток демократії та боротьбу з бідністю. Вони стають посередниками у міжнародному діалозі та допомагають країнам спільно вирішувати глобальні проблеми.

Однак гуманітарна дипломатія стикається з численними викликами. Серед них - політизація гуманітарних питань, маніпулювання гуманітарною допомогою з боку окремих держав, недостатність фінансування міжнародних програм, зростаюча кількість збройних конфліктів та проблеми з координацією дій між країнами та міжнародними організаціями. Важливим викликом є також використання гуманітарної дипломатії як інструменту впливу в геополітичних стратегіях, що може нівелювати її первинну мету - безкорисливу допомогу та співпрацю.

Незважаючи на труднощі, гуманітарна дипломатія залишається ефективним механізмом міжнародного співробітництва, сприяючи стабільності, мирному врегулюванню конфліктів та інтеграції держав у глобальний простір. Її розвиток у сучасному світі вимагає глибшого залучення громадянського суспільства, посилення взаємодії між державами та міжнародними організаціями, а також адаптації до нових викликів, пов’язаних із технологічним прогресом і змінами в глобальному порядку денному.

Отже, гуманітарна дипломатія є важливим засобом міжнародного співробітництва, що сприяє зміцненню міждержавних зв’язків, довіри та миру. Вона охоплює сфери освіти, культури, охорони здоров’я та соціального захисту, допомагаючи країнам спільно долати глобальні виклики. На основі гуманізму, солідарності та взаєморозуміння гуманітарна дипломатія дозволяє підтримувати міжнародний діалог навіть у складних умовах. Її успіх залежить від участі держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Попри виклики – політизацію, фінансові труднощі та геополітичну напруженість – гуманітарна дипломатія залишається важливим інструментом миру. Її розвиток потребує міжнародної співпраці та інноваційних підходів.

Література:

1. Балабан Р. В. Гуманітарна дипломатія: сутність, напрями та інструменти. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2020. № 2. С. 45–52.

2. Василенко В. Ю. Дипломатія і міжнародні відносини: підручник. К.: Либідь, 2019. 320 с.

3. Зубченко О. В. Гуманітарна дипломатія в системі міжнародного співробітництва. Геополітичні аспекти сучасного світу. 2021. Т. 5, № 1. С. 89–101.

4. Офіційний сайт ООН – Гуманітарна допомога та міжнародні ініціативи. URL: https://www.un.org

5. ЮНЕСКО та культурна дипломатія – міжнародні ініціативи у сфері освіти та культури. URL: https://www.unesco.org

6. Червоний Хрест та гуманітарна допомога у світі // Офіційний сайт Міжнародного Комітету Червоного Хреста. URL: https://www.icrc.org

7. Публікації Європейського Союзу щодо гуманітарної політики // Офіційний портал ЄС. URL: https://europa.eu

Кудря Анастасія Андріївна,
студентка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Зайцева Наталія Петрівна,***
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНА ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА: ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ПОЛІТИКОЮ ТА ДОПОМОГОЮ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ

Міжнародна гуманітарна допомога є важливим інструментом для підтримки постраждалих в умовах збройних конфліктів, природних катастроф чи інших кризових ситуацій. Її основна мета – це зменшення страждань населення, яке потрапило в надзвичайні обставини, через забезпечення необхідних ресурсів, таких як продукти харчування, вода, медичні послуги, житло та інші базові потреби. Однак надання гуманітарної допомоги в умовах конфлікту часто супроводжується складними викликами, що виникають через взаємодію гуманітарних місій з політичними, економічними та військовими інтересами, що можуть суттєво впливати на ефективність цієї допомоги.

Перш за все, гуманітарна допомога в умовах конфлікту потребує дотримання ключових принципів міжнародного гуманітарного права, таких як нейтральність, незалежність та неупередженість до політичних інтересів. Однак в реальності, ці принципи часто стають під загрозою, оскільки надання допомоги може бути використано для досягнення політичних або військових цілей. Наприклад, держави, які надають гуманітарну допомогу, можуть прагнути зміцнити свої політичні позиції в певному регіоні, маніпулюючи умовами доступу до допомоги або вибірково надаючи допомогу в стратегічно важливих районах.

Блокування гуманітарних місій з боку Збройних сил, урядів або бойовиків, що контролюють території, є ще однією політичною проблемою, що ускладнює надання допомоги. Часто ці сили можуть використовувати гуманітарну допомогу як засіб політичного тиску або навіть використовувати її для досягнення військових цілей, наприклад, в обмін на припинення вогню або в якості частини переговорного процесу. Це може призводити до того, що допомога не доходить до нужденних або навіть потрапляє в руки тих, хто зловживає нею.

Відмінності в підходах до гуманітарної допомоги, зокрема між урядовими та неурядовими організаціями, також можуть спричиняти складнощі. Держави, які фінансують гуманітарні ініціативи, часто мають свої політичні та економічні інтереси, які можуть суперечити цілям незалежних гуманітарних організацій. Наприклад, в умовах конфлікту надавачі допомоги можуть бути змушені обирати між дотриманням політичних вимог або забезпеченням

доступу до найбільш уразливих груп населення. З одного боку, держави можуть висувати вимоги щодо контролю за гуманітарними місіями або вимагати, щоб допомога була надана тільки в тих районах, які підконтрольні їхнім союзникам або урядам. З іншого боку, неурядові організації часто мають свої власні принципи незалежності та прагнуть до того, щоб допомога була доступною для всіх нужденних, без врахування політичних аспектів.

Складність цього питання також проявляється у тому, що політика гуманітарної допомоги може бути дуже різною в залежності від контексту і регіону. У деяких випадках держави можуть навіть використовувати гуманітарну допомогу як частину своєї стратегії «м'якої сили», намагаючись підвищити свій авторитет і вплив у регіоні. Це може впливати на ефективність гуманітарних місій, створюючи ситуацію, коли допомога надається лише частині населення або використовуються політичні механізми, які ставлять під сумнів гуманітарні цілі.

Важливим аспектом є співпраця між міжнародними організаціями, урядами та місцевими структурами. Вона може бути як продуктивною, так і викликати суперечності. Однак при належній координації між державними і недержавними акторами можна уникнути значної частини політичних перешкод. Міжнародні організації, такі як ООН та її гуманітарні агентства, можуть допомогти у створенні механізмів, які забезпечать нейтральний доступ до допомоги, але для цього потрібно, щоб усі учасники конфлікту дотримувались міжнародного гуманітарного права і принципів. У сучасних умовах технологічні інновації, такі як використання безпілотників або цифрових платформ для відслідковування допомоги, можуть допомогти зменшити вплив політики на гуманітарні місії. Це дозволяє не тільки полегшити процес надання допомоги, але й знизити ризики для гуманітарних працівників, які часто потрапляють у зону бойових дій або піддаються атакам з боку сторін конфлікту.

Отже, незважаючи на всі ці труднощі, міжнародна гуманітарна допомога має залишатися ефективним механізмом, який здатний надавати реальну підтримку тим, хто цього потребує, навіть у найбільш складних умовах конфлікту. Це вимагає від усіх учасників - від урядів до гуманітарних організацій, безумовного дотримання принципів, що стоять за цією допомогою, а також здатності знаходити баланс між політичними інтересами та гуманітарними потребами. Тільки таким чином можна забезпечити ефективне надання допомоги в умовах, де політика та гуманітарні цілі часто вступають у конфлікт.

Література:

1. Davis, M. (2017). Humanitarian aid and political interests: The influence of state policies on humanitarian assistance. Journal of International Relations and Development, 20(4), 335-351. URL: https://doi.org/10.1057/s41311-017-0045-7

2. Slim, H. (2002). Not philanthropy but rights: The proper political role of humanitarianism. International Affairs, 78(3), 517-528. URL: https://doi.org/10.1111/1468-2346.00291

3. Fitzpatrick, J. (2014). International humanitarian law and the politics of humanitarian aid. The Journal of Humanitarian Assistance. URL: https://sites.tufts.edu/jha/ (Accessed: April 2, 2025).

4. Gourevitch, P. (2019). The politics of humanitarian aid in conflict zones. International Politics, 56(2), 184-200. URL: https://doi.org/10.1057/s41311-019-0182-0

5. Harmer, A., & Macrae, J. (2004). Humanitarian action and the politics of peacebuilding. International Peacekeeping, 11(3), 363-380. URL: https://doi.org/10.1080/1353331042000255775

Флуєрар Владислава Валеріївна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕСУРСИ ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

У сучасному світі туризм відіграє не лише економічну, а й політичну роль, будучи важливим інструментом дипломатії. Завдяки туристичним поїздкам відбувається міжкультурний обмін, зміцнюються міжнародні зв'язки та формується позитивний імідж держав. Туристична дипломатія включає культурні, економічні, освітні, медичні та спортивні аспекти, які впливають на міжнародні відносини. До основних напрямів туристичної дипломатії серед інших прийнято зараховувати такі. По-перше, публічна дипломатія через туризм, що передбачає використання туризму для зміцнення позитивного іміджу країни за кордоном. Останнє охоплює:

- проведення міжнародних фестивалів та заходів, наприклад, Каннський кінофестиваль, Венеціанське бієнале;
- розвиток гастрономічного туризму, наприклад, французька кухня як частина нематеріальної спадщини ЮНЕСКО;
- популяризацію мови та культури через туризм, наприклад, мовні курси в Іспанії чи Великій Британії для іноземних студентів.

По-друге, культурна дипломатія та туризм, котра сприяє міжкультурному обміну, що допомагає зменшити міжнародні напруженості. Зокрема:

- програма обміну ЮНЕСКО та статус об'єктів світової спадщини сприяють зміцненню міжнародного співробітництва;
- країни використовують історичну та релігійну спадщину для залучення туристів (Ватикан, Єрусалим, Індія з Тадж-Махалом);
- розвиток мистецького туризму сприяє налагодженню зв'язків між державами (наприклад, тури до Лувру або музеїв Амстердама).

По-третє, економічна дипломатія та вплив туризму, що знаходить своє відображення у таких пунктах:

- туризм є одним із найбільших джерел валютних надходжень у багатьох країнах (Іспанія, Таїланд, ОАЕ);

• спрощення умов ведення туристичного бізнесу приваблює інвесторів (наприклад, розвиток готельного бізнесу в Саудівській Аравії);

• ініціативи для залучення цифрових кочівників (nomad visas) стають частиною дипломатичних стратегій.

По-четверте, візова політика та дипломатія:

• політичні відносини між країнами часто відображаються у візовій політиці;

• безвізовий режим сприяє тіснішій співпраці між країнами (Шенгенська зона, безвіз для України в ЄС);

• політичні санкції часто включають обмеження туристичних потоків (заборона польотів до Росії після її вторгнення в Україну).

По-п'яте, медична та освітня дипломатія через туризм:

• медичний туризм сприяє міжнародному співробітництву (популярні напрямки: Німеччина, Туреччина, Південна Корея, Індія);

• студентський туризм (навчання за кордоном) допомагає зміцнювати дипломатичні зв'язки (США, Великобританія, Китай активно залучають іноземних студентів).

По-шосте, спортивна дипломатія:

• проведення міжнародних спортивних заходів зміцнює міжнародні відносини (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу з футболу).

• наприклад, Олімпійські ігри 2008 року в Пекіні сприяли покращенню іміджу Китаю на світовій арені.

Таким чином можна дійти висновку, що туризм є ефективним дипломатичним інструментом, що сприяє міжнародному співробітництву, економічному зростанню та культурному обміну. Успішні держави використовують туристичну політику для покращення свого іміджу та зміцнення міжнародних відносин. Проте, виклики, пов'язані з політикою, безпекою та екологією, потребують стратегічного підходу до розвитку туристичної дипломатії.

Література:

1. Міжнародні відносини та світова політика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.Ю. Крушинський та ін. ; за ред. В.А. Манжоли. К.: Київський університет, 2010. 863 с.

Бровченко Софія Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Силка Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СПОРТ ЯК ДИПЛОМАТИЧНА АРЕНА

У сучасному глобальному світі спорт це не лише змагання за медалі та рекорди – спорт став вагомим інструментом міжнародної дипломатії. Через

спортивні події держави можуть демонструвати свою силу, налагоджувати або руйнувати політичні відносини, а також використовувати атлетів як засіб культурного та ідеологічного впливу. Спортивна дипломатія може використовуватися як метод зближення країн, так і апарат політичного тиску, особливо в періоди міжнародної напруги. Для авторки тез ця тема є не лише теоретичною, а й особисто пережитою. У 2021 році під час участі у кваліфікаційному відборі до фінального туру чемпіонату Європи з волейболу, вона представляла команду молодіжної збірної України U-17 і зіткнулася з ситуацією, яка чітко ілюструє використання спорту як дипломатичного інструменту. Тренер збірної команди Росії при особистій розмові запропонував їй змінити громадянство та виступати за Росію, мотивуючи це "могутністю країни та кращими умовами тренування для спортсменів ніж в Україні". І це один, із сотень реальних прикладів того, як держави використовують спорт не лише для змагань, а й для залучення перспективних атлетів у геополітичні ігри. Однією з головних форм спортивної дипломатії є м'яка сила та культурна дипломатія. Держави використовують спорт для покращення свого міжнародного іміджу, організовуючи великі спортивні події. Наприклад, Китай прагнув продемонструвати своє економічне та технологічне зростання через Олімпіаду-2008 у Пекіні, вклавши мільярди доларів у підготовку, а Катар покращував свій міжнародний імідж завдяки Чемпіонату світу з футболу 2022 року. Окрім проведення турнірів, країни залучають популярних спортсменів як амбасадорів. Наприклад, футболіст Ліонель Мессі став офіційним туристичним послом Саудівської Аравії, популяризує її як туристичний напрямок, відвідує країну та ділиться враженнями в соцмережах, а інший футболіст Кріштіано Роналду підписав контракт із саудівським клубом "Аль-Наср", чим сприяє популяризації країни на міжнародній арені. Усейн Болт, найшвидший спринтер світу, став обличчям туризму Ямайки та світового бренду Puma, чим допоміг Ямайці залучити більше туристів і посилив вплив бренду Puma у світі.

Ще важливий механізм спортивної дипломатії – це політичні бойкоти та санкції. Протягом історії країни використовували спорт як засіб політичного тиску. Яскравим прикладом став бойкот Олімпіади-1980 у Москві країнами Заходу через радянське військове вторгнення в Афганістан. У відповідь країни соцтабору бойкотували Олімпіаду-1984 у Лос-Анджелесі. Тоді Олімпійські ігри стали частиною «холодної війни». Сучасний приклад санкцій у спорті може бути частиною політичного та економічного тиску. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році більшість міжнародних спортивних федерацій заборонили російським командам брати участь у змаганнях. Це стало наймасштабнішою спортивною санкцією в історії. Цей крок мав на меті не лише ізолювати Росію на міжнародній арені, а й показати, що агресія несумісна з принципами Олімпійського руху.

Ще одним інструментом спортивної дипломатії є спортивне громадянство, коли країни приваблюють талановитих атлетів, пропонуючи їм зміну громадянства та кращі умови. Росія активно використовувала цю практику у фігурному катанні та легкій атлетиці, залучаючи спортсменів з інших країн. Наприклад, Куба традиційно має сильну волейбольну школу, але через суворий

політико-економічний режим багато спортсменів тікають до Європи. Зокрема, волейболіст Вілфредо Леон отримав польське громадянство та почав виступати за збірну Польщі.

Спорт залишається важливим майданчиком дипломатії, де переплітаються політичні, економічні та культурні інтереси держав. Використання спортивного громадянства як інструменту впливу показує, що змагання відбуваються не лише на аренах, а й у сфері політичних стратегій. Особистий досвід авторки тез підтверджує, що спортсмени часто стають частиною політичної гри, навіть якщо вони не мають таких намірів. Саме тому кожному атлету важливо усвідомлювати не лише спортивні, а й дипломатичні аспекти своєї кар'єри, адже прийняті рішення можуть мати довгострокові наслідки не тільки для їхньої особистої долі, а й для міжнародних відносин загалом.

Література:

1. Кулик С.М. Спорт і дипломатія – у пошуках спільного. Актуальні проблеми країнознавчої науки. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11223/1/Kulyk%20S.%20%D0%9C..pdf

2. Філіппова Ю.В. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/25.pdf

3. Haut, J., Grix, J., Brannagan, P. M., & Hilvoorde, I. V. (2018). International prestige through 'sporting success': an evaluation of the evidence. European Journal for Sport and Society, 1 – 16. URL: https://www.eusportdiplomacy.info/files/2-ress-2017-0011-manuscript-with-author-details-mr-jj-jh-1-.pdf

Моторна Вероніка Володимирівна,
студентка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Мірошніченко Валентина Іванівна,***
доктор педагогічних наук., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПРОБЛЕМ

Спортивна дипломатія розвивалася разом зі спортом, оскільки його вплив на суспільне, культурне та політичне життя постійно зростав. Це поняття охоплює кілька напрямів, таких як олімпійська, футбольна, дипломатія крикету та пінг-понгу, кожен із яких має власну історію та специфіку. Форми спортивної дипломатії включають організацію міжнародних спортивних змагань, діяльність спортивних організацій та використання спорту як інструменту зовнішньої політики. Хоча спорт сприяє мирному вирішенню конфліктів, у ньому також є негативні аспекти, наприклад, політизація змагань.

Сьогодні спортивна дипломатія широко застосовується в міжнародних відносинах і активно використовується різними організаціями (Міжнародний олімпійськи для досягнення дипломатичних цілей.

У міжнародному спорті та олімпійському русі є багато прикладів, коли спорт відігравав важливу роль у формуванні позитивного іміджу країни на світовій арені. Завдяки успіхам спортсменів, держави отримували додаткову підтримку в розв'язанні складних зовнішньополітичних питань. Змагання на міжнародному рівні не тільки демонструють фізичні можливості спортсменів, а й підкреслюють культурні та національні особливості країни. Успіхи спортсменів створюють позитивний образ держави, зміцнюють дипломатичні відносини та можуть навіть допомогти подолати політичні конфлікти. Наприклад, деякі країни використовували спортивні досягнення для налагодження діалогу з іншими державами або покращення свого міжнародного статусу. Тому, як зазначає В.Філіппова, «сучасні держави використовували і продовжують використовувати спорт як інструмент «м'якої сили», політичного впливу на міжнародне співтовариство» [1].

У 2021 році Міністерство закордонних справ України розробило Стратегію публічної дипломатії на 2021-2025 роки, де одним з головних завдань публічної дипломатії було удосконалення іміджу України на міжнародній арені, зокрема через спортивну дипломатію. Це сприяло зростанню перспективних спортсменів, які можуть достойно представляти нашу країну на найвищому рівні.

Чітке визначення поняття сутності «спортивної дипломатії» поки не сформульоване, адже важко коректно охопити його кросдисциплінарність і комплексність: масштаби проблем, які вона охоплює, кількість суб'єктів, зацікавлених і залучених у її діяльність, і засоби, якими вона оперує. Крім того, до спортивної дипломатії часто відносять усе, що пов'язує спорт і політику, що, на думку багатьох науковців, не відповідає дійсності.

На думку С.Кулика, що спорт та дипломатія означають певні публічні види діяльності, при цьому, виділяючи спорт, який є досить популярною сферою сучасності. А тому, спорт і дипломатія – це гра з дотриманням: вихідного положення «fairplay» (тобто чесна гра, повага до суперника, повага до регламентів та рішень суддів); традицій, протоколу та етикету (тобто відкриття та закриття ігор, суддівство, правил проведення таких ігор, тощо); рангу та звань; повага до рішень та угод (у спорті – тренерів, суддів, у дипломатії – глав дер-жав, делегацій) і обов'язковість їх виконання [2]. Спортсмени та дипломати мають багато спільного, оскільки обидві категорії працюють у команді та іноді ризикують, застосовуючи нестандартні підходи. Вважається, що спортивні змагання можуть сприяти налагодженню дипломатичних відносин між країнами, адже на таких подіях часто присутні представники влади найвищого рівня. Участь високопосадовців у спортивних заходах може стати поштовхом для початку переговорів і сприяти зближенню позицій сторін.

Отже, спортивна дипломатія є важливим інструментом міжнародної комунікації, який може як сприяти вирішенню міжнародних конфліктів, так і

використовуватися для політичного тиску. Вона є актуальним засобом м'якої сили, що допомагає налагоджувати діалог між державами.

Література:

1. Філіппова Ю.В. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України. С.153–158. Науковий журнал «Політикус». DOI https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-3.23

2. Кулик С. Спорт і дипломатія – у пошуках спільного. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11223/1/Kulyk%20S.%20%D0%9C..pdf

Івченко Оксана Василівна,
студентка, спеціальність «Облік і аудит»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Чернеля Ірина Миколаївна,***
старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

SPORT AS A DIPLOMATIC ARENA

Sport has long been recognized as a powerful tool for fostering international relations and promoting diplomacy. It transcends cultural and linguistic barriers, bringing people together in a shared passion and understanding. This essay explores the role of sport as a diplomatic arena, highlighting its significance in building bridges between nations, promoting cultural exchange, and addressing global issues.

Throughout history, sport has played a crucial role in diplomatic efforts. Notable examples include the ancient Olympic Games, which brought together city-states in a spirit of competition and unity. In modern times, events like the Olympic Games and the FIFA World Cup have served as platforms for international cooperation and dialogue. These events not only showcase athletic prowess but also provide opportunities for countries to engage in cultural exchange and diplomatic discussions.

Sport facilitates cultural exchange by bringing together athletes and fans from diverse backgrounds. Programs like the U.S. Embassy's sports diplomacy initiatives use sport as a platform to immerse foreign participants in American culture, fostering connections with professionals and colleagues in the sports industry. For instance, the U.S. Embassy in Ukraine has utilized sports diplomacy to engage young Ukrainian athletes and coaches, promoting leadership skills and community development. [1]

These exchanges allow participants to gain a deeper understanding of each other's cultures, breaking down stereotypes and building mutual respect. For example, the "Sports Visitors" program organizes intensive two-week exchange programs where young, non-elite athletes and coaches from various countries visit the U.S., engaging with American counterparts and experiencing American culture firsthand

Sport has also been employed as a means of conflict resolution and peacebuilding. It provides a neutral ground where adversaries can engage in a non-threatening environment. Historical examples include the "Ping-Pong Diplomacy" between the U.S. and China in the 1970s, which paved the way for formal diplomatic relations.

Similarly, the "Football for Peace" initiative in the Middle East uses soccer to bring together young people from conflicting communities, promoting dialogue and understanding.

Sport can address global issues such as gender equality, human rights, and sustainable development. International sporting events often highlight these issues, using their global reach to raise awareness and advocate for change. For example, the United Nations has recognized the potential of sport in achieving the Sustainable Development Goals (SDGs), emphasizing its role in promoting health, education, and social inclusion.

While sport has significant potential as a diplomatic tool, it also faces challenges and criticisms. Political tensions can sometimes overshadow sporting events, leading to boycotts or controversies. Additionally, the commercialization of sport can detract from its diplomatic and social benefits, prioritizing financial gains over cultural exchange and community development.

In conclusion, sport serves as a powerful diplomatic arena, fostering international relations, cultural exchange, and addressing global issues. Its ability to transcend barriers and bring people together makes it an invaluable tool in the diplomatic toolkit. Despite challenges, the potential of sport to promote peace, understanding, and cooperation remains immense. As we continue to navigate a complex global landscape, the role of sport in diplomacy will only grow in importance.

Literatur:

1. U.S. Embassy in Ukraine. (2019). Спортивна дипломатія. Retrieved from. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/exchange-programs-uk/sports-diplomacy/ 1

Гончаренко Павло Вікторович
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».
Науковий керівник: ***Калуга Володимир Федоррович****,*
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДИПЛОМАТІЇ

Історія Олімпійських ігор явно сполучена з їх миротворчою роллю, принаймні в античні часи. Зокрема започаткування олімпійських ігор у Давній Греції прийнято розглядати як спосіб досягти хоча б тимчасового припинення воєнних конфліктів. Показово, що під час проведення Ігор діяло “Олімпійське перемир’я” (Ekecheiria), яке гарантувало безпеку учасникам і глядачам.

Не дивно, що відродження Олімпійських ігор у 1896 році, насамперед пов’язане з французом П’єром де Кубертеном, було спрямоване не лише на популяризацію спорту, а й на зміцнення міжнародного співробітництва.

Тож, якщо Олімпійські ігри розглядати як платформу для дипломатичних контактів, можна відмітити такий їх потенціал як створення для країн можливості налагоджувати неформальні відносини навіть у періоди політичної напруженості. Яскравими прикладами згаданого «оперування» Іграми стали:

- «пінг-понгова дипломатія» 1971 року, що сприяла обміну спортсменами між США та Китаєм і, як наслідок, відновленню дипломатичних відносин;
- олімпіада-2018 у Південній Кореї: спільна команда Північної та Південної Кореї у жіночому хокеї стала символом спроби діалогу між двома державами.

Водночас Олімпійські ігри часто ставали ареною політичних протестів та використовувалися як інструмент «м'якого» примусу. Зокрема

- бойкот Москви-1980: понад 60 країн відмовилися від участі на знак протесту проти радянського вторгнення в Афганістан;
- бойкот Лос-Анджелеса-1984: відповідь СРСР та його союзників на попередній бойкот;
- олімпіада-2022 у Пекіні: низка країн оголосила дипломатичний бойкот через порушення прав людини в Китаї.

Своєю чергою олімпійські спортсмени часто виступають у ролі неофіційних дипломатів. Відомі атлети можуть сприяти міжнародному порозумінню, незалежно від офіційної політики держав.

До прикладів вдалої спортивної дипломатичної активності, окрім інших можна зарахувати:

- Джессі Оуенс (США) на Олімпіаді 1936 року в Берліні продемонстрував перемогу над расистською ідеологією нацистів;
- кубинець Тейофіло Стівенсон відмовився від вигідних пропозицій у США, демонструючи вірність своїй країні.

Серед викликів, перед якими постає сучасна олімпійська дипломатія, чільне місце належить таким:

- політизація спорту та зростаючий вплив геополітики на Олімпіади;
- проблеми, пов'язані з корупцією та комерціалізацією Олімпійських ігор;
- використання великих спортивних заходів для "спортивного відбілювання" (sportswashing) авторитарних режимів.

Тож Олімпійські ігри залишаються важливим інструментом дипломатії, хоча часто використовуються для політичного маніпулювання. Незважаючи на виклики, вони сприяють міжнародному діалогу, культурному обміну та мирному співіснуванню народів.

Література:

1. Корабльова Я.С. «Реалізація зовнішньої політики держави через спортивну дипломатію». URL: https://www.researchgate.net/publication/353914856_REALIZACIA_ZOVNISNOI_POLITIKI_DERZAVI_CEREZ_SPORTIVNU_DIPLOMATIU

2. Кучерук М.О. «Спортивна дипломатія як складова публічної дипломатії України». URL: https://studbase.kubg.edu.ua/article/8030

Бухта Дмитро Олександрович,
студент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***Розгон Ірина Юріївна***,
старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

UKRAINIAN SPORT IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL DIPLOMACY SYSTEM 2022–2025

Current Challenges and Opportunities for Ukrainian Sports Diplomacy

Under the current conditions of the Russian- Ukrainian war, the implementation of Ukrainian sports diplomacy has encountered numerous challenges and issues in various, often interrelated spheres. Among these, the following can be highlighted separately:

1. **Security:**

The need for enhanced protection of Ukrainian athletes during trips stems from the general global uncertainty about a clear stance on the Russian- Ukrainian war. In addition, direct encounters between Ukrainian and Russian athletes in competitions draw significantly more attention. Consequently, they are particularly risky due to possible conflicts between athletes and fans and require heightened security measures.

2. **Sporting:**

In almost every sport, general disciplinary rules require respecting one's opponent and impose penalties for failing to do so. Ukrainian authorities constantly have to intervene and manage the interests of Ukrainian athletes who show disrespect toward representatives of the Russian Federation.

3. **Financial:**

There has been an increase in costs associated with organizing the participation of Ukrainian athletes on the international stage, mainly due to significantly more complicated logistics.

4. **Political:**

As is well known, since the start of the full-scale invasion on February 24, 2022, men aged 18–60 have been almost completely restricted from traveling abroad. As a result, Ukrainian sports committees have had to undertake additional work to involve state bodies in organizing Ukrainian athletes' participation in international competitions. Also, in this context, one must consider the potential bias of referees and organizing committee members, many of whom are from the Russian Federation, which can affect decisions in a prejudiced way.

Despite these challenges, sports remain an effective mechanism for promoting a positive international image of Ukraine, helping to strengthen trust and facilitate coordination with international sports federations. Successful collaboration with the International Olympic Committee and other specialized organizations creates conditions for a consolidation of efforts to support Ukrainian athletes and to prevent unconstructive actions by 'peaceful neighbour'. In addition, the economic constraints

caused by the state of war are offset by seeking grants and donor support from Western countries, allowing Ukraine to maintain its sports representation at an appropriate level.

Strategic Priorities of Ukrainian Sports Diplomacy

In the context of current global challenges and threats, the primary direction of Ukraine's sports diplomacy development is building an international coalition to defend national interests. In the *Strategic Action Plan of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine for 2023–2025*, the Ministry of Youth and Sports of Ukraine has identified the exclusion of Russian athletes from international competitions as one of its main priorities [1]. According to Matvii Bidnyi, the head of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, more than 20 Russian athletes have already refused to participate in the 2024 Summer Olympic Games due to the neutrality criteria set by the International Olympic Committee. The total maximum number of Russian citizens permitted to participate in the Olympic Games is 16, which is 20 times fewer than at the previous Tokyo Summer Olympics[2].

It is also worth noting that the direct participation of Ukrainian athletes in international sports events and their positive performance results serve not only as indicators of the state's success also as a significant factor influencing world public opinion. According to an official statement from the Ministry of Youth and Sports: "Ukrainian athletes are unique ambassadors of Ukraine. They demonstrate to the world their will to win and embody the values for which our country fights"[2]. Thus, Ukrainian athlete who competes on the international stage automatically becomes a messenger of the Ukrainian position worldwide and one of the "soft power" tools capable of influencing political decisions.

An important component of this strategy remains the development of international authority through public appearances by athletes, who can draw the attention of leading media outlets and political leaders. Outstanding examples in this regard include Oleksandr Zinchenko, a footballer at London's Arsenal, and Andriy Shevchenko, a legend of both AC Milan and Chelsea. From the very first days of the full-scale invasion, they joined the United 24 initiative and shared a pro-Ukrainian message with audiences numbering in the millions [3]. The results of their work can be seen in the comprehensive support Ukraine has received from the United Kingdom and Italy. According to 2023 statistics, 81% of Britons unequivocally supported Ukraine in its war against Russia [4]. In Italy, this percentage can also be considered high, given the level of Russian influence in the region and the country's demographic composition—39% [5].

In conclusion, we can state that Ukrainian sports diplomacy is not only coping with current challenges but is arguably at its peak, given its opportunities for activation on the international stage. It has tools to influence diplomatic and political relations; promote friendship, respect, and tolerance.

***Literatur*:**

1. Verkhovna Rada of Ukraine. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5218924-22#Text

2. Ministry of Youth and Sports of Ukraine. Matvii Bidnyi: "We have reduced the presence of Russians at the Olympic Games by tens of times". Ministry of Youth and Sports of Ukraine. URL: https://mms.gov.ua/news/matvii-bidnyi-my-u-desiatky-raziv-zmenshyly-prysutnist-rosiian-na-olimpiiskykh-ihrakh

3. President Zelensky has united thought leaders from around the world to help Ukraine. They are the ambassadors of UNITED24. UNITED24 – The initiative of the President of Ukraine. URL: https://u24.gov.ua/uk/ambassador

4. Smith, M. One year on, how high is support for Ukraine in Britain? | YouGov. YouGov / Research Reality. URL: https://yougov.co.uk/international/articles/45287-one-year-how-high-support-ukraine

5. Teize, Y. Research: In which EU countries do they (not) support Ukraine – DW – 12/05/2022. DW.com. URL: https://www.dw.com/uk/doslidzenna-u-akih-krainah-es-ne-pidtrimuut-ukrainu/a-63991915

Стецишина Олена Олександрівна,
студентка, спеціальність «Готельно-ресторанний бізнес»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***Лановюк Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛІНАРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК НАПРЯМ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Кулінарна дипломатія – це можливість розказати про країну мовою смаку. Закохати, вразити, здивувати і обов'язково розповісти більше, ніж про неї знають. Кулінарна дипломатія – це цілком реальна галузь культурної дипломатії, що має на меті віднайдення спільної мови через їжу. Для того, щоб дві країни порозумілися, вони мають більше дізнатися одна про одну, адже все нове або незрозуміле викликає неприйняття. Безперечно, їжею не домовляються та не переконують, але вона стає одним із численних факторів, який формує лояльність, симпатію та повагу до країни як до сторони дипломатичних відносин. Варто відзначити, що в сучасних умовах це дуже важливо.

Курс кулінарної дипломатії є у багатьох вищих учбових закладах, які готують спеціалістів з міжнародних відносин (або у вишах, що підвищують їхню кваліфікацію). Наприклад, він є в Українській дипломатичній академії, а також в Університеті Вашингтона (American University School of International Service), де працюють дослідники, які вивчають цю галузь публічної дипломатії не одне десятиріччя.

Гастродипломати мають глибоко знати національну кухню своєї країни, вміти готувати на професійному рівні в умовах викликів та мати знання з міжнародних відносин. Гастродипломати відповідають за гастрономічну частину прийомів у посольствах своєї держави в інших країнах світу; проводять спеціальні вечері, майстер-класи, спілкуються з пресою та генерують нові ідеї, аби смаками привернути увагу до країни – зробити її привабливою для подорожей або для інвестиційної комунікації.

Наприклад, український шеф-кухар та гастродипломат Юрій Ковриженко у 2021 р. разом із напарником більше місяця провели у Франції, де спочатку представляли Україну на найбільшому світовому гастрономічному шоу Foire de Dijon та розгорнули український поп-ап ресторан, а потім провели вечір української кухні в Посольстві у Парижі, що мав значний успіх. Французи не могли повірити, що Україна має таку смакову палітру – це було на користь закріплення її іміджу як самобутньої держави з власною ідентичністю. Завдання кулінарної дипломатії як частини масштабної дипломатичної кампанії, що проводилася останні роки до вторгнення, полягала саме у цьому: почуйте нас – ми є ми, а не тільки near russia. Важливо донести головний меседж іноземцям: українські страви – вони історично українські. Отже, Україна – самобутня держава, у неї є своя мова і своя така багата кухня.

Із початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. трансформувалися й основні цілі кулінарної дипломатії. Головною метою стало спасіння людського життя. Кожен українець зараз воїн, шеф-кухарі – воїни гастрономічного фронту. Кулінарні дипломати роблять це на міжнародній арені. Кожен запланований захід має на меті зібрати кошти для допомоги українцям, які потерпають від гуманітарної катастрофи та виборюють право на своє існування. На сучасному етапі говоримо не просто про країну та її гастрономію, а про державу, що виборює кров'ю можливість бути собою.

Кулінарна дипломатія не є самостійним інструментом міжнародних відносин. Борщ не переконає іншу сторону одразу ж заключити вигідну домовленість. Але гастродипломатія – це дуже важливе коліщатко у велетенському механізмі дій Міністерства закордонних справ, що призводить до того, що світова спільнота допомагає нам у протистоянні злу.

Колодяжний Дмитро Михайлович,
студент, спеціальність «Готельно-ресторанний бізнес»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***Лановюк Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛІНАРНА ДИПЛОМАТІЯ: РАДЯНСЬКІ ТА РОСІЙСЬКІ МІФИ

У зовнішньополітичній діяльності все більшого значення набуває публічна (або народна) дипломатія, в якій беруть активну участь не тільки професійні дипломати, а й представники громадських організацій, бізнесово -ділових кіл, науки та освіти, культури та мистецтва, засобів масової інформації тощо. В останні роки став розвиватися і новий напрям дипломатії – кулінарна або «gastrodiplomacy», яка стала інструментом міжкультурних відносин, спираючись на ресурси національних кухонь. Вона використовується за обіднім столом з

метою впливу на думки та настрої політиків і світових лідерів, а також пересічних громадян при формуванні позитивного іміджу держави у світі, оскільки через просування національної кухні, стимулювання зовнішньої торгівлі та туризму можна досягти покращення інвестиційного клімату, залучення більшої кількості інвесторів, підвищення економічної конкурентоспроможності. Наша держава також намагається використовувати кулінарну спадщину як елемент, який може посилити українські позиції на регіональних та світових ринках.

Серед завдань кулінарної дипломатії – цілеспрямована атака на російські та радянські міфи. Тут варто згадати, в першу чергу, «боротьбу» за таку страву як борщ. Доречним буде пригадати як свого часу лідер Ізраїлю Ґолда Меїр влучно використала цей «секретний інгредієнт» дипломатії в один із критичних моментів для своєї держави: Війна Судного дня. Єгипет та Сирія розпочали раптовий наступ проти Ізраїлю. Країна стояла на межі знищення. Перед тим як США ухвалили критично важливе рішення надати військову допомогу Ізраїлю, Кіссінджер відвідав Москву, де його вітали розкішними банкетами. І коли він прибув до Ізраїлю, Ґолда знала, що формальностями не візьмеш. Вона приготувала український борщ. Простий жест, але з глибоким символізмом. Він працював не гірше за меморандуми. І результат не змусив себе чекати: США ухвалили рішення – і допомога надійшла вчасно. Гастродипломатія – це не лише про смачну їжу. Це про те, як через кулінарію можна передати цінності, культуру й навіть рішучість. Ґолда Меїр не просто подала борщ — вона нагадала, хто вона є, звідки родом і що для неї означає свобода.

Нині боротьба триває навколо торту «Медовик». Росія нахабно нав’язала свою парадигму, що це російський торт. І зараз це повноцінна місія донести світовій спільноті, що медовик – це українська кухня, бо це про найдавніші українські традиції. Українці здавна займалися бджільництвом та торгували з Європою медом. Важливо охоплювати не лише різноманітні заходи, але й супермаркети та кондитерські. Для прикладу, завдяки переговорам українськогой шеф-кухаря та гастродипломата Юрія Ковриженка з адміністрацією найстарішого універмагу та туристичної Мекки Лондона Harrods у назві їхнього десерту Russian Honey Cake прибрали слово «Russian».

Важлива робота з міжнародною гастрономічною спільнотою з закликами бойкотувати Росію. З перших днів вторгнення гастродипломати зверталися до престижних гастрономічних премій Michelin Guide, 50 Best Restaurants, Sun Pellegrino, щоб ті виключили російські ресторани та шефів зі своїх списків й розірвали з ними стосунки. Це було нелегка й кропітлива робота.

Не менш дієвими є робота з професійним ресторанним сектором різних країн світу та колаборація із зірковими представниками кулінарного середовища. Заслуговує на увагу й робота з міжнародною пресою та соцмережами.

Бузинський Артем Олегович,
студент, спеціальність «Готельно-ресторанний бізнес»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***Лановюк Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ «КУЛІНАРНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ»

Одним із перших дав визначення кулінарної дипломатії американський фахівець у сфері міжнародних відносин Самуель Чаппл-Сокол, «як можливості використання харчових продуктів і страв в якості інструменту для створення міжкультурного порозуміння в надії на поліпшення взаємодії та співпраці». Він також виділив два види кулінарної дипломатії – приватну та громадську. Якщо перша використовується за зачиненими дверима серед обмеженого кола державних осіб та дипломатів, то інша використовується як інструмент публічної дипломатії.

Ще на початку 2000-х років британське видання The Economist вперше заговорило про «гастрономічну дипломатію», коли Таїланд почав просувати себе через ресторани за кордоном. Згодом до цієї стратегії долучилися Корея, Японія, США. Страва - це не просто їжа. Це - ідентичність. Це - імідж. Це - м'яка сила, яка може впливати на туризм, економіку, міжнародні відносини.

Історичні літописи часів Київської Русі багаті розповідями про численні банкети та застілля руських князів, візантійські традиції прийому зарубіжних послів, зокрема, посольства на чолі з княгинею Ольгою в Константинополі. У XI ст. донька князя Ярослава Мудрого – Анна Ярославна навчила французів користуватися столовим приладдям та премудростям придворного етикету, який запозичила при київському дворі. Не дивлячись на драматизм та трагічність української історії, у народному уявленні міцно закарбувалося пригощання та обдаровування послів у викладі Івана Котляревського в «Енеїді».

У січні 2015 р. Україна стала третьою державою-учасницею (після Вірменії та Ізраїлю) проекту «Кулінарна дипломатія», організованого університетом Кадис Хас (Туреччина), Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» (Україна) за фінансової підтримки Чорноморського трасту регіонального співробітництва. Метою проекту анонсовано забезпечення діалогу між недержавними суб'єктами, а саме, представниками громадянського суспільства та бізнесу шляхом залучення їх до серії обідів та вечерь для забезпечення різноманітних зв'язків між державами. В українській вечері у Стамбулі взяли участь політики, дипломати, представники бізнесових, державних та академічних кіл, які обговорили двосторонні відносини, культурний, соціальний та економічний діалог та майбутні перспективи розвитку наших причорноморських країн. Українські кухарі спільно з командою турецьких колег приготували борщ, вареники, котлети по-київські, узвар – ці

страви слугували для неформального спілкування та дискусій. Показово, що захід пройшов під девізом «Кулінарна дипломатія – це серія смачних діалогів».

Своєрідними «кулінарними дипломатичними представництвами» є ресторани, кафе та інші подібні заклади гостинності, які презентують Україну як державу. Таким прикладом може стати Mriya – ресторан сучасної української кухні у Лондоні, який відкрив разом із партнеркою Ольгою Цибитовською український шеф-кухар та гастродипломат Юрій Ковриженко. Ресторан розповідає про сучасну Україну та її традиції мовою смаку та затишку (бо окрім кухні, демонструє роботи українських художників та гаш дизайн). Стає помітно, що світ втомлюється від війни, Україна поступово сходить із перших шпальт газет та журналів. Місія «кулінарних дипломатичних представництв» – розповідати про Україну й надалі, хоча б і у такий спосіб.

Renska Alla,
student of the department of turkology,
Educational and scientific institute of philology
Taras Shevchenko national university of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

COMPARATIVE STUDY OF FEMALE IDENTITY IN 19TH-CENTURY CRIMEAN TATAR AND WORLD LITERATURE

The theme of the study is the relationship between traditions and innovations in the literature of the 19th century through a comparative literary analysis of “Arslan-Kyz” by Ismail Gasprinsky, “Tsarivna” Olga Kobylyanskaya and “Little Women” by Louise May Alcott. The aim is to highlight common humanist and feminist ideas, to express them in various national literatures, and to identify features and uniqueness in Crimean Tatar literature as part of the broader context of world literature.

Analysis of “Arslan-Kyz” by Ismail Gasprinsky, “Tsarivna” by Olga Kobylyanskaya and “Little Women” by Louise May Alcott shows that, despite the different cultural and historical contexts in which these works were created, all three authors emphasize the importance of female autonomy, education and moral development. These texts transcend their specific national and literary traditions, contributing to a global discourse on women's rights, social roles, and personal freedom.

“Arslan-kyz” by Ismail Gasprinsky is a famous work of Crimean Tatar literature, which combines tradition with innovation. The main character Arslan-Kyz is a symbol of resistance to patriarchal norms. In a society that has traditionally relegated women to subordinate roles, Arslan-Kyz is a challenge to the status quo. Her desire for education, intellectual independence and rejection of forced marriages reflect Gasprinsky's broader vision of modernizing Crimean Tatar society. The work, although based on Crimean Tatar traditions, promotes a progressive view of the role of women in society and calls for the reform of cultural and social practices. In this way, Gasprinsky uses his story not only for entertainment, but also to promote social change, promoting the empowerment of women in a rapidly changing world.

In the “Tsarivna” by Olga Kobylyanska is explored the psychological and emotional journey of her character, a young woman struggling with the limitations of social expectations. Although “Tsarivna” is imbued with Ukrainian traditions, the main themes of the novel echo broader feminist ideals. Kobylianska struggles with the tension between personal freedom and family responsibilities, ultimately seeking to define her identity beyond the constraints imposed by society and gender norms. The character's internal conflict and ultimately abandonment of arranged marriage reflect a growing recognition that women need to choose their own lives and futures. Kobylianska emphasizes that education and self-realization are fundamental to the development of a woman's moral strength and independence, ideas that are radical for the time. In this sense, Kobylianska positions “Tsarivna” as a criticism of social structures that limit the opportunities and potential of women, advocating an egalitarian society where women have the freedom to determine their own destiny.

Louisa May Alcott's “Little Women” is written in a different cultural and historical context, as well as about the development of young women in independent, morally strong personalities. Through the lives of the sisters, May Alcott explores different models of femininity, each offering a unique approach to the roles that women play in the family and society. Although the novel remains rooted in the values of 19th-century America, its feminist connotation is evident in the way Alcott allows his characters to receive education, careers, and personal fulfilment. Jo March, the main character, stands out as a symbol of resistance to traditional gender roles, choosing to write and work outside of traditional female paths. Her refusal to meet expectations for marriage and family calls into question the restrictions placed on women at the time. Although Alcott's work is based on Christian moralism, it offers an alternative in which women are given space to develop their talents and aspirations, thus illustrating the transformative power of education and self-determination.

Despite the different cultural backgrounds of these works - Crimean Tatar, Ukrainian and American - there is a striking commonality in the feminist themes explored in each text. In all three works, women challenge the prevailing gender norms, defending women's rights to education, self-expression and autonomy. Arslan-Keyes, the Princess and the March sisters are depicted as complex characters who confront the constraints imposed by their society and seek to define their own identity. Authors use their heroines to illustrate the importance of moral honesty, intellectual development, and personal freedom, qualities traditionally denied to women in their respective cultures. Each work contributes in its own way to a broader debate on gender equality, emphasizing that women's empowerment is not only beneficial for individual development, but also necessary for social progress.

A comparative study of these three works highlights the intertextual connections between the Crimean Tatar, Ukrainian and world literatures. Although Gasprinsky, Kobylyanskaya and Olcott wrote in different political and cultural environments, their works share universal themes of women's empowerment and the importance of education. This relationship speaks to how literature transcends national boundaries, drawing on shared human experience and values. Studying these works together contributes to a better understanding of how feminist ideas have evolved in different cultural contexts and how they continue to shape literary traditions around the world.

Analysis shows that all three texts, despite cultural and geographical differences, emphasize the importance of female autonomy, education and moral development. “Arslan-kyz” by Gasprinsky acts not only as a work of art, but also as a social manifest advocating the modernization of the Crimean Tatar society. Similarly, Kobylianska and Alcott use their heroines to challenge gender roles and propose alternative models of female identity based on self-awareness and moral strength.

Thus, the comparative study confirms the relevance of the Crimean Tatar literature in the world literary process and illustrates how feminist narratives cross national boundaries. It also highlights how shared literary values such as dignity, personal development and resistance to injustice serve as a bridge between cultures, fostering a global dialogue on women's rights and cultural identity.